

משרד החינוך

חוזר המנהלת הכללית

הוראות קבע

**אקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך
עם אירועי אלימות וסיכון**

עה/8(ב)

ניסן התשע"ה – אפריל 2015

לתשומת לב המנהלים והמורים

לפי האמור בסעיף 3(א) ל"תקנות חינוך ממלכתי (סדרי פיקוח) התשל"ג-1973", הוראות המנהל הכללי המופיעות בחוזרי המנכ"ל מחייבות את המנהלים ואת המורים, ועליהם לנהוג לפיהן.

חוברת זו מרכזת לנוחותכם את ההוראות שהתפרסמו בחודש שבו היא יצאה לאור. עם זאת, מאחר שחלים מזמן לזמן שינויים ותיקונים בהוראות המנכ"ל, על המשתמש בחוברת מוטלת האחריות לבדוק באתר משרד החינוך אם חלו שינויים בהוראות ממועד פרסום החוברת. יש לפעול בהתאם להנחיות המעודכנות ביותר בכל נושא.

תוכן העניינים

2.	אורחות חיים במוסדות החינוך	
	אלימות	2.1
	אקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון	2.1–15
	דבר המנכ"לית	
	מבוא	
1.	פרק א': היערכות חינוכית מערכתית כוללת ליצירת אקלים בית-ספרי בטוח ולצמצום האלימות	
	כללי	1.1
	הנחות יסוד ועקרונות מנחים ליצירת אקלים בית ספרי מיטבי	1.2
	סטנדרטים לתרבות תומכת ולאקלים מיטבי בבית הספר	1.3
	מרכיבי יסוד בתכנית המערכתית לבניית אקלים חינוכי מיטבי	1.4
	נושאים מרכזיים בתכנית המערכתית הבית-ספרית	1.5
	בעלי תפקידים – תפקידיהם ביישום ההנחיות והנהלים לבניית אקלים בטוח ולצמצום האלימות	1.6
	קשר עם התקשורת	1.7
2.	פרק ב': אורחות חיים – התנהלות בשגרה	
	כללי	2.1
	בניית תקנון חינוכי	2.2
	נוהל השעיה	2.3
	התנהלות בשגרה ומדרג תגובות בעקבות הפרת נהלים	2.4
	טיפול באירועי עישון והבאת אלכוהול או שתייתו בפעילויות פנים וחוץ בית-ספריות ובטוילים	2.5
3.	פרק ג': התמודדות עם אירועי אלימות	
	כללי	3.1
	טיפול באירועי אלימות של פגיעת תלמידים בתלמידים בבית הספר	3.2
	שימוש בטכנולוגיה בפעילויות פנים וחוץ בית-ספריות והיבטים של פגיעה מקוונת	3.3
	טיפול באירועי פגיעת תלמידים בעובדי הוראה ובעובדי המוסד החינוכי	3.4
	טיפול באירועים חריגים המתרחשים מחוץ למוסד החינוכי	3.5
	כללי התנהגות וטיפול באלימות בהסעות	3.6
	טיפול באירועי פגיעה בבעלי חיים	3.7

- 3.8 שותפות בין ההורים והמוסד החינוכי וטיפול באירועי אלימות שמעורבים בהם הורים
- 3.9 טיפול באירועי פגיעת עובדי הוראה בתלמידים ובילדי גן
- 3.10 הנחיות להתערבות בטווח הארוך בעקבות אירוע אלימות חמור

4. פרק ד': היערכות מערכתית ליצירת אקלים חינוכי בטוח ולמניעת אלימות והתנהגויות לא מותאמות בגן הילדים

- 4.1 כללי
- 4.2 הנחות יסוד ועקרונות מנחים ליצירת אקלים מיטבי בגן הילדים
- 4.3 סטנדרטים לתרבות ולאקלים מיטביים בגן
- 4.4 התמודדות עם התנהגויות חריגות בגן הילדים
- 4.5 הנחיות לטיפול בהתנהגויות חריגות בגן הילדים
- 4.6 טיפול באירועי אלימות בגן אשר מעורבים בהם הורים או קרובי משפחה

5. פרק ה': תלמידים עם צרכים מיוחדים – בשילוב, בכיתות חינוך מיוחד בחינוך הרגיל ובמוסדות החינוך המיוחד

- 5.1 כללי
- 5.2 התנהלות בשגרה
  - 5.2.1 התנהלות בשגרה ומדרג תגובות להפרת הכללים
  - 5.2.2 טיפול באירועי עישון ובאירועי שתיית אלכוהול או הבאתו במסגרת פעילויות פנים וחוץ בית-ספריות
- 5.3 התמודדות עם ארועי אלימות
  - 5.3.1 כללי
  - 5.3.2 טיפול באירועי אלימות של פגיעת תלמידים בתלמידים בבית הספר
  - 5.3.3 שימוש בטכנולוגיה והיבטים של פגיעה מקוונת
  - 5.3.4 טיפול בפגיעת תלמידי שילוב ותלמידי חינוך מיוחד בעובדי הוראה או באנשי צוות במסגרת החינוכית
  - 5.3.5 אירועים חריגים המתרחשים מחוץ למוסד החינוכי
  - 5.3.6 כללי ההתנהגות והטיפול באלימות בהסעות בחינוך המיוחד
  - 5.3.7 טיפול באירועי פגיעה בבעלי חיים
  - 5.3.8 שותפות ההורים והמוסד החינוכי וטיפול באירועי אלימות שמעורבים בהם הורים
  - 5.3.9 פגיעת עובדי הוראה בתלמידים ובילדי גן
  - 5.3.10 בעלי תפקידים – תפקידיהם ביישום ההנחיות והנהלים לבניית אקלים בטוח ולצמצום האלימות
  - 5.3.11 הנחיות להשעיית תלמידים בעלי צרכים מיוחדים בשילוב, בכיתות החינוך המיוחד בחינוך הרגיל ובמסגרות של החינוך המיוחד

- 5.4 טיפול באירועים חריגים בגן הילדים – תלמידים בעלי צרכים מיוחדים
- 5.4.1 כללי
- 5.4.2 הנחות יסוד ועקרונות מנחים ליצירת אקלים מיטבי וסטנדרטים לתרבות ולאקלים מיטביים בגן הילדים
- 5.4.3 התמודדות עם התנהגויות חריגות בגן הילדים
- 5.4.4 הנחיות לטיפול בהתנהגויות חריגות בגן הילדים
- 5.4.5 הוצאת תלמיד ושיבוצו במסגרת חינוכית חדשה
- 5.4.6 טיפול באירועי אלימות בגן שמעורבים בהם הורים או קרובי משפחה

6. נספחים

- נספח 1:** בניית תכנית אישית לתלמיד בעל בעיות התנהגות או אלימות
- נספח 2:** טופס דיווח לממונה על הפרט ועל תנאי השירות במשרד על אירוע פגיעה בתלמיד על ידי מורה
- נספח 3:** בקשה להשעיית תלמיד ממסגרת החינוך המיוחד
- נספח 4:** אישור/דחיית בקשה להשעיית תלמיד ממסגרת החינוך המיוחד
- נספח 5:** בקשה להשהיית תלמיד ממסגרת חינוך מיוחד לצורך התערבות רפואית
- נספח 6:** אישור/דחיית בקשה להשהיית תלמיד ממסגרת חינוך מיוחד לצורך התערבות רפואית
- נספח 7:** הגדרת "כלי נשק" על פי החוק
- נספח 8:** חקירת קטינים בתוך המוסד החינוכי או מחוצה לו כעדים או כחשודים בלשון החוק
- נספח 9:** גישה מאחה בבית הספר ויישומה
- נספח 10:** צעדים לטיפול באירוע של פגיעה מקוונת

דבר המנכ"לית

צוותי חינוך יקרים,

קידום אקלים בית ספרי הוא תהליך ארוך טווח שמטרתו ליצור סביבה בטוחה וערכית החיונית לתהליך ההתפתחות של הלומדים במסגרות החינוך השונות. תהליך זה משקף את התפיסה החינוכית שלפיה עלינו לפעול ליצירת סביבה המאפשרת הכלה וקבלה של האחר, לעודד יצירת אווירה תומכת למידה ופיתוח אחריות אישית וחברתית במהלך רצף היום ולקדם תהליכי שיתוף עם ההורים.

חוזר זה מגדיר את מחויבותנו לשמור על שלומם וביטחונם של באי המוסד החינוכי: הלומדים, הגננות, הסייעות, המורים ואנשי הצוות. החוזר מציג ראייה מערכתית שלפיה טיפוח כבוד הדדי בין הלומדים לבין הצוות, לצד הגדרת גבולות, מייצרים אווירה תומכת ומאפשרים לכל לומד לבטא בצורה מיטבית את כישוריו, יכולותיו והישגיו ברמה האקדמית, הרגשית, החברתית והערכית, ואף מצמצמים התנהגויות אלימות על פני כל הרצף, מגן הילדים ועד לחטיבה העליונה, בחינוך הרגיל ובחינוך המיוחד.

המחקרים מצביעים על כך ששילוב בין שני המרכיבים - חיזוק הקשר בין מורים ללומדים תוך היענות לצורכיהם מצד אחד, ויצירת גבולות ברורים והוגנים מצד שני - מאפשר ליצור אקלים בטוח, תחושת מוגנות ואווירה לימודית תומכת למידה. בהתאם לכך חוזר זה מדגיש את הרכיבים הנדרשים ליצירת אקלים מיטבי כחלק מסדר היום של המוסד החינוכי, יחד עם יצירת קשר בין אישי, ניהול שיח מכבד בין השותפים, למידה רגשית חברתית וערכית, יצירת מענים מותאמים ללומדים בעלי צרכים ייחודיים והגברת המעורבות החברתית של הלומדים במסגרת החינוכית ובקהילה.

ובנוסף, מוצגים פרקים המנחים את צוותי החינוך כיצד להתמודד עם אירועי אלימות המתרחשים במוסדות החינוך ומחוצה להם ומדגישים את חשיבותה של פעולה בהתאם לכללים שנקבעו. הצבת גבולות ברורים והוגנים נועדה לסייע למי שחרג מהם לשמור על עצמו ועל אחרים בסביבתו, למנוע התנהגויות סיכון, לטפל בכל המעורבים בנושא ולאפשר התנהלות תקינה של תהליכי הוראה, למידה והערכה.

לאור הניסיון, הצרכים שהעליתם בפנינו, המנהלים וצוותי החינוך, במהלך השנים האחרונות מאז פרסום החוזר הקודם בנושא, ובהתאם לתובנות וללקחים שהפקנו מאירועים שבהם טיפלנו, עדכנו את ההנחיות ואת דרכי התגובה וההתמודדות עם אירועים חריגים ואף הוספנו פרקים חדשים המתייחסים לגיל הרך, לחינוך המיוחד, לאלימות מחוץ לכותלי בית הספר, לאלימות ברשת, לשותפות הורים, לטיפול באירועי אלימות שבהם מעורבים הורים ועוד.

הדגשנו במהלך החוזר את חשיבות מנהיגותו של איש החינוך ואת תפקידו כמבוגר משמעותי הנוכח בחיי תלמידיו ואיננו עובר לסדר היום על אירועי אלימות. שכן

התעלמות או אי טיפול מידי בכל אירוע אלימות מעבירים מסר של פגיעה בערכו של האחר ועלולים להסלים את האלימות.
כאנשי חינוך נמשיך ונטפח אקלים מיטבי ומוגנות שיתרמו לעיצובה של חברה ערכית, הוגנת ומכבדת.

בכבוד רב
מיכל כהן
המנהלת הכללית

2. אורחות חיים במוסדות החינוך

2.1 אקלים בית-ספרי ומניעת אלימות

2.1-15	אקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון
---------------	--

מבוא

תמצית

החוזר המעודכן "קידום אקלים בטוח והתמודדות עם אירועי אלימות במוסדות החינוך" מרחיב את היריעה ומגדיר את סמכויות הצוות החינוכי בנושאים נוספים על אלה שהופיעו בחוזרים קודמים, כמו אירועי אלימות המתרחשים מחוץ למוסד החינוכי או בהסעות, פגיעה בבעלי-חיים ויצירת שותפות עם ההורים. החוזר כולל גם פרקים נפרדים העוסקים בתלמידים בחינוך המיוחד ובגני הילדים.

להלן פירוט הנושאים העיקריים שהחוזר עוסק בהם:

פרק א': "היערכות חינוכית מערכתית כוללת ליצירת אקלים בית-ספרי בטוח ולצמצום האלימות" – כולל הנחיות לבניית תכנית לאקלים בטוח בבית הספר על פי סטנדרטים של אקלים. הפרק מגדיר את המרכיבים שיש לכלול בתכנית לבניית אקלים בטוח, ואלו עיקריהם: בניית חזון בית-ספרי וגיוס הצוות החינוכי למימוש, איסוף נתונים, בניית תכניות התערבות, קיום דיאלוג בין המורים לתלמידים והקשבה לצורכיהם, לרבות מתן מענה לתלמידים בעלי צרכים ייחודיים, שיתוף תלמידים, הורים וגורמים בקהילה בבניית התכנית לקידום אקלים בטוח ועידוד מעורבות חברתית של תלמידים בכיתה, בבית הספר בקהילה ולמען הסביבה.

פרק ב': "אורחות חיים – התנהלות בשגרה" – עוסק באורחות החיים בבית הספר ובקפדה על כללי המשמעת, בניית תקנון, הנחיות להשעיה מבית הספר וטיפול באירועי עישון ובאירועי שתיית אלכוהול או הבאתו למסגרת החינוכית.

הפרק עוסק בצורך בבניית תקנון בכל בתי הספר בהלימה לחוזר המנכ"ל. בחוזר מפורטות ההתנהגויות המצופות מבאי מוסדות החינוך וטווח התגובות האפשרי במקרה של הפרתן. הכללים עוסקים בהופעה הולמת, בהתנהגות ראויה ובהפרות סדר, בנוכחות ובעמידה בזמנים, בטוהר הבחינות, בשמירה על הרכוש הציבורי והפרטי ובאיסור המוחלט על עישון ושתיית אלכוהול בכל מסגרות הפעילות של בית הספר.

בחלק זה גם מוגדרות דרכי תגובה שאסור לנקוט בבית הספר בהתאם לחוק זכויות התלמיד.

פרק ג': "התמודדות עם אירועי אלימות" – מנסח הנחיות להתמודדות עם אירועי אלימות ותבחינים שיאפשרו לבית הספר להעריך את חומרת האירוע. הטבלאות בפרק זה עוסקות בסוגים שונים של פגיעות בזירות שונות, ומפורט בהן טווח התגובות הכולל פעולות חובה ופעולות לשיקול דעתו של מנהל בית הספר. הטבלאות בפרק כוללות גם הנחיות לדיווח לגורמי הפיקוח ולמשטרה או לרווחה.

בפרק זה קיימת התייחסות מורחבת לאירועי אלימות שהתרחשו מחוץ לכותלי המוסד החינוכי, לפגיעה בבעלי-חיים, לכללי התנהגות בהסעות ולטיפול באירועים חריגים המתרחשים בהסעות. הפרק עוסק בשותפות עם הורים ובטיפול באירועי אלימות שהורים מעורבים בהם וכן בפגיעות שנעשו תוך שימוש בטכנולוגיה ובהיבטים של פגיעה מקוונת. כמו כן יש בפרק התייחסות נפרדת לפגיעת תלמיד במורה ולפגיעת עובדי הוראה בתלמידים ובילדי גן.

בנוסף לטבלאות הכוללות הנחיות לפעולות בטווח המידי ובטווח הקצר שעל בית הספר לבצע לאחר אירוע אלימות, יש בחוזר הנחיות להתערבות בטווח הארוך בעקבות אירוע אלימות חמור וכן מצוינים בו בעלי התפקידים ואחריותם ביישום החוזר.

פרק ד': "היערכות מערכתית ליצירת אקלים חינוכי בטוח ולמניעת אלימות והתנהגויות לא מותאמות בגן הילדים" – עוסק בבניית אקלים בטוח על פי סטנדרטים של אקלים וטיפול באלימות בגיל הגן.

פרק ה': "תלמידים עם צרכים מיוחדים – בשילוב, בכיתות חינוך מיוחד מיוחד בחינוך הרגיל ובמוסדות החינוך המיוחד" – נועד לתת מענה לאוכלוסיית ילדים בעלי צרכים מיוחדים, שהתנהגותם מושפעת ממהות לקותם ומחייבת התייחסות נבדלת המותאמת לרמת תפקודם האישי. הפרק העוסק בחינוך המיוחד נועד לתת בידי אנשי הצוות במסגרת החינוכית עקרונות מנחים ומענה מקצועי ייחודי ומותאם. הפרק חל על תלמידים הלומדים בשילוב אישי (דיפרנציאלי), תלמידים בתכנית השילוב במסגרת החינוכית, תלמידים בכיתות החינוך המיוחד בחינוך הרגיל ותלמידים בבתי ספר לחינוך מיוחד.

התוקף: החל מ-1 באפריל 2015.

התחולה: כלל מערכת החינוך.

הסטטוס: החלפה.

חוזרים קודמים באותו נושא

- סעיף 2.1-12 בחוזר הוראות הקבע תשע/1(א), "קידום אקלים בטוח והתמודדות עם אירועי אלימות במוסדות חינוך" – **מבוטל**
- סעיף 2.4-9 בחוזר הוראות הקבע עב/6(א), "נוהל הרחקה לצמיתות של תלמיד ממוסד חינוך והעברתו למוסד חינוך אחר" – **בתוקף**
- סעיף 2.1-7 בחוזר הוראות הקבע סג/6(ב), "יצירת אקלים בטוח וצמצום האלימות במוסדות החינוך - המשך לחוזר הוראות הקבע סא/4(ג)" – **מבוטל**
- סעיף 2.1-9 בחוזר הוראות הקבע סד/7(א), "נוהל הטיפול בפגיעת תלמיד בעובד הוראה" – **מבוטל**.

חוזרים קודמים בנושאים קשורים

- סעיף 2.1-14 בחוזר הוראות הקבע עד/10(א), "מניעת אלימות במשפחה – חובת היידוע – הנחיות לעובדי מערכת החינוך בדבר יישום תיקון מס' 7 לחוק למניעת אלימות" – **בתוקף**
- סעיף 1.2-42 בחוזר הוראות הקבע עד/5(א), "יישום חוק החינוך המיוחד: ועדת שילוב מוסדית, ועדת השמה ביושבה כערר על ועדת שילוב, ועדת השמה וועדת ערר" – **בתוקף**
- סעיף 9.4-11 בחוזר הודעות הקבע עד/3(ב), "בעלי חיים במוסד החינוכי" – **בתוקף**
- סעיף 3.6-11 בחוזר הוראות הקבע עג/10(ג), "שילוב ציוד תקשורת והתקני קצה בבתי הספר – השלכות בריאותיות ובטיחותיות" – **בתוקף**
- סעיף 2.3-8 בחוזר הוראות הקבע עד/7(א), "הקשר בין מוסדות החינוך ובין הורים פרודים או גרושים" – **בתוקף**
- סעיף 4.3-6 בחוזר הודעות תשע/3, "טוהר הבחינות – תוספת לסעיף 4.3-13 בחוזר הוראות הקבע תשס/2(א)" – **בתוקף**
- סעיף 2.1-11 בחוזר הוראות הקבע סט/3(ב), "חובת הדיווח על עברה בקטין על פי חוק וחקירות תלמידים כקרבנות וכעדים" – **בתוקף**
- סעיף 4.3-1 בחוזר הודעות סט/1, "טוהר הבחינות – עדכון סעיף 4.3-13 בחוזר הוראות הקבע תשס/2(א)" – **בתוקף**
- סעיף 6.6-2 בחוזר הוראות הקבע סח/8(א), "הנוכחות בבית הספר כמרכיב בהערכת הישגים בחינוך העל-יסודי" – **בתוקף**
- סעיף 1.2-37 בחוזר הוראות הקבע סח/3(ד), "תכנית השילוב במסגרת החינוך הרגיל – לטיפול בתלמידים בעלי צרכים מיוחדים הלומדים בכיתות רגילות" – **בתוקף**, למעט ס"ק 2-10, 14 ו-16

- סעיף 1.2-36 בחוזר הוראות הקבע סו/8(ב), "יישום חוק החינוך המיוחד: ועדת שילוב מוסדית, ועדת השמה וועדת ערר" – **מבוטל**
- סעיף 2.1-10 בחוזר הוראות הקבע סו/3(א), "התיקון החדש לחוק לתיקון דיני ראיות – חקירת תלמידים כקרבנות או כעדים" – **בתוקף**
- סעיף 6.2-24 בחוזר הוראות הקבע סה/9(ג), "טיולים – היבטים פדגוגיים-ארגוניים" – **בתוקף**
- סעיף 4.3-19 בחוזר הוראות הקבע סג/4(א), "זכות ערעור לתלמיד על הציון הבית-ספרי המסכם (הציון השנתי) – **בתוקף**
- סעיף 4.3-16 בחוזר הוראות הקבע סב/5(א), "ציון בית-ספרי (ציון מגן/מסכם)" – **בתוקף**
- סעיף 2.5-6 בחוזר הוראות הקבע סב/3(ב), "מניעת עישון סיגריות ומוצרי טבק במוסדות החינוך" – **בתוקף**
- סעיף 2.1-2 בחוזר הוראות הקבע תשס/2(א), "התמודדות מערכת החינוך עם פגיעה מינית של תלמידים בתלמידים" – **בתוקף**
- סעיף 4.3-13 בחוזר הוראות הקבע תשס/2(א), "טוהר הבחינות" – **בתוקף**
- סעיף 1.2-19 בחוזר הוראות הקבע נט/8(א), "שיבוץ תלמידים במסגרות החינוך המיוחד" – **בתוקף**
- סעיף 2.5-1 בחוזר הודעות נט/7(א), "תיקונים לחוזר מיוחד ו', התשנ"ח, "נוהל הטיפול בתלמיד שנמצא מעורב בשימוש בסמים" – **בתוקף**
- חוזר מיוחד ו', התשנ"ח, "נוהל הטיפול בתלמיד שנמצא מעורב בשימוש בסמים" – **בתוקף**
- סעיף 2.5-1 בחוזר הוראות הקבע נח/7, "תיקון לחוזר מיוחד ו' תשנ"ח - נוהל הטיפול בתלמיד שנמצא מעורב בשימוש בסמים" – **בתוקף**.

התפוצה

מנהלי בתי הספר, מפקחים, יועצים חינוכיים, רכזי בטיחות, פסיכולוגים ומורים.

הגורם האחראי

א. **שם היחידה:** היחידה למניעת אלימות בשפ"י

ב. **בעל התפקיד:** מנהל היחידה למניעת אלימות

ג. **מספר הטלפון:** 02-5602064

ד. **הדואר האלקטרוני:** einavlu@education.gov.il

תוכן העניינים

דבר המנכ"לית

מבוא

פרק א': היערכות חינוכית מערכתית כוללת ליצירת אקלים בית-ספרי בטוח ולצמצום האלימות

פרק ב': אורחות חיים – התנהלות בשגרה

פרק ג': התמודדות עם אירועי אלימות

פרק ד': היערכות מערכתית ליצירת אקלים חינוכי בטוח ולמניעת אלימות והתנהגויות לא מותאמות בגן הילדים

פרק ה': תלמידים עם צרכים מיוחדים – בשילוב, בכיתות חינוך מיוחד בחינוך הרגיל ובמוסדות החינוך המיוחד

נספחים

נספח 1: בניית תכנית אישית לתלמיד בעל בעיות התנהגות או אלימות

נספח 2: טופס דיווח לממונה על הפרט ועל תנאי השירות במשרד על אירוע פגיעה בתלמיד על ידי מורה

נספח 3: בקשה להשעיית תלמיד ממסגרת החינוך המיוחד

נספח 4: אישור/דחיית בקשה להשעיית תלמיד ממסגרת החינוך המיוחד

נספח 5: בקשה להשהיית תלמיד ממסגרת חינוך מיוחד לצורך התערבות רפואית

נספח 6: אישור/דחיית בקשה להשהיית תלמיד ממסגרת חינוך מיוחד לצורך התערבות רפואית

נספח 7: הגדרת "כלי נשק" על פי החוק

נספח 8: חקירת קטינים בתוך המוסד החינוכי או מחוצה לו כעדים או כחשודים בלשון החוק

נספח 9: גישה מאחה בבית הספר ויישומה

נספח 10: צעדים לטיפול באירוע של פגיעה מקוונת

1. פרק א': היערכות חינוכית מערכתית כוללת ליצירת אקלים בית-ספרי בטוח ולצמצום האלימות

1.1 כללי

האקלים במוסד החינוכי הוא גורם מרכזי המשפיע על יצירת סביבה בטוחה, על תחושת השייכות ועל הערכים החברתיים שנמסרים לתלמיד. אקלים מיטבי מצמצם אלימות, מונע פגיעה באחר ומצמצם התנהגויות סיכון.

כדי ליצור אקלים חינוכי מיטבי יש ליישם **תכנית מערכתית** עקבית ו**ארוכת טווח**, המתייחסת בו-זמנית לבניית **אקלים בטוח שמקדם רווחה נפשית**, ואורח חיים המקדם **שייכות, מעורבות ואחריות, שבה מטופלות בעקביות וביעילות התנהגויות אלימות והתנהגויות סיכון** ברמה מערכתית וברמה פרטנית בו-זמנית.

1.2 הנחות יסוד ועקרונות מנחים ליצירת אקלים בית-ספרי מיטבי

1.2.1 **אלימות היא פגיעה בכבוד האדם ובזכויותיו הבסיסיות.** הטיפול באלימות ייעשה באופן המכבד את כל המעורבים כבני אדם ושומר על כבודם ועל זכויותיהם, ובפרט על זכותם להגנה על שלומם הנפשי והפיזי ועל זכותם להליך הוגן ולפרטיות.

1.2.2 **קידום אקלים מיטבי בבית הספר הכרחי ליצירת מוגנות ולמניעת אלימות.** אקלים חינוכי מיטבי מאפשר מוגנות פיזית, בריאות נפשית, התפתחות מוסרית, תפקוד לימודי ורכישת מיומנויות וערכים משמעותיים לחיים במדינה דמוקרטית. לעבודה על תהליכי עומק חינוכיים, המקדמים רווחה נפשית ופיתוח ערכים, יש תפקיד משמעותי בצמצום התנהגויות סיכון ואלימות. על כן על התכניות הבית-ספריות לכלול הן היבטים של קידום אקלים מיטבי והן פעולות ישירות לצמצום האלימות.

1.2.3 **מנהל בית הספר והצוות החינוכי מובילים את התהליך של בניית אקלים בטוח.** בניית אקלים בטוח והתמודדות עם אלימות היא חלק מהמשימות של מנהל בית הספר והצוות החינוכי. המנהל והצוות החינוכי משמשים דוגמה אישית בהתנהגותם ובאחריותם על התהליך החינוכי. הובלה זאת נעשית תוך העצמה של הכוחות הפנימיים של בית הספר, באמצעות העמקת ההכשרה וההתמחות של חברי הצוות החינוכי, ובכלל זה אנשי המערך המסייע של בית הספר. צוות הניהול של בית הספר הוא המבנה הארגוני המוביל תהליכי

אקלים. בראש הצוות עומד מנהל בית הספר, ומשתתפים בו בעלי תפקידים מרכזיים על פי שיקול דעתו, כגון היועץ החינוכי, פסיכולוג בית הספר, רכז החינוך החברתי, המב"ס, מנהלי החטיבות/רכזי השכבות, מדריך שפ"י ונציגים נוספים. התכנסות הצוות באופן שוטף מאפשרת התייחסות מעמיקה לנושא האקלים גם בשגרה, ולא רק לשם טיפול באירוע אלימות. אופן הדיון בצוותים נעשה מתוך ראייה מערכתית, תוך למידה של דפוסי התנהלות, תכניות מניעה, תכניות התערבות וטיפול באירועים חמורים ובעקבות הפקת לקחים מתהליכי עבודה.

1.2.4 **יצירת אקלים בטוח בבית הספר היא משימה משותפת של כל**

חברי קהילת בית הספר ושל הקהילה שבתוכה שוכן בית הספר. יצירת שיתוף פעולה בין כל הגורמים הרלוונטיים – הצוות החינוכי, הצוות המנהלי, המערך המסייע, התלמידים, הורי התלמידים וגורמים בקהילה וביישוב – היא חיונית. ככל שתלמידים והורים יראו את עצמם שותפים לתהליכים של יצירת אקלים חינוכי מיטבי ויכירו באחריותם המשותפת, כך תגבר נכונותם לקיים וליישם תהליכים אלו. כדי ליצור התערבות חינוכית בראייה קהילתית-רשותית המתאימה לרצף היום כולו, מומלץ לקיים במהלך השנה מפגשים של צוות הניהול בנושא אקלים בטוח, בשיתוף גורמים משמעותיים בקהילה וברשות, כגון מנהל מחלקת נוער, מנהל תכנית "עיר ללא אלימות", שיטור קהילתי ועוד. מומלץ גם לעסוק בנושא במסגרות הבלתי פורמאליות – תנועות נוער, מועצות נוער וישיבות, מועדוני ספורט, מתנ"סים וכו'. כמו כן מומלץ לנסח אמנה יישובית לחיזוק האחריות החברתית-קהילתית ולמניעת אלימות ובריונות.

1.2.5 **תכנית מערכתית מתמשכת ועקבית היא תנאי הכרחי ליצירת**

אקלים בטוח. על התכנית להיות חלק מאורח החיים הבית-ספרי, ועליה לפעול באופן עקבי ולאורך זמן ולהתעדכן בהתאם לצרכים ולשינויים הבית-ספריים.

1.2.6 **תכניות ההתערבות מבוססות על ניטור (כגון הערכה ואיסוף נתונים).**

לניטור בבית הספר כמה תפקידים במהלך ההתערבות: לעורר את המודעות של בית הספר לתופעת האלימות, להיקפה, לאופייה ולמיקומה; לשמש בסיס נתונים לבניית ההתערבות; לשמש כלי הערכה ובקרה לתהליך ההתערבות.

1.2.7 **נוכחות מבוגרים עירוניים, אכפתיים ומעורבים חשובה ויעילה**

בתהליך המניעה. ככל שתגבר נוכחותם של חברי הצוות הבית-

ספרי כמבוגרים משמעותיים בחיי התלמידים, כך הם יוכלו לקדם את רווחתם הנפשית והחברתית. בנוסף, הגברת הפיקוח על התלמידים, בעיקר בפרקי זמן רגישים כמו הפסקות, מעבר בין שיעורים, כניסה ויציאה מבית הספר, מאפשרת אכיפה יעילה יותר של נהלים. נוכחות המצמצמת שטחים הסמויים מן העין, כגון שירותים וחצר אחורית, מועילה ומביאה לצמצום מוכח של מקרי אלימות בבית הספר.

1.2.8 תכנית רגשית-חברתית טובה מסייעת להטמעת התנהלות נכונה המונעת אלימות. יש להפעיל בבית הספר תכניות שנועדו לכלל התלמידים. התכניות יפתחו כישורי חיים, יעודדו את התנהלותם של דיונים ערכיים ויקנו כלים חלופיים לפתרון בעיות.

1.2.9 יש לטפל בתלמידים היוצרים בעיות משמעת ואלימות. על בית הספר למפות את המקורות והמניעים לאלימות של התלמידים ולפתח פתרונות מותאמים לצורכיהם באופן פרטני וקבוצתי הכולל גם הדרכת הורים וצוותי חינוך.

1.2.10 יש לנקוט אכיפה, הרתעה וטיפול משמעותי, לצד מתן חיזוקים חיוביים להתנהגויות רצויות. הפחתה של התנהגויות אלימות בבית הספר מחייבת במקביל נקיטת תגובות של ענישה מחד גיסא ומתן חיזוקים חיוביים להתנהגויות חיוביות מאידך גיסא. יש להקפיד על הפסקת השגרה בעקבות אירועי אלימות חמורים כדי ליצור תהליך חינוכי הולם.

1.2.11 טיפול יעיל באלימות מתייחס למקורותיה וכן להתנהגויות סיכון נוספות. הבנת הרקע והמקורות להתנהגות חריגה או לאלימות מצד תלמיד חשובה לצורך בחירת דרכי ההתערבות והטיפול. התמודדות עם אלימות מחייבת התייחסות רחבה ובחינה של מכלול התנהגויות הסיכון וההתנהגויות הלא נורמטיביות של הפרט, כגון ונדליזם, עישון, שימוש באלכוהול ובסמים ונהיגה מסוכנת.

1.2.12 על בית הספר לעודד את ההתפתחות האישית והמעורבות החברתית של התלמידים בכיתה, בבית הספר ובקהילה. מעורבות של תלמידים בכיתה, בבית הספר, בהסעות אל בית הספר וממנו ובקהילה מגבירה אחריות, מחזקת את תחושת הערך העצמי ותורמת להפחתת אלימות. לכן על בית הספר לפעול בשיתוף עם חברי מועצות התלמידים כמובילי דעה בקרב עמיתיהם ולעודד את התלמידים ללקיחת אחריות אישית וחברתית בכיתה, בבית הספר ובקהילה. דוגמאות רבות

מפורטות בתכניות כגון "תפקיד לכל תלמיד/ה", "שגרירי מפתח הל"ב", "נאמני הסעות", "שומרי סף ברשת", "עמיתים למניעת שימוש בסמים ובאלכוהול", "עמיתים להגברת אחריות חברתית – כולנו גיבורי אל". גם חברות בוועדות שונות ובמועצת התלמידים ופעולות כמו התנדבות בקהילה, עזרה לזולת ושמירה על הסביבה משמעותיות בהקשר זה.

1.3 סטנדרטים לתרבות תומכת ולאקלים מיטבי בבית הספר

1.3.1 המסמך "סטנדרטים לתרבות ולאקלים בית ספר" נכתב בהליך משותף של שפ"י, המחלקה לחינוך לחיים בחברה באגף לחינוך יסודי, מינהל החברה והנוער, הממונה על זכויות ילדים, הממונה על שוויון בין המינים, הקו הפתוח, מטה קרמניצר-שנהר במזכירות הפדגוגית, הסתדרות המורים וארגון המורים העל-יסודיים. מסמך הסטנדרטים מתאים לכלל בתי הספר במערכת החינוך. המסמך מציג תפיסת עולם, שפה משותפת, אסטרטגיה וכלים לצוות בית הספר ליצירה ולניהול של האקלים וכן מדדים לבדיקתו. מסמך הסטנדרטים משמש בסיס לתכנית מערכתית שגובשה במשרד החינוך ומיושמת בבתי ספר רבים. להלן פירוט הסטנדרטים ומרכיבי היסוד בתכנית המערכתית.

1.3.2 הסטנדרטים מאפשרים לבית הספר לעבוד על כל ההיבטים המרכיבים את נושא האקלים: (1) מוגנות, בטיחות ובריאות; (2) תקשורת בין-אישית וקשר בין באי בית הספר; (3) למידה רגשית ולמידה חברתית – כישורי חיים וחינוך חברתי; (4) אקלים לימודי; (5) מתן מענה דיפרנציאלי בבית הספר לתלמידים בעלי צרכים ייחודיים; (6) יחסי גומלין בין בית הספר להורים ומכוונות לקהילה; (7) איכות הסביבה הפיזית של בית הספר.

1.3.3 הסטנדרטים עוסקים בשלושה מרכיבים מרכזיים:

- **ארגון בית הספר:** מדיניות, נהלים – ידיעתם ואכיפתם, חלוקת תפקידים וקביעת סמכויות ואחריות, מנגנונים ליישום וכדומה
- **טיב היחסים בין האנשים בתוך הארגון ומחוצה לו:** טיב הקשרים בין ההנהלה לצוות, בין הצוות החינוכי לתלמידים, בין הצוות החינוכי להורים, בין התלמידים בקבוצות הגיל השונות, בין צוות בית הספר לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים ובין בית הספר לקהילה

- **ההיבט הפדגוגי:** קיומם של שיח חינוכי ושל תכנית התפתחותית ללמידה רגשית, ללמידה חברתית וללמידה ערכית.

1.3.4 מפרט הסטנדרטים

להלן הגדרת הסטנדרטים, דוגמאות לפעולות ודוגמאות למדדים לבדיקת היישום. הפעולות עוסקות בשלושת הרכיבים שפורטו בסעיף הקודם. בית הספר יכול לבחור מתוך פעולות ומדדים אלו ולהוסיף עליהם. הנכתב להלן מבוסס על מסמך הסטנדרטים.

א. סטנדרט 1: מוגנות

תיאור הסטנדרט: בית הספר פועל להבטיח את שלומם ואת ביטחונם של התלמידים והמורים בפעילויות בית-ספריות ובכך מקיים את זכותם של כל התלמידים ושל כל המבוגרים לשמירה על גופם, על בריאותם הנפשית ועל רכושם.

דוגמאות לפעולות

- קביעת קוד התנהגות או תקנון או אמנה בכל מסגרת חינוכית המנסחים את ה"אני מאמין" של המוסד החינוכי, ערכים משותפים, נוהלי משמעת וגבולות ההתנהגות המותרת
- דיון בכיתות על ערכים ועל חינוך למניעת אלימות
- קביעת מדיניות למעקב, לתגובה ולדיווח על אירועים חריגים לרבות תיעודם
- הגברת ההשגחה והפיקוח של מבוגרים בהפסקות ובמקומות המועדים לסיכון
- תגמול וחיזוק התנהגויות חיוביות בקרב התלמידים
- טיפוח יכולות הצוות החינוכי בניהול הכיתה ובניווט ובהתמודדות עם אירועי אלימות
- קיומן של תכניות הסברה ומניעה של התנהגויות סיכון.

דוגמאות למדדים לבדיקת יישום התכנית

- ירידה בכל מדדי האלימות: מעורבות באירועי אלימות, סחיטה, איומים, חרם והצקות, אלימות מינית והטרדה מינית, התעללות, ונדליזם וגניבה

- חיזוק תחושת המוגנות של התלמידים
- חיזוק תחושת המוגנות של חברי הצוות החינוכי והמינהלי
- הימצאות תקנון בית-ספרי שבו נהלים וחוקים ברורים
- דיווח של התלמידים ושל הצוות החינוכי על אכיפה עקבית של התקנון
- ירידה בתכיפות היעדרויות ואיחורים של תלמידים
- ירידה בתכיפות העישון והשימוש באלכוהול ובסמים.

ב. סטנדרט 2: תקשורת בין-אישית וקשר בין באי בית הספר

תיאור הסטנדרט: בית הספר מבנה ומקדם יחסי אכפתיות וכבוד בין הבאים בשעריו ומטפח תחושת שייכות ומעורבות חברתית.

דוגמאות לפעולות

- יצירת קשר מידי עם תלמידים הנעדרים מבית הספר
- איתור ילדים בודדים או דחויים וסיוע בשילובם
- שיתוף תלמידים בקביעת אורח החיים הבית-ספרי
- ייזום פעולות ומסגרות לעידוד השייכות והמעורבות
- חניכת תלמידים על ידי צוות בית הספר
- ייזום חונכות תלמידים למען תלמידים בבית הספר ובקהילה
- קיום שיחות אישיות, שיחות משוב וקשר אישי שוטף בין מורים, תלמידים והורים.

דוגמאות למדדים לבדיקת יישום התכנית

- יחסים חיוביים בין תלמידים לבין חבריהם בכיתה
- עבודת צוות
- מנהיגות של המנהל תוך שיתוף אנשי הצוות החינוכי
- יחסי קרבה ואכפתיות, הוגנות וכבוד בין מורים לתלמידים
- תחושת שייכות לבית הספר
- מעורבות חברתית של התלמידים.

ג. סטנדרט 3: למידה רגשית וחברתית

תיאור הסטנדרט: בית הספר מקדם למידה רגשית וחברתית ומפתח כישורים המסייעים לתלמידים בהתנהלותם החברתית בהתאם לגילם.

דוגמאות לפעולות

- הרחבת החינוך החברתי במסגרת בית הספר
- שילוב שעת חינוך/חברה ושעת כישורי חיים בתכנית המחייבת את בית הספר
- התנסות במסגרות חברתיות ובפעילויות המעודדות פעולות התנדבות ומעורבות חברתית בבית הספר ובקהילה
- הקדשת ישיבות מורים ושיעורים לתהליכים רפלקטיביים בעקבות תהליכים רגשיים וחברתיים.

דוגמאות למדדים לבדיקת יישום התכנית

- קיום שעת חינוך/חברה ושעת "כישורי חיים" ומעורבות אישית וחברתית כמתחייב
- השתתפות בפעילויות חברתיות
- התנסות במילוי תפקידים
- השתתפות בפורומים ובוועדות בבית הספר
- עידוד מעורבות חברתית של התלמידים
- פעילות מועצת התלמידים.

ד. סטנדרט 4: אקלים לימודי

תיאור הסטנדרט: בית הספר מבנה סביבות למידה משמעותיות התומכות בתהליכי למידה, הערכה ומשוב, בחיזוק למידה המונעת על ידי מוטיבציה פנימית ובהעצמת תחושת המסוגלות האישית של התלמידים ללמוד ולקדם את הישגיהם.

דוגמאות לפעולות

- יצירת סביבות למידה מגוונות המאפשרות בחירה ומעוררות עניין בקרב התלמידים
- פעולות לחיזוק תחושת המסוגלות בקרב התלמידים
- העלאת ציפיות המורים מתלמידיהם להתקדמות בלימודים
- יצירת תהליכי הערכה ומשוב מגוונים לתלמידים
- מתן מענה לתלמידים ברמות שונות של יכולות, צרכים והישגים
- זיהוי, פיתוח וחיזוק של סגנונות ודרכי למידה
- יצירת שיח עמיתים העוסק בהיבטים הרגשיים של הוראה-למידה.

דוגמאות למדדים לבדיקת יישום התכנית

- תמיכה לימודית בתלמידים במהלך שיעורים או באמצעות תכניות ייחודיות
- קיומן של הזדמנויות לימודיות וחברתיות תכופות המעודדות סקרנות ומאפשרות בחירה ואוטונומיה של התלמיד
- האופן שבו המורים מספקים לתלמידים מידע, משוב והנחיה המאפשרים להם לשפר את הישגיהם
- רמת הציפיות של המורים מהתלמידים להתאמץ ולשפר את הישגיהם
- מידת העניין שהתלמידים מגלים בלמידה ומידת ההנאה שהם מפיקים ממנה
- מידת השימוש בדרכי הוראה שונות ובדרכי הערכה מגוונות ומותאמות לצורכי התלמידים

- מידת ההסתייעות של התלמידים בשיעורים פרטיים
- הזמן שהתלמידים מקדישים לשיעורי בית
- תכיפות קיומן של שיחות על אודות היבטים רגשיים המעורבים בתהליכי הוראה-למידה.

ה. סטנדרט 5: מענה לתלמידים בעלי צרכים ייחודיים

תיאור הסטנדרט: בית הספר מספק מענים מובחנים לצרכים ייחודיים של כלל התלמידים בתחום הקוגניטיבי, הרגשי, החברתי, המשפחתי והכלכלי.

דוגמאות לפעולות

- מתן מענה לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים – לקויי למידה, תלמידים בעלי קשיי למידה, תלמידים הזכאים להיכלל בתכנית השילוב, תלמידים הלומדים בכיתות לחינוך מיוחד, מצטיינים ומחוננים, תוך שמירה על פרטיותם
- מתן מענה וליווי לתלמידים במצוקה ולתלמידים בסיכון תוך שמירה על פרטיותם
- מתן מענה חינוכי טיפולי בבית הספר לתלמידים בעלי בעיות התנהגות
- מתן מענה ייחודי לתלמידים עולים.

דוגמאות למדדים לבדיקת יישום התכנית

- מיפוי תלמידים בעלי צרכים ייחודיים
- הלימה בין תוצאות המיפוי והאבחון לבין המענה שניתן לתלמידים בעלי צרכים ייחודיים
- קיומן של קבוצות טיפוליות לתלמידים במצוקה ובעלי בעיות התנהגות
- פיתוח עמדות חיוביות כלפי שונויות באשר הן.

1. סטנדרט 6: יחסי גומלין בין בית הספר להורים ומכוונות לקהילה

תיאור הסטנדרט: בית הספר וההורים משתפים פעולה כדי לקדם את טובת הילד בתוך בית הספר ומחוצה לו. לפיכך בית הספר מקיים מערך של העברת מידע להורים בנוגע לבית הספר ובנוגע לילדיהם; בית הספר פועל למיסוד שותפות עם ההורים ומגדיר את תחומי מעורבותם ואת התחומים שבהם הם יוכלו להיות שותפים בקבלת החלטות ובעלויות של בית הספר; בית הספר פועל מתוך מכוונות קהילתית.

דוגמאות לפעולות

- העברת מידע שוטף להורים על המצב הלימודי-חברתי של ילדם ועל הפעילות בבית הספר ולפי הצורך - שיתופם בבניית תכנית אישית לילדם
- יצירת תרבות דיווח להורים על אירועים חיוביים הקשורים לילדם
- הבניית מסגרות לשיתוף פעולה ולמעורבות הורים בבית הספר
- הבניית מסגרות לשיתוף פעולה עם הקהילה ועם גורמים נוספים, כמו המשטרה, הרווחה וכיו"ב
- הפעלת סדנאות משותפות להורים, לתלמידים ולצוות החינוכי בתחומים של קביעת תקנון בית ספרי, התנהגויות סיכון, גלישה בטוחה ועוד.

דוגמאות למדדים לבדיקת יישום התכנית

- מעורבות ההורים ותרומתם בתחומים שהוגדרו על ידי בית הספר
- יידוע הורים
- פעולות בשיתוף הקהילה.

2. סטנדרט 7: הסביבה הפיזית של בית הספר

תיאור הסטנדרט: סביבת בית הספר נעימה, נקייה ובטוחה, ובית הספר מתמיד בטיפוחה תוך שיתוף התלמידים.

דוגמאות לפעולות

- דיווח לרשות המקומית על כל מפגע שנמצא תחת אחריותה ושיתוף פעולה עמה
- שמירה על סביבה נאותה ובטוחה
- שיפור הסביבה הלימודית
- הצטיינות מעבדות וספריות
- בניית הפרדה בחדרי השירותים בין תלמידים צעירים לתלמידים בוגרים.

דוגמאות למדדים לבדיקת יישום התכנית

- קיומם של משאבי הוראה – מעבדות, מחשבים, ספריות וחדרי מקצוע ואיכותם
- מראה קירות בית הספר ומסדרונותיו.

1.4 מרכיבי יסוד בתכנית המערכתית לבניית אקלים חינוכי מיטבי

1.4.1 **גיוס הצוות ובניית חזון:** בית הספר יקיים שיח משמעותי על החזון הבית-ספרי, ילמד על האקלים ועל תופעת האלימות, יזהה את חוזקותיו ואת חולשותיו, יאתר את הצרכים ויזהה את תחומי האחריות של בעלי התפקידים, יגיע להסכמה על חשיבותה של בניית תכנית לפיתוח אקלים מיטבי ויתווה את הדגשים המרכזיים שלה.

1.4.2 **תהליך אבחון אקלים:** תכנית ההתערבות המערכתית ארוכת הטווח תבוסס על אבחון בית הספר ועל עבודה על פי הנתונים המתקבלים על בית הספר ממקורות שונים. בבתי הספר היסודיים ובחטיבות הביניים קיים ניטור באמצעות המיצ"ב (מדד יעילות וצמיחה בית-ספרי). המיצ"ב, המבוסס על הסטנדרטים, מאבחן אחת לשלוש שנים את האקלים הבית-ספרי ומאפשר לבתי הספר לבחון את נקודות החוזק ואת הנקודות הטעונות קידום ושיפור. בנוסף למיצ"ב מומלץ להשתמש בכלי אבחוני נוסף – אח"ם (אקלים חינוכי מיטבי) – כלי אינטרנט הפתוח לשימוש בתי הספר, ובאמצעותו המורים והתלמידים מכיתות ד'–י"ב נשאלים שאלות לניטור האקלים. אפשר להשתמש בכלי אבחון זה בכל שנה ולקבל תוצאות המשקפות את מדדי האלימות השונים ואת מדדי הרווחה

הנפשית של התלמידים בבית הספר. המיצ"ב והאח"ם משמשים בסיס נתונים עיקרי לבניית תכנית התערבות בבית הספר ולמעקב אחר שינויים.

1.4.3 **הפקת לקחים מאירועים חריגים:** נתונים על אודות אירועים חריגים ישמשו את בית הספר בשיקוליו בבניית תכניות התערבות מותאמות למוסד החינוכי וכן לשם הפקת לקחים וייעול תהליכים, כגון שינוי תקנון בית הספר.

1.4.4 **מעקב אחר היעדרויות תלמידים:** ידוע כי היעדרויות תלמידים מנבאות מעורבות בהתנהגויות סיכון. על כן חשוב מאוד לעקוב אחר היעדרויות תלמידים, למפות אותן ולדווח עליהן. בית הספר יבנה מערכת שבאמצעותה יקיים מעקב אחר היעדרויות ויפתח תכניות התערבות עבור תלמידים שאינם מבקרים באופן סדיר בבית הספר או בשיעורים.

1.4.5 **תכנית ההתערבות:** תכנית ההתערבות הנגזרת מהחזון הבית-ספרי ומתהליך האבחון תהיה תכנית התערבות מערכתית ומתמשכת שתיבנה על ידי צוות בית הספר ותיתן מענה לצרכים הייחודיים של המוסד החינוכי.

כחלק מבניית תכנית ההתערבות והפעלתה ייערכו אבחונים נוספים לבדיקת השינוי שהושג בכל אחד ממדדי ההתערבות שבית הספר הציב לעצמו. כמו כן יש לנקוט תהליכי מעקב ובקרה הכוללים מדדים התנהגותיים, כמו מעקב אחר הפרות משמעת, היעדרויות ואיחורים, מקרי אלימות בשטח בית הספר, מקרי אלימות בהסעות וכדומה.

הצעות למרכיבי תכנית ההתערבות מפורטות בסעיף 1.5 להלן.

1.4.6 **סטנדרטים של אקלים:** בית הספר ימפה את הנתונים בהתאם לסטנדרטים המנוסחים בסעיף 1.3 לעיל ויפעל לקידום.

1.5 נושאים מרכזיים בתכנית המערכתית הבית-ספרית

הנושאים שייכללו בתכנית הבית-ספרית יהוו בסיס לשיח בחדר המורים ובמקביל לשיח בכיתות.

1.5.1 **אמנה:** בית הספר יבנה תפיסה חינוכית של אקלים בטוח ומניעת אלימות על בסיס דיאלוג בין באי בית הספר ובין ההורים, תפיסה שתשמש תשתית ערכית וחינוכית לתכנית ההתערבות.

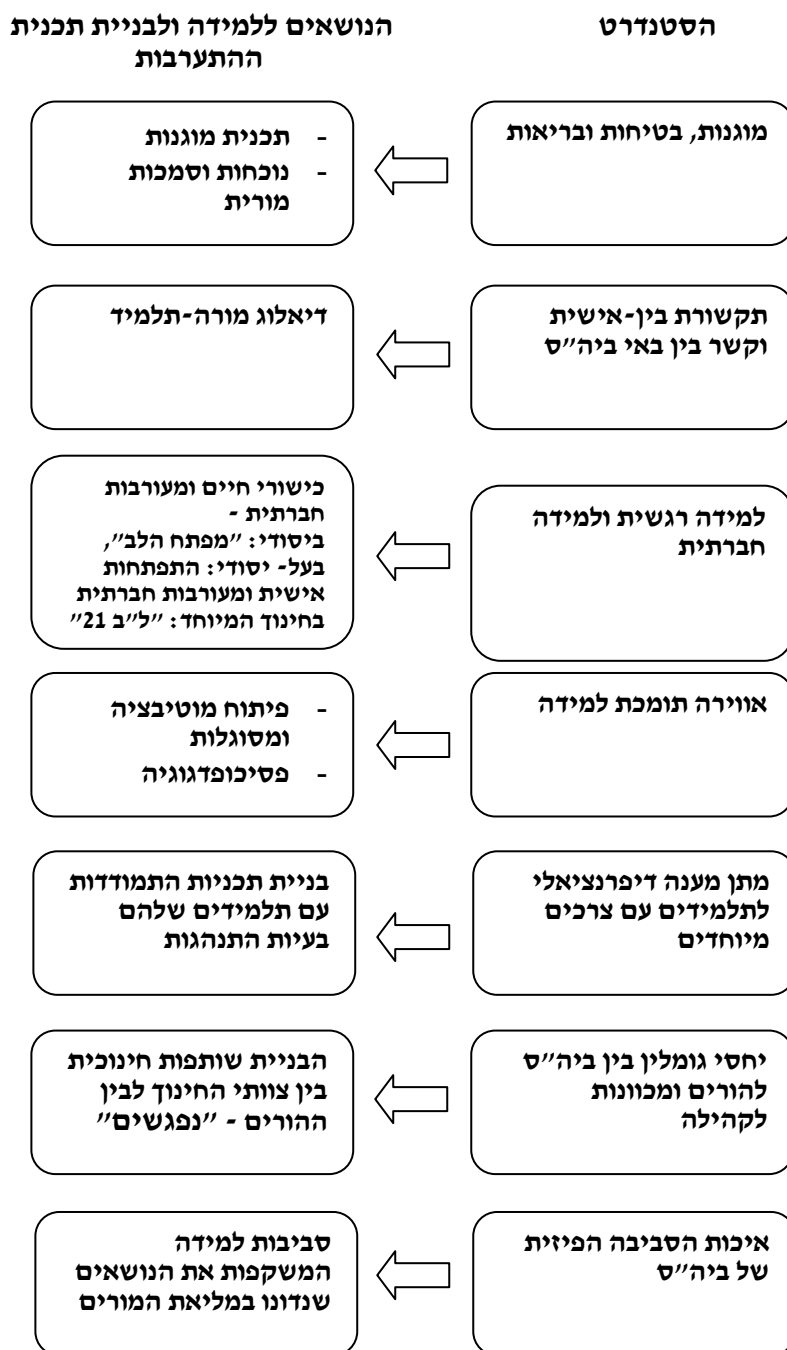
- 1.5.2 **מדיניות בית-ספרית:** א. בית הספר יקיים שיח מעמיק, שמטרתו גיוס שותפים ליצירת שפה משותפת ומדיניות אחידה, ידועה מראש ונאכפת באורח הוגן, שתשדר מסר חד-משמעי נגד התנהגויות אלימות. ב. בית הספר ינסח תקנון, בשיתוף נציגי התלמידים וההורים, הקובע חוקים ונהלים אחידים וכולל מדרג תגובות לאי ציות לכללים ולנהלים אלה.
- 1.5.3 **נוכחות:** בית ספר יפעל לקדם נוכחות של הצוות החינוכי לצורך השגחה בשטחי בית הספר, לרבות באזורים הסמויים מן העין, על פי סעיף 54-5.1 בחוזר הוראות הקבע עד/7(ג), "ניהול שגרת הביטחון בביה"ס". נוכחותם של המורים תגביר את רמת המוגנות ואת תחושת הביטחון של התלמידים.
- 1.5.4 **סמכות ומנהיגות מורית:** תהליך החיזוק של סמכות המורה יתמקד בהגברת הנוכחות המשמעותית של המבוגרים בחיי התלמידים כבסיס ליצירת אקלים מיטבי, להעברת מסר חד משמעי נגד אלימות ולחיזוק הקשר בין המבוגרים לתלמידים. כמו כן יושם דגש על פיתוח כלים שיסייעו למורים להתמודד עם אירועי אלימות ולמנוע את הסלמתם. התהליך יעודד תחושת מעורבות ואכפתיות של המורים בהתמודדות עם אירועי אלימות, תוך יצירת שיתוף פעולה עם ההורים.
- 1.5.5 **התמודדות עם ילדים בעלי בעיות התנהגות:** התכנית שתתגבש תכלול איתור מוקדם של תלמידים בעלי בעיות התנהגות קשות, כולל התנהגות אלימה, מיפוי צורכיהם ומתן מענה ייחודי להם, למורים ולהורים. התערבות בקרב התלמידים תיעשה באופן פרטני, קבוצתי או שניהם, תוך התייחסות לנושאים כמו עיצוב ההתנהגות, תיעול כעסים ועוד. ההנחיה למורים ולהורים תיעשה על ידי אנשי המקצוע, תוך מתן כלים להתמודדות עם ילדים בעלי קשיי התנהגות וכן תמיכה רגשית למורים והעצמה של תחושת המסוגלות שלהם בהתמודדות זו.
- 1.5.6 **דיאלוג מעצים:** התכנית תכלול פיתוח הידברות מעמיקה בין כל באי בית הספר בכלל ובין מורים לתלמידים בפרט ויצירת קשר באמצעות דיאלוג משמעותי. מטרת הדיאלוג היא לספק אוזן קשבת לתלמידים ומענה לצורכיהם. המורים ירכשו ידע לביצוע דיאלוג מעצים, המאפשר לפרט לבוא לידי ביטוי באופן אישי במסגרת שונה מהמסגרת הכיתתית וליצור מערכת יחסים המבוססת על היכרות אישית, על אכפתיות ועל הבנה. בית הספר יבנה מסגרת ארגונית שתאפשר קיום שיחות אישיות בין מורה לתלמיד, דיונים כיתתיים ושיחות משוב.

1.5.7 **אקלים לימודי:** התכנית תפעל לפיתוח סביבות למידה המאפשרות למידה המונעת מתוך מוטיבציה פנימית, עניין והנאה וכן העצמה של תחושת המסוגלות של התלמידים. התהליך יכול אפילו בחירה, למידה מהצלחות, למידה רלוונטית לחיי התלמידים והצבת אתגרי חשיבה (סטנדרט 4). האקלים הלימודי הוא גם אחת ממטרות המדיניות ללמידה משמעותית.

1.5.8 **מעורבות חברתית ותרומה לקהילה:** התכנית תפתח בקרב המורים את המודעות לחשיבותן של המעורבות החברתית והתרומה לקהילה לחיזוק החוסן הנפשי של התלמידים ותרומתן להפחתת תחושת הניכור ולצמצום אלימות והתנהגויות מסוכנות. בית הספר יבנה מודל לחיזוק תחושת המסוגלות, השייכות והאחריות בקרב התלמידים על ידי שילובם בפעילויות של מעורבות חברתית ובתרומה לקהילה בתוך בית הספר ומחוצה לו (סטנדרט 3).

1.5.9 **שיתוף הורים:** שיתוף ההורים בנעשה בבית הספר ברבדים הלימודיים, החינוכיים והערכיים יחזק את הקשר בין באי בית הספר. שיתוף ההורים במדיניות בית הספר ועדכונם לגבי התהליכים והטיפול באירועי אלימות יגבירו את האמון ואת שיתוף הפעולה בין ההורים לצוות. שיתוף ההורים בפיתוח כל אחד מהנושאים שצוינו לעיל (מוגנות, סמכות, דיאלוג ועוד) יחזק את האקלים המיטבי בבית הספר ויקדם את הצלחת התכנית (סטנדרט 6).

תרשים לתיאור היישום של הסטנדרטים בתכניות הבית-ספריות

1.6 בעלי תפקידים - תפקידיהם ביישום ההנחיות והנהלים לבניית אקלים בטוח ולצמצום האלימות

1.6.1 תפקידי המטה

- קביעת מדיניות, כללים ונהלים מחייבים המפורסמים בחוזר המנכ"ל
- פיתוח חומרים בנושא קידום אקלים בטוח ומניעת אלימות והפצתם בשדה, ריכוז החומרים מהשדה והפצתם
- הכשרה של גורמים מקצועיים למתן סיוע לצוותי החינוך
- ניטור ומעקב אחר תופעת האלימות במערכת החינוך.

1.6.2 תפקידי מנהלי המחוזות

- גיוס מפקחים, מנהלים ומדריכים לתהליכי בניית אקלים בטוח וצמצום האלימות
- מעקב אחר דיווחים על אירועי אלימות וקיום למידה מחוזית בעקבות הנתונים שהתקבלו
- הובלת תהליך לצמצום האלימות במחוזות
- עמידה בראש ועדות שימוע במקרים של אירועי אלימות חמורים שמוגש בהם ערר על ידי התלמיד והוריו
- מתן תמיכה וליווי למפקחים ולמנהלים באירועי אלימות חריגים ומורכבים במחוז
- במקרים שקיימת בהם אי-הסכמה בין מנהל המחוז למועצה הפדגוגית ולפיקוח – העברת הדיון למנכ"ל המשרד.

1.6.3 תפקידי מפקחי בתי-הספר

- הדרכת בתי הספר בנושא צמצום האלימות ופיקוח עליהם
- מעקב אחר תכניות עבודה וניסוח תקנונים בית-ספריים
- תמיכה במנהלים וגיבויים בעימותים עם גורמי חוץ (כל זאת כמובן בתנאי שלא חרגו מכללי ההתנהגות הראויים)
- ליווי בית הספר בקידום פעולות לצמצום האלימות
- ליווי בית ספר בתהליכי הערכה ומדידה ובתהליכים לקידום אקלים בית-ספרי מיטבי

- השתתפות בוועדות במקרים שבהם תלמיד מעורב באירוע אלימות חמור.

1.6.4 תפקידי המפקחים על הייעוץ (היועצים הבכירים) ומנהלי השירותים הפסיכולוגיים

פיקוח מקצועי על עבודת היועצים והפסיכולוגים בבתי-הספר וסיוע מקצועי למנהלי בתי-הספר ביצירת אקלים בטוח, באבחון מאפייני אלימות בבית הספר, בגיבוש תכנית התערבות ובטיפול במצבי אלימות.

1.6.5 תפקיד מפקחי החינוך החברתי

מתן סיוע מקצועי למנהלי בתי-הספר ולרכזי החינוך החברתי בהיכרות עם תכניות רלוונטיות, בהתאמתן לאוכלוסיית בית הספר וכן בליווי ובהדרכה לשם הפעלתן והטמעתן.

1.6.6 תפקידי מנהלי בתי-הספר

- יצירת תקנון בית-ספרי המושתת על העקרונות שפורטו לעיל, תוך קיום דיאלוג בין צוות בית הספר להורים, פרסום התקנון ויישומו באופן עקבי

- רענון והטמעה של התקנון מדי שנה

- קביעת מועדים לדיון בצוות הניהול בנושאים של אקלים בטוח וצמצום אלימות

- בנייה והובלה של תכנית התערבות כוללת המותאמת לבית הספר והמבוססת על מיפוי המערכת, אבחון צרכיה והאקלים השורר בה

- עדכון המפקח הכולל על התקדמות בתכנית לצמצום האלימות

- יצירת מרחב למורים למימוש תכנית ההתערבות

- דיווח על אירועים חריגים (אלימות חמורה, פגיעות מיניות, שימוש בסמים ובאלכוהול, ונדליזם, אירועי אבדנות ואסון) למפקח בית הספר שירכז את המידע ויעבירו למנהל המחוז

- הקפדה על תיעוד אירועים, תהליכי טיפול ותהליכים חינוכיים שמתבצעים בנושא

- יצירת מענים בית-ספריים לטיפול בתלמידים שנפגעו באירועי אלימות
- יצירת מענים בית-ספריים לטיפול בתלמידים אלימים ובתלמידים בעלי בעיות התנהגות
- הקצאת זמן קבוע לקידום רגשי, אישי וחברתי במסגרת שעת חינוך
- הפעלת מסגרות להתנסות תלמידים במילוי תפקיד ובמעורבות חברתית
- הבניית מסגרות לטיפול מעורבות חברתית
- הגדרת הסמכויות והאחריות של המורים ושל בעלי התפקידים בבית הספר בנושא של צמצום האלימות.

1.6.7 תפקידי עובדי ההוראה

- חובת דיווח על פי חוק העונשין כמפורט בסעיף 3.1.1 ב' בחוזר זה. אם הגיע לעובד ההוראה מידע על תלמיד הנושא נשק, עליו להעביר את המידע לידיעת המנהל, והוא יעביר אותו מיד ליחידת הנוער של משטרת ישראל ביישוב.
- פעולה להפסקת פגיעה בעת נוכחות במקום שבו מתרחש אירוע פגיעה של תלמיד באחר או בעצמו, ובהתאם לצורך גם הזעקת אנשי צוות נוספים לסיוע
- ליווי תלמיד המפונה לצורך טיפול רפואי או המוחזר מטיוול בשל התנהגות חריגה, על פי הוראות המנהל
- יצירת קשר עם תלמיד שהושעה מלימודים בזמן ההשעיה, כדי לשמור על רציפות הקשר עמו ולעודד מוטיבציה להשתלבותו בכיתה עם חזרתו
- מעקב אחר היעדרויות, הפרות משמעת ואירועים חריגים שבהם מעורבים תלמידים ותיעודם
- קיום שיחת בירור עם התלמידים המעורבים באירועי אלימות על פי הנחיות המנהל
- קיום פעילויות חינוכיות, הן ברמה פרטנית והן בכיתה, שמטרתן לקדם אקלים מיטבי ובטוח ולצמצם את האלימות.

1.6.8 תפקידי היועצים והפסיכולוגים החינוכיים

- ליווי והדרכה של המורים בהובלת תכניות רגשיות- חברתיות בבית הספר
- שילוב היבטים של רווחה נפשית במדיניות המוסד החינוכי, בפעולות לצמצום האלימות ובהתערבויות באירועי אלימות והתנהגויות סיכון אחרות
- העמדת מתודולוגיות, כלים ודרכי פעולה להתמודדות עם אלימות לרשות מנהל המוסד החינוכי וצוות עובדי ההוראה
- העמדת מדדים ודרכי הערכה בנושא אלימות (כגון שאלוני אח"ם) לרשות מנהל המוסד החינוכי וצוות עובדי ההוראה
- מתן מענים ובניית תכניות חינוכיות-טיפוליות לתלמידים נפגעי אלימות ולתלמידים פוגעים.

1.6.9 תפקידי רכזי החינוך החברתי ומנחי מועצת התלמידים

- בניית תכנית "התפתחות אישית ומעורבות חברתית קהילתית" המבססת תרבות בית-ספרית ומקדמת רווחה נפשית ויזמה של פעולות לצמצום אלימות בשיתוף עם היועץ
- הבניית מסגרות המאפשרות התנסות במיומנויות חברתיות, בתהליכים דמוקרטיים ובקבלת החלטות הנוגעות לאורח החיים של בית הספר לשם יצירת תחושת שייכות ולחיוזוק תחושת המוגנות
- סיוע ביצירת מסגרות לשיתוף הורים וגופים שונים בקהילה (בבתי ספר קהילתיים יש להסתייע ברכז בית הספר הקהילתי)
- הכשרת הצוות הבית-ספרי בהפעלת התכנית ובהטמעתה בבית הספר בשיתוף עם היועץ.

1.6.10 תפקידי הרשות המקומית

- הקמת ועדה יישובית ששותפים בה גורמים מהקהילה, ממערכת החינוך, מהרווחה ומהמשטרה, נציגי נוער ונציגות הורים נבחרת, שתעסוק במתן מענים יישוביים לקידום אקלים בטוח ולצמצום האלימות
- יצירת מענים יישוביים לילדים בעלי התנהגויות סיכון
- השתתפות בוועדות בעקבות אירועי אלימות חמורים

- שותפות במציאת מענים בעקבות אירועים אלו, כמו הקצאת משאבים לליווי תלמידים שהיו מעורבים באירועי אלימות והקמת מרכזים לקליטת תלמידים שהושעו לכמה ימים מבית הספר בהשגחת מבוגר שהוסמך לכך ותוך הפעלת תכניות מתאימות.

1.7 קשר עם התקשורת

אם אירוע אלימות מפורסם בתקשורת הארצית או המקומית יש לקבל אישור מראש לכל תגובה שנציג הצוות החינוכי מבקש למסור. את האישור יש לקבל ממנהל המחוז ומדובר המשרד, ובמקרה של אירועים בתיכון – גם מדובר הרשות המקומית או הרשת החינוכית שבית הספר נמצא בבעלותה. על כל קשר עם התקשורת, לאחר קבלת האישור, להיעשות בהתאם להוראות סעיף 24 לחוק הנוער (טיפול והשגחה), התש"ך-1960, שלפיו חל איסור על פרסום שם או פרטים מזהים אחרים של קטין, בין היתר בנסיבות שיש בהן כדי לייחס לקטין עברה או שחיתות מידות.

2. פרק ב': אורחות חיים – התנהלות בשגרה

2.1 כללי

פרק זה כולל עקרונות להתנהלות בחיי השגרה לצד עקרונות והנחיות לטיפול באירועי אלימות תוך מתן גיבוי לפעולות הצוות החינוכי. בבסיס התהליך החינוכי של יצירת אקלים בטוח עומדת בניית תשתית של אורחות חיים בשגרה: כללים ונהלים יום-יומיים ידועים מראש הנאכפים בעקביות ובהתמדה. תשתית חינוכית זו היא הבסיס לבניית תהליכים לצמצום אלימות ולפיתוח תגובות משמעותיות לאירועי אלימות.

2.2 בניית תקנון חינוכי

כל מוסד חינוכי יבנה תקנון בהתאם לנאמר להלן. התקנון יכלול שני תחומים: התנהלות בשגרה ותגובות לאירועי אלימות. **בתקנון ייכללו נושאי החובה המופיעים בטבלאות שבחוזר זה** ונושאים נוספים שבית הספר יבחר לכלול בו, תוך יצירת מדרג תגובה מתוך הטווח המוצע בטבלאות. התגובה שתיבחר תהיה בהתאם להישנות הפרתם של הכללים ובהתאם לגיל התלמידים ותיקבע מראש. התקנון הבית-ספרי ייבנה על פי הצרכים, גיל התלמידים והתפיסה החינוכית של בית הספר והקהילה. תקנון יישובי יהיה אף הוא בהלימה לחוזר המנכ"ל ויכלול היבטים קהילתיים נוספים.

תקנון בית הספר יהלום את חוק יסוד כבוד האדם וחירותו ואת חוק זכויות התלמיד, תוך שמירה על כבוד התלמיד ועל כבודם של עובדי ההוראה ואנשי צוות המוסד החינוכי.

2.2.1 עקרונות לבניית התקנון הבית-ספרי

- א. מנהל בית הספר וצוות המורים יקיימו שיח משמעותי עם התלמידים ועם ההורים על הנושאים המופיעים בטבלאות, על דרכי התגובה להתנהגויות שליליות, על חיזוק ההתנהגויות החיוביות ועל דרכי ההטמעה של התקנון בבית הספר.
- ב. חשוב כי המורים, ההורים והתלמידים יהיו שותפים לכתיבת התקנון. האישור הסופי של התקנון יהיה באחריות מנהל בית הספר, והוא יובא לידיעת המפקח הכולל של בית הספר.

- ג. התקנון יבטא את האחריות המשותפת של המורים ושל התלמידים לאווירה חינוכית נעימה ובטוחה ואת מחויבותם לכבוד הדדי. התקנון אמור לשקף את ייעודו: שמירה על מוגנות התלמידים והמורים במוסד החינוכי.
- ד. התקנון יכול את הנושאים המוצגים בטבלאות החוזר.
- ה. ניסוח התקנון הבית-ספרי יהיה כפוף לחוק זכויות התלמיד ככלל, ולסעיף 10 בפרט: "כל תלמיד זכאי לכך שהמשמעת במוסד החינוך תונהג באופן ההולם את כבוד האדם, ובכלל זה הוא זכאי שלא יינקטו כלפיו אמצעי משמעת גופניים או משפילים."
- ו. אפשר להוסיף לתקנון בית הספר נושאים נוספים, כמו נוהלי לימודים, לוח בחינות, פעולות וסמכות של מועצת התלמידים, זכויות התלמידים (כגון שמירה על הליך הוגן, שמירה על פרטיות התלמיד וכו').
- ז. בהטמעת התקנון יש לשמור על אחידות ועל עקביות בתגובה להפרת הכללים.
- ח. מומלץ לתרגם את התקנון לשפות נוספות המדוברות בבתי התלמידים.
- ט. על התקנון להתאים לגיל התלמידים ולמאפייני התפקוד שלהם.
- י. בתקנון תוגדרנה התגובות להפרה חד-פעמית של הכללים ולהפרה חוזרת ונשנית שלהם.
- יא. בנושאים שאינם כלולים בחוזר המנכ"ל על בית הספר לפעול באופן אוטונומי, בהלימה לרוח החוזר ובלי לפגוע בזכויות התלמידים.
- יב. לאחר השלמת כתיבתו של התקנון יש להטמיעו מדי שנה בקרב התלמידים והוריהם (אפשר להחתים תלמידים על קריאת התקנון ועל התחייבות לקיימו, לקיים ערב הורים-תלמידים בנושא התקנון ועוד).
- יג. יש לפרסם את התקנון במקום מרכזי בבית הספר או באתר האינטרנט של בית הספר, באופן שיהיה גלוי לכל קהילת המוסד החינוכי.

יד. יש לבחון מדי שנה מחדש את התאמת התקנון לצורכי בית הספר ולמציאות המשתנה ולעדכנו בהתאם.

2.2.2 דרכי תגובה להפרת כללי המשמעת בבית הספר

על התגובה להפרת המשמעת להיות מידתית, סבירה והגיונית, ותואמת את מידת הפרת המשמעת. בכל מקרה שבו עשויים להינקט נגד התלמיד אמצעי משמעת, תוסברנה לו הטענות כלפיו ותינתן לו הזדמנות להשיב עליהן. שמיעת התלמיד תתקיים לפני קבלת ההחלטה על נקיטת אמצעי משמעת. עם זאת, כאשר נדרשת תגובה מידית של נקיטת אמצעי המשמעת או כשיש נסיבות מוצדקות אחרות, רשאי צוות בית הספר לנקוט אמצעי משמעת באופן מיידי.

אם נודע למוסד החינוכי כי נפתחה חקירת משטרה בעניינו של התלמיד או חלה על המוסד החינוכי חובת הדיווח, יש לקיים את השיחה/הבירור ו/או את ההחלטה בעניינו של התלמיד רק לאחר התייעצות עם הגורמים הרלוונטיים (משטרה, גורמי הרווחה).

להתנהגות בלתי הולמת במהלך השיעורים יש להתייחס בתעודה בסעיף ההתנהגות. בציון במקצוע הלימוד תהיה ההתייחסות להתנהגות במסגרת אותו חלק בציון שבו המורה מעריך את תפקודו של התלמיד בלבד. אין להוריד ציון מעבר להנחיה זו במקצועות הלימוד בשל התנהגות בלתי הולמת.

2.2.3 דרכי תגובה שאסור לנקוט בעת הפרת כללי משמעת

- א. חל איסור חמור להעניש תלמידים בכל צורה של ענישה גופנית.
- ב. חל איסור חמור להעניש תלמידים בכל צורה של ענישה משפילה (הלבנת פנים ברבים, פגיעה מילולית שיש בה לעג, עלבון והשפלה).
- ג. אין להעביר תלמיד באופן זמני לכיתה נמוכה יותר.
- ד. חל איסור על תגובה היכולה לסכן את התלמיד או לפגוע בשלומו או בבריאותו.
- ה. חל איסור על הענשת תלמיד בשל מעשה או מחדל של הוריו (בנושא זה ראה "חוק זכויות התלמיד").

- ו. חל איסור על חיפוש בחפציו האישיים של תלמיד על ידי איש צוות חינוכי, לרבות בתיק ובמכשירים דיגיטליים. אם יש חשד לפגיעה שנעשתה באמצעות מכשיר דיגיטלי יש לדווח למנהל בית הספר ועליו לברר את הפרטים תוך שמירה על צנעת הפרט וזכויות התלמיד. אם הוחלט להגיש תלונה – יש לפעול על פי הנחיות המשטרה. לענין חיפוש בתיקים עקב חשד לנשיאת נשק ראה ס"ק 3.1א.
- ז. אין למנוע כניסת תלמיד לשטח בית הספר בשל הפרת משמעת, כגון הגעתו ללא תלבושת או הגעתו באיחור (יש לטפל בהפרות אלה על פי טבלאות החוזר).

2.3 נוהל השעיה

2.3.1 כללי

השעיה היא הרחקת תלמיד לפרק זמן קצוב מבית הספר. יש להשתמש בהשעיה רק באירועים חמורים או לאחר אירועים חוזרים ונשנים שמוצו לגביהם תגובות חינוכיות אחרות. ההשעיה משמשת תגובה ברורה של הצבת גבולות מצד צוות בית הספר, המעבירה מסר חד-משמעי נגד הפרות משמעת חמורות או התנהגות אלימה. הצבת גבולות, לרבות השעיה הנעשית על פי הנהלים, תורמת להתפתחות ולמוגנות אישית. יש לקבוע מדיניות בית-ספרית הידועה מלכתחילה להורים ולתלמידים בנוגע לסנקציות שיופעלו במקרים של אלימות, לרבות השעיה, על פי המודל המוצע בטבלאות א' ו-ב' בחוזר זה. **אם השעיה מייצרת תנאים מסכנים עבור התלמיד, תיבחר תגובה חלופית להשעיה (כגון השעיה תוך בית-ספרית).** בכל מקרה, הבנת הרקע והמקורות להתנהגות חריגה או לאלומות מצד תלמיד חשובה לצורך בחירת דרכי ההתערבות.

2.3.2 הנחיות להשעיה

- א. כדי שיתקיים הליך הוגן יש לברר את פרטי האירוע ולתת לתלמיד אפשרות להציג את גרסתו.
- ב. יש לתעד את האירוע.
- ג. השעיה תתבצע על ידי מנהל בית הספר או מי מטעמו. אם ההשעיה בוצעה על ידי אדם שמונה על ידי המנהל – עליו להתייעץ עם גורמי המקצוע ולקבל את אישורו של מנהל בית הספר.

- ד. יש ליידע טלפונית את הורי התלמיד **לפחות יום אחד** לפני מועד ההשעיה ובמקביל למסור את מכתב ההשעיה לתלמיד. במכתב יירשם ההסבר להשעיה. יש לוודא עם ההורים שקיבלו את המכתב.
- ה. אין להשעות תלמיד באופן מידי במהלך יום הלימודים ויש להימנע ככל האפשר מהזמנת ההורים כדי לקחת את התלמיד באמצע יום הלימודים, למעט במקרים שנשקפת סכנה לתלמיד או לסביבתו.
- ו. יש לשתף את ההורים בנסיבות ובשיקול הדעת שהובילו להשעיה ולהעביר מסר חד-משמעי שאינו מאפשר הפרת סמכות והתנהגויות אלימות בבית הספר. לצד זה יש להפגין אמונה ביכולתו של הילד לשנות את התנהגותו.
- ז. יש לתת לתלמיד המושעה, בתיאום עם הוריו, משימה חינוכית המותאמת לו, לביצוע בבית.
- ח. המחנך או איש צוות יצרו קשר עם התלמיד המושעה בזמן ההשעיה, כדי לשמור על רציפות הקשר עמו ולעודד מוטיבציה להשתלבותו בכיתה עם חזרתו.
- ט. יש לזמן את הילד ואת הוריו לשיחה עם חזרתו לבית הספר ולבנות עמם תכנית אישית (ראה הנחיות בנספח 1).
- י. לאחר חזרת התלמיד לבית הספר יש לקיים עמו מפגשי מעקב במטרה לבנות עבורו רשת תמיכה ובקרה על התנהגותו. חשוב להתמיד במפגשים אלו במסגרת תכנית אישית שמטרתה טיפול בתלמיד.
- יא. יש לתעד את התהליך החינוכי לאורך זמן כדי לבחון את יעילות ההתערבות ולהפיק ממנה לקחים. כאשר לתלמיד יש קושי מתמשך בקבלת סמכות ו/או אלימות חוזרת, וכאשר ננקטו השעיות חוזרות ונראה כי הן בלתי יעילות, יש לקיים דיון בצוות בין-מקצועי כדי לבנות תכנית אישית מותאמת (ראה נספח 1).
- יב. במקרים מיוחדים שבהם הנהלת בית הספר מזהה שההשעיה אינה מתאימה, יש לקיים דיון בתוך בית הספר, לתעד את השיקולים ולקבוע תגובה חלופית, כגון השעיה תוך בית-ספרית. במקרים אלה משך ההשעיה ייקבע על פי הטבלאות, בדומה להשעיה חוץ-בית-ספרית.
- יג. אם תלמיד מגיע לבית הספר אף-על-פי שהושעה, יש לפעול על פי העקרונות האלה: 1. ליישם השעיה תוך-בית-ספרית

ליום מלא (ראה ס"ק י"ד) כדי להבהיר שההשעיה בתוקף.
2. לקיים שיחה עם התלמיד ועם הוריו, המבהירה כי מדובר בערעור על סמכות בית הספר ועל כן יתקיים דיון עם הפיקוח הכולל בנושא. 3. אם ההורים אינם משתפים פעולה על אף שבית הספר פעל על פי נוהלי ההשעיה, אפשר לכנס ועדה בין מקצועית בשיתוף הפיקוח או הרשות המקומית שתקבל החלטות לגבי המשך הטיפול.

ד. השעיה תוך-בית-ספרית היא הרחקת התלמיד משיעור או מחלק ממנו, ועליה להיעשות בהשגחת מבוגר. יש להטיל על התלמיד משימה לימודית וליידע את הוריו. ההשגחה תיעשה בהתאם לאפשרויות של בית הספר (מורה בשעות פרטניות, מדריך מוגנות, העברה להשגחת מורה בכיתה מקבילה באופן זמני, השגחה של מורה בחדר המיועד להשעיה בית-ספרית וכו'). אם הפרת כללי המשמעת נעשתה במקצוע מסוים, אפשר להרחיק את התלמיד משני שיעורים לכל היותר במקצוע זה. אין להעביר את התלמיד לכיתה נמוכה יותר.

טו. השארת תלמיד בבית הספר לאחר שעות הלימודים מחייבת הודעה מוקדמת להורים ותיאום לגבי אופן חזרתו של התלמיד לביתו עם סיומה.

2.4 התנהלות בשגרה ומדרג תגובות בעקבות הפרת נהלים

בטבלה שלהלן מפורטים כללים להתנהלות בחיי השגרה בבית הספר, מגוון התגובות האפשריות במקרה של הפרת הכללים והתנהלות חינוכית בטווח הקצר והארוך. בית הספר יבחר תגובות מתוך הטווח המוצע בטבלה זו באופן הדרגתי. בחירת התגובה תהיה בהתאם להישנות ההפרה ובהתאם לגיל התלמיד והיא תיקבע מראש ותפורסם במסגרת תקנון בית הספר. תיעוד עקבי של כל הפרת התנהגות הוא תנאי לקיומו של תהליך חינוכי תקין ולטיפול נאות. חובה על מוסד החינוך לכלול בתקנון הבית-ספרי את כל הנושאים המופיעים בטבלה זו. בנוסף על תגובות במקרה של הפרת הכללים יש לבסס תרבות בית-ספרית המושתתת על מתן חיזוקים חיוביים על התנהגות על פי הכללים כדי לעודד התנהגויות חיוביות.

טבלה א': התנהלות בשגרה ומדרג תגובה להפרת נהלים

התנהגויות המצופות	טווח התגובות במקרה של הפרה (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)	התכנית החינוכית
<p>1. הופעה בתלבושת אחידה/ הופעה הולמת</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש להגיע לבית הספר בהופעה הולמת, כפי שתוגדר בתקנון - יש להקפיד על תלבושת אחידה במקומות שבהם היא מחויבת. 	<ul style="list-style-type: none"> - רישום במזכירות בסעיף "תלבושת" - קיום שיחת בירור עם התלמיד - קיום שיחה עם ההורים - במקרים חוזרים - ביטוי בתעודה בסעיף "הופעה" - מניעת כניסה לשיעור (קביעת מקום חלופי ודרישה להשלמת החומר הלימודי). - אין למנוע כניסת תלמיד לשטח בית הספר בשל הגעה ללא תלבושת. 	<p>יישום סטנדרט 1</p> <ul style="list-style-type: none"> - תכניות העוסקות בבניית תקנון - תכניות לניהול כיתה - תכנית עיצוב התנהגות אישית.
<p>2. תפקוד בזמן השיעור</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש לקבל את פני המורה על פי הכללים שנקבעו על ידי בית הספר - יש להישמע להוראות המורה בכיתה בזמן השיעור - יש להקפיד על תפקוד לימודי (הבאת ציוד והוצאתו מהתיק, הקשבה ולמידה, השתתפות בדיון בכיתה ברשות המורה ובאופן מכבד, מילוי מטלות). 	<ul style="list-style-type: none"> - רישום לצורך תיעוד ומעקב - קיום שיחת בירור עם התלמיד - יידוע ההורים לגבי קשיים בתפקוד - קיום שיחה עם ההורים וגיוסם לשיתוף פעולה - מניעת כניסה לשיעור תוך קביעת מקום שהייה חלופי ומתן משימה לימודית לתלמיד. - במקרים חוזרים - העברה לכיתה מקבילה לשיעור אחד או יותר (פחות מיום לימודים) בתיאום עם המורה - השעיה בתוך בית הספר על פי שיקול דעתו של המנהל בהתאם להנחיות השעיה תוך-בית-ספרית ס"ק 2.3.2 י"ד - אם חוסר התפקוד הוא במקצוע מסוים - הרחקה לשני שיעורים לכל היותר במקצוע זה - במקרים חוזרים - ביטוי בתעודה בסעיף יחס למקצוע - בניית תכנית חינוכית אישית ולפי הצורך - כינוס צוות בין-מקצועי לדיון על בניית תכנית לטיפול בתלמיד - העברה לכיתה אחרת באופן קבוע על פי החלטת המועצה הפדגוגית. 	<p>יישום סטנדרט 1</p> <ul style="list-style-type: none"> - תכניות העוסקות בבניית תקנון - תכניות לניהול כיתה - תכניות לעיצוב התנהגות אישית.

התכנית החינוכית	טווח התגובות במקרה של הפרה (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)	ההתנהגויות המצופות
<p>יישום סטנדרט 1</p> <ul style="list-style-type: none"> - תכניות העוסקות בבניית תקנון - תכניות לניהול כיתה - תכניות לעיצוב התנהגות אשד'ישית. 	<ul style="list-style-type: none"> - רישום במזכירות בסעיף ההתנהגות - קיום שיחה עם התלמיד ואזהרה בעל-פה - יידוע ההורים ואזהרה בכתב - דרישה להתנצלות והזמנת ההורים לשיחה - בניית תכנית אישית לתלמיד (ראה נספח 1) - העברה לכיתה מקבילה לשיעור אחד או יותר (פחות מיום לימודים) בתיאום עם המורה - מניעת ההפסקה או עיכוב בבית הספר לשעות לימוד נוספות בכיתה אחרת (בליווי הודעה מראש להורים) - השעיה בתוך בית הספר על פי שיקול דעתו של המנהל בהתאם להנחיות השעיה תוך-בית-ספרית ס"ק 2.3.2 י"ד - במקרה שהפרעה היא במקצוע מסוים - הרחקה לשני שיעורים לכל היותר במקצוע זה - במקרים חמורים של התנהגות מפריעה - השעיה מבית הספר על פי שיקול דעת המנהל ליום אחד בבית הספר היסודי ול-2 ימים בעל-יסודי - במקרים חוזרים - ביטוי בתעודה בסעיף ההתנהגות - כינוס צוות בין-מקצועי לדיון על בניית תכנית לטיפול בתלמיד בתוך בית הספר ומחוצה לו - במקרים חמורים אפשר להתנות השתתפות בסיוור/ בטיול עתידי בליווי מבוגר. יש להודיע על כך להורים בכתב 10 ימים מראש לפחות. יש לקבוע פעילות חלופית לתלמיד. - במקרים של אי-ציות מתמשך לצוות החינוכי והפרת כללי ההתנהגות באופן עקבי וחמור, ולאחר שכלל הפעולות במדרג לא הועילו: לשיקול מנהל בית הספר בהתייעצות עם המפקח הכולל – דיון במועצה פדגוגית בהתאם לנוהל הרחיקת תלמיד לצמיתות והעברתו לבי"ס אחר. 	<p>3. ציות להוראות של צוות בית הספר</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש להתנהג באופן נאות, על פי הכללים הנהוגים בבית הספר בשיעורים, בהפסקות ובכל פעילות בית-ספרית. - על התלמידים להישמע להוראות הצוות החינוכי גם אם ההוראות ניתנות על ידי מורה שאינו מלמד אותם באופן ישיר, ובכלל זה מורה תורן ומורה ממלא מקום.
	<p>ראה טבלה 3.3 חלק ה': שימוש בטכנולוגיה בפעילויות פנים וחץ בית-ספריות.</p>	<p>4. שימוש בטכנולוגיה בזמן שיעור (בטלפונים ניידים, במצלמות, ב"טאבלטים" וכו')</p>

התכנית החינוכית	טווח התגובות במקרה של הפרה (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)	ההתנהגויות המצופות
יישום סטנדרט 7	<ul style="list-style-type: none"> - קיום שיחת בירור עם התלמיד - יידוע ההורים - עשייה מתקנת של התלמיד בתחום הרכוש והסביבה - במקרים חוזרים - ביטוי בתעודה בסעיף ההתנהגות - הטלת תשלום או שווה ערך לתשלום במקרה של אי-הסכמה לתשלום שלא מסיבות כלכליות: התייעצות בית-ספרית, הזמנת ההורים ודיון על ההתנגדות. 	<p>5. שמירה על הסביבה ועל חזות בית הספר</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש להקפיד על סביבת למידה נקייה ומסודרת במהלך הפעילות בבית הספר ולטפח את חזותו - יש לשמור על רכוש בית הספר ועל סביבתו.
נקיטת פעולות חינוכיות מניעתיות הנוגעות לכיבוד רכוש הזולת, כגון הצבת תורנים, נאמני רכוש וכו'.	<ul style="list-style-type: none"> - בירור ראשוני של פרטי המקרה (מגבלות על חיפוש בתיקים ובמכשירים אישיים - ראה ס"ק 2.2.3 ו') - יידוע הורים לפי הצורך ותוך שיקול דעת של הצוות החינוכי - אם ידועה למוסד החינוכי זהות התלמידים המעורבים - שיחת אזהרה והטלת מטלה חינוכית. לשיקול דעת מנהל בית הספר - הגשת תלונה למשטרה או התייעצות עם גורמי רווחה - במקרה של אירוע חוזר ונשנה - היוועצות עם אנשי המקצוע (יועץ, פסיכולוג). 	<p>6. שמירה על רכוש פרטי</p> <ul style="list-style-type: none"> - אסור לקחת חפצים השייכים לאחר ללא רשות - אסור לפגוע ברכוש הזולת - בית הספר אינו אחראי לנזק שייגרם לרכוש פרטי כלשהו, לרבות רכוש יקר ערך, לאבדנו או לגנבתו.
יישום סטנדרט 1	<ul style="list-style-type: none"> - קיום שיחה עם התלמיד ואזהרה בעל-פה - יידוע ההורים ואזהרה בכתב - דרישה להתנצלות ולעשייה מתקנת (למשל, סיוע בהכנת הטקס הבא) - קיום שיחה עם ההורים - דרישה לביצוע מטלה הקשורה לנושא - במקרים חוזרים - ביטוי בתעודה בסעיף ההתנהגות או הנוכחות, לפי העניין - בעל-יסודי: דרישה לפעילות למען הקהילה. <p>במקרה של התנהגות לא נאותה בטיולים:</p> <p>א. התניית השתתפות בסיור/בטיול עתידי בליווי מבוגר. יש להודיע על כך להורים בכתב 10 ימים מראש לפחות. אם התלמיד לא ישתתף בטיול יש לקבוע פעילות חלופית עבורו.</p> <p>ב. מניעת השתתפות בטיול או בסיור עתידיים תתאפשר אם התלמיד הפר את הכללים בזמן טיול או סיור קודמים באותה שנת לימודים (בכל מקרה יש לקבוע פעילות חלופית עבורו).</p>	<p>7. התנהגות והשתתפות בטקסים ופעילויות בית-ספריות</p> <ul style="list-style-type: none"> - ההשתתפות בטקסים ובפעילויות פנים וחוץ-בית-ספריות היא חלק מתכנית החובה של בית הספר - הנוכחות וכללי ההתנהגות בכל פעילויות בית הספר מחייבים, ועל הצוות החינוכי להקפיד עליהם הקפדה יתרה - בתי"ס על-יסודיים ינהגו בנושא זה על פי ההנחיות בחוזר הוראות הקבע סה/9, "טיולים ופעילות חוץ-בית-ספרית".

התכנית החינוכית	טווח התגובות במקרה של הפרה (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)	ההתנהגויות המצופות
<ul style="list-style-type: none"> - הטמעת ההוראות בסעיף 13-4.3 בחוזר הוראות הקבע תשס"ב/2(א), "טוהר הבחינות" - תכניות העוסקות בערכי "מפתח הלי"ב לשעת חינוך" ותכניות של מינהל החברה והנוער - בשבילי הזכויות והאחריות- הפיקוח על זכויות התלמיד. 	<ul style="list-style-type: none"> - בבחינות פנימיות של בית הספר (שאינן בחינות בגרות): א. זימון התלמידים ו/או הוריהם לבירור ב. במקרה של אי-שמירה על נהלים תקינים בזמן בחינות: הפחתת נקודות מהבחינה לכל שותף למהלך, כפי שהוחלט על ידי בית הספר ופורסם בתקנון ג. פסילת הבחינות אם הוכחה אי-שמירה על טוהר בחינות, לאחר שנעשה הליך הוגן המאפשר לתלמידים המעורבים לערער על החשד. - במקרה של אי-שמירה על טוהר הבחינות במהלך בחינות בגרות: בהתאם להוראות בסעיף 13-4.3 בחוזר הוראות הקבע תשס"ב/2(א), "טוהר הבחינות". 	<p>8. התנהגות: שמירה על טוהר הבחינות</p> <ul style="list-style-type: none"> - חובה על התלמיד לשמור על כל התקנות וההנחיות הנוגעות להקפדה על טוהר הבחינות.
<p>יישום סטנדרט 1</p>	<ul style="list-style-type: none"> - תיעוד נוכחות - קיום שיחת בירור עם התלמיד - יידוע ההורים - גיבוש תכנית עם התלמיד לחיזוק אחריותו בנושא הנוכחות - הזמנת ההורים לשיחה עם מנכ"ל הכיתה לגיבוש תכנית משותפת למניעת איחורים והיעדרויות מהשיעורים - דרישה להשלמת שעות היעדרות בפעילות למען בית הספר/להשלמת חומר הלימודים - עירוב גורמים נוספים בבית הספר: רכז שכבה, יועץ, מנהל - עריכת ביקור בית - במקרים חוזרים - ביטוי בתעודה בסעיף "נוכחות" - פנייה לקצין ביקור סדיר. 	<p>9. נוכחות ועמידה בזמנים</p> <ul style="list-style-type: none"> - איחורים: יש להגיע לבית הספר בזמן ולהקפיד להיכנס לשיעור מיד בתום ההפסקה - היעדרויות: על התלמידים להיות נוכחים במהלך כל השיעורים ולא לעזוב את שטח בית הספר ללא קבלת אישור - בבתי ספר על-יסודיים יש לפעול על פי ההוראות בחוזרי המנכ"ל האלה: א. סעיף 2-6.6 בחוזר הוראות הקבע סח/8(א), "הנוכחות בבית הספר כמרכיב בהערכת הישגים בחינוך העל-יסודי" ב. סעיף 1-4.3 בחוזר הוראות הקבע סב/5(א), "ציון בית-ספרי (ציון מגן/מסכם)".

התכנית החינוכית	טווח התגובות במקרה של הפרה (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)	ההתנהגויות המצופות
יישום סטנדרט 1	<ul style="list-style-type: none"> - קיום שיחת בירור עם התלמיד - דיווח בכתב להורי התלמיד - בניית תכנית התערבות בשיתוף התלמיד והוריו - קביעת מטלה חינוכית הקשורה להתנהגות זו - הזמנת התלמיד והוריו לבית הספר - במקרים חוזרים - ביטוי בתעודה בסעיף "נוכחות" - דיווח לפיקוח, לרשות העירונית ולקצין ביקור סדיר - במקרים חוזרים של שוטטות: כינוס ועדה בין-מקצועית בית-ספרית שתדון בתפקודו של התלמיד ותבנה תכנית אישית שתאפשר המשך תקין של לימודיו בבית הספר. 	<p>10. נוכחות ועמידה בזמנים: איסור שוטטות בתוך בית הספר וציאה משטח</p> <ul style="list-style-type: none"> - אין לשוטט בתוך בית הספר במהלך יום הלימודים ללא אישור. - יציאה משטח בית הספר במהלך הלימודים תיעשה באישור בכתב, לפי הנהלים הבית-ספריים שנקבעו מראש ובהתאם לגיל התלמיד.

2.5 טיפול באירועי עישון והבאת אלכוהול או שתייתו בפעילויות פנים וחוץ בית-ספריות ובטיולים

שימוש בחומרים כגון אלכוהול וטבק מסוכן לבריאות ויש לקדם בבתי הספר פעילויות והסברה למניעת שימוש בהם. השימוש בחומרים אלו אסור בין כותלי בית הספר ובפעילויות חוץ בית-ספריות. התערבות חינוכית באירועים שבהם נעשה שימוש בחומרים מסוכנים צריכה לכלול הן היבטים משמעותיים והן היבטים חינוכיים וטיפוליים. בשיקול הדעת יש להתייחס לכך שלעתים שימוש בחומרים אלו עשוי להיות ביטוי לקושי ולמצוקה.

התנהגויות הסיכון	טווח התגובה	ההתערבות החינוכית
<p>איסור עישון (לרבות תחליפי סיגריות, כגון סיגריות אלקטרוניות)</p> <ul style="list-style-type: none"> - אסור בהחלט לעשן בשטח בית הספר - השימוש בנרגילה דינו כעישון - אסור לצאת משטח בית הספר כדי לעשן - אסור לעשן בפעילות בית-ספרית המתרחשת מחוץ לכותלי המוסד החינוכי. <p>ראה סעיף 2.5-6 בחוזר הוראות הקבע סב/3(ב), "מניעת עישון סיגריות ומוצרי טבק במוסדות החינוך".</p>	<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - קיום שיחת בירור - יידוע ההורים - הטלת מטלה חינוכית הקשורה לתופעה. <p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי</p> <ul style="list-style-type: none"> - הזמנת התלמיד בליווי הוריו לשיחה בבית הספר והצעת תכנית התערבות (למשל תכנית אופ"י) - ביטוי בסעיף ההתנהגות בתעודה - השעיה ליום אחד בחינוך העל-יסודי. 	<ul style="list-style-type: none"> - הטמעת ההוראות בחוזר הוראות הקבע סב/3(ב), סעיף 2.5-6, "מניעת עישון סיגריות ומוצרי טבק במוסדות חיים". - הפעלת תכנית למניעת השימוש בעישון ובאלכוהול במסגרת "כישורי חיים".
<p>איסור הבאה של אלכוהול ואיסור שתייתו בשטח בית הספר במהלך יום הלימודים, בפעילויות פנים וחוץ בית-ספריות ובכלל זה בהסעות לבית הספר וממנו.</p> <ul style="list-style-type: none"> - חל איסור חמור על שתיית משקאות אלכוהוליים ועל הכנסתם לבית הספר ולחצר ועל הבאתם לטיולים, לסיורים, למסיבות ולכל פעילות שבית הספר השתתף בארגונה - במקרה של הבאת אלכוהול או שתיית אלכוהול בהסעות לבית הספר או ממנו - ראה 	<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - בירור פרטי האירוע - יידוע ההורים - הזמנת התלמיד בליווי הוריו לשיחה בבית הספר - הטלת מטלה חינוכית הקשורה לתופעה - ביטוי בסעיף ההתנהגות בתעודה. <p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי</p> <p>א. בניית תכנית התערבות בשיתוף הורי התלמיד: יש להתייחס בשיקול הדעת לאפשרות כי שתיית אלכוהול עשויה להיות גם ביטוי למצב של קושי ומצוקה.</p> <p>ב. התניית ההשתתפות בפעילויות בליווי מבוגר או מניעת ההשתתפות בפעילות עתידית</p> <p>ג. השעיה:</p> <p>בחינוך היסודי: השעיה ל-1-2 ימים</p> <p>בחינוך העל-יסודי: השעיה ל-1-3 ימים</p> <p>ד. במקרה של הבאת אלכוהול או שתייתו</p>	<p>הפעלת תכנית למניעת השימוש בעישון ובאלכוהול במסגרת "כישורי חיים".</p>

ההתערבות החינוכית	טווח התגובה	התנהגויות הסיכון
	במהלך טיול או בפעילות אחרת: החזרת התלמיד הביתה או החזרה למוסד החינוכי בליווי אנשי הצוות החינוכי (אפשרות זו תובא לידיעתם של ההורים והתלמידים בחוזר הטיול שההורים יחתמו עליו).	חלק ב' בטבלה ה' בס"ק 5.3.6 בחוזר זה: "אירועים חריגים חמורים במהלך ההסעה או בהמתנה לה".
הפעלת תכניות למניעת עישון ושימוש ובאלכוהול במסגרת "כישורי חיים".	<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - הזמנת הורים - בירור פרטי האירוע עם התלמיד ועם הוריו - הטלת מטלה חינוכית הקשורה לאירוע. <p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי</p> <ul style="list-style-type: none"> - הרחקה מלימודים ליום אחד - בניית תכנית התערבות בשיתוף ההורים ועל פי שיקול הדעת של הצוות החינוכי-טיפולי ושל גורמים בקהילה. 	<p>איסור הגעה לבית הספר או לפעילויות בית-ספריות תחת השפעה של אלכוהול</p> <p>חל איסור על הגעה לבית הספר תחת השפעת אלכוהול (למשל ביום הראשון ללימודים, בהמשך למסיבה וכו').</p>
הפעלת תכניות למניעת השימוש בעישון ובאלכוהול במסגרת "כישורי חיים".	<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - בירור פרטי האירוע המתוכנן עם התלמידים - יידוע הורי התלמידים - קיום פעילות חינוכית הכוללת שיח עם התלמידים על האירוע המתוכנן, הסיבות לשתיית אלכוהול והסיכונים שבשתייתו בגיל צעיר, במטרה להביא לשינוי או לביטול הפעילות. <p>לשיקול דעת מנהל בית הספר: יידוע הרשות המקומית.</p>	<p>אם הגיע מידע למנהל בית הספר על התארגנות לפעילות חוץ-ספרית (למשל מסיבה) שבה מתוכננת שתיית אלכוהול, יש לנקוט את התגובות החינוכיות המפורטות בעמודת טווח התגובה.</p>

3. פרק ג': התמודדות עם אירועי אלימות

3.1 כללי

פרק זה עוסק בהתמודדות עם אירועי אלימות.

אלימות ובעיות התנהגות בקרב תלמידים הן פעמים רבות ביטוי לקושי ולמצוקה. על רקע זה יש חשיבות רבה להענקת בסיס רגשי בטוח ומכיל לתלמיד על ידי הצוות החינוכי. הצוות החינוכי ישמש כתובת שאליו יוכל התלמיד לפנות לצורך סיוע, הגנה והרגעה. יש לטפל באירועי אלימות תוך הקפדה על מתן משוב חיובי על שיפור בהתנהגות, על יחס עקבי והגון ועל תקשורת ישירה עם התלמיד והוריו. הבנת הרקע והמקורות להתנהגות חריגה או לאלימות מצד התלמיד חשובה לצורך בחירת דרכי ההתערבות והטיפול. הצבת גבולות תיעשה לצד טיפול רגשי ומתן חיזוקים חיוביים להתנהגויות הרצויות. לפיכך יפעל בית הספר באופן מדורג, בהתאם לטווח התגובה המוצע בטבלאות, הכולל היבטים חינוכיים טיפוליים בנוסף על ההיבטים המשמעותיים. הגורמים הטיפוליים בבית הספר ילוו את הצוות החינוכי תוך מתן תמיכה והדרכה.

חובה על מוסד החינוך לעסוק בתקנון הבית-ספרי בנושא האלימות ובהתנהגויות סיכון.

הטבלאות שלהלן עוסקות באופן הטיפול של בית הספר באירועי אלימות שונים. במקרים של אירועי אלימות מורכבים יפעיל בית הספר שיקול דעת על פי התבחינים המפורטים בטבלה ב' שלהלן כדי להחליט מהי דרגת חומרתם. לאחר הגדרת חומרתו של האירוע יפעל בית הספר על פי ההנחיות המתאימות המפורטות בטבלה. טווח התגובה המפורט בטבלאות כולל היבטים של תגובות משמעותיות, היבטים של טיפול והתערבות והיבטים של דיווח. הפרות התנהגות שחלה עליהן חובת דיווח מחייבות במקביל גם תגובה חינוכית.

פרק ה' מותאם לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים והוא עומד לרשות המנהלים וצוותי החינוך. הפרק עוסק בתלמידים הלומדים בשילוב אישי (דיפרנציאלי), בתלמידים הלומדים בתכנית השילוב במסגרת החינוכית ובתלמידים במסגרות החינוך המיוחד.

הטיפול באירועי אלימות של תלמידים הלומדים בתכנית השילוב ייעשה לאחר שיקול דעת, בחינת הנסיבות, רמת התפקוד של התלמיד, הרקע וכו'. בהתאם לכך יוחלט בהתייעצות עם גורמי הטיפול או גורמי החינוך המיוחד על פי אילו הנחיות לפעול והאם ליישם הנחיות מתוך הפרק הזה המתייחס לכלל תלמידי מערכת החינוך, או מתוך פרק החינוך המיוחד (פרק ה').

פרק זה דן גם בעברות של הטרדה מינית, שעליהן לא חלה חובת דיווח על פי חוק לעובד סוציאלי לחוק הנוער או למשטרה: אלימות מילולית בעלת אופי מיני, הצעות חוזרות בעלות אופי מיני, התייחסות חוזרת המופנית לאדם בהקשר למינו ולמיניותו, לרבות נטייתו המינית ופגיעה באמצעים דיגיטליים על רקע מיני והפצת תמונות.

בכל מקרה של חשד להטרדה מינית או לפגיעה מינית אחרת יש לבחון האם מדובר בהתנהגות מילולית או פגיעה מקוונת במהותה או האם מדובר בחשד לעברת מין שחלה עליה חובת דיווח על פי חוק לעובד סוציאלי לחוק הנוער או למשטרה. כשמתקיימת האפשרות הראשונה (התנהגות מילולית או פגיעה מקוונת במהותה) יש לפעול על פי הנחיות חוזר זה. כשמתרחשת האפשרות השנייה (חשד לעברת מין שיש עליה חובת דיווח על פי חוק לעובד סוציאלי לחוק הנוער או למשטרה) יש לפעול על פי ההנחיות בסעיף 2.1-2 בחוזר הוראות הקבע תשס"ב/א), "התמודדות מערכת החינוך עם פגיעה מינית של תלמידים בתלמידים".

מחקרים עדכניים מלמדים שהתנהגות מינית לא מתאימה או אף פוגענית עשויה להיות ביטוי לבעיית התנהגות כוללת של התלמיד. מן המחקרים עולה כי התערבות חינוכית וטיפולית משמעותית, לצד הימנעות מתיוג מוקדם, יעילים ביותר בצמצום ובמניעה של התנהגויות פוגעניות בעתיד.

3.1.1 זרכים להתמודדות עם אירועי אלימות

א. הערות מקדימות לטיפול באירועי אלימות

הטבלאות המובאות בהמשך עוסקות בהתנהגויות שהובאו לידיעת הצוות החינוכי שהתרחשו במהלך יום הלימודים או מחוצה לו. הצוות החינוכי יפעל בהתאם לפירוט המופיע בטבלאות אלו תוך הפעלת שיקול דעת נוסף. בכל טיפול באירוע אלים יש לפעול על פי הכללים האלה:

בכל מקרה שבו מתנהלת חקירת משטרה יש לפעול על פי הנחיות המשטרה כדי לא לשבש הליכי חקירה.

חיפוש כלי נשק: כשהובא לידיעת מנהל המוסד החינוכי או מי מטעמו כי קיים חשד סביר שתלמיד נושא עמו נשק שלא כדין או שהוא עומד לעשות שימוש שלא כדין בנשק, יוכל המנהל להפעיל את סמכויות המאבטח או לפנות למשטרה או לניידת מוסדות חינוך. המאבטח יפעל בהתאם לסמכויות שניתנו לו לפי "חוק סמכויות לשם שמירה על ביטחון הציבור, התשס"ה-2005", ובכלל זה עריכת חיפוש. לאחר ביצוע החיפוש ימלא המאבטח פרוטוקול קצר בדבר

תוצאות החיפוש. על הפרוטוקול יחתום מנהל המוסד החינוכי או מי מטעמו.

מנהל המוסד החינוכי או סגנו רשאים להתיר עריכת חיפוש בכליו של תלמיד על ידי שוטר או שומר שמוסמך לכך בחוק, בתנאי שהתעורר חשד מבוסס שתלמיד פלוני מחזיק בכלי נשק ולא נמצאה דרך אחרת לאתר את הנשק. החיפוש ייערך באופן מוצנע, מתוך מגמה למנוע את עצם הידיעה על החיפוש. החיפוש ייערך בנוכחות שני אנשי צוות שאינם מלמדים את התלמיד, תוך שמירה על כבוד התלמיד ועל זכויות הפרט שלו. החיפוש יותאם לסוג הנשק שהחשד מתייחס אליו ויוגבל לחיפוש הנשק בלבד. ההחלטה לערוך חיפוש, נימוקיה ותוצאותיה יירשמו ויועברו למפקח על המוסד החינוכי (להגדרת כלי נשק בלשון החוק עיין בנספח 7).

ב. חובת דיווח על פי חוק העונשין

- חובת דיווח חלה כאשר קטין חסר ישע נפגע במקרים של עברות מין, עברות של גרימת חבלה חמורה ועברות התעללות שנעברו בקטינים בתוך המוסד החינוכי. חובת הדיווח על פי חוק חלה על מנהל בית הספר או איש צוות המוסד החינוכי.

לשון החוק:

"נעברה בקטין או בחסר ישע הנמצא במעון, במוסד או במסגרת חינוכית או טיפולית אחרת, עבירת מין לפי סעיפים 345 עד 348, או עברה של גרימת חבלה חמורה לפי סעיף 368(ב) או עבירת התעללות לפי סעיף 368ג, חובה על מנהל או איש צוות במקום כאמור, לדווח על כך בהקדם האפשרי לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק או למשטרה; העובר על הוראה זו, דינו – מאסר שישה חודשים".

- הגשת תלונה למשטרה בגין תכנון לביצוע פשע

מנהל או איש צוות חינוך שהובא לידיעתו כי תלמיד זומם לעשות מעשה פשע מחויב להגיש תלונה למשטרה על פי סעיף 262 לחוק העונשין.

ג. **התנהלות במקרים שבהם חלה חובת דיווח על פי חוק כאמור בס"ק ב'**

- כאשר חלה חובת דיווח על פי סעיף חובת הדיווח בחוק העונשין יש לדווח לעובד סוציאלי לחוק הנוער או למשטרה. על פי נוהל חוזר זה יש להעביר את המידע למנהל המוסד החינוכי או ליועץ בית הספר שיבצע את הדיווח בכתב לגורמים הללו.

- דיווח על האירוע לעובד סוציאלי לחוק הנוער או למשטרה על ידי גורמים אחרים מחוץ למוסד החינוכי (כגון הורי התלמיד) אינו פוטר את מנהל בית הספר מחובת הדיווח. אי-דיווח על עברות אלו הוא **עברה פלילית** שעונשה מאסר עד 6 חודשים.

- חשוב ליידע את התלמיד ואת הוריו שבעת הזמנתם לחקירת משטרה הם זכאים לקבל סיוע משפטי מהסניגוריה הציבורית לנוער בכל מחוז.

ד. **דיווח על פי נוהל:** בחוזר זה מצוינים מקרים נוספים, שעל אף שאינם חייבים בדיווח על פי חוק – הם מחייבים את המנהל או כל איש צוות אחר להגיש תלונה למשטרה.

- הנוהל עוסק באירועים כגון איום וסחיטה, גרימת נזק בזדון, פריצה והצתה ונשיאת נשק (לפירוט ראה טבלה בס"ק 3.2 חלק ג'). **במקרים האלה יש להגיש תלונה במשטרה.** במקרים של איום וסחיטה, גרימת נזק בזדון, פריצה והצתה ונשיאת נשק, כאשר הקטין הפוגע הוא מתחת לגיל 12 – **יופעל שיקול דעת בהתאם לנסיבות ולרקע, ולפי הצורך הפנייה תהיה לעובד סוציאלי לחוק הנוער.** בנסיבות של סיכון מידי לקטין או לסביבה יש לפנות מיידית למשטרה.

- אי דיווח על פי נוהל מהווה גם **עברת משמעת.**

ה. **נוהל הפסקת פגיעה והפרדה בין נצים**

- איש צוות שנוכח במקום שבו מתרחש אירוע של פגיעה של תלמיד באחר או בעצמו מחויב לפעול להפסקתה של הפגיעה, הן בפגיעה באחר והן בפגיעה עצמית, ועל פי הצורך עליו להזעיק אנשי צוות נוספים לסיוע.

- כשאנשי הצוות אינם מצליחים לעצור את האירוע, עליהם לפעול להזמנת ניידת מוסדות חינוך ואף משטרה.

- במקרה של ריב אלים בין תלמידים מותר לאיש הצוות להתערב ולהפריד בין הנצים תוך הפעלת כוח סביר ("כוח סביר": על הפעלת כוח סביר יחול סעיף "הגנת הצורך" בחוק העונשין, שזו לשונו: "לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שהיה דרוש באופן מידי להצלת חייו, חירותו, גופו או רכושו, שלו או של זולתו, מסכנה מוחשית של פגיעה חמורה הנובעת ממצב דברים נתון בשעת המעשה ולא הייתה לו דרך אחרת לעשותו").

1. תבחינים לקביעת חומרת אירוע

ככל שהאירוע עונה על תבחינים רבים יותר הוא יסווג כחמור יותר:

- מידת החומרה של הפגיעה הפיזית/הנפשית (על פי הערכת אנשי מקצוע)
- אירוע חוזר ונשנה לעומת אירוע חד-פעמי
- אירוע שבו מעורבים פוגעים רבים (קבוצה) או אירוע שבו מעורבים נפגעים רבים
- פגיעה שנעשתה בנוכחות רבים או בהפצה המונית באמצעים טכנולוגיים כגון האינטרנט
- חוסר איזון ביחסי הכוחות בין הפוגע לנפגע (אם כרוכים באירוע הפרשי גילים, ניצול מרות, פגיעה בחסרי ישע וכו' – האירוע יסווג כחמור יותר)
- אירוע המורכב מפגיעה מסוגים שונים. לדוגמה, אלימות פיזית המלווה בפגיעה מינית
- אירוע שבכוחו להשפיע על ההתנהלות הבית-ספרית (אירוע שיוצר מצב משברי שמקשה על המוסד החינוכי להמשיך ולתפקד).

2. הטבלאות שלהלן עוסקות באופן הטיפול של בית הספר באירועי אלימות שונים. הטבלאות כוללות את טווח התגובה ואת סמכות הטיפול של בעלי התפקידים בבית הספר בטיפול באירועים חריגים. על צוותי החינוך לכלול בטווח התגובה שהם נוקטים היבטים נוספים מלבד ענישה,

כגון תמיכה וליווי לתלמידים המעורבים, התערבות פרטנית ומערכתית במעגלי הפגיעה השונים, הקמת צוותי חשיבה ופעולה, תיעוד, יידוע, פרסום תוך הקפדה על שקיפות, בניית תכניות התערבות וליווי לטווח ארוך ועוד. יש לטפל בנפגע על ידי גורמי המקצוע בבית הספר על פי שיקול הדעת של הצוות הטיפולי ובשיתוף עם הוריו.

- התגובה כלפי התלמיד הפוגע צריכה להיות מידית, מידתית, סבירה והגיונית ותואמת את העֵבֶרָה. יש להימנע ככל האפשר מענישה קולקטיבית.

- אם התלמיד הפוגע מסרב למלא אחר הסנקציה שהוטלה עליו בעקבות מעשיו לפי התקנון הבית-ספרי ועל פי הנהלים, תתקיים שיחה המבהירה לו ולהוריו את חשיבות ההתנהגות על פי הוראות בית הספר. לפי הצורך תישקל תגובה חמורה יותר, כולל פנייה לפיקוח במחוז ולרשות המקומית.

3.2 טבלה ב': טיפול באירועי אלימות של פגיעת תלמידים בתלמידים בבית הספר

חלק א': אירועי אלימות המחייבים התערבות במסגרת החינוכית ולא חלה עליהם חובת דיווח למשטרה/לרווחה

אלימות בין תלמידים היא פעמים רבות ביטוי לקושי ולמצוקה. על רקע זה יש חשיבות רבה להענקת בסיס רגשי בטוח ומכיל לתלמיד על ידי הצוות החינוכי ולהצבת גבולות לצד טיפול רגשי ומתן חיזוקים חיוביים להתנהגויות הרצויות.

<p>טווח התגובה (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)</p>	<p>דוגמאות לאירועי אלימות שלא חלה עליהם חובת דיווח על פי חוק או על פי נוהל</p>
<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - עצירת האירוע - קיום שיחת בירור עם התלמידים המעורבים. במקרה של אלימות מילולית בעלת גוון מיני, יש לערוך את הבירור בנפרד, תוך שמירה על פרטיות המעורבים - יידוע מחנך הכיתה ומנהל בית הספר - יידוע ההורים של הפוגע ושל הנפגע - תיעוד האירוע ואופן הטיפול בו - שיחה עם הכיתה תוך שמירה על צנעת הפרט. לעקרונות לשיח בכיתה ותכניות התערבות ראה באתר שפ"י - ליווי התלמידים המעורבים ותמיכה בהם על ידי הצוות החינוכי. לפי הצורך הסתייעות ביועץ או בפסיכולוג של בית הספר. <p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי</p> <ul style="list-style-type: none"> - המשך טיפול בתלמידים המעורבים בהתאם לצורך ולחומרת האירוע - ביטוי בתעודה בסעיף ההתנהגות - בבית הספר היסודי: השארת התלמיד בכיתה בזמן ההפסקה בהשגחת מבוגר - בכל שלבי החינוך: אפשרות של העברה לכיתה מקבילה באופן קבוע על פי החלטת המועצה הפדגוגית - בניית תכנית חינוכית אישית לצורך טיפול בתלמיד הפוגע (בתכנית תיכלל, בין היתר, תרומה לקהילה, עשייה חינוכית מתקנת, כמו הכנת עבודה, הרצאות, לקיחת אחריות בתחום הרלוונטי וכו') - בחינוך היסודי: השעיה ל-1-2 ימים - בחינוך העל-יסודי: השעיה ל-1-4 ימים - דיווח למפקח (שיקול הדעת יתחשב בתבחינים לקביעת חומרת אירוע בס"ק 3.1.1 ו'). 	<ul style="list-style-type: none"> - אלימות מילולית חמורה (לעג על רקע גזעני, פגיעה בכבוד ההורים, אחר) - אלימות מילולית בעלת גוון מיני, לרבות התייחסות מבזה או משפילה המופנית לתלמיד בנוגע למינו ולמיניותו, לרבות נטייתו המינית - אלימות פיזית שלא הצריכה טיפול רפואי (בעיטה, נשיכה, דחיפה, צביטה, סטירה, מכה).
<p>הנחיות לטיפול בפגיעה מקוונת - ראה בס"ק 3.3 חלק ו'.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - פגיעה מקוונת: פגיעה מילולית/ הפצת שמועה חד-פעמית באמצעים דיגיטליים

חלק ב': אירועי אלימות המחייבים התערבות במסגרת החינוכית ודיווח לפיקוח הדיווח לרשויות החוק נתון לשיקול דעתו של מנהל בית הספר.

<p>טווח התגובות במקרה של הפרה וסמכות הטיפול של בעלי התפקידים בבית הספר (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)</p>	<p>הדיווח</p>	<p>דוגמאות לאירועי אלימות בבית הספר או בפעילויות חוץ בית-ספריות שהדיווח עליהם נתון לשיקול דעתו של המנהל</p>
<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - בית הספר מחויב לפעול להפסקת הפגיעה. - יש לקיים שיחות עם התלמידים המעורבים. במקרה של בריונות חוזרת המופנית לאדם בשל מינו, מיניו או נטייתו המינית יש לערוך את הבירור עם הפוגעים בנפרד תוך שמירה על פרטיות המעורבים. אם יש כמה נפגעים, יש לפגוש כל אחד מהם לחוד. - יש ליידע את הורי התלמידים המעורבים. - יש ללוות את התלמיד הנפגע ולתמוך בו בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר (יועץ או פסיכולוג). - דיווח על האירועים ייעשה על ידי מנהל בית הספר למפקח הכולל ועל ידי יועץ בית הספר למפקח על הייעוץ. - יש לבנות תכנית התערבות מערכתית תוך היוועצות עם הצוות הבין-מקצועי (יועץ, פסיכולוג). - על מנהל בית הספר ועל צוותו לבנות תכנית אישית לתלמיד הפוגע שתכלול מרכיבים של השגחה, נוכחות וטיפול (הנחיות מפורטות לבניית תכנית אישית ראה בנספח 1). מנהל בית הספר יכנס צוות בית-ספרי כדי לדון במקרה ולבנות תכנית התערבות כוללת. בראש הצוות יעמוד מנהל בית הספר, ויצטרפו אליו מנכ"ח הכיתה, מורים שהיו עדים לאירועים, פסיכולוג ויועץ, ובהתאם לצורך - מפקח כולל ו/או מפקח על הייעוץ ו/או גורם רלוונטי אחר. כאשר מדובר בתלמידים הנמצאים בהשגחת קצין מבחן תיבנה התכנית בשיתוף עמו. אם התכנית הבית-ספרית אינה מובילה לשיפור, אפשר לבנות תכנית התערבות בשיתוף מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית. ככלל, יש לקיים הליך הוגן הכולל את שיתוף התלמיד והוריו ושמיעת עמדתם. <p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי</p> <ul style="list-style-type: none"> - דיווח לעו"ס לחוק הנוער או הגשת תלונה למשטרה על פי שיקול דעתו של המנהל ותוך היוועצות עם מפקחי בית הספר. אם הוחלט לדווח למשטרה/ לרווחה, כאשר הקטין הפוגע הוא מעל גיל 12 – יש להגיש תלונה במשטרה. כאשר הקטין הפוגע הוא מתחת לגיל 12 – יש לשקול האם להגיש תלונה במשטרה או לפנות לעו"ס לחוק הנוער. כמו כן בנסיבות של סיכון מידי לקטין/לסביבה יש להעדיף הגשת תלונה למשטרה. - התלמיד הפוגע יושעה ל- 1-2 ימים בחינוך היסודי ול- 3-5 ימים בחינוך העל-יסודי. - האירוע יתבטא בציון בתעודה בסעיף ההתנהגות. - במקרים חמורים אפשר להתנות השתתפות בספורט/ בטווח עתידי בליווי מבוגר. יש להודיע על כך להורים בכתב 10 ימים מראש לפחות ולקבוע פעילות חלופית לתלמיד. - לאחר הדיון, אם מנהל בית הספר סבור שיש לשקול הרחקה לצמיתות יש לפעול על פי נוהל הרחקת תלמיד לצמיתות. 	<p>יש לדווח למפקח בית הספר ולשקול פנייה למשטרה/ לרווחה: שיתוף עו"ס לחוק הנוער או הגשת תלונה למשטרה</p>	<ul style="list-style-type: none"> - אלימות פיזית חוזרת ונשנית, כגון בעיטה, נשיכה, דחיפה, צביטה, סטירה, מכה, המתבצעת באופן חוזר ונשנה שהתערבויות קודמות לא הובילו להפסקתה - אלימות חברתית חוזרת ונשנית: הצקות ומעשי בריונות, כולל חרם, הפצת שמועות חוזרות ונשנות ולרבות בריונות חוזרת המופנית לאדם בנוגע למינו ולמיניותו, לרבות נטייתו המינית - הצעות חוזרות בעלות אופי מיני: הצעה בעלת אופי מיני או התייחסות חוזרת המופנית לתלמיד ומתקדמת במיניותו, כאשר אותו תלמיד הראה כי אינו מעוניין בהתייחסות האמורה. - נוכחות באירוע אלימות חמור תוך כדי עידוד והתלהמות איום ואיום בהפצה: איום על תלמיד בכל דרך שהיא בפגיעה בגופו, בחירותו, ברכושו או בשמו הטוב בכוונה להפחידו או להקניטו או לפגוע בו בכל דרך אחרת

<p>טווח התגובות במקרה של הפרה וסמכות הטיפול של בעלי התפקידים בבית הספר (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)</p>	<p>הדיווח</p>	<p>דוגמאות לאירועי אלימות בבית הספר או בפעילויות חוץ בית-ספריות שהדיווח עליהם נתון לשיקול דעתו של המנהל</p>
<p>ראה ס"ק 3.3 פגיעה מקוונת חלק ז'.</p>	<p>יש לדווח לפיקוח וחובה להיוועץ עם המחוז או מי מטעמו בנוגע לדיווח למשטרה/ לרווחה.</p>	<p>- פגיעה באמצעים דיגיטליים: פגיעה דיגיטלית חמורה, כולל פגיעה באמצעים דיגיטליים על רקע מיני והפצת תמונות.</p>

**חלק ג': אירועי אלימות ואירועים חריגים המחייבים דיווח
למשטרה/לרווחה על פי נוהל, דיווח לפיקוח והתערבות
במסגרת החינוכית**

<p align="center">טווח התגובה וסמכות הטיפול של בעלי התפקידים בבית הספר (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)</p>	<p align="center">דוגמאות לאירועים המתרחשים בתוך המוסד החינוכי שחלה עליהם חובת דיווח על פי נוהל</p>
<p align="center">פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - בית הספר מחויב לפעול למניעת הפגיעה ולהחרמת כלי נשק במקרה של נשיאת כלי הנשק (ראה ס"ק 3.1.1 א'). - יש לברר את פרטי האירוע. - יש לדווח למשטרה/לרווחה בהתאם להנחיות: כאשר הקטין הפוגע הוא מעל גיל 12 – יש להגיש תלונה במשטרה. כאשר הקטין הפוגע הוא מתחת לגיל 12 – יש לשקול האם להגיש תלונה במשטרה או לפנות לעובד סוציאלי לחוק הנוער. כמו כן, בנסיבות של סיכון מידי לקטין/לסביבה יש להעדיף הגשת תלונה למשטרה. - יש לדווח לפיקוח הכולל ולמנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית. יועץ בית הספר ידווח למפקח על הייעוץ. - יש ליידע את הורי התלמידים המעורבים גם בכתב. - אם מתקיימת חקירת משטרה יש לפעול בתיאום ובהתייעצות עם גורמי המשטרה והרווחה ולפעול על פי הנחייתם. - יש לכנס צוות לטיפול מידי באירוע. - יש ללוות את התלמיד הנפגע ולתמוך בו בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר (יועץ או פסיכולוג). - יש לקיים תקשורת עקבית עם הפוגעים ועם הוריהם לצורך ליווי, תמיכה והעברת המסרים של בית הספר. - יש לתעד את האירוע ואת הטיפול בו. - על המנהל לעדכן את צוות המורים בעובדות הידועות ולתת הנחיות לניהול שיחות בכיתות. <p align="center">תגובה בית-ספרית</p> <ul style="list-style-type: none"> - השעיה תבוצע על ידי מנהל בית הספר: בבית הספר היסודי - השעיה ל-1-2 ימים ובבית הספר העל-יסודי ל-3-5 ימים, בהתאם לנוהלי ההשעיה. יש לשתף את המפקח הכולל בתהליך החינוכי והטיפול ובתהליך התגובה בנוסף על הדיווח. - במקביל להשעיה יש לכנס צוות שבראשו יעמוד מנהל בית הספר וישתתפו בו אנשי הצוות החינוכי הרלוונטיים לדיון, לרבות יועץ ופסיכולוג, ולפי הצורך גם מפקח בית הספר או המפקח על הייעוץ וקצין ביקור סדיר. - על הצוות לבנות תכנית פעולה בית-ספרית מערכתית ופרטנית שתכלול מרכיבים של השגחה, נוכחות וטיפול (הנחיות לבניית תכנית ראה בנספח 1). כאשר מדובר בתלמידים הנמצאים בהשגחת קצין מבחן תיבנה התכנית בשיתוף עמו. אם התכנית הבית-ספרית אינה מובילה לשיפור, אפשר לבנות תכנית התערבות בשיתוף מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית. 	<ul style="list-style-type: none"> - עברות של פריצה, גרימת נזק בזדון והצתה - נשיאת מכשירים מסוכנים או כלי נשק – אולרים, אגרופנים, סכיני גילוח, חומרי הצתה וכו' (להגדרת כלי נשק בלשון החוק ראה נספח 7) - סחיטת דמי חסות או הבטחת חסות ושמירה, סחיטה באיומים או סחיטה על רקע מיני. - במקרים של פרסום תצלום, סרט או הקלטה של תלמיד שיש בהם עירום ויחסי מין, בין שנעשו בהסכמה ובין שלא בהסכמה, בנסיבות שבהן פרסום עלול לבזות או להשפיל את התלמיד ולא ניתנה הסכמה לפרסום – תוגש תלונה למשטרה על ידי מנהל המוסד החינוכי (ראה ס"ק 3.3 חלק ח').

<p>טווח התגובה וסמכות הטיפול של בעלי התפקידים בבית הספר (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)</p>	<p>דוגמאות לאירועים המתרחשים בתוך המוסד החינוכי שחלה עליהם חובת דיווח על פי נוהל</p>
<p>פעולות לשיקול דעתו של מנהל בית הספר</p> <ul style="list-style-type: none"> - אפשר לידע את הורי בית הספר או נציגים מטעמם בכתב או בעל-פה על אודות האירוע. פעולת היידוע מאפשרת לבית הספר לנהל את האירוע וליצור שותפות עם ההורים. יש להקפיד על שמירה על צנעת הפרט. חל איסור על מסירת פרטים שעלולים לזהות את הקטינים המעורבים או לרמוז על זיהוים. כמו כן יש להימנע ממסירת מידע העלול לחבל בטיפול באירוע או לשבש הליכי חקירה. - האירוע יתבטא בציון בתעודה בסעיף ההתנהגות. - במקרים שבהם נשקפת סכנה לביטחון התלמיד ולסביבתו ישקול מנהל בית הספר התניית השתתפות בסיור/בטיול עתידי בליווי מבוגר (יש להודיע להורים על כך לפחות 10 ימים מראש) או מניעת השתתפות בפעילות עתידית תוך קביעת פעילות חלופית לתלמיד. - באירועים המתרחשים בטיול יוכל מנהל בית הספר להחזיר את התלמידים המעורבים מן הטיול בליווי איש צוות, וזאת בנוסף על הטיפול המשמעותי והחינוכי (אפשרות זו תובא לידיעתם של ההורים והתלמידים בחוזר הטיול שיופץ מראש ואשר ההורים יחתמו עליו). - אם מנהל בית הספר סבור שיש לשקול הרחקה לצמיתות, יש לנהוג על פי נוהל הרחקת תלמיד לצמיתות. 	
<p>הטיפול במקרה של מעורבות בסמים יהיה על פי ההוראות בחוזר מיוחד ו', התשנ"ח, "נוהל הטיפול בתלמיד המעורב בשימוש בסמים".</p>	<p>שימוש בסמים</p>

חלק ד': אירועי אלימות שחלה עליהם חובת דיווח על פי חוק, דיווח לפיקוח והתערבות חינוכית*

<p align="center">טווח התגובה וסמכות הטיפול של בעלי התפקידים בבית הספר (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)</p>	<p align="center">דוגמאות לאירועי אלימות שחלה עליהם חובת דיווח על פי חוק*</p>
<p align="center">פעולות חובה של מנהל בית הספר, תוך יידוע הפיקוח</p> <ul style="list-style-type: none"> - בית הספר מחויב לפעול להפסקת/למניעת הפגיעה ולהחרמת כלי הנשק במקרה של שימוש בהם (ראה ס"ק 3.1.1). - פינוי לקבלת טיפול רפואי ייעשה בהתאם לצורך, בליווי איש צוות מוכר או ההורים או מי מטעמם. - יש לברר את פרטי האירוע. - יש לדווח על האירוע לעו"ס לחוק הנוער ו/או למשטרה* ולפיקוח הכולל. יועץ בית הספר ידווח למפקח על הייעוץ. - אם מתקיימת חקירת משטרה יש לפעול בתיאום ובהתייעצות עם גורמי המשטרה והרווחה ולפעול על פי הנחיותם. - יש ליידע את הורי התלמידים המעורבים גם בכתב. - יש לכנס צוות לטיפול מידי באירוע. - יש ללוות את התלמיד הנפגע ולתמוך בו בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר (יועץ או פסיכולוג). - יש לקיים תקשורת עקבית עם הפוגעים ועם הוריהם לצורך ליווי והעברת המסרים של בית הספר. - המנהל יעדכן את צוות המורים בעובדות הידועות וייתן הנחיות לשיחות בכיתות. <p align="center">תגובה בית-ספרית</p> <ul style="list-style-type: none"> - השעיה תבוצע על ידי מנהל בית הספר: בבית הספר היסודי השעיה ל- 2-4 ימים. בבית הספר העל-יסודי השעיה ל- 5-8 ימים, בהתאם לנוהלי ההשעיה. חשוב שמנהל בית הספר ישתף את המפקח הכולל בתהליך החינוכי והטיפולי ובתהליך התגובה, בנוסף על הדיווח. - לא יאוחר מ-3 ימים מתאריך התרחשותו של האירוע ובמקביל להשעיה יש לכנס צוות שבראשו יעמוד מנהל בית הספר וישתתפו בו מורים רלוונטיים, מפקח בית הספר ולפי הצורך גם מפקח על הייעוץ או גורם רלוונטי אחר. במסגרת דיוני הצוות יידון הצורך בהפרדה בין המעורבים באירוע ובהגנה עליהם ועל סביבתם ותישקל העברה לכיתה אחרת. - במקרים חמורים וחריגים יש להפנות בקשה מנומקת למנהל המחוז הרשאי להאריך את ההשעיה לשם הפרדה או לצורך קבלת חוות דעת מגורמי טיפול נוספים - עד שבוע ימים נוסף בהתאמה לגיל. - על הצוות להזמין את התלמיד ואת הוריו ולשמוע את דבריהם את דבריהם על הליך הוגן. - על הצוות לבנות תכנית פעולה בית-ספרית מערכתית ופרטנית שתכלול מרכיבים של השגחה, נוכחות וטיפול (הנחיות לבניית תכנית - ראה בנספח 1). כאשר מדובר בתלמידים הנמצאים בהשגחת קצין מבחן תיבנה התכנית בשיתוף עמו. אם התכנית הבית-ספרית אינה מובילה לשיפור, אפשר לבנות תכנית התערבות בשיתוף מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית. - האירוע יתבטא בסעיף ההתנהגות בתעודה: יינתן הציון הנמוך ביותר בהתנהגות ויצוין כי התלמיד היה מעורב באירוע אלימות חמור. - לאחר הדיון, אם מנהל בית הספר סבור שיש לשקול הרחקה לצמיתות, יש לנהוג על פי נוהל הרחקת תלמיד לצמיתות. 	<p align="center">א. גרימת חבלה חמורה לקטין במסגרת החינוכית:</p> <ul style="list-style-type: none"> - תקיפה גופנית שכתוצאה ממנה תלמיד נזקק לטיפול רפואי - מעשי אלימות הנעשים תוך שימוש בכלי נשק, בחומרים, בכלים או במכשירים מסוכנים - התעללות נפשית חמורה שכתוצאה ממנה חלה פגיעה חמורה בתפקוד התלמיד. <p align="center">ב. תכנון לביצוע פשע</p>

* בטבלה זו מפורסמים אירועים המחייבים דיווח על פי חוק חובת הדיווח (סעיף 368 לחוק העונשין) וכן אירועים המחייבים הגשת תלונה במשטרה על פי חובת מניעת פשע (סעיף 262 לחוק העונשין).

<p align="center">טווח התגובה וסמכות הטיפול של בעלי התפקידים בבית הספר (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)</p>	<p align="center">דוגמאות לאירועי אלימות שחלה עליהם חובת דיווח על פי חוק*</p>
<p align="center">פעולות לשיקול דעתו של מנהל בית הספר</p> <ul style="list-style-type: none"> - אפשר ליידע את הורי כלל התלמידים בבית הספר או נציגים מטעמם בכתב או בעל-פה על אודות האירוע. פעולת היידוע מאפשרת לבית הספר לנהל את האירוע וליצור שותפות עם ההורים. יש להקפיד על שמירה על צנעת הפרט. חל איסור על מסירת פרטים שעלולים לזהות את הקטינים המעורבים. כמו כן יש להימנע ממסירת מידע העלול לחבל בטיפול באירוע או לשבש הליכי חקירה. - כשנשקפת סכנה לביטחון התלמיד ולסביבתו ישקול מנהל בית הספר התניית השתתפות בסיור/בטיול עתידי בליווי מבוגר (יש להודיע להורים על כך לפחות 10 ימים מראש) או מניעת השתתפות בפעילות עתידית תוך קביעת פעילות חלופית לתלמיד. - באירועים המתרחשים במהלך טיול יוכל מנהל בית הספר להחזיר את התלמידים המעורבים מן הטיול בליווי איש צוות, וזאת בנוסף על הטיפול המשמעותי והחינוכי (אפשרות זו תובא לידיעתם של ההורים והתלמידים בחוזר הטיפול שעליו יחתמו ההורים). 	
<p align="center">ראה סעיף 2.1-2 בחוזר הוראות הקבע תשס"א/2(א), "התמודדות מערכת החינוך עם פגיעה מינית של תלמידים בתלמידים".</p>	<p align="center">עברות מין</p>

* בטבלה זו מפורסמים אירועים המחייבים דיווח על פי חוק חובת הדיווח (סעיף 368 לחוק העונשין) וכן אירועים המחייבים הגשת תלונה במשטרה על פי חובת מניעת פשע (סעיף 262 לחוק העונשין).

3.3 שימוש בטכנולוגיה בפעילויות פנים וחוץ בית-ספריות והיבטים של פגיעה מקוונת

השימוש ברשת האינטרנט ובטכנולוגיה, כמו מכשירי טלפון ניידים, הפך להיות נחלת הכלל והוא כולל תקשורת חברתית מסועפת במרחב הווירטואלי. על בתי הספר לקבוע מדיניות בנושא ההתנהלות ברשת, לעסוק בנושא בתקנון ולעודד אחריות אישית בשימוש בטכנולוגיה כדי למנוע פגיעות. הנהלת בית הספר רשאית לאסור הבאת מכשירים ניידים לבית הספר או להגביל את השימוש בהם בהתאם להחלטות הצוות. על מדיניות הבית-ספרית להתאים להנחיות בחוזר זה.

מומלץ להימנע מהבאת מכשירים סלולריים לבית הספר (בשל הזהירות המונעת הנדרשת מקרינה סלולרית, וכדי שהמכשירים לא ישמשו יעד לגנבות ובאופן עקיף לאלימות בבית הספר). בכל מקרה שבית הספר מחליט לאשר שימוש במכשירים ניידים לצרכים פדגוגיים הכרחיים, יש להנחות את המשתמשים לנטרל את מרכיב הסלולר ולהשתמש רק במרכיב ה-WiFi כמפורט בסעיף 3.6-11 בחוזר הוראות הקבע עג/10(ג). "שילוב ציוד תקשורת והתקני קצה בבתי הספר - השלכות בריאותיות ובטיחותיות", המפרט את מגבלות השימוש ברשת אלחוטית בבית הספר. כמו כן, בכל מקרה של הבאת המכשיר יש ליידע את התלמידים ואת הוריהם כי בית הספר אינו אחראי לנזק שייגרם לו, לאבדנו או לגנבתו.

בכל מקרה של הבאת המכשיר יש ליידע את התלמידים ואת הוריהם כי בית הספר אינו אחראי לנזק שייגרם לו, לאבדנו או לגנבתו.

חוזר זה עוסק גם בשימוש בטכנולוגיה בפעילויות פנים וחוץ בית-ספריות וכן בהיבטים של פגיעה שנעשית באמצעותה. הטבלאות מפרטות את טווח התגובה לאירועים אלה.

חלק ה': שימוש בטכנולוגיה אישית בפעילויות פנים וחוץ בית-ספריות

התכנית החינוכית	טווח התגובות במקרה של הפרה (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)	ההתנהגויות המצופות
<ul style="list-style-type: none"> - הטמעת הנהלים לשימוש במכשירים ניידים - ניתוח אירועים המדגימים פגיעה באמצעות מכשירי טלפון ניידים. 	<ul style="list-style-type: none"> - קיום שיחת בירור - הפקדת המכשיר במוזכירות בית הספר או בחדר המנהל במקום קבוע, נעול ובטוח, תוך שמירה על צנעת הפרט. החזרת המכשיר תיעשה בסוף יום הלימודים לידי התלמיד או לידי הוריו. - יידוע ההורים - במקרים של שימוש חוזר בטלפון נייד בזמן שיעור (הצבת הטלפון על השולחן, קבלת שיחות, שליחה וקבלה של מסרונים): - הזמנת ההורים - התייחסות בתעודה בסעיף ההתנהגות - כתיבת עבודה בנושא. 	<ul style="list-style-type: none"> - שימוש בטכנולוגיה אישית בזמן שיעור (טלפונים ניידים, מצלמות, "טאבלטים" וכו') - השימוש בטכנולוגיה אישית בכלל ובטלפון נייד בפרט במהלך השיעור ובזמן בחינות אסור, אלא אם ניתנה הנחיה לפעילות חינוכית-לימודית מוגדרת על ידי הצוות החינוכי. - ככלל, יש להשאיר את המכשיר בתיק כשהוא במצב סגור וכבוי ואין להציבו על השולחן בכיתה, אלא אם ניתנה הנחיה לפעילות חינוכית-לימודית מוגדרת על ידי הצוות החינוכי. השימוש במכשיר במהלך פעילות מחוץ לבית הספר ייעשה בהתאם להוראות הצוות. - צילום או הקלטה בזמן שיעור באמצעות הטלפון הנייד אסורים בהחלט. אין לצלם אדם שלא בידיעתו ושלא בהסכמתו. - צילום במהלך פעילות חינוכית (בתוך הכיתה או מחוצה לה) ייעשה בהתאם להנחיות הצוות החינוכי, ובתנאי שלא יפגע בכבודו של המצולם ובצנעת הפרט שלו.

חלק ו': פגיעה מקוונת המחייבת התערבות חינוכית במסגרת הבית-ספרית ולא חלה עליה חובת דיווח למשטרה/לרווחה

טווח התגובות במקרה של הפרה (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)	דוגמאות לאירועי אלימות שלא חלה עליהם חובת דיווח על פי חוק או על פי נוהל
<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - עצירת הפגיעה: לאחר בירור הפרטים, על המנהל לפעול ככל שביכולתו להפסקת הפגיעה ולהסרת התוכן הפוגעני (להנחיות ראה נספח 10). - שיחת בירור עם התלמידים המעורבים: במקרה של פגיעה מקוונת בעלת גוון מיני, יש לערוך את הבירור בנפרד, תוך שמירה על פרטיות המעורבים. - יידוע מחנך הכיתה ומנהל בית הספר - יידוע ההורים של הפוגע והנפגע - תיעוד האירוע והטיפול בו - שיחה עם הכיתה תוך שמירה על צנעת הפרט: (עקרונות לשיח בכיתה ותכניות התערבות ראה באתר שפ"י). - ליווי התלמידים המעורבים ותמיכה בהם על ידי הצוות החינוכי. לפי הצורך יש להסתייע ביועץ או בפסיכולוג של בית הספר. <p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי</p> <ul style="list-style-type: none"> - המשך טיפול בתלמידים המעורבים בהתאם לצורך ולחומרת האירוע - ביטוי בתעודה בסעיף "התנהגות" - בניית תכנית חינוכית אישית לצורך טיפול בתלמיד הפוגע (בתכנית תיכלל, בין היתר, עשייה חינוכית מתקנת כמו הכנת עבודה בתחום של פגיעה מקוונת, הרצאות, לקיחת אחריות וכו') - בחינוך היסודי והעל-יסודי: השעיה ל-1-2 ימים - דיווח למפקח (בשיקול הדעת יש להתחשב בתבחינים לקביעת חומרת אירוע המצויים בס"ק 3.1.1). 	<p>- פגיעה מקוונת: פגיעה מילולית, הפצת שמועה חד פעמית באמצעים דיגיטליים</p>

חלק ז': פגיעה מקוונת המחייבת היוועצות* עם מפקח המחוז (או מי מטעמו) באשר לדיווח למשטרה/לרווחה, וזאת בנוסף על הדיווח למפקחי בית הספר ולטיפול במסגרת החינוכית

טווח התגובה וסמכות הטיפול של בעלי התפקידים בבית הספר (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)	דוגמאות לאירועי אלימות
<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - עצירת הפגיעה: לאחר בירור הפרטים, על המנהל לפעול ככל שביכולתו להפסקת הפגיעה ולהסרת התוכן הפוגעני (להנחיות ראה נספח 10). - יש לברר את פרטי האירוע תוך שמירה על פרטיות המעורבים. - אין לערוך חיפוש במכשיר הפרטי של התלמיד. המידע יוצג על ידי התלמיד והוריו. במקרה של פרסום תצלום, סרט או הקלטה של אדם המתמקד במיניותו, יש לערוך את הבירור בנפרד. אם יש כמה נפגעים יש לפגוש כל אחד מהם לחוד. אם הוגשה תלונה יש לפעול בהתאם להנחיות המשטרה. - תיעוד האירוע: יש להנחות את הנפגע לתעד את הפגיעה ככל שאפשר באמצעים האלה: צילום מסך, שמירת מסרים מידיים בטלפון הנייד (sms, whatsapp), הורדת תמונות וסרטונים פוגעניים ושמירתם. - יש ליידע את הורי התלמידים המעורבים. - על מנהל בית הספר לדווח על האירועים למפקח הכולל ועל יועץ בית הספר לדווח למפקח על הייעוץ. - הדיווח למשטרה/לרווחה נתון לשיקול דעת המנהל. קיימת חובת היוועצות עם מפקח המחוז או מי מטעמו בנוגע לפנייה לעו"ס לחוק הנוער או להגשת תלונה במשטרה. - יש ללוות את התלמידים המעורבים ואת הוריהם ולתמוך בהם בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר (יועץ או פסיכולוג). - התלמיד הפוגע יושעה ל-2-4 ימים בחינוך היסודי ול-5-8 ימים בחינוך העל-יסודי. - במקרים חמורים וחריגים יש להפנות בקשה מנומקת למנהל המחוז הרשאי להאריך את ההשעיה לשם הפרדה או לצורך קבלת חוות דעת מגורמי טיפול נוספים. ההשעיה תותר לשבוע נוסף לכל היותר ובהתאמה לגיל. - המנהל יעדכן את צוות המורים בעובדות הידועות וייתן הנחיות לניהול שיחות בכיתות. - יש לבנות תכנית התערבות מערכתית תוך היוועצות עם הצוות הבין-מקצועי (יועץ, פסיכולוג). - במקביל להשעיה יש לכנס צוות שבראשו יעמוד מנהל בית הספר וישתתפו בו אנשי הצוות החינוכי הרלוונטיים לדיון, לרבות יועץ ופסיכולוג, ולפי הצורך גם מפקח בית הספר או המפקח על הייעוץ וכן קצין ביקור סדיר. 	<ul style="list-style-type: none"> - פגיעה באמצעים דיגיטליים: חרם מתמשך, הפצת תכנים פרטיים מביכים ומבויים, לרבות צילומים או הקלטות, איום ואיום בהפצה - פגיעה באמצעים דיגיטליים על רקע מיני: פרסום תצלום, סרט או הקלטה של אדם המתמקד במיניותו, בנסיבות שבהן הפרסום עלול להשפיל את האדם או לבזותו, ולא ניתנה הסכמתו לפרסום. - במקרה של תצלום, סרט או הקלטה של תלמיד שיש בהם עירום ו/או יחסי מין – ראה חלק ח'. - פגיעת מקוונת של תלמיד בעובד הוראה (ראה טבלה העוסקת בפגיעת תלמידים בעובדי הוראה בס"ק 3.4 חלק ב').

* בשיקולי הדעת ובתהליך ההיוועצות יש לקחת בחשבון היבטים הקשורים בחומרת הפגיעה והשלכותיה (המצב הנפשי של הנפגע, החוסן הנפשי), היקף ההפצה, הישנות הפגיעה, גיל המעורבים (ככל שהגיל עולה, רמת האחריות עולה וכן המודעות לפגיעה) והיבטים נוספים ייחודיים הקשורים להקשר שבו התרחש האירוע. יש להתייחס למכלול היבטים בקבלת ההחלטה ולתעד את שיקול הדעת בתהליך.

טווח התגובה וסמכות הטיפול של בעלי התפקידים בבית הספר (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)	דוגמאות לאירועי אלימות
<p>- על מנהל בית הספר ועל צוותו לבנות תכנית אישית לתלמידים המעורבים שתכלול מרכיבים של השגחה, נוכחות וטיפול (הנחיות מפורטות לבניית תכנית אישית ראה בנספח 1). מנהל בית הספר יכנס צוות בית-ספרי כדי לדון במקרה ולבנות תכנית התערבות כוללת. כאשר מדובר בתלמידים הנמצאים בהשגחת קצין מבחן תיבנה התכנית בשיתוף עמו. אם התכנית הבית-ספרית אינה מובילה לשיפור, אפשר לבנות תכנית התערבות בשיתוף מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית. ככלל, יש לקיים הליך הוגן ולשמוע את התלמיד ואת הוריו.</p> <p>פעולות לשיקול דעתו של מנהל בית הספר</p> <p>- אפשר ליידע את כלל הורי בית הספר או נציגים מטעמם בכתב או בעל-פה על אודות האירוע. פעולת היידוע מאפשרת לבית הספר לנהל את האירוע וליצור שותפות עם ההורים. יש להקפיד על שמירה על צנעת הפרט. חל איסור על מסירת פרטים שעלולים לזהות את הקטינים המעורבים. כמו כן, יש להימנע ממסירת מידע העלול לחבל בטיפול באירוע או לשבש הליכי חקירה.</p> <p>- האירוע יבוא לידי ביטוי בסעיף ההתנהגות בתעודה.</p> <p>- אם מנהל בית הספר סבור לאחר הדיון שיש לשקול הרחקה לצמיתות יש לפעול על פי נוהל הרחקת תלמיד לצמיתות.</p>	

חלק ח': פגיעה מקוונת המחייבת הגשת תלונה למשטרה/דיווח לרווחה, זאת בנוסף על הדיווח למפקחי בית הספר ולטיפול במסגרת החינוכית

<p>טווח התגובה וסמכות הטיפול של בעלי התפקידים בבית הספר (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)</p>	<p>דוגמאות לאירועי אלימות</p>
<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - עצירת הפגיעה: על המנהל לפעול להפסקת הפגיעה ולהסרת התוכן הפוגעני ככל שביכולתו (להנחיות ראה נספח 10). - יש לברר את פרטי האירוע עם הנפגע וליידע את הוריו על אודות האירוע. - אין לערוך חיפוש במכשיר הפרטי של התלמיד. המידע יוצג על ידי התלמיד והוריו. במקרה של פרסום תצלום, סרט או הקלטה של אדם המתמקד במיניותו, יש לערוך את הבירור בנפרד. אם יש כמה נפגעים יש לפגוש כל אחד מהם לחוד. - תיעוד האירוע: יש להנחות את הנפגע לתעד את הפגיעה ככל שניתן באמצעים האלה: צילום מסך, שמירת מסרים מידיים בטלפון הנייד (sms, whatsapp), הורדת תמונות וסרטונים פוגעניים ושמירתם. - אם הוגשה תלונה יש לפעול בהתאם להנחיות המשטרה בכל הנוגע ליידוע התלמיד החשוד כפוגע והוריו. - על מנהל בית הספר לדווח על האירועים למפקח הכולל ועל יועץ בית הספר לדווח למפקח על הייעוץ. - הגשת תלונה למשטרה/או דיווח לרווחה הם חובה על פי נוהל. - יש ללוות את התלמידים המעורבים ואת הוריהם ולתמוך בהם בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר (יועץ או פסיכולוג). - התלמיד הפוגע יושעה ל-2-4 ימים בחינוך היסודי ול-5-8 ימים בחינוך העל-יסודי. - במקרים חמורים וחריגים יש להפנות בקשה מנומקת למנהל המחוז הרשאי להאריך את ההשעיה לשם הפרדה או לצורך קבלת חוות דעת מגורמי טיפול נוספים. ההשעיה תותר לשבוע נוסף לכל היותר ובהתאמה לגיל. - המנהל ידכן את צוות המורים בעובדות הידועות וייתן הנחיות לניהול שיחות בכיתות. - יש לבנות תכנית התערבות מערכתית תוך היוועצות עם הצוות הבין-מקצועי (יועץ, פסיכולוג). - במקביל להשעיה יש לכנס צוות שבראשו יעמוד מנהל בית הספר וישתתפו בו אנשי הצוות החינוכי הרלוונטיים לדיון, לרבות יועץ ופסיכולוג, ולפי הצורך גם מפקח בית הספר או המפקח על הייעוץ וכן קצין ביקור סדיר. - על מנהל בית הספר ועל צוותו לבנות תכנית אישית לתלמידים המעורבים שתכלול מרכיבים של השגחה, נוכחות וטיפול (הנחיות מפורטות לבניית תכנית אישית ראה בנספח 1). מנהל בית הספר יכנס צוות בית-ספרי כדי לדון במקרה ולבנות תכנית התערבות כוללת. כאשר מדובר בתלמידים הנמצאים בהשגחת קצין מבחן תיבנה התכנית בשיתוף עמו. אם התכנית הבית-ספרית אינה מובילה לשיפור, אפשר לבנות תכנית התערבות בשיתוף מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית. ככלל, יש לקיים הליך הוגן ולשמוע את התלמיד ואת הוריו. <p>פעולות לשיקול דעתו של מנהל בית הספר</p> <ul style="list-style-type: none"> - אפשר ליידע את כלל הורי בית הספר או נציגים מטעמם בכתב או בעל-פה על אודות האירוע. פעולת היידוע מאפשרת לבית הספר לנהל את האירוע וליצור שותפות עם ההורים. יש להקפיד על שמירה על צנעת הפרט. חל איסור על מסירת פרטים שעלולים לזהות את הקטינים המעורבים. כמו כן, יש להימנע ממסירת מידע העלול לחבל בטיפול באירוע או לשבש הליכי חקירה. - האירוע יבוא לידי ביטוי בסעיף ההתנהגות בתעודה. - אם מנהל בית הספר סבור לאחר הדיון שיש לשקול הרחקה לצמיתות יש לפעול על פי נוהל הרחקת תלמיד לצמיתות. 	<ul style="list-style-type: none"> - במקרים של פרסום תצלום, סרט או הקלטה של תלמיד, שיש בהם עידום ו/או יחסי מין, בין שנעשו בהסכמה ובין שלא בהסכמה, בנסיבות שבהן פרסום עלול לבזות או להשפיל את התלמיד ולא ניתנה הסכמתו לפרסום – תוגש תלונה למשטרה על ידי מנהל המוסד החינוכי (אלו מהווים עברה פלילית ואסורים על פי חוק למניעת הטרדה מינית. יובהר כי תצלום סרט או הקלטה כוללים עריכה או שילוב של כל אחד מהם).

3.4 טיפול באירועי פגיעת תלמידים בעובדי הוראה ובעובדי המוסד החינוכי

יש לעודד תקשורת מכבדת בין כל באי בית הספר ולבנות תרבות שתבסס אקלים בטוח. מטרת חלק זה של החוזר היא לקבוע נהלים לטיפול המערכת באירועים חריגים של פגיעת תלמיד בעובד הוראה – פגיעה פיזית, מילולית או מינית, ובכלל זה פגיעה שנעשתה באמצעים טכנולוגיים.

כל התנהגות אלימה של תלמידים כלפי עובדי הוראה או כלפי עובדי המוסד החינוכי היא חמורה ויש לטפל בה באופן מידי. על מערכת החינוך לשמור על שלום ועל ביטחונם של אנשי הצוות החינוכי ולעשות כל שאפשר למנוע פגיעה בהם. במקרה של פגיעה בעובדי הוראה או בעובדי המוסד החינוכי על המערכת להגיב באופן חד משמעי נגד מבצעי הפגיעה ולספק לעובדים ליווי ותמיכה.

טבלה ג': טיפול באירועים של פגיעת תלמידים בעובדי הוראה ובעובדי המוסד החינוכי ובכלל זה במנהל בית הספר

חלק א': אירועי אלימות המחייבים התערבות במסגרת החינוכית ולא חלה עליהם חובת דיווח למשטרה/לרווחה

<p>טווח התגובות במקרה של הפרה וסמכות הטיפול של בעלי התפקידים בבית הספר (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)</p>	<p>דיווח למשטרה/ לעו"ס לחוק הנוער</p>	<p>אלימות כלפי הצוות החינוכי ועובדי המוסד החינוכי</p>
<p>על העובד שהופנתה אליו הפגיעה המילולית להעביר מסר חד-משמעי לתלמיד הפוגע שהתנהגותו אינה מקובלת ומחייבת בירור ותגובה. מומלץ להימנע מעימות פומבי עם התלמיד הפוגע, העלול להסלים את האירוע. לאחר עצירת האירוע ייערכו בירור וטיפול הולמים על פי השלבים האלה:</p> <p>א. קיום שיחת בירור בין התלמיד לבין עובד ההוראה הנפגע, ובהתאם לצורך קיום שיחה נוספת בין התלמיד לבין בעל תפקיד נוסף (מחנך, יועץ חינוכי, פסיכולוג חינוכי, רכז שכבה ו/או מנהל המוסד)</p> <p>ב. יידוע הוריו של התלמיד הפוגע על אודות הפגיעה המילולית ולפי הצורך גם הזמנתם לשיחה</p> <p>ג. ליווי העובד הנפגע ותמיכה בו בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר (יועץ או פסיכולוג)</p> <p>ד. תגובה חינוכית לפי המדרג הזה (על פי שיקול דעת המוסד החינוכי):</p> <p>- דרישה מהתלמיד הפוגע לפעול פעולה מתקנת כלפי העובד הנפגע (למשל: התנצלות בעל-פה או בכתב)</p> <p>- השעיית התלמיד משיעור אחד עד שניים במקצוע שבו עובד ההוראה הנפגע מלמד אותו, תוך כדי השגחה ומתן משימה לימודית במקרה של פגיעה מילולית חוזרת של אותו תלמיד:</p>	<p>אין חובת דיווח למשטרה/ לעו"ס לחוק הנוער</p>	<p>פגיעה מילולית של תלמיד בעובד הוראה שיש בה לעג, עלבון או השפלה</p>

טווח התגובות במקרה של הפרה וסמכות הטיפול של בעלי התפקידים בבית הספר (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)	דיווח למשטרה/ לעו"ס לחוק הנוער	אלימות כלפי הצוות החינוכי ועובדי המוסד החינוכי
<p>- השעיית התלמיד ליום אחד על ידי המנהל</p> <p>- לשיקול דעת: העברת התלמיד לכיתה אחרת בהתאם להחלטת המועצה הפדגוגית ולאחר שמיעת התלמיד והוריו (הליך הוגן)</p> <p>ה. יחד עם התגובות המשמעותיות – בניית תכנית חינוכית או טיפולית שתסייע לתלמיד לפתח מודעות לדפוסי התנהגותו כדי לשנותם.</p>		

חלק ב': אירועי אלימות כלפי עובדי הוראה המחייבים התערבות במסגרת החינוכית ודיווח לפיקוח. הדיווח למשטרה/לרווחה נתון לשיקול דעתו של מנהל בית הספר.

טווח התגובות במקרה של הפרה וסמכות הטיפול של בעלי התפקידים בבית הספר (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)	דיווח למשטרה/ לעו"ס לחוק הנוער	אלימות כלפי הצוות החינוכי ועובדי המוסד החינוכי
<p>התגובות המפורטות להלן צריכות להיות מידיות, מידתיות, סבירות והגיוניות ותואמות את העֶבֶר, כמפורט להלן:</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש לפעול להפסקה מידית של הפגיעה: להרחקת התלמיד הפוגע ממקום האירוע או להסרת חומרים פוגעניים מהרשת. - יש לדווח על הפגיעה למנהל המוסד החינוכי. - המנהל יקיים שיחה עם עובד ההוראה להבנת פרטי האירוע. - המנהל ידווח על האירוע למפקח בית הספר, ויועץ בית הספר ידווח למפקח על הייעוץ. - יש לפנות לעובד סוציאלי לחוק הנוער או להגיש תלונה למשטרה, על פי שיקול דעתו של המנהל ותוך היוועצות עם מפקחי בית הספר. אם הוחלט לדווח למשטרה/לרווחה, כאשר הקטין הפוגע הוא מעל גיל 12 – יש להגיש תלונה במשטרה. כאשר הקטין הפוגע הוא מתחת לגיל 12 – יש לשקול האם להגיש תלונה למשטרה או לפנות לעובד סוציאלי לחוק הנוער. בנסיבות של סיכון מידי לקטין או לסביבה יש להעדיף הגשת תלונה למשטרה. - יש ללוות את עובד ההוראה הנפגע ולתמוך בו בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר (יועץ או פסיכולוג). - מנהל המוסד החינוכי יקיים שיחת בירור עם התלמיד הפוגע לשמיעת גרסתו. אם מתקיימת חקירת משטרה יש לפעול בתיאום ובהתייעצות עם גורמי המשטרה והרווחה ועל פי הנחיותם. - יש להימנע מקיום עימות בין התלמיד הפוגע לבין עובד ההוראה הנפגע. 	<p>עובד ההוראה יכול להגיש תלונה במשטרה: אין לחייב או למנוע מהעובד את הגשת התלונה.</p> <p>במקביל, על מנהל בית הספר להפעיל שיקול דעת באשר להגשת תלונה במשטרה/דיווח לעו"ס לחוק הנוער (בהתאם לסעיף ה' בטבלה זו).</p>	<p>אלימות פיזית, מינית, אלימות וירטואלית, איום והטרדה כלפי הצוות החינוכי ועובדי המוסד החינוכי בין כותלי המוסד החינוכי או מחוצה לו:</p> <ul style="list-style-type: none"> - פגיעה גופנית - חבלה חמורה - ברכוש העובד - איום והטרדה - פגיעה חמורה באמצעות האינטרנט (התחזות, הפצת תכנים פרטיים מביכים, איומים וכו')

טווח התגובות במקרה של הפרה וסמכות הטיפול של בעלי התפקידים בבית הספר (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)	דיווח למשטרה/ לעו"ס לחוק הנוער	אלימות כלפי הצוות החינוכי ועובדי המוסד החינוכי
<ul style="list-style-type: none"> - אם האירוע מתרחש במהלך יום הלימודים תתבצע השעיה תוך-בית-ספרית באופן מידי עד תום יום הלימודים. - המנהל יזמן לשיחה את הורי התלמיד הפוגע או נציג מטעמם. - אפשר להשעות את התלמיד ל-2-4 ימים בחינוך היסודי ול-5-8 ימים בחינוך העל-יסודי. - מנהל בית הספר יכנס ועדה בית-ספרית לא יאוחר מ-3 ימים מתאריך התרחשות האירוע כדי לדון במקרה ולבנות תכנית התערבות. בראש הוועדה יעמוד מנהל בית הספר, וישתתפו בה מורים רלוונטיים, מפקח בית הספר ולפי הצורך גם מפקח על הייעוץ וגורם רלוונטי אחר. במסגרת דיוני הוועדה יידון הצורך בהפרדה בין המורה לתלמיד ותישקל העברה לכיתה אחרת. במקרים חמורים וחריגים אפשר להפנות בקשה מנומקת למנהל המחוז הרשאי להאריך את ההשעיה לשם הפרדה או לצורך קבלת חוות דעת מגורמי טיפול נוספים, עד שבוע ימים נוסף בהתאמה לגיל. אם שוקלים הרחקה לצמיתות יש לפעול על פי נוהל הרחקת תלמיד לצמיתות. ככלל יש לקיים הליך הוגן ולשמוע את התלמיד ואת הוריו. 		<ul style="list-style-type: none"> - שימוש בטלפון נייד לצילום בזמן שיעור, צילום ללא ידיעתו של המצולם וכן שימוש לרעה בתצלומים והקלטות של מורים (איום בהפצה, חשיפה, עיוות ולעג, הפצה בטלפון נייד או באינטרנט).

3.5 טיפול באירועים חריגים המתרחשים מחוץ למוסד החינוכי

קיים קשר בין אירועים המתרחשים בשעות הלימודים לבין אירועים המתרחשים מחוץ לשעות אלו, בין כותלי המוסד החינוכי ומחוצה לו, במציאות הפיזית ובעולם הווירטואלי. על כן כאשר מגיע מידע על אירוע חריג שהתרחש מחוץ לתחומי המוסד החינוכי או מחוץ לשעות הפעילות של המוסד החינוכי, על מנהל בית הספר וצוותו לדון גם בו. הנחיות אלו נכונות לכלל המערכת, לרבות לחינוך המיוחד.

טבלה ד': אירועים חריגים המתרחשים מחוץ למוסד החינוכי

<p>טווח התגובות במקרה של הפרה וסמכות הטיפול של בעלי התפקידים בבית הספר (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)</p>	<p>דוגמאות לאירועים חריגים המתרחשים מחוץ למוסד החינוכי (כולל בחופשות)</p>
<p>כאשר מגיע מידע על אירועים חריגים הקשורים לתלמידי בית הספר ואשר התרחשו מחוץ לכותלי המוסד החינוכי או מחוץ לשעות הפעילות, על מנהל בית הספר וצוותו לעסוק בהם בהתאם לצורך ולנסיבות.</p> <p>- יש לבדוק את פרטי האירוע: לערוך בירור חינוכי, כמו שיחה עם התלמידים המעורבים או עם תלמידים שיש בידיהם מידע על אודות האירוע. באירוע שמעורבים בו כמה תלמידים יש לערוך בירור עם כל אחד מהם בנפרד. אם השתתפו באירוע תלמידים מבתי ספר שונים יש לפעול בתיאום ובשיתוף פעולה עם הנהלותיהם.</p> <p>- יש ללוות את התלמידים המעורבים ולתמוך בהם בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר.</p> <p>- כשקיימת חובת דיווח למשטרה או שכבר מתקיימת חקירת משטרה, חובה לפעול בתיאום ובהתייעצות עם גורמי המשטרה והרווחה ולפעול על פי הנחיותם. בכל מקרה, יש להימנע מחקירת המעורבים מחשש לשיבוש הליכי חקירה.</p> <p>- יש ליידע את ההורים או לברר עמם אם עודכנו ממקור אחר, אם טיפלו באירוע ובאיזה אופן. במקרים שבהם קיימת חובת דיווח או במקרים הנמצאים בחקירה יש להיוועץ עם גורמי המשטרה/ עו"ס לחוק הנוער באשר ליידוע הורים.</p> <p>- יש לדווח למשטרה על מקרים החייבים בדיווח על פי חוק. לדוגמה, מנהל או איש צוות חינוך שהובא לידיעתו כי תלמיד זומם לעשות מעשה פשע או כאשר נודע כי נעברה עברה בקטין או בחסר ישע בידי האחראי עליו, או כאשר נודע כי נעברו בקטין או בחסר ישע עברות מין בהתאם להוראות החוק ולהנחיות בסעיף 2.1-11 בחוזר הוראות הקבע סט/3(ב), "חובת הדיווח על עברה בקטין על פי חוק וחקירת תלמידים כקרבתנים וכעדים".</p> <p>- אנשי צוות שנודע להם על תלמיד הנשא נשק מחוץ לכותלי בית הספר חייבים להעביר את המידע לידיעת המנהל, והוא יעביר אותו מיד ליחידת הנוער של משטרת ישראל ביישוב.</p> <p>- יש לקיים שיחה חינוכית עם התלמידים המעורבים באירוע. יש לדון במכלול דרכי הטיפול עם הורי התלמידים ולהציע תכנית טיפולית בהתאם לצורך.</p> <p>- יש ליזום התערבות מערכתית הכוללת הסברה בכיתות, יידוע הקהילה, התנהלות בשקיפות תוך הקפדה על צנעת הפרט, גיוס גורמים קהילתיים להפקת לקחים מהאירוע ומתן מענים קהילתיים למניעת אירועים חוזרים מסוג זה.</p>	<p>- אירועי אלימות ובריונות חמורים ונדלזים</p> <p>- פריצה וגנבה</p> <p>- נשיאת כלי נשק</p> <p>- שתייה לשכרה של אלכוהול</p> <p>- שימוש בסמים (הטיפול במקרה של מעורבות בסמים יהיה על פי ההוראות בחוזר מיוחד ו', התשנ"ח, "נוהל הטיפול בתלמיד המעורב בשימוש בסמים")</p> <p>- פגיעה מינית (ראה סעיף 2-2.1 בחוזר הוראות הקבע תשס"א/2), "התמודדות מערכת החינוך עם פגיעה מינית של תלמידים בתלמידים".</p>

טווח התגובות במקרה של הפרה וסמכות הטיפול של בעלי התפקידים בבית הספר (בית הספר יבחר תגובות באופן הדרגתי)	דוגמאות לאירועים חריגים המתרחשים מחוץ למוסד החינוכי (כולל בחופשות)
<ul style="list-style-type: none"> - לפי הצורך ועל פי שיקול דעתו של המנהל ובתיאום עם הגורמים הנוספים המטפלים באירוע, יהיה המנהל רשאי לנקוט תגובה משמעתית, לרבות השעיה. מספר ימי ההשעיה יהיה בהתאם לסוג האירוע ובהתאם לטווח התגובה המפורט בטבלאות בחוזר זה, לצד התערבות טיפולית. - בשיקול הדעת לתגובה משמעתית יש להתחשב בהיבטים האלה : <ol style="list-style-type: none"> 1. חומרת האירוע (ראה תבחינים להערכת חומרת אירוע ב-3.1.1 ה') 2. הצורך בהגנה על התלמיד הנפגע (הפרדה בין המעורבים באירוע בתוך בית הספר או השעיית התלמיד הפוגע או הרחקתו). - במקרה של פגיעה באינטרנט, חרם, הפצת שמועות ועוד – יש לנהוג על פי ההנחיות בס"ק 3.3 חלק ו'. - במקרים חמורים שבהם נשקלת אפשרות של הרחקה לצמיתות, יש לפעול על פי ההנחיות בחוזר המעודכן בנושא. 	

3.6 כללי התנהגות וטיפול באלימות בהסעות

ברשויות המקומיות מתקיימות הסעות תלמידים אל מוסדות החינוך ומהם. חובת ארגון ההסעות וביצוען חלה על הרשות המקומית שהתלמידים מתגוררים בתחומה. על המוסד החינוכי לשתף פעולה עם הרשות המקומית כדי להבטיח את שלומם ואת ביטחונם של התלמידים. לשם כך יש לכלול את נושא ההתנהגות בזמן ההסעות או בזמן ההמתנה להן בתקנון הבית-ספרי ולנקוט תגובה אם התבצעה הפרה של הכללים על פי ההנחיות בטבלה שלהלן.

טבלה ה': כללי התנהגות וטיפול באלימות בהסעות

חלק א': כללי התנהגות בזמן ההסעה לבית הספר וממנו או בהמתנה להסעה

התנהגות נאותה בזמן ההסעות	טווח התגובה אם הופרו כללי ההתנהגות שנקבעו (יש לבחור תגובות באופן הדרגתי)	התכנית החינוכית
<p>ההתנהגות בזמן ההמתנה בתחנות האיסוף</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש להגיע בזמן שנקבע. - יש לעמוד הרחק משפת המדרכה. - יש להמתין עד שרכב ההסעה יגיע, יעצור ויפתח את הדלת הקדמית. - יש לעלות לרכב רק בדלת הקדמית. - יש להקפיד על עלייה מסודרת בהתאם לסדר שנקבע בתקנון בית הספר. <p>ההתנהגות בזמן הנסיעה ברכב ההסעה לבית הספר</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש להקפיד על ישיבה במקומות הקבועים בהסעה. - יש להקפיד להיחגר בחגורות הבטיחות. - יש להישמע להוראות הנהג. 	<p>אם הגיע מידע למנהל בית הספר על הפרת כללי ההתנהגות בזמן ההסעה, בהמתנה להסעה או בזמן הירידה מההסעה, יש לנקוט את התגובות החינוכיות האלה:</p> <ul style="list-style-type: none"> א. יש לברר את פרטי המקרה. ב. יש לשוחח עם התלמידים המעורבים באירוע. ג. יש לשוחח עם התלמידים על כללי ההתנהגות בהסעות או בהמתנה אליהן, תוך שמירה על צנעת הפרט. ד. יש ליידע את הורי התלמידים המעורבים באירוע. ה. יש לדווח לפיקוח. <p>אם הופרו כללי ההתנהגות באופן חמור או חוזר יש לבצע שוב את הפעולות המצוינות בסעיפים א-ה, ובנוסף-</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש ליידע את הרשות המקומית. - מנהל בית הספר יעביר את המלצתו לפעולה למנהל מחלקת החינוך. 	<p>"נאמני הסעות" (האגף לזהירות ולבטיחות בדרכים): תלמידים בוגרים המוכשרים לשמש כנאמני הסעות</p> <p>תכנית להטמעת כללי התנהגות בהסעות כחלק מהתקנון הבית-ספרי</p> <p>שתיבנה על ידי צוות האקלים ובשיתוף רכז הבטיחות הבית-ספרי, רכז הסעות ברשות, ראש מטה בטיחות ברשות המקומית, נציגי הורים ונציגי התלמידים.</p>

התכנית החינוכית	טווח תגובה במקרה של הפרת כללי ההתנהגות שנקבעו	ההתנהגות נאותה בזמן הסעות
	<p>- אם הרשות המקומית תמצא לנכון להשעות באופן זמני את התלמידים שהפרו את כללי ההתנהגות מההסעה יתבצע תהליך ההשעיה מהסעה על ידי מנהל מחלקת החינוך/נציג מטעמו ברשות המקומית תוך יידוע מנהל בית הספר והורי התלמיד.</p> <p>- אם מנהל מחלקת החינוך יחליט באופן שונה מהמלצת מנהל בית הספר (למשל, להשעות בניגוד להמלצות המנהל), הוא יידרש לנמק זאת.</p>	<p>ההתנהגות בזמן הנסיעה ברכב ההסעה בחזרה מבית הספר</p> <p>- יש לשחרר את התלמידים בזמן הקבוע לסיום יום הלימודים כדי שיוכלו להגיע להסעה בזמן.</p> <p>- התלמידים יעלו לרכב ההסעה על פי הסימון של מספר רכב ההסעה או של שם היישוב.</p> <p>- פתיחת חגורת הבטיחות והירידה מרכב ההסעה ייעשו רק לאחר עצירתו המוחלטת של הרכב.</p> <p>- הילדים ירדו מרכב ההסעה רק במקום האיסוף בתחנות קבועות.</p> <p>- ירידה בתחנה אחרת מחייבת אישור הורים.</p>

חלק ב': אירועי אלימות ואירועים חריגים בזמן ההסעה לבית הספר וממנו או בהמתנה להסעה המחייבים התערבות במסגרת החינוכית ולא חלה עליהם חובת דיווח למשטרה/לרווחה

טווח התגובה אם הופרו כללי ההתנהגות שנקבעו	דוגמאות לאירועי אלימות או לאירועים חריגים (בהסעות)
<p>אם הגיע מידע למנהל בית הספר מכל גורם שהוא על אירועי אלימות ועל אירועים חריגים בזמן הסעה, בזמן המתנה להסעה או בזמן ירידה מהסעה יש לנקוט את התגובות האלה בשיתוף ובתיאום עם הרשות המקומית:</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש לברר את פרטי המקרה. - יש לידע את האחראי על ההסעות ברשות המקומית. - יש לידע את הורי התלמידים המעורבים. - יש להזמין את התלמיד בליווי הוריו לשיחה בבית הספר. - יש לתעד את האירוע ואת הטיפול בו. - יש לקיים שיחות המשך עם התלמידים המעורבים. - יש לקיים שיחה עם התלמידים בנושא סכנת האלימות בהסעות, תוך שמירה על צנעת הפרט. - לשיקול דעת: יש לתת ביטוי לאירוע בתעודה בסעיף ההתנהגות. - יש לבנות תכנית חינוכית אישית לצורך טיפול בתלמידים המעורבים באירוע (בתכנית ייכללו, בין היתר, תרומה לקהילה, עשייה חינוכית מתקנת כמו הרצאות, לקיחת אחריות בתחום הרלוונטי וכו'). - מנהל בית הספר יעביר את המלצתו לפעולה למנהל מחלקת החינוך. - אם הרשות המקומית תחליט להשעות באופן זמני את התלמידים שהפרו את כללי ההתנהגות בהסעה יתבצע תהליך ההשעיה (עד 3 ימים) מההסעה על ידי מנהל מחלקת החינוך/נציג מטעמו ברשות המקומית, תוך יידוע מנהל בית הספר והורי התלמיד. - אם מנהל מחלקת החינוך יחליט באופן שונה מהמלצת מנהל בית הספר (למשל, להשעות בניגוד להמלצות המנהל), הוא יידרש לנמק זאת. - לשיקול דעת הצוות החינוכי עומדת השעיה מבית הספר. בחינוך היסודי ל-1-2 ימים ובחינוך העל יסודי ל-1-3 ימים. 	<ul style="list-style-type: none"> - אלימות מילולית חמורה (איום, לעג על רקע גזעני, פגיעה בכבוד ההורים) - אלימות מילולית בעלת גוון מיני - אלימות פיזית (בעיטה, נשיכה, דחיפה, צביטה, סטירה, מכה) - עישון (לרבות תחליפי סיגריות כגון סיגריות אלקטרוניות) - שתיית אלכוהול או הבאתו להסעה.

חלק ג': אירועים חריגים חמורים במיוחד במהלך ההסעה או בהמתנה לה

טווח התגובה במקרה של הפרת כללי ההתנהגות	דוגמאות לאירועים חריגים בהסעות
<p>אם הגיע מידע למנהל בית הספר מכל גורם שהוא על אירועים חריגים בזמן ההסעה, בזמן ההמתנה להסעה או בזמן הירידה מההסעה יש לנקוט את התגובות האלה בשיתוף הרשות המקומית ובתיאום עמה:</p> <p>א. במקרים שבהם חלה על העברה שנעברה חובת דיווח, בית הספר מחויב לדווח לעו"ס לחוק נוער ו/או למשטרה וכן לפיקוח הכולל ולרשות המקומית.</p> <p>ב. במקרים שבהם הדיווח למשטרה/לרווחה נתון לשיקול דעתו של מנהל בית הספר, תתבצע פנייה לעו"ס לחוק נוער או הגשת תלונה למשטרה תוך היוועצות עם מפקחי בית הספר. אם הוחלט לדווח למשטרה/ לרווחה: כאשר הקטין הפוגע הוא מעל גיל 12 – יש להגיש תלונה במשטרה. כאשר הקטין הפוגע הוא מתחת לגיל 12 – יש לשיקול האם להגיש תלונה במשטרה או לפנות לעו"ס לחוק הנוער.</p> <p>ג. יש ליידע את הורי התלמידים המעורבים.</p> <p>ד. יש לכנס צוות משותף עם הרשות המקומית לטיפול מדי באירוע.</p> <p>ה. יש ללוות את התלמיד הנפגע ולתמוך בו בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר (יועץ או פסיכולוג).</p> <p>ו. המנהל ייזום פעילויות חינוכיות-טיפוליות: שיחות אישיות וקבוצתיות עם הפוגעים, עם הנפגעים ועם כלל תלמידי בית הספר, שיחות עם צוות המורים, הפניה לגורמים טיפוליים רלוונטיים ועוד.</p> <p>ז. מנהל בית הספר יעביר את המלצתו לפעולה למנהל מחלקת החינוך.</p> <p>ח. אם הרשות המקומית תחליט להשעות באופן זמני את התלמידים/ים מההסעה יתבצע תהליך השעיה על ידי מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית תוך יידוע מנהל בית הספר והורי התלמיד. השעיה מהסעה בחינוך היסודי יכולה להיות ל-4-2 ימים ובחינוך העל יסודי ל-5-8 ימים.</p> <p>ט. אם מנהל מחלקת החינוך יחליט באופן שונה מהמלצת מנהל בית הספר (למשל להשעות בניגוד להמלצות המנהל), הוא יידרש לנמק זאת.</p> <p>י. לשיקול דעת הצוות החינוכי עומדת אפשרות של השעיה מבית הספר: בחינוך היסודי ל-2-4 ימים ובחינוך העל יסודי ל-5-8 ימים.</p> <p>יא. במקביל להשעיה על מנהל בית הספר ועל צוותו לבנות תכנית אישית לתלמיד הפוגע.</p>	<p>1. אירועי אלימות חמורים בהסעה המחייבים דיווח למשטרה/לרווחה</p> <ul style="list-style-type: none"> - תקיפה גופנית שבה תלמידים נפגעו ונזקקו לטיפול רפואי - נשיאת נשק או מעשי אלימות הנעשים תוך שימוש בכלי נשק, בחומרים, בכלים או במכשירים מסוכנים. <p>2. אירועי אלימות חמורים בהסעה שהדיווח עליהם למשטרה/ לרווחה נתון לשיקול דעת מנהל בית הספר</p> <ul style="list-style-type: none"> - מעורבות או נוכחות באירוע אלימות חמור תוך כדי עידוד והתלהמות - הרס של רכוש של תלמידים או הרס של חלקי רכב ההסעה (מושב, חגורות בטיחות, חלונות) - דיווח על פי שיקול דעת <p>3. פגיעה מינית</p> <p>(יש לנהוג על פי סעיף 2.1-2 בחוזר הוראות הקבע ס/2(א), "התמודדות מערכת החינוך עם פגיעה מינית של תלמידים בתלמידים").</p>

טווח התגובה במקרה של הפרת כללי ההתנהגות	דוגמאות לאירועים חריגים בהסעות
<p>יב. מנהל בית הספר יכנס צוות בית-ספרי הכולל את מנכ"ח הכיתה ומורים רלוונטיים ובשיתוף מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית לא יאוחר מ-3 ימים מתאריך ההתרחשות של האירוע כדי לדון במקרה ולבנות תכנית התערבות. ככלל, יש לקיים הליך הוגן ולשמוע את התלמיד ואת הוריו. הצוות יהיה רשאי לנקוט תגובה משמעתית, לרבות השעיה, לצד ההתערבות הטיפולית. בשיקול הדעת יש להתחשב בהיבטים האלה:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. חומרת האירוע (ראה תבחינים להערכת חומרת אירוע בסעיף 3.1.1) 2. הצורך בהגנה על התלמיד הנפגע (הפרדה בין המעורבים באירוע בתוך בית הספר או השעיית התלמיד הפוגע או הרחקתו). 	<p>4. שימוש בסמים (יש לנהוג על פי ההוראות בחוזר מיוחד ו', התשנ"ח, "נוהל הטיפול בתלמיד המעורב בשימוש בסמים").</p>

3.7 טיפול באירועי פגיעה בבעלי חיים*

יש להגיב בחומרה לאלימות כלפי בעלי חיים והתעללות בהם המתרחשות בין כותלי בית-הספר או מחוצה לו. מבחינה חוקית התעללות ופגיעה בבעלי חיים הן עברות פליליות שעונשן יכול להגיע ל-3 שנות מאסר. לפגיעה בבעלי חיים יש היבטים מוסריים, הומניים, פסיכולוגיים וחוקיים. מבחינה מוסרית-הומנית יש להבהיר כי מדובר ביצור חי בעל זכויות שראוי לחמלה. התעללות בבעלי חיים והתאכזרות אליהם עשויות להצביע על מצבו הנפשי של הפוגע ואמורות להדליק נורה אדומה בקרב הצוות החינוכי. לעיתים מתברר כי ילד הפוגע בבעלי חיים הוא קרבן להתעללות.

טבלה ה': אירועי אלימות כלפי בעלי חיים המחייבים התערבות במסגרת החינוכית ודיווח לפיקוח. הדיווח למשטרה/רווחה נתון לשיקול דעתו של מנהל בית הספר.

ההנחיות לתגובה	הדיווח	פגיעה בבעלי חיים
<p>אם הגיע מידע למנהל בית הספר על אירועים חריגים של פגיעה בבעלי חיים יש לנקוט את התגובות האלה:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. בירור פרטי המקרה 2. קיום שיחות עם התלמידים המעורבים 3. יידוע ההורים 4. קיום שיחות עם כלל התלמידים על נסיבות המקרה ודיון בתוצאות הפגיעה בבעלי חיים ובהשלכותיה 5. יידוע הגורמים הטיפוליים במוסד החינוכי על הפגיעה ובניית תכנית התערבות טיפולית בשיתוף עם היועץ החינוכי ועם הפסיכולוג החינוכי. אפשר להיוועץ במדריך המחוזי/הארצי בתחום בעלי חיים. 6. עשייה חינוכית מתקנת, כמו הרצאות, לקיחת אחריות בתחום הרלוונטי, התנדבות בקהילה וכו' 7. במקרים חמורים – הפעלת תגובה משמעתית, לרבות השעיה של 1-2 ימים מבית הספר ודיווח לעובד סוציאלי לחוק הנוער או למשטרה. 	<p>הדיווח למשטרה או הפניה לעו"ס לחוק הנוער ייעשו על פי שיקול דעתו של מנהל בית הספר ובהתאם לחומרת האירוע.</p>	<p>פגיעה בבעלי חיים ואלימות כלפיהם</p>

* להרחבה בנושא בעלי חיים במוסד החינוכי, ראה סעיף 11-9.4 בחוזר הוראות הקבע עד/3(ב), "בעלי חיים במוסד החינוכי".

3.8 שותפות בין ההורים והמוסד החינוכי וטיפול באירועי אלימות שמעורבים בהם הורים

יצירת אקלים בטוח בבית הספר היא משימה משותפת של הצוות החינוכי, של ההורים ושל הקהילה שבה בית הספר שוכן. לפיכך על הצוות ליזום תהליכים שיעודדו את השותפות עם ההורים. ככל שהתלמידים, ההורים ונציגי הקהילה יראו עצמם שותפים לתהליכים חינוכיים ולתהליכים של יצירת אקלים חינוכי מיטבי ויכירו באחריות המשותפת, כך תגבר נכונותם לקיים את הכללים וליישם תהליכים אלה. שיתוף ההורים במדיניות המוסד החינוכי ועדכונם לגבי תהליכים והטיפול באירועי אלימות יגבירו את האמון ואת שיתוף הפעולה בין ההורים לצוות. ההנחיות להלן נכונות לכלל המערכת, לרבות תלמידי החינוך המיוחד.

טבלה ו': שותפות ההורים והמוסד החינוכי וטיפול באירועי אלימות שהורים מעורבים בהם

חלק א': שותפות ההורים והמוסד החינוכי בתהליכים בית-ספריים

הפעולות לקידום השותפות	דוגמאות לשותפות הורים
<ul style="list-style-type: none"> - נציגי ההורים, המורים והתלמידים יחברו יחד לחשיבה משותפת על צרכים ועל דרכי התערבות לקידום האקלים החברתי ולצמצום האלימות. - יוגדרו תחומי אחריות של כל השותפים בתהליך. (לפירוט התפיסה, העקרונות לבניית תכנית והמבנים שיש לפתח - ראה פרק א'). 	<p>שותפות ההורים בגיבוש מדיניות ובבניית תכניות התערבות לקידום אקלים בטוח ולצמצום אלימות</p>
<ul style="list-style-type: none"> - יש ליזום שותפות עם ההורים יחד עם המורים ועם התלמידים בכתיבת התקנון הבית-ספרי. - התקנון יופץ לכלל ההורים בתחילת השנה. - בסיום השנה יעודכן התקנון בהתאם לצרכים שעלו במהלך השנה. תקנון מעודכן יפורסם בתחילת השנה שלאחר מכן. 	<p>שותפות ההורים בכתיבת תקנון בית הספר</p>
<p>תקשורת עם הורי בית הספר בעקבות אירועים חריגים</p> <ul style="list-style-type: none"> - יידוע הורי בית הספר על אודות אירועים חריגים מאפשר שקיפות ומסייע לשותפות עם ההורים. עם זאת, על המנהל להפעיל שיקול דעת במקרים שבהם שקיפות עלולה לפגוע בטיפול באירוע. <p>קשר עם הורי תלמיד המעורב בבעיות התנהגות ואלימות</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש לקיים קשר שוטף עם הורי התלמיד בנושא תפקודו (תוך הקפדה על משוב מאוזן הכולל גם התייחסות להיבטים חיוביים ומקדמים). - בעת הפרת משמעת או אירוע אלימות שהתלמיד מעורב בהם כפוגע יש לקיים שיח בשיתופם של מבוגרים משמעותיים לתלמיד (הורי התלמיד וכן מורים, מדריכים, מאמנים וכו') לשם גיבוש דרכי טיפול משותפות 	<p>יצירת שותפות חינוכית עם ההורים לטיפול באירועי אלימות (אם מדובר בהורים גרושים יש לפעול על פי ההנחיות בסעיף 2.3-7 בחוזר הוראות הקבע</p>

הפעולות לקידום השותפות	דוגמאות לשותפות הורים
<p>תוך חלוקת תפקידים ברורה כדי להעביר מסר משותף של הצבת גבולות וקשר בין הגורמים השונים למען טובת הילד.</p> <p>- בעת התרחשות אירוע אלימות שהתלמיד מעורב בו כנפגע, לאחר יידוע הוריו רצוי לקיים עמם פגישה בסמיכות לאירוע ככל האפשר, בכפופות לזמינותם של אנשי הצוות החינוכי הנדרשים לה. בפגישה יש לדון בגיבוש דרכי טיפול משותפות שיעבירו מסר של תמיכה בתלמיד הנפגע. בתהליך הטיפול יינתן מקום לבירור צרכיו של התלמיד הנפגע ולאיתור כוחות ההתמודדות שלו.</p>	<p>עא/4(א), "הקשר בין בית הספר ובין הורים פרודים או גרושים".</p>

חלק ב': טיפול באירועי אלימות שהורים מעורבים בהם

במקרים אלה יעניק משרד החינוך סיוע ותמיכה לצוותי החינוך באמצעות היועצים החינוכיים, הפסיכולוגים והמפקחים, תוך היוועצות עם היועץ המשפטי

טווח התגובה אם הופרו הכללים	דוגמאות לאירועי אלימות
<p>במקרה של אלימות של הורה/קרוב משפחה של תלמיד נגד עובד הוראה</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש לפעול להפסקה מידית של הפגיעה. - יש לערוך בירור בחדר המאפשר פרטיות (אפשר להיעזר ביועץ חינוכי או בפסיכולוג בית הספר לקיום השיח). יש להימנע מהסלמה של האירוע. אם מתקיימת חקירת משטרה יש לפעול בתיאום ובהתייעצות עם גורמי המשטרה והרווחה ולפעול על פי הנחייתם. - הגשת תלונה למשטרה תיעשה על ידי עובד ההוראה ובהתאם לשיקול דעתו. - אין לחייב או למנוע מהעובד את הגשת התלונה. בנוסף על הגשת תלונה ע"י עובד ההוראה הנפגע, גם מנהל בית הספר רשאי להגיש תלונה, בהתאם לשיקול דעתו. - המנהל ידווח על האירוע בכתב למפקח בית הספר, ויועץ בית הספר ידווח למפקח על הייעוץ. - אנשי המקצוע בבית הספר (יועץ או פסיכולוג) ילוו את עובד ההוראה הנפגע. בהתאם לצורך יש לתמוך בו בעזרת מפקח בית הספר וגורמי הרשות המקומית. - לפי הצורך ובהתאם לחומרת האירוע יידע מפקח המוסד החינוכי את הקב"ט המחוזי במשרד החינוך. - לפי הצורך ובהתאם לחומרת האירוע, ילווה מפקח המוסד החינוכי בשיתוף עם המפקחת על הייעוץ את אנשי צוות המוסד החינוכי ויתמוך בהם. - לפי הצורך ובהתאם לחומרת האירוע יכנס מפקח המוסד צוות הכולל את הגורמים המקצועיים הרלוונטיים כאמור לעיל וכן ייוועץ עם הלשכה המשפטית של משרד החינוך. 	<p>טיפול באירועי אלימות שמעורבים בהם הורים/קרובי משפחה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - איומים ואלומות מילולית חמורה - אלימות פיזית.
<p>במקרה של אלימות הורה נגד תלמיד (שאינו בנו/בתו)</p> <p>במקרה שבו אירוע האלימות נגד התלמיד התרחש בתוך כותלי המוסד החינוכי:</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש להפסיק באופן מיידי את הפגיעה. - על בית הספר לדווח על פי חוק למשטרה או לעו"ס לחוק הנוער. - המנהל ידווח על האירוע בכתב למפקח בית הספר, ויועץ בית הספר ידווח למפקח על הייעוץ. - יש ליידע את הורי הילד הנפגע. - יש לכנס צוות לטיפול מידי באירוע. - יש לתעד את האירוע. - יש ללוות את התלמיד הנפגע וכן את התלמיד שהוריו או קרובי משפחתו היו מעורבים באירוע ולתמוך בהם בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר (היועץ או הפסיכולוג). - הגשת תלונה למשטרה תיעשה ע"י הורי התלמיד הנפגע ובהתאם לשיקול דעתם. - לפי הצורך יש לקיים התערבות מערכתית, כמו שיחות בכיתות. 	

3.9 טיפול באירועי פגיעה של עובדי הוראה בתלמידים ובילדי גן

מערכת החינוך רואה את המורים כמחויבים לשמור על כבודם ועל רווחתם הנפשית של התלמידים. אי לכך תטפל מערכת החינוך בכל פגיעה של עובד הוראה בתלמיד בהתאם לנוהל זה. **כשעולה חשד לפגיעת עובד הוראה בתלמיד, מנהל בית הספר הוא הממונה על תהליך הטיפול באירוע.** אם מנהל המוסד הוא החשוד כפוגע, ימלא המפקח של המוסד החינוכי את מקומו של המנהל בטיפול באירוע. אם מנהל/ת הגן חשוד/ה בפגיעה, ימלא המפקח על הגנים במחוז את מקומו/ה. ההנחיות בסעיף זה מיועדות לכלל המערכת, לרבות למוסדות החינוך בחינוך המיוחד ובגני הילדים.

טבלה ז': פגיעת עובדי הוראה בתלמידים ובילדי גן

חלק א': פגיעה המחייבת טיפול במסגרת החינוכית ודיווח לפיקוח (החל מפגיעה חוזרת) ואינה מחויבת בדיווח למשטרה/רווחה

הפגיעה	ההליך
פגיעה מילולית (אמירה שיש בה לעג, העלבה או השפלה)	<ul style="list-style-type: none"> - יש ליידיע את מנהל בית הספר (היידוע ייעשה על ידי התלמיד הנפגע, הוריו או עדים אחרים לאירוע). - על המנהל לברר את פרטי המקרה עם התלמיד הנפגע ועם עובד ההוראה שהתלונה נסובה עליו. הברור ייעשה עם כל אחד מהם בנפרד ובנוכחות בעל תפקיד נוסף מבית הספר. אין לערוך עימות בין התלמיד לעובד ההוראה. - יש ליידיע את הורי התלמיד. - אם המנהל התרשם כי מקור הפגיעה באי-הבנה או בפרשנות שונה של המציאות, הוא יפעל לשיפור מערכת היחסים בין עובד ההוראה לתלמיד. - אם המנהל התרשם כי אירעה פגיעה בתלמיד, עליו לוודא שעובד ההוראה יתנצל (בעל-פה או בכתב) ויבטיח שהפגיעה לא תישנה.
פגיעה מילולית החוזרת פעם שנייה	<ul style="list-style-type: none"> - יש לבצע פעם נוספת את שלושת ההליכים הראשונים המוזכרים לעיל. - יש ליידיע את המפקח. - יש לקיים שיחת ברור בין המפקח לבין המורה הפוגע על אודות האירוע. בפגישה ימסור העובד את גרסתו לאירוע בעל-פה ובכתב (אם ידוע על מעורבות המשטרה במקרה, על המפקח להיוועץ במשטרה ובממונה על אגף בכיר (משמעת וטוהר המידות) במשרד בשאלת קיום הפגישה). - על המפקח להתריע בפני המורה בעל-פה ובכתב כי זוהי תלונה חוזרת וכי עליו לפעול לשינוי התנהגותו. העתק המכתב יתויק בתיק האישי של המורה.

הפגיעה	ההליך
פגיעה מילולית החוזרת פעם שלישית ויותר	<ul style="list-style-type: none"> - יש לחזור על כל השלבים שצוינו לעיל ובנוסף לפעול כדלקמן : - יש ליידע את מנהל המחוז וסגנו. - יש ליידע את מנהל המחוז וסגנו. - מנהל המחוז רשאי להטיל על סגנו לאסוף חומרים רלוונטיים ולקיים שימוע. השימוע יערך על ידי מנהל המחוז או סגנו, בנוכחות מנהל תחום כוח אדם בהוראה במחוז וגורמי הפיקוח הרלוונטיים. השימוע יתועד וכל החומרים, לרבות פרוטוקול השימוע, יועברו למנהל המחוז לשם קבלת החלטה. - סגן מנהל המחוז או מי מטעמו יידע את הממונה על אגף בכיר (משמעת וטוהר המידות) במשרד על אודות התלונה על עובד ההוראה על גבי טופס הדיווח המובא בנספח 2 לחוזר זה. - אם נעשתה פנייה אל הממונה על אגף בכיר (משמעת וטוהר המידות) במשרד, יערך בירור לצורך בדיקת האפשרות של העמדת עובד ההוראה לדין משמעתי.

חלק ב': פגיעות עובדי הוראה בתלמידים ובילדי גן החייבות בדיווח על פי חוק, דיווח לפיקוח והתערבות במסגרת החינוכית

ההליך	הדיווח	אירועי הפגיעה
<p>- הפסקה מידיית של הפגיעה</p> <p>- דיווח לגורמים חינוכיים: יש ליידע מיד את מנהל המוסד החינוכי. חובה זו חלה על כל עובד הוראה שמידע בדבר פגיעתו של עובד הוראה בתלמיד הגיע לידיעתו. המנהל ידווח על האירוע למפקח המוסד החינוכי. **</p> <p>- בירור ראשוני: על עובד ההוראה שחשף את אירוע הפגיעה לשוחח עם התלמיד הנפגע או עם מי שהמידע בידי ולקבל מידע ראשוני על אודות הפגיעה. כאשר המידע נמצא בידי כמה אנשים (בוגרים או תלמידים), יש להיפגש עם כל אחד מהם בנפרד. אין לחקור את המקרה לפרטיו, אלא לאסוף מידע ראשוני בלבד. אין לשוחח בשלב זה עם עובד ההוראה החשוד כפוגע אלא לאחר היוועצות עם המשטרה.</p> <p>- הפרדה בין עובד ההוראה לתלמיד – תיעשה כדי שהמורה החשוד כפוגע לא ילמד את התלמיד הנפגע. אפשר לשנות את השיבוץ של עובד ההוראה החשוד כפוגע או לשנות את מערכת שעות הלימודים לכלל הכיתה. אין להעביר את התלמיד הנפגע לכיתה אחרת או למוסד חינוכי אחר כדי ליצור הפרדה. אם מנהל בית הספר מתקשה ליצור הפרדה עליו להיוועץ במפקח.</p> <p>- שמירה על סודיות - אין לנקוב בשמו של התלמיד הנפגע במהלך ההתערבות בתוך מערכת החינוך לאחר גילוי האירוע, כמו למשל בפגישת כלל צוות המורים. אין למסור מידע לתקשורת. יש להפנות את הפונים לדובר המשרד. יש להקפיד על שמירת כבודו של עובד ההוראה החשוד כפוגע ולהקפיד על דיון ענייני (יש לזכור כי כל עוד לא הוכחה אשמתו הוא נהנה מחזקת חפות).</p> <p>- יידוע הורים: המנהל בנוכחות יועץ או פסיכולוג המוסד יידעו את הורי התלמיד הנפגע על הפגיעה בסמיכות לגילוי האירוע, אלא אם יש שיקולים של טובת התלמיד שלא לעשות זאת (גילוי התנגדות מצד התלמיד, חשש שייגרם לו נזק וכד'). במקרים אלה יש להיוועץ בעו"ס לחוק נוער. בנוסף יעדכנו ההורים בדבר זכותם להגיש תלונה במשטרה.</p> <p>על מפקח המוסד החינוכי ליידע את הגורמים האלה:</p> <p>- עו"ס לחוק הנוער או המשטרה</p> <p>- מנהל המחוז וסגנו</p> <p>- מנהל אגף/מחלקת החינוך/הגנים ברשות העירונית הממונה על אגף בכיר (משמעת וטוהר המידות) במשרד (ראה נספח 2). (פרטי התלמיד הנפגע יצוינו בדיווחים לגורמים הללו בראשי תיבות).</p> <p>- רק לאחר התייעצות ולאחר קבלת אישור של עובד סוציאלי לחוק הנוער ו/או המשטרה בסמיכות לדיווח, יידע מנהל בית הספר את עובד ההוראה החשוד בפגיעה על אודות הדיווח.</p>	<p>בהתאם לחוק העונשין חלה חובת דיווח הדיווח לעו"ס לחוק נוער או למשטרה ייעשה טלפונית ובמקביל יישלח בכתב על ידי מנהל בית הספר.</p> <p>יש לשמור על החיסיון של פרטי הנפגע ולהעביר את הדיווח באמצעות דואר רשום, במעטפה סגורה.</p> <p>דיווח לעו"ס לחוק נוער מאפשר כינוס של ועדה לפטור מדיווח בהתאם לנסיבות.</p>	<p>- עברות של תקיפה או התעללות: חל איסור מוחלט על פגיעה גופנית בתלמיד, לרבות "חבלה של ממש", פגיעה פיזית או ענישה גופנית, הגורמים למכאוב, לליקוי גופני ועוד. הגדרה זו כוללת כמעט כל פגיעה פיזית אפשרית והיא מחייבת דיווח לעובד סוציאלי לחוק הנוער או למשטרה בהתאם לחוק העונשין.</p> <p>- עברות מין: אונס, בעילה אסורה בהסכמה, מעשה סדום, מעשה מגונה</p> <p>- עברות השארה, נטישה או הזנחה: השארת ילד שטרם מלאו לו שש שנים בלא השגחה או במטרה לנטוש, תוך סיכון חייו באופן שפוגע או עלול לפגוע בפגיעה של ממש בשלומו או בבריאותו.</p>

<p>- ליווי התלמיד הנפגע ייעשה באמצעות היועץ החינוכי, הפסיכולוג, המחנך או דמות חינוכית משמעותית אחרת עבור התלמיד הנפגע. התלמיד ייפגש עם הגורם המלווה אותו באופן סדיר לצורך תמיכה רגשית.</p> <p>- הקמת צוות בין מקצועי לטיפול באירוע: בצוות ישתתפו המפקח על בית הספר, המפקח על הייעוץ, מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית או מי מטעמם ונציג של עו"ס לחוק נוער או המשטרה. מספר המשתתפים בוועדה תלוי בחומרת האירוע. מפקח בית-הספר ישתתף בוועדה בכל הרכב שהוא. על הוועדה ללוות את המשך הטיפול באירוע על פי הנהלים ובהתאם לחוק ולתכנן את ההתערבות החינוכית בבית-הספר.</p> <p>- עדכון הורי התלמיד: מנהל המוסד החינוכי יעדכן את התלמיד הנפגע ואת הוריו במידע שוטף בקשר למהלכים הקשורים בטיפול מערכת החינוך באירוע: ההפרדה בין עובד ההוראה לתלמיד, החלטות בעניין האירוע, חזרתו של עובד ההוראה למערכת החינוכית אם התלונה לא העלתה דבר וכל פרט אחר בעל השלכות על התלמיד. כמו כן, יש לעדכןם על זכותם לקבל מידע מהמשטרה בכל הקשור לחקירה עפ"י חוק נפגעי עברה.</p> <p>תכנית מערכתית: בטווח הקצר על המנהל לכנס את צוות המורים כדי לתת מענה לצרכים של אנשי הצוות, התלמידים וההורים. בטווח הארוך יבנה המנהל, בסיוע אנשי המקצוע, תכנית התערבות ארוכת טווח שמטרתה לחזק את כוחות ההתמודדות של צוות ההוראה במפגש עם התלמידים ותמיכה בהם.</p>		
---	--	--

* **חובת הדיווח על פי חוק**: ראה ס"ק 3.1.1 ב' בחוזר זה "חובת הדיווח על פי חוק העונשין".
 ** אם מנהל המוסד החינוכי (כולל מנהל הגן) הוא עובד ההוראה החשוד כפוגע, ימלא מפקח המוסד את מקומו של המנהל בטיפול באירוע. כאשר המפקח אינו זמין, יש לפנות אל מנהל המחוז.

3.9.1 אפשרות להשעיה דחופה על ידי מנכ"ל המשרד

כאשר עולה חשד לעברה חמורה שנעברה בתלמיד בית הספר, והשארות של עובד ההוראה הפוגע בתוך המסגרת החינוכית עד לבירור פרטי הפגיעה מנוגדת לכל תפיסה חינוכית ומעבירה מסר של הפקרת מוגנותם של התלמידים – קיימת אפשרות של השעיה דחופה של עובד ההוראה על ידי מנכ"ל המשרד לתקופה של חודש ימים לכל היותר. מנהל מחוז הסבור שיש ליישם אפשרות זו יפנה אל הממונה על אגף בכיר (משמעת וטוהר המידות) במשרד בליווי מכתב מפורט המנמק את הסיבות להשעיה ויצרף חומרים רלוונטיים. העתק מהפנייה יישלח אל היועץ המשפטי הרלוונטי במחוז.

השימוע לעובד ההוראה החשוד כפוגע ייערך על ידי מנהל המחוז או סגנו במהירות האפשרית, ולא יותר מימים ספורים מיום הפנייה, בכפיפות להוראות החוק. טענות העובד לעניין הכוונה להשעותו, החומרים הרלוונטיים והמלצת הממונה על אגף בכיר (משמעת וטוהר המידות) בנושא יועברו למנכ"ל לשם החלטה סופית בדבר ההשעיה. תהליך ההשעיה מרגע הדיווח על ידי המחוז ועד להחלטת המנכ"ל על ההשעיה לא יימשך יותר מימים ספורים.

3.9.2 תיעוד הטיפול באירוע: כל בעלי התפקידים במערכת החינוך יתעדו בכתב את מהלך הטיפול באירוע מהמועד שבו הגיע לידעתם. התיעוד יכלול רישום פגישות, שיחות טלפון, התכתבויות וכל פרט הנוגע לטיפול באירוע.

3.9.3 מאגר מידע: הממונה על אגף בכיר (משמעת וטוהר המידות) במשרד ינהל מאגר מידע שיכלול את כל הדיווחים המגיעים אליו. מאגר המידע יהיה נגיש לנציגי הייעוץ המשפטי של המשרד, לאחראים על הנושא בשפ"י ולמטרה. מאגר המידע לא יכלול את שמות הקטינים הנפגעים.

3.10 הנחיות להתערבות בטווח הארוך בעקבות אירוע אלימות חמור

לאחר ביצוע ההוראות המופיעות בטבלאות יש להמשיך ולטפל באירוע לאורך זמן, כולל ליווי, מעקב והפקת לקחים באמצעים המפורטים להלן:

- יש לעקוב אחר הטיפול בילדים המעורבים (הפוגעים והנפגעים) באירועי אלימות.
- יש לבנות תכנית התערבות חינוכית שתועבר במסגרת שיעורי חינוך לכלל התלמידים וכן התערבות במעגלים רחבים יותר, כגון בקרב התלמידים העדים או הצופים.
- לאחר כל התערבות וטיפול באירוע אלימות מומלץ לכנס את צוות האקלים לצורך חשיבה והפקת לקחים. חשוב לשתף בדיון או במסקנות את כל הצוות החינוכי. יש לבחון שני שלבים מרכזיים: **א. טרום האירוע:** מה היו ההתרחשויות והנסיבות שגרמו לאירוע ואפשרו את קיומו? **ב. לאחר האירוע:** כיצד התרחש תהליך ההתערבות? האם השיג את יעדיו? מה היו נקודות החוזק ומה היו החולשות במהלך ההתערבות?

4. פרק ד': היערכות מערכתית ליצירת אקלים חינוכי בטוח ולמניעת אלימות והתנהגויות לא מותאמות בגן הילדים

4.1 כללי

אקלים בטוח בגן הילדים הוא גורם מרכזי המשפיע על התפתחות הביטחון האישי של כל ילד, מאפשר לכל פרט לגבש זהות ודימוי עצמי חיובי ומוביל לרכישת חוקים חברתיים וכישורי חיים הבונים תחושת שייכות חברתית. סביבה מוגנת ומכילה מבססת אצל הילדים הצעירים התנהגויות מותאמות לגיל ולסביבה. הכניסה למסגרת החינוכית משמשת עבור הילדים מפגש ראשוני עם העולם הסובב ועם דרישותיו במעבר מתרבות המשפחה והסביבה הקרובה של הילד אל הסביבה הרחבה יותר.

גורמים רבים משפיעים על אופי ההתנהגות החברתית של הילד בגיל הרך. התנהגותו מושפעת מגורמים חיצוניים, כמו התרבות והחברה שבה הוא גדל, ומגורמים פנימיים, כמו מזג ואפיונים אישיותיים. לסביבה החינוכית יכולת לכוון ולווסת את הביטויים ההתנהגותיים והרגשיים.

כדי ליצור אקלים חינוכי מיטבי יש ליישם תכנית מערכתית עקבית וארוכת טווח, העוסקת בו-זמנית בבניית אקלים בטוח, בקידום רווחה נפשית של כל ילד ובהתמודדות עם קשיים רגשיים כאשר הם עולים. כל זאת תוך מניעת התנהגויות בעלות אופי תוקפני, בלתי מותאם או מסוכן. יש ליישם בו זמנית את התכנית הן ברמה מערכתית והן ברמה פרטנית.

חוזר זה עוסק גם בהתנהגות בלתי מותאמת בעלת גוון מיני. מחקרים עדכניים מצביעים שהתנהגות מעין זו היא ביטוי לבעיית התנהגות רחבה יותר של הילד. בגיל הצעיר התנהגויות אלימות והתנהגויות לא מותאמות בעלות גוון מיני מקורן ברוב המקרים בגורמי סיכון דומים. על כן דרכי ההתמודדות עמן וההתערבות החינוכית והטיפולית יהיו לרוב דומות, והן מובאות יחד בחוזר זה. תפיסה זו מחזקת את היכולת של הצוות החינוכי להתמודד באמצעים חינוכיים עם התנהגויות לא מותאמות ללא תיוג מוקדם.

4.2 הנחות יסוד ועקרונות מנחים ליצירת אקלים מיטבי בגן הילדים

4.2.1 **אלימות היא פגיעה בכבוד האדם ובזכויותיו הבסיסיות**, ילד ומבוגר כאחד. הטיפול באלימות ובהתנהגויות לא מותאמות בעלות גוון מיני ייעשה באופן המכבד את כל המעורבים כבני אדם ושומר על כבוד האדם שלהם ועל זכויותיהם, ובפרט על זכויותיהם להגנה על שלומם הנפשי והפיזי, להליך הוגן ולפרטיות.

4.2.2 **אקלים חינוכי בטוח משמש בסיס להתפתחות נורמטיבית ולמניעת התנהגות אלימה ולא מותאמת**. סביבה נינוחה ובטוחה חיונית לתהליכי ההתפתחות של ילדים צעירים. אקלים מיטבי מאפשר לכל פרט לחוש מוגנות פיזית, לרכוש ערכים בסיסיים של חיים בחברה שוויונית, לפתח את יכולותיו בכל אחד מתחומי ההתפתחות (ובכלל זה השיפוט המוסרי), לצבור ידע לרכוש מיומנויות וכלים לחשיבה, לתכנון ולפתרון בעיות. כלים אלה נדרשים לילד להתמודדות בהווה וישתכללו עם התבגרותו. תהליכים חינוכיים עקביים יכולים למנוע בעתיד אירועי אלימות והתנהגויות לא מותאמות נוספות.

4.2.3 **שיתוף פעולה בין צוות הגן לבין גורמים נוספים חיוני ליצירת אקלים גן מיטבי**. חשוב ליצור שיתוף פעולה בין כל הגורמים הרלוונטיים לשם הבניית תשתית לקידום אקלים מיטבי בגן, מתן מענה לצרכים הרגשיים של הילדים וקביעת כללים ותקנון התנהגותי. שיתוף הפעולה יתקיים בין הגורמים האלה: הצוות החינוכי, המפקח על הגן, המערך המסייע, גורמים ברשות העירונית, השירות הפסיכולוגי החינוכי ויועץ הגנים, גננות עמיתות ביישוב והורי הילדים.

4.2.4 **הגננת ואנשי הצוות החינוכי של הגן הם דמויות מרכזיות בקידום אקלים גן מיטבי**. במסגרת המשפחתית-ביתית ההורים הם הדמויות המרכזיות בחייו של הילד בגיל הרך. עם יציאתו מבית הוריו למסגרת החוץ-ביתית, הגננת ואנשי הצוות החינוכי הם דמויות משמעותיות נוספות עבורו להתקשרות, לחיקוי, לתמיכה וללמידה. הגננת אמונה על יצירת קשר עם כל ילד, תוך העמקת ההיכרות אתו והתייחסות מובחנת לאישיותו. עליה לזהות את נטיותיו של הילד ואת העדפותיו, את סגנון התנהגותו, את מאפייני המזג שלו וכן את דפוסי התרבות של משפחתו. על הגננת מוטלת האחריות להיות ערה לאיתותי מצוקה של ילדים,

הבאים לידי ביטוי בהתנהגויות שונות ולעתים אף בהתנהגויות בעלות אופי תוקפני ו/או מיני. ההתמודדות עם התפרצויות זעם, עם ביטויי אלימות ועם התנהגויות לא מותאמות בעלות גוון מיני היא חלק מהמשימות של הצוות החינוכי של הגן בליווי הצוות המקצועי המסייע (פסיכולוג, יועץ חינוכי וגורמים מקצועיים במת"א). תפקידם של אנשי המקצוע המסייעים הוא להעצים את הגננת ואת צוות הגן על ידי העמקת הידע, ההכשרה וההתמחות.

4.2.5 הורים הם שותפים משמעותיים ביצירת אקלים בטוח בגן הילדים, לפיכך על הגננת ליזום תהליכים שיעודדו את השותפות עם. שיתוף ההורים ועדכונם לגבי התהליכים החינוכיים ליצירת אקלים מיטבי והטיפול באירועי אלימות, כמו גם בחינה משותפת של דרכי ההתמודדות עם, יגבירו את האמון ואת שיתוף הפעולה בין ההורים לצוות.

4.2.6 הגברת הנוכחות והמעורבות של מבוגרים בגן מקדמת את הבטיחות ואת המוגנות. נוכחות מבוגרים בסביבת ילדים צעירים בגן מקדמת את יכולתם לווסת את רגשותיהם ותומכת בתהליכים חברתיים של שיתוף פעולה ופתרון קונפליקטים. השגחה של מבוגרים תורמת למניעת התנהגויות אלימות או מסוכנות והתנהגויות בעלות גוון מיני שאינן מותאמות לגיל ולמקום. הגברת הנוכחות של מבוגרים, בעיקר במצבים של פעילות חופשית, מאפשרת לילדים למידה יעילה יותר של חוקים חברתיים ויישומם. נוכחות של מבוגר חשובה במיוחד בסביבות סמויות מן העין (חדר השירותים, חצר אחורית), שבהן התנהגויות מיניות או התנהגויות פוגעות ומסכנות מוגברות לעתים. על צוות הגן לפתח מנגנונים להגברת נוכחות פיזית ורגשית, כמו למשל עיצוב הסביבה הפיזית ומרחבי הפעילות באופן שייווצר קשר עין של מבוגר עם הילדים ותכנון סדר היום באופן שיאפשר אינטראקציות של מבוגר עם ילדים בהרכבים שונים, תוך דגש על זמינות רגשית. יש לאתר מראש אזורים מוסתרים מן העין ולשקול כיצד לאזן בין הצורך לשמור על בטיחות ומוגנות ובין הצורך לאפשר את המשחק הפתוח והזורם.

4.2.7 בניית תכנית לקידום אקלים בטוח כוללת פעולות מגוונות, החל מביסוס מיומנויות תקשורת ופיתוח כישורי חיים, דרך מניעת אלימות והקניית כללי התנהגות נאותה וכלה בהתמודדות עם אירועים חריגים ובטיפול בהם. אירועים שבהם התבטאה

תוקפנות בגן עשויים להוות הזדמנות ללמידה, לפיתוח כישורים חברתיים ולפתרון קונפליקטים בדרכים תקשורתיות.

4.2.8 משוב וחיזוקים חיוביים יחד עם הצבת גבולות תורמים לביסוס התנהגויות רצויות אצל ילדים. מתן חיזוקים חיוביים עבור התנהגויות נאותות ומקובלות חברתית הוא הבסיס לתהליך החברות (סוציאליזציה). הפנמת החוקים והנורמות החברתיות היא תהליך מתמשך ולא אירוע חד-פעמי. על הצוות החינוכי לשים לב למעשים ולפעולות העולים בקנה אחד עם "כללי הגן" ולהתמיד בתגובות ובחיזוקים חיוביים כלפי כל ילד כפרט וכלפי הקבוצה כולה כאשר הם נוהגים על פיהם. עם זאת, יש להגיב לכל התנהגות בעלת אופי תוקפני, להתנהגות בעלת גוון מיני ולהתנהגות לא מותאמת או מסוכנת ולעצור אותן בטרם יסלימו.

4.3 סטנדרטים לתרבות ולאקלים מיטביים בגן

4.3.1 הסטנדרטים מציגים תפיסת עולם חינוכית, שפה משותפת, אסטרטגיה וכלים לצוות הגן ליצירה של אקלים מיטבי, להטמעתו ולניהולו. הסטנדרטים משמשים בסיס לתכנית מערכתית ומושתתים על שלושה ממדים מרכזיים:

א. **ארגון הגן:** נהלים, שגרת פעילות, סדר יום ועיצוב סביבה חינוכית

ב. **קשרי גומלין:** בין המבוגרים בצוות החינוכי של הגן, בין המבוגרים לבין הילדים, בין הילדים לבין עצמם וכן קשרים של צוות הגן עם הורי הילדים ועם הקהילה שהם משתייכים אליה

ג. **תכנית התפתחותית** ללמידה, למענה לצרכים רגשיים-חברתיים ולביסוס ערכים.

4.3.2 מפרט הסטנדרטים

להלן יוגדר כל סטנדרט ותובאנה דוגמאות לפעולות שיש לעשות כדי ליישמו. הפעולות עוסקות בשלושת הממדים שפורטו לעיל. צוות הגן יכול לבחור מתוך פעולות אלו ולהוסיף עליהן.

א. סטנדרט 1: מוגנות ובטיחות

תיאור הסטנדרט: גן הילדים מבטיח את שלומם ואת בטיחותם של הילדים והצוות החינוכי בפעילויות השונות בתוך הגן, בחצר הגן ומחוץ למסגרת הגן. בכך מובטחת זכותם של כל ילד וילדה ושל כל מבוגר לשמירה על גופם, על בריאותם הנפשית ועל רכושם.

דוגמאות לפעולות

- ארגון סביבה, מתקנים ואבזרים בטוחים לשימוש הילדים
- ארגון הגן וסדר יום מוגדר
- ניסוח תקנון של כללי ההתנהגות בגן
- הגברת ההשגחה והפיקוח של מבוגרים במרחבי הגן השונים
- תגמול וחיזוק התנהגויות חיוביות בקרב הילדים
- קידום יכולות הצוות החינוכי לבסס דרכי התנהגות נורמטיביות אצל הילדים
- הכשרת אנשי הצוות החינוכי להבחין בין התנהגויות תואמות התפתחות שהמניע שלהן סקרנות והתנסות לבין התנהגויות לא תואמות או בעלות גוון מיני
- התמודדות עם אירועי אלימות ועם התנהגות לא מותאמת בעלת גוון מיני באמצעות הדרכה, ליווי מקצועי ועזרה בבניית תכניות התערבות מערכתיות מתאימות.

ב. סטנדרט 2: תקשורת בין-אישית וקשר בין באי הגן

תיאור הסטנדרט: גן הילדים מבנה ומקדם יחסים משמעותיים בין הצוות החינוכי לבין הילדים ומשפחותיהם, המושתתים על זמינות רגשית ועל היענות לצרכים ההתפתחותיים של הילדים, מקדם תהליכים חברתיים חיוביים בין הילדים ומטפח תחושת שייכות ויחסי כבוד הדדיים בין כל באי הגן.

דוגמאות לפעולות

- **בין הצוות החינוכי לבין הילדים והוריהם:** יחס הדדי של כבוד, חום אנושי ופתיחות; יצירת אווירה רגשית חיובית: טון דיבור רגוע, חיובים, היענות לפניות; שיחות יזומות ומזדמנות בכל נושא ועידוד הבעתם של רגשות חיוביים ושליילים; התייחסות הצוות לקבוצה הכללית ולקבוצות קטנות וקיום קשר פרטני מותאם; תיווך וויסות רגשי, מניעת אלימות ופתרון קונפליקטים בדרכים חיוביות; זיהוי איתותי מצוקה של ילדים ומתן מענה הולם
- **בין הילדים לבין עצמם:** פעילות משחקית משותפת במרחבי הגן השונים, שיחות וגילויי אמפתיה, הגשת עזרה וקבלת עזרה
- **בין אנשי הצוות:** שיתוף פעולה ותקשורת על בסיס יום-יומי, חלוקת אחריות, הטלת משימות ותפקידים ברורים, תיאום ועקביות בדרישות ובמתן משובים לילדים
- **בין צוות הגן להורים:** שיתוף ההורים בעשייה היום-יומית, שיחות אישיות תקופתיות ופעילות קבוצתית משותפת להורים ולילדים.

ג. סטנדרט 3: התפתחות רגשית וחברתית

תיאור הסטנדרט: גן הילדים מקדם התפתחות רגשית וחברתית, מפתח כישורי חיים אצל הילדים ומקנה להם מיומנויות חברתיות בהתאם לגילם.

דוגמאות לפעולות

- קיומם של מודלים התנהגותיים של המבוגרים בגן, המציגים את נורמות ההתנהגות המקובלות
- תיווך רגשי והגברת הוויסות ההתנהגותי אצל ילדים וליווי בתהליכי הסתגלות
- מתן הזדמנויות להבעה רגשית וקבלה של הרגשות המובעים על ידי הילדים, עידוד הילדים להציע דרכי התמודדות בשיח בין עמיתים ובחינתן במצבים ובאירועים חדשים בגן בהנחיית הגננת, בגני ילדים לחינוך מיוחד – פעילות על פי העקרונות של תכנית הלימודים "ל"ב 21"

- קיומו של מרחב בסביבה ובסדר היום למשחק חופשי וסוציו-דרמטי שילדי הגן נוטלים בו חלק ומתנסים בו ב"תפקידים" חברתיים שונים
- הקניית אסטרטגיות של פתרון קונפליקטים בדרך של הקשבה, סובלנות כלפי האחר ופשרנות
- עידוד וחיזוק של התנהגויות פרו-חברתיות והבעת אמפתיה כלפי האחר
- הגברת שיתוף הפעולה בין ילדים ועידוד ההצטרפות לקבוצה
- מעורבות פעילה של הגננות בעזרה לילדים דחויים לחוות תחושת שייכות.

ד. סטנדרט 4: אקלים למידה

תיאור הסטנדרט: הגן מבנה סביבות חינוכיות המחזקות תהליכי חשיבה ולמידה בהקשרים משמעותיים לילדים, מאפשר פיתוח סקרנות ומוטיבציה פנימית ללמידה ולהעצמה של תחושת המסוגלות האישית של כל ילד.

דוגמאות לפעולות

- יצירת סביבות למידה מגוונות המאפשרות בחירה ומעוררות עניין בקרב הילדים
- היענות לצרכים שונים ומשתנים של הילדים, לתחומי עניין, לנטיות ולהעדפות אישיות, ליכולות ולקשיים
- יצירת סביבה המאפשרת מרחב לרכישת כישורי חיים, תכנים רגשיים וניהול קונפליקטים
- מתן חיזוקים על המאמץ שהילד משקיע בתהליך הלמידה ולא רק על התוצר הסופי
- מתן מקום לייחודיות של כל ילד, לנטיות ליבו ולהעדפותיו האישיות.

ה. סטנדרט 5: מענה לילדים בעלי צרכים ייחודיים

תיאור הסטנדרט: גן הילדים נותן במסגרתו מענים מובחנים לצרכים ייחודיים של כלל הילדים, מוודא הכלה שלהם בכל תחומי ההתפתחות ומקדם את השתתפותם הפעילה בהתנסויות הגן השונות.

עקרונות נלווים למתן המענה

- שמירה על פרטיותם של הילדים ובחינת המענים המתאימים להם בשיתוף עם אנשי המקצוע
- הפנייתם של הילדים הנמצאים במצוקה או הילדים בסיכון לגורמים מקצועיים על פי הצורך באמצעות הוריהם, תוך שמירה על פרטיותם
- בניית מענה ייחודי לילדים עולים.

ו. סטנדרט 6: יחסי גומלין בין צוות הגן להורים

תיאור הסטנדרט: שיתוף פעולה בין צוות הגן להורים מקדם את טובת הילד ואת התפתחותו. לפיכך צוות הגן מקיים מערך של העברת מידע להורים בנוגע לגן הילדים ובנוגע לילדיהם.

דוגמאות לפעולות

- העברת מידע להורים על תפקוד ילדם במסגרת הגן בדיווח פרטני, תוך הדגשת ההזדדיות בקשר גנת-הורים (יתקיימו שלושה מפגשים פרטניים במהלך השנה)
- שיתוף ההורים בתכנית החינוכית של הגן
- הבניית מסגרות לשיתוף פעולה ולמעורבות הורים בגן
- קיום אירועים ופעילויות לילדים ולהורים לפחות פעמיים במהלך שנת הלימודים.

4.3.3 תבחינים להערכת חומרתן של התנהגויות לא מותאמות ותוקפניות בגן הילדים. התנהגויות אלו יטופלו בהתאם לטבלה 4.4.

חלק זה עוסק במצבים קיצוניים או מתמשכים שבהם תפקוד הילדים או הצוות בגן נפגע. על הגנת לבחון התנהגויות אלו בגן ולקבוע את חומרתן על פי התבחינים המפורטים להלן (ככל שהתנהגות עונה על תבחינים רבים יותר היא תסווג כחמורה יותר):

- א. פגיעה חוזרת בילדים או במבוגרים בגן
- ב. פגיעה חוזרת ונשנית ברכוש הגן
- ג. ההתנהגות היא בעלת עצמה רבה (התפרצות זעם, השתוללות וכו')
- ד. פגיעה פולשנית לגופו של האחר
- ה. התנהגות הילד הפוגע יוצרת מעגלי אלימות נוספים בגן
- ו. האירוע פוגע בהתנהלות השגרתית בגן הילדים. גן הילדים מתקשה להמשיך להתנהל ולתפקד, והאירוע נתפס כמשברי.
- ז. התכנית החינוכית וניסיונות מתן עזרה והרגעה מאנשי צוות הגן לא הביאו לשיפור בהתנהגות
- ח. ההתנהגות החריגה כרוכה במניפולציה או באיום ומשליטה פחד בקרב הילדים.

4.4 התמודדות עם התנהגויות חריגות בגן הילדים

בטבלה שלהלן יטופלו התנהגויות שהוגדרו כחריגות על פי התבחינים בסעיף 4.3.3 לעיל.

טבלה א': דיווח, התערבות וטיפול בהתנהגויות חמורות

הפעולות הנדרשות	
<ul style="list-style-type: none"> - הגננת תפעל להפסקת הפגיעה, הן במקרה של פגיעה באחר והן במקרה של פגיעה עצמית. - יש לדווח על האירוע למפקחת הגן. אם האירוע התרחש בחטיבה צעירה (חטי"צ) יש לדווח למנהל בית הספר ולמנהל החטי"צ. - יש לפנות לפסיכולוג הגן וליועץ החינוכי. - יש לבחון עם המפקח, עם פסיכולוג הגן ועם היועץ החינוכי האם המקרה מתאים להיוועצות עם העובד הסוציאלי לחוק הנוער והאם הוא מחייב חובת דיווח. אם המקרה נמצא מתאים יש להיוועץ בעובד הסוציאלי לחוק הנוער. * כשיש חשד להזנחה או להתעללות חלה חובת דיווח לעובד הסוציאלי לחוק הנוער. כאשר חלה חובת דיווח ייקבע המשך ההתערבות בגן בשיתוף עם העובד הסוציאלי לחוק הנוער. - יש ליידע את ההורים, לשתפם ולקבל מהם כל מידע שעשוי לתרום לטיפול בילד. אם בוצע דיווח לעובד הסוציאלי לחוק הנוער יש לקבל את אישורו לפני יידוע ההורים. - יש לבנות תכנית אישית מותאמת לילד בשיתוף ההורים. - פסיכולוג הגן ילווה את תכנית ההתערבות בהתאם לצרכים. בנוסף, אפשר לפנות ליועץ הגן לצורך ליווי תכנית ההתערבות תוך חלוקת תפקידים בין אנשי המקצוע. - יש לערוך מעקב, לתעד ולקבל החלטות להמשך בהתאם. - במקרי אלימות חמורים בגנים לילדים צעירים יותר, המקבלים שירות ברמה ב'ג' על פי "מתווה השירות הפסיכולוגי חינוכי", תוכל מנהלת הגן לפנות למנהל השפ"ח ולבקש מעורבות פסיכולוג מהשפ"ח לצורך התערבות מערכתית או פרטנית בהתאם למדיניות אגף פסיכולוגיה בשפ"ח. - במקרים מסוימים תיתכן הפניה של הילד ומשפחתו להערכה או להתערבות של גורמים מקצועיים נוספים, כדוגמת פסיכיאטר, נוירולוג ואחרים. 	<p>חלק א': דיווח, פנייה והתערבות חינוכית-טיפולית</p>

הפעולות הנדרשות	
<p>במקרים חריגים שבהם הפעולות הנזכרות בחלק א' לא הובילו לשיפור, יש לכנס צוות בין-מקצועי כמפורט להלן.</p> <ul style="list-style-type: none"> - בראש הצוות יעמוד המפקח על הגן, וישתתפו בו הגננת, פסיכולוג הגן, יועץ לגיל הרך, מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית או נציגו. - אם נדרשת השתתפותם של גורמים רלוונטיים נוספים הקשורים בטיפול בילד, יש להחתיים את ההורים על טופס ויתור סודיות. - על הגננת להציג בדיון את תיעוד האירועים החריגים, את דרכי הטיפול שננקטו בגן ואת התכנית האישית שנבנתה לילד. - יש להזמין את הורי התלמיד לשיבת הצוות הבין מקצועי ולעודד את שיתוף הפעולה עמם בקידום תהליך ההתערבות. חשוב לאפשר להם להשמיע את דבריהם במטרה לקיים הליך הוגן. - יש להקפיד בדיונים על צנעת הפרט ועל חיסיון הפרטים. 	<p>חלק ב': כינוס צוות בין-מקצועי בשיתוף הרשות המקומית</p>
<p>סמכויות הצוות</p> <ul style="list-style-type: none"> - הצוות יכול לעבות את תכנית ההתערבות של הגן בעזרת הנחיה של גורמים טיפוליים בתיאום עם הורי הילד ובהסכמתם. - הצוות יכול להחליט על העברת הילד לגן ילדים אחר ביישוב, שבו הוא צפוי להסתגל בצורה טובה יותר. הליך זה יתקיים בשיתוף ההורים ותוך שאיפה לקבל את הסכמתם (לפי הצורך אפשר לפנות למנהל המחוז שבסמכותו לקבל החלטה גם בהיעדר הסכמת ההורים). - ככלל, אין להפעיל השעיה בגן הילדים. במקרים חריגים מאוד, ולאחר שהובא לידיעת ההורים בעבר כי הילד מהווה סכנה לעצמו ולסביבתו, ורק באישור מפקח המחוז, אפשר להשאיר את הילד בבית ליום אחד בלבד, ולכל היותר ל-3 ימים מצטברים במהלך שנת לימודים אחת. (ראה ס"ק 4.5, הנחיות לטיפול בהתנהגויות חריגות בגן הילדים). - אם השארת הילד בבית עלולה לסכן אותו יש להימנע מכך. 	

* יש להיוועץ בעובד סוציאלי לחוק הנוער באשר להיבטים של חובת דיווח במקרים האלה:

- כאשר יש חשד כי הילד נפגע על ידי בן משפחה או אחראי. במקרה זה יש לפנות בהתאם להנחיות המתאימות. במקרים של חשד לפגיעה על ידי בן משפחה אין לשתף את הוריו של הילד אלא בהנחיית עו"ס לחוק הנוער. כמו כן יש לפעול בהתאם לסעיף 11-2.11 בחוזר הוראות הקבע ס"ט/3(ב), "חובת הדיווח על עברה בקטין וחקירת תלמידים כקרבות או כעדים".
- במקרים של חשד לפגיעה על ידי איש חינוך (ראה ס"ק 3.9 בחוזר זה)
- כאשר הצוות המקצועי מעריך כי נמנע מהילד טיפול שהוא זקוק לו
- כאשר ההתנהגות של הילד היא אלימה באופן חריג ובלתי מותאמת
- כאשר ההתנהגות של הילד היא חריגה, בלתי מותאמת ובעלת גוון מיני.

במקרה של פגיעת עובד הוראה בילדי הגן ראה הנחיות בפרק ג' בחוזר זה: התמודדות עם אירועי אלימות, ס"ק 3.9, טבלה ז' חלקים א' ו-ב'.

4.5 הנחיות לטיפול בהתנהגויות חריגות בגן הילדים

כאשר ילד מגלה התנהגויות חריגות, חשוב שהגננת תהיה זמינה ורגישה לצרכיו, ולצד הצבת גבולות ברורה על ידה, תעניק לו גם בסיס רגשי בטוח ותכיל את כעסיו ואת התפרצויות הזעם שלו. הגננת תשמש לילד עוגן שאליו יוכל לחזור כדי לקבל סיוע, הגנה והרגעה. יש להקפיד על ההיבטים האלה:

א. מתן משוב חיובי על כל שיפור בהתנהגות

ב. שמירה על כבוד הילד ויחס עקבי והוגן

ג. תמיכה רגשית ותקשורת ישירה עם הילד.

במקרים חריגים מאוד, ולאחר שהובא לידיעת ההורים בעבר כי הילד מהווה סכנה לעצמו ולסביבתו, ולאחר שמוצו כל דרכי הטיפול וההתערבות והתקבל אישור להשאר הילד בבית ליום אחד, יש להקפיד על ההיבטים האלה:

א. על הגננת ליצור קשר עם הילד בזמן שהותו בבית, לשמור על הרצף החינוכי וכן לפעול להשתלבותו בגן עם חזרתו אליו.

ב. חשוב להמשיך ליישם את התכנית האישית, לקיים מפגשי מעקב ולהתאים את הטיפול בילד לצרכיו.

ג. יש לתעד את התהליך החינוכי לאורך זמן כדי לבחון את יעילות ההתערבות ולקבל החלטות להמשך.

4.6 טיפול באירועי אלימות בגן אשר מעורבים בהם הורים או קרובי משפחה

הפגיעה	הדיווח	טווח התגובה
<p>אלימות הורה נגד ילד בגן שאינו בנו/בתו</p> <p>אירועי אלימות שבהם מעורבים הורים או קרובי משפחה (איומים, אלימות פיזית ומילולית)</p>	<p>- הגשת תלונה למשטרה תיעשה על ידי הורי הילד הנפגע ובהתאם לשיקול דעתם. על פי חוק על הגנת לזווח למשטרה או לעו"ס לחוק הנוער.</p> <p>- הגשת תלונה למשטרה תיעשה על ידי הגנת ובהתאם לשיקול דעתה. אין לחייב או למנוע מעובד ההוראה את הגשת התלונה.</p> <p>- הדיווח למשטרה/לעו"ס לחוק הנוער ייעשה על ידי מפקחת הגן בהתאם לשיקול דעתה. יש ללוות את הגנת הנפגעת ולתמוך בה בעזרת אנשי המקצוע (יועץ או פסיכולוג).</p>	<p>- יש להפסיק באופן מידי את הפגיעה. - יש להימנע מהסלמה של האירוע. - יש לדווח למפקח הגן ולמנהל מחלקת גני ילדים. - יש לתעד את האירוע ולהפיק ממנו לקחים. - יש ללוות את הילד הנפגע ולתמוך בו בעזרת פסיכולוג הגן. - יש ללוות את הילד הפוגע. - יש לבחון דרכי התערבות בהתאם לנסיבות.</p>
		<p>- יש להפסיק באופן מידי את הפגיעה. - יש לערוך בירור בחדר המאפשר פרטיות. - יש להימנע מהסלמה של האירוע. - יש לדווח למפקח הגן ולמנהל מחלקת גני ילדים.</p>

5. תלמידים עם צרכים מיוחדים – בשילוב, בכיתות חינוך מיוחד בחינוך הרגיל ובמוסדות החינוך המיוחד

5.1 כללי

הפרק עוסק בחינוך המיוחד ומטרתו לתת בידי אנשי הצוות במסגרת החינוכית עקרונות מנחים ומענה מקצועי ייחודי ומותאם. פרק זה מתווה קווי תגובה ופעולה לכלל אנשי הצוות בבתי ספר לחינוך רגיל ובבתי ספר לחינוך מיוחד העובדים עם תלמידים בעלי צרכים מיוחדים.

הפרק חל על תלמידים הלומדים בשילוב אישי (תלמידים עם זכויות דיפרנציאליות), תלמידים בתכנית השילוב במסגרת החינוכית, תלמידים בכיתות החינוך המיוחד הפועלות בחינוך הרגיל ותלמידים במסגרות החינוך המיוחד. בחוזר מתפרסמות הנחיות לבניית מערך חינוכי-טיפולי להתמודדות, תמיכה וטיפול בתלמידים עם קשיי התנהגות בעלי צרכים מיוחדים במערכת החינוך. מענה זה חייב להתבסס על ידע מקצועי בחינוך המיוחד. ידע זה כולל הבנת הלקות, השלכותיה והשפעתה על התלמיד ועל סביבתו וכן רכישת כלים חינוכיים וטיפוליים המסייעים באופני הטיפול והלימוד הייחודיים עבור התלמיד בעל הלקות. יש להכיר בהשפעתה המשמעותית של הסביבה החינוכית על התלמיד בעל הלקות, הן במסגרת החינוכית והן במסגרת הביתית והחוץ-ביתית.

כדי ליצור אקלים חינוכי מיטבי יש לפתח וליישם תכנית מערכתית, מתוכננת, עקבית וארוכת טווח, העוסקת בבניית אקלים בטוח הן עבור הצוות והן עבור התלמידים. יצירת אקלים חינוכי מיטבי תקדם את הרווחה הנפשית של כל תלמיד ותסייע בהתמודדותו עם קשיים רגשיים כאשר הם עולים, תוך מניעת התנהגויות בעלות אופי תוקפני, בלתי מותאם או מסוכן. יש ליישם את ההתערבות הן ברמה מערכתית והן ברמה פרטנית, תוך יישום תהליכי משוב, בקרה והערכה ותוך שיתוף התלמיד והוריו.

מטרת פרק זה לתת בידי צוותי החינוך מענה מקצועי ומותאם לאוכלוסיית התלמידים בעלי הצרכים המיוחדים, שלהם קשיים בהתנהגות מסתגלת¹ שמופיעים בתדירות ובעצמות גבוהות. קשיים אלה מהווים מרכיב משמעותי בתפקודם של התלמידים. התייחסות מתאימה תתרום לכך שהילדים לא יסכנו את עצמם ואת סביבתם. החינוך

¹ התנהגות מסתגלת (Adaptive behavior) כוללת מגוון מיומנויות תפיסתיות, חברתיות ומעשיות, שנלמדות על ידי הפרט, על מנת לתפקד בחיי היום-יום. מגבלות בהתנהגות מסתגלת משפיעות על חיי היומיום ועל היכולת להגיב לשינויים בחיים ולדרישות הסביבתיות. (מתוך האתר של AAIDD – הארגון האמריקאי של תלמידים בעלי מוגבלות שכלית התפתחותית <http://aaidd.org/intellectual-disability/definition#.UvH5G7SGNU0>).

והטיפול בתלמידים אלו מחייבים התייחסות נבדלת המותאמת לרמת הסתגלותם ולתפקודם האישי ומחייבת ידע על אודות הלקות ובקיאיות בתכניות טיפול בבעיות התנהגות.

הצוותים יוכשרו להתמודדות עם התנהגות אלימה. במסגרת הכשרתם תהיה התייחסות למדרג התגובות ולתהליך בניית תכנית פדגוגית המקנה כלים מקצועיים ומגוונים לזיהוי הקשיים של התלמידים, להתאמת תכניות מניעה ותמיכה ולמניעת התפרצויות אלימות. המסגרת החינוכית תקפיד על אקלים מיטבי ומגן עבור התלמיד והסובבים אותו.

צוותי החינוך המיוחד והגורמים השותפים לצוות הרב-מקצועי מחויבים לכל הנושאים והתהליכים המובאים בחוזר זה, כמפורט להלן:

- **פרק א' בחוזר זה, "היערכות מערכתית כוללת ליצירת אקלים בית-ספרי בטוח ולצמצום האלימות",** הכולל הנחיות לבניית תכנית לאקלים בטוח בבית הספר על פי סטנדרטים של אקלים, **מחייב את כלל מוסדות החינוך המיוחד ליישום התהליך ולביסוסו כחלק מתרבות המוסד החינוכי.**

בתהליך של בניית אקלים מיטבי, מנהלי המסגרות וצוותי החינוך (חינוך רגיל וחינוך מיוחד) אחראים לבצע פעולות ייחודיות נוספות כמענה לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים:

א. לערב ולשתף את ההורים/האפוטרופוס ואת התלמיד בתהליכים החינוכיים, לרבות התנהגויות נאותות והצלחות של התלמיד להשגת יעדיו בתכנית

ב. לערב ולשתף את הצוות הרב-מקצועי מיד לאחר התרחשות כל אירוע חריג בחשיבה על התאמת דרכי התערבות

ג. לערב גורמי טיפול נוספים התומכים בתלמיד ובמשפחתו והרלוונטיים להבנת התנהגותו ולבחינת אפשרויות הטיפול וההתערבות במסגרת החינוכית

ד. לבסס את תכניות ההתערבות על חיזוק מתמשך של התנהגויות רצויות של התלמיד, תוך הפחתה ניכרת ומשמעותית של מתן תגובות להתנהגויות לא נאותות, בתנאי שאינן מסכנות את הילד ואת סביבתו

ה. לוודא קיומה של סביבה לימודית מותאמת, בעלת מבנים ארגוניים ומבניים-פיזיים, המאפשרים הפעלת תכניות התערבות מותאמות לתלמיד, בשיתוף הרשות המקומית

ו. לכלול בתקנון בית הספר את כל המובא לעיל

ז. להגיב להתנהגות שאינה ראויה על פי מדרג האכיפה המצוין בטבלאות, מהקל אל הכבד. המדרג מחייב טיפול תהליכי ומיצוי כל שלב.

ח. לתעד ולעדכן את התכנית האישית של התלמיד בהתאם לנסיבות ולהשתמש בה כבסיס לשינוי, להערכה, למשוב ולבקרה, לתלמיד, לצוות ולהורים.

- **פרק ב'** בחוזר זה, "אורחות חיים – התנהלות בשגרה", מכיל טבלאות הדנות בהתנהלות בחיי השגרה ובהתמודדות עם אירועי אלימות.

הטבלאות בפרק זה מותאמות, כאמור, לאוכלוסיית תלמידים עם קשיים בהתנהגות מסתגלת, הלומדים בשילוב האישי (תלמידים עם זכאות דיפרנציאלית), תלמידים הלומדים בתכנית השילוב, בכיתות החינוך המיוחד במסגרות החינוך הרגיל ולא להלומדים במסגרות החינוך המיוחד. כדי לתת מענה הולם לתלמידים יש להתאים את תכנית ההתערבות ליכולתם הקוגניטיבית, לרמת תפקודם ולמידת הסתגלותם. בהתאם לצורך אפשר לשקול שילוב בין תגובות משתי העמודות בטבלה, העוסקות בכלל האוכלוסיות בחינוך המיוחד.

אוכלוסיית החינוך המיוחד נחלקת לשתי קבוצות עיקריות:

א. תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידת נורמות והרגלים התנהגותיים

ב. תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלימוד נורמות והרגלים התנהגותיים.

5.1.1 הערות מקדימות לכלל הטבלאות עבור אוכלוסיית החינוך המיוחד

הטבלאות עוסקות בהתנהגויות שהובאו לידיעת הצוות החינוכי והתרחשו במהלך יום הלימודים או מחוצה לו. יודגש כי בכל מקרה שבו מתנהלת חקירת משטרה יש לפעול על פי הנחיות המשטרה כדי שלא לשבש הליכי חקירה.

להלן הסבר והרחבה למושגים מרכזיים המופיעים בטבלאות:

א. יידוע/שיתוף הורים

מנהל המסגרת החינוכית יודא כי הגורם המקצועי המרכז את הטיפול בתלמיד (מחנך/יועץ/פסיכולוג או גורם מטפל אחר) יהיה האחראי ליידוע ולשיתוף

ההורים באירוע, בפרטיו ובאופן הטיפול במקרה באופן עקבי.

בכל הנוגע לתלמידים שעברו להתגורר בדוור חוץ ביתי (כגון הוסטל או פנימייה) יש להפעיל שיקול דעת לגבי המועד והאופן הנכון ליצירת הקשר עם ההורים. יש לשקול בכובד ראש את הרלוונטיות, התועלת והמשמעות שבפנייה זו עבור התלמיד והסובבים אותו.

במסגרות חינוך מיוחד הנמצאות בפנימיות טיפוליות ייעשה הקשר המידי עם הנהלת הפנימייה או מי מטעמה המרכז את הטיפול בתלמיד. הפנייה להורי התלמיד תיעשה בתיאום ובאישור הנהלת הפנימייה והעובדת הסוציאלית בקהילה.

ב. צוות רב מקצועי

חוזר זה דן במקרי אלימות והתנהגות מורכבים, לכן על הצוות הרב מקצועי הדן בעניינו של תלמיד, פוגע או נפגע, להיות מורכב ממרב בעלי הסמכות המקצועית הרלוונטים לדיון באירוע, על פי רמת חומרתו וטווח התגובות שיוחלט עליו.

- בעלי התפקידים בצוות הדן בתלמידי שילוב ולתלמידי כיתות חינוך מיוחד בחינוך הרגיל² יהיו: מנהל המסגרת החינוכית/מנהלת גן/מחנך הכיתה, יועץ או פסיכולוג, מורת שילוב, מטפל ממקצועות הבריאות/מטפל באמנות, מנהל מתי"א/מומחה תחום מתי"א.
- בעלי התפקידים בצוות הדן בתלמידי כיתות בחינוך המיוחד יהיו: מנהל המסגרת החינוכית/מנהלת גן/מחנך הכיתה, יועץ או פסיכולוג, רופא המסגרת, עובד סוציאלי, מטפל ממקצועות הבריאות/מטפל באמנות, מנהל מתי"א/מומחה תחום מתי"א.

² בכיתות ללקויות מורכבות שבהן קיים שירות רופא, ישתתף הרופא כחבר צוות רב מקצועי על פי הצורך.

ג. שיחת בירור עם התלמיד

יש לקיים בירור מותאם באמצעי תקשורת שמתאים לתלמיד. אמצעי התקשורת כוללים תקשורת חלופית, שימוש במכשיר פלט קולי, אייפד וכל דרך אחרת, ובתנאי שתיבדק מידת הבנתו של התלמיד את המקרה ואת המתבקש ממנו. השיחה תאפשר תהליך רפלקטיבי של ניתוח האירוע על פי רמתו הקוגניטיבית ותפקודו של התלמיד. מומלץ שימוש בעזרים חזותיים במהלך שיחה זו ובכל התהליך.

התהליך יאפשר:

- איתור הסיבות לאירוע והתחושות הנלוות אליו והעלאתן למודעות
- מציאת מגוון תגובות חלופיות אפשריות בשיתוף התלמיד
- בחירה של התלמיד בתגובה הולמת בתיווך מבוגר ובהתאם לרמת תיפקודו
- קביעת דרכי חיזוק ובקרה יחד עם התלמיד לשינוי ההתנהגות. לפי הצורך – בניית תכנית התנהגותית/קוגניטיבית-התנהגותית, שתביא להבנה כוללת ורחבה של האירוע ויישום ההתנהגות החדשה בחיי היום-יום.

ד. הכוונה מחודשת

הכוונה מחודשת היא המשגה/המללה או הנגשת המידע לתלמיד לגבי הפסקת ההתנהגות שאינה רצויה, לצד הדגשת ההתנהגות הרצויה, באופן שמותאם ליכולתו להבין את המקרה ובעזרת אמצעי תקשורת המותאם לו באופן אישי.

ה. עדכון תל"א/תח"י

תהליך עדכון התכנית האישית של התלמיד יכול כלול כינוס צוות רב מקצועי, הורי התלמיד, התלמיד (על פי שיקול דעת) ולפי הצורך גם הזמנת אנשי מקצוע, מומחי תחום ההתנהגות והלקות. השתתפותם תאפשר את הכוונת הצוות בבניית תכנית התנהגותית מותאמת וברכישת כלים מותאמים לתמיכה בתלמיד.

1. גורמים רלוונטיים

כל גורם חינוכי או טיפולי מתוך צוות המסגרת שבה התלמיד לומד וכן כל גורם חינוכי או טיפולי מחוץ למסגרת החינוכית, כגון גורמי רווחה, נציגי רשות, גורמי טיפול פרטיים וכו'. הרחבת מעגל המומחים וניהול רב שיח מקצועי מאפשרים איסוף נתונים רחב יותר, העמקת הידע וביסוס שיתוף פעולה עם כלל המבוגרים המשמעותיים לתלמיד. עליהם להתקיים באישור ההורים.

2. טווח התגובה

הטבלאות בהמשך כוללות את טווח התגובה ואת סמכות הטיפול של בעלי התפקידים בבית הספר בטיפול באירועים חריגים. טווח התגובה יכלול היבטים חינוכיים-טיפוליים המותאמים לרמת תפקודו של התלמיד, כגון נוכחות מוגברת של מורים, שיתוף בין מורים, הורים ותלמידים, הקמת צוותי חשיבה ופעולה, פיתוח מנהיגות ואחריות של תלמידים, תיעוד, יידוע, פרסום ושקיפות, בניית תכניות התערבות וליווי לטווח ארוך, תגובות פנים בית-ספריות ועוד. **על התגובה להיות מיידית, מיידתית, סבירה, הגיונית, תואמת את ההתנהגות ומותאמת לתלמיד.**

3. טיפול בתלמיד הנפגע

בנוסף לטיפול בתלמיד הפוגע, המתואר בחוזר זה בהרחבה, יש לטפל בתלמיד הנפגע על ידי גורמי המקצוע בבית הספר על פי שיקול דעתו של הצוות הטיפולי ובשיתוף התלמיד והוריו. על התמיכה והטיפול להבטיח את חזרתו של הנפגע לחיי שגרה, תוך מתן מענה מותאם עבורו ועבור משפחתו.

4. פתרון מותאם

פתרון מותאם הוא מניעת הפעילות המחזקת של התלמיד (פעילות אהובה או מועדפת על התלמיד) והמרתה בעשייה מתקנת ורלוונטית. העשייה תהיה בדרך חינוכית-טיפולית, באופן המותאם להתנהגות המצופה ולרמת הבנתו, לתפקודו וליכולותיו של התלמיד להפנמת תהליך זה.

5.2 התנהלות בשגרה

בטבלה שלהלן מפורטים כללים ואופני ההתנהלות של בית הספר בחיי השגרה, מגוון התגובות האפשריות במקרה של הפרת הכללים וההתנהלות החינוכית בטווח הקצר והארוך. בית הספר יקבע את מדרג התגובות המתאים לנסיבות האירועים שבהם הופרו הכללים ולתלמיד מתוך טווח התגובות המוצע בטבלה, תוך שיתוף התלמיד והוריו.

יש להשתמש בטווח התגובות תוך הקפדה על היבטים חינוכיים-טיפוליים לצד היבטים משמעותיים מותאמים. בחירת התגובה תהיה לאחר שניקחו בחשבון יכולתו של התלמיד להבין את הכללים, הקשר שבין התנהגות התלמיד למהות לקותו, להישנות ההפרה, לגילו, לחומרת לקותו ולמורכבות תפקודו של התלמיד, בהלימה לתכניתו החינוכית היחידנית/האישית. תיעוד עקבי של כל הפרת התנהגות הוא תנאי לתהליך חינוכי תקין ולטיפול נאות.

חובה על הצוות הרב מקצועי בבית הספר לכלול בתקנון הבית-ספרי את כל הנושאים המופיעים בטבלה זו.

5.2.1 טבלה א': התנהלות בשגרה ומדרג תגובות להפרת הכללים

התכנית החינוכית	מדרג התגובות במקרה של הפרה		ההתנהגויות המצופות
	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<ul style="list-style-type: none"> - תכניות העוסקות בבניית תקנון ובניהול כיתה - תכנית אישית - תכניות בתחום הלבוש וההיגיינה על פי עקרונות "ל"ב 21" - ברמה כיתתית ואישית. 	<ul style="list-style-type: none"> - רישום על ידי מנכ"ח הכיתה לצורך מעקב ובחינה של תדירות ההפרה, חיזוק הגעה בתלבושת - קיום שיחת בירור בשלב הראשון על ידי מנכ"ח הכיתה ובשלב שני על ידי נציג ההנהלה - יידוע ההורים - במקרים חוזרים - שיחה עם ההורים ועם התלמיד תוך הדגשת החשיבות של כללי בית הספר והתקנון - קביעת פתרון מותאם (ראה ס"ק 5.1.1 ט'), לדוגמה, שימוש בחולצת תלבושת מתוך מאגר תלבושות הנמצא בבית הספר או השארת חולצה אישית לאחסון בכיתה ועוד. - אין למנוע כניסת תלמיד לשטח בית הספר בשל הגעה ללא תלבושת. 	<ul style="list-style-type: none"> - רישום על ידי מנכ"ח הכיתה לצורך מעקב ובחינה של התדירות, חיזוק הגעה בתלבושת - שיחת בירור שתייערך בשלב הראשון על ידי מנכ"ח הכיתה ובשלב השני על ידי נציג ההנהלה - יידוע ההורים - במקרים חוזרים - שיחה עם ההורים ועם התלמיד, תוך הדגשת חשיבותם של כללי בית הספר והתקנון - קביעת פתרון מותאם (ראה ס"ק 5.1.1 ט'), לדוגמה, שימוש בחולצת תלבושת מתוך מאגר תלבושות הנמצא בבית הספר או השארת חולצה אישית לאחסון בכיתה ועוד - מתן ביטוי מותאם בתעודה: הערה בסעיף "הופעה". - אין למנוע כניסת תלמיד לשטח בית הספר בשל הגעה ללא תלבושת. 	<p>1. הופעה בתלבושת אחידה/הופעה הולמת/היגיינה אישית</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש להגיע לבית הספר בהופעה הולמת, כפי שהיא מוגדרת בתקנון - יש להקפיד על תלבושת אחידה במקומות שבהם היא מחויבת.

התנהגויות המצופות	מדג התגובות במקרה של הפרה		התכנית החינוכית
	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<p>2. התנהגות נאותה בזמן השיעור/ הפסקה / פעילות בית-ספרית</p> <p>יש להתנהג באופן נאות בזמן השיעור, על פי הכללים הנהוגים בבית הספר:</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש לקבל את פני המורה על פי הכללים שנקבעו במסגרת החינוכית בהתאמה לאוכלוסייה. - יש להישמע להוראות המורה בכיתה בזמן השיעור. - יש להקפיד על תפקוד לימודי (הבאת ציוד והוצאתו מהתיק, הקשבה ולמידה, השתתפות בדיון בכיתה ברשות המורה ובאופן מכבד ומילוי מטלות). - יש להישמע להוראות הצוות החינוכי-טיפולי ובכלל זה מורה תורן ומורה ממלא מקום. 	<ul style="list-style-type: none"> - הכוונה מחודשת להתנהגות רצויה לצד חיזוק התלמידים המתנהגים על פי הנדרש - רישום על ידי מחנך הכיתה בשיתוף התלמיד לצורך מעקב ובחינה של תדירות ההפרה - קיום שיחת בירור שתיערך בשלב הראשון על ידי מחנך הכיתה ובשלב השני על ידי נציג ההנהלה/צוות רב מקצועי - בניית תכנית התערבות מותאמת לרכישת המיומנויות הרלוונטיות, הכוללת קביעת פתרון ליישום ההתנהגות הרצויה - שיחה עם ההורים - עדכון התל"א/תח"י בצוות רב-מקצועי. <p>פעולות לפי שיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי הרב מקצועי:</p> <p>סנקציה חינוכית תוך יידוע ההורים ושיתופם, על פי המדרג הזה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - פסק זמן בכיתה - הוצאה מן השיעור בהשגחה (פסק זמן מחוץ לכיתה) לפרק זמן מוגדר וחזרה לכיתה - מניעת כניסה לשיעור, (שני שיעורים לכל היותר) וקביעת מקום חלופי מוגן (יש לוודא שאין במקום החלופי משום חיזוק להתנהגות השלילית) - השעיה תוך בית-ספרית, בהתאם להנחיות בהשעיה בסעיף 5.3.11. - העברה לכיתה אחרת באופן קבוע. 	<ul style="list-style-type: none"> - הכוונה מחודשת להתנהגות רצויה לצד חיזוק התלמידים המתנהגים על פי הנדרש - רישום על ידי מחנך הכיתה בשיתוף התלמיד לצורך מעקב ובחינה של תדירות ההפרה - קיום שיחת בירור שתיערך בשלב הראשון על ידי מחנך הכיתה ובשלב השני על ידי נציג ההנהלה - במקרים חוזרים - שיחה עם ההורים ועם התלמיד תוך הדגשת חשיבותם של כללי בית הספר והתקנון - קביעת פתרון מותאם ליישום ההתנהגות הרצויה (ראה ס"ק 5.1.1 ט'). לדוגמה: כתיבת חוזה התנהגותי, בניית מערכת אישית עם הפגות יזומות בהתאם לטווחי הקשב, פעילויות מחזקות ביום הלימודים בהתאם לעמידה בהתנהגויות היעד - עדכון התל"א/תח"י בצוות רב מקצועי. <p>פעולות לפי שיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי הרב מקצועי:</p> <p>סנקציה חינוכית תוך יידוע ההורים ושיתופם, על פי המדרג הזה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - התנצלות - הישארות בכיתה בזמן ההפסקה בליווי מבוגר - פסק זמן בכיתה - הוצאה מן השיעור (פסק זמן מחוץ לכיתה) לפרק זמן מוגדר והחזרה לכיתה ובלבד שפסק הזמן לא יהווה גורם מחזק להתנהגות השלילית עבור התלמיד - מניעת כניסה לשיעור (שני שיעורים לכל היותר) וקביעת מקום חלופי ללימוד באופן פרטני - השעיה תוך בית-ספרית, בהתאם להנחיות בהשעיה בסעיף 5.3.11. - העברה לכיתה אחרת באופן קבוע - במקרים חוזרים – מתן ביטוי מותאם בתעודה. 	<ul style="list-style-type: none"> - תכניות משה"ח לבניית תקנון וניהול כיתה - תח"י / תל"א יש להציב את ההתנהגות המצופה כמטרה - "מעגלי הפנמה" בל"ב-21 - תכניות העוסקות בבניית תקנון וניהול כיתה - תכנית העוסקת בארגון הסביבה הלימודית לשם עידוד ההתנהגות הרצויה.

התנהגויות המצופות	מדרג התגובות במקרה של הפרה	
	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידת נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים
3. שימוש בטכנולוגיה בזמן שיעור (טלפונים ניידים, מצלמות, טאבלטים וכו')	- למדרג התגובות ראה סעיף 3.3 חלק ה': שימוש בטכנולוגיה בפעילויות פנים וחץ בית-ספריות.	
4. שמירה על הסביבה ועל חזות בית הספר - יש להקפיד על סביבת למידה נקייה ומסודרת ולטפח את חזותו של בית הספר. - יש לשמור על רכוש בית הספר ועל סביבתו.	<ul style="list-style-type: none"> - הכוונה מחודשת להתנהגות הרצויה - רישום על ידי מחנך הכיתה לצורך מעקב ובחינה של תדירות ההפרה - שיחת בירור שתיערך בשלב הראשון על ידי מחנך הכיתה ובשלב השני על ידי נציג ההנהלה - במקרים חוזרים - שיחה עם ההורים ועם התלמיד תוך הדגשת חשיבותם של כללי בית הספר והתקנון - קביעת פתרון מותאם ליישום ההתנהגות הרצויה (ראה ס"ק 5.1.1 ט') - עדכון התל"א/תח"י בצוות רב-מקצועי - שלילת הפעילות המחזקת של התלמיד והטלת עשייה מתקנת במקומה, עדכון ושיתוף ההורים. 	<ul style="list-style-type: none"> - הכוונה מחודשת להתנהגות הרצויה - רישום על ידי מחנך הכיתה לצורך מעקב ובחינה של תדירות ההפרה - שיחת בירור שתיערך בשלב הראשון על ידי מחנך הכיתה ובשלב השני על ידי נציג ההנהלה - במקרים חוזרים - שיחה עם ההורים ועם התלמיד, תוך הדגשת חשיבותם של כללי בית הספר והתקנון - קביעת פתרון מותאם ליישום ההתנהגות הרצויה (ראה ס"ק 5.1.1 ט') - עדכון התל"א/תח"י בצוות רב-מקצועי - שלילת הפעילות המחזקת של התלמיד והטלת עשייה מתקנת במקומה - השעיה תוך בית-ספרית בהתאם להנחיות ההשעיה בסעיף 5.3.11 מתן ביטוי מותאם בתעודה.
5. שמירה על רכוש פרטי - אין לקחת חפצים השייכים לאחר ללא רשות. - אין לפגוע ברכוש הזולת - (בית הספר אינו אחראי לנזק שייגרם לרכוש פרטי כלשהו לאבדנו או לגנבתו, לרבות רכוש יקר ערך).	<ul style="list-style-type: none"> - בירור ראשוני של פרטי המקרה - יידוע ההורים בהתאם לצורך ועל פי שיקול הדעת של הצוות החינוכי-טיפולי - אם ידועה למוסד החינוכי זהות התלמידים המעורבים: קיום שיחת אזהרה והטלת מטלה חינוכית. - לשיקול דעת מנהל בית הספר - הגשת תלונה למשטרה או התייעצות עם גורמי הרווחה. - אם האירוע חוזר ונשנה - היוועצות עם אנשי המקצוע (יועץ, פסיכולוג, מומחה תחום התנהגות/לקות) - הטלת עשייה מתקנת - עדכון התל"א/תח"י על פי צורך - השעיה תוך בית-ספרית, בהתאם להנחיות ההשעיה בסעיף 5.3.11, תוך שיקול דעת של הצוות החינוכי-טיפולי מתן ביטוי מותאם בתעודה. 	<ul style="list-style-type: none"> - בירור ראשוני של פרטי המקרה - יידוע ההורים בהתאם לצורך ועל פי שיקול הדעת של הצוות החינוכי-טיפולי - אם ידועה למוסד החינוכי זהות התלמידים המעורבים: קיום שיחת אזהרה והטלת מטלה חינוכית. - לשיקול דעת מנהל בית הספר - הגשת תלונה למשטרה או התייעצות עם גורמי הרווחה. - אם האירוע חוזר ונשנה - היוועצות עם אנשי המקצוע (יועץ, פסיכולוג, מומחה תחום התנהגות/לקות) - הטלת עשייה מתקנת - עדכון התל"א/תח"י על פי צורך - השעיה תוך בית-ספרית, בהתאם להנחיות ההשעיה בסעיף 5.3.11, תוך שיקול דעת של הצוות החינוכי-טיפולי מתן ביטוי מותאם בתעודה.

התכנית החינוכית	מדרג התגובות במקרה של הפרה		ההתנהגויות המצופות
	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<ul style="list-style-type: none"> - תכניות הכנה והתאמה לטיול ולטקסים כחלק מותאם מתכנית "הכנה לחיים" - ייתכנו תכניות ייחודיות עבור תתי קבוצות. הפעילות, תהיה בהתאמה לצורכיהם וליכולותיהם של התלמידים. 	<ul style="list-style-type: none"> - הכוונה מחודשת להתנהגות הרצויה - רישום על ידי מחנך הכיתה לצורך מעקב ובחינה של תדירות ההפרה - שיחת בירור שתיערך בשלב הראשון על ידי מחנך הכיתה ובשלב השני על ידי נציג ההנהלה - במקרים חוזרים - שיחה עם ההורים ועם התלמיד תוך הדגשת חשיבותם של כללי בית הספר והתקנון - קביעת פתרון מותאם ליישום ההתנהגות הרצויה (ראה ס"ק 5.1.1 ט') - עדכון התל"א בצוות רב-מקצועי. <p>פעולות לפי שיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי הרב מקצועי - סנקציה חינוכית שתוטל תוך יידוע ההורים ושיתופם, על פי המדרג הזה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - הרחקה מן הפעילות (פסק זמן מחוץ לתחום הפעילות) לפרק זמן מוגדר ובניית תכנית מותאמת לחזרה לפעילות (תהליכי בקרה ומשוב) - השעיה מהפעילות הבאה כחלק מהתל"א/תח"י, בהתאם להנחיות ההשעיה בסעיף 5.3.11 <p>במקרה של התנהגות לא נאותה בטיולים:</p> <ul style="list-style-type: none"> - התניית ההשתתפות בסיום/בטיול עתידי בליווי מבוגר משמעותי לתלמיד (יש להודיע על כך להורים 10 ימים מראש לפחות). אם הליווי אינו מתאפשר, יש להציע תכנית חלופית בתחומי בית הספר. - מניעת השתתפות בטיול או בסיום עתידי תתאפשר אם התלמיד הפר את הכללים בזמן טיול או סיום קודמים באותה שנת לימודים (יש לקבוע פעילות חלופית לתלמיד). 	<ul style="list-style-type: none"> - הכוונה מחודשת להתנהגות הרצויה - רישום על ידי מחנך הכיתה לצורך מעקב ובחינה של תדירות ההפרה - שיחת בירור שתיערך בשלב הראשון על ידי מחנך הכיתה ובשלב שני על ידי נציג ההנהלה - במקרים חוזרים - שיחה עם ההורים ועם התלמיד תוך הדגשת חשיבותם של כללי בית הספר והתקנון - קביעת פתרון מותאם ליישום ההתנהגות הרצויה (ראה ס"ק 5.1.1 ט') - עדכון התל"א/תח"י בצוות רב-מקצועי. <p>פעולות לפי שיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי הרב מקצועי: סנקציה חינוכית לאחר יידוע ההורים ובשיתופם על פי המדרג הזה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - הרחקה מן הפעילות (פסק זמן מחוץ לתחום הפעילות) לפרק זמן מוגדר - דרישה להתנצלות ולעשייה מתקנת (למשל, סיוע בהכנת הטקס הבא) - השעיה מהפעילות הבאה כחלק מהתל"א/תח"י, בהתאם להנחיות ההשעיה בסעיף 5.3.11 <p>במקרה של התנהגות לא נאותה בטיולים:</p> <ul style="list-style-type: none"> - התניית ההשתתפות בסיום/בטיול עתידי בליווי מבוגר משמעותי לתלמיד (יש להודיע על כך להורים 10 ימים מראש לפחות). אם הליווי אינו מתאפשר, יש להציע תכנית חלופית בתחומי בית הספר - מניעת ההשתתפות בטיול או בסיום עתידי תתאפשר אם התלמיד הפר את הכללים בזמן טיול או סיום קודמים באותה שנת לימודים (יש לקבוע פעילות חלופית לתלמיד). 	<p>6. התנהגות בעת השתתפות בטקסים ובפעילויות בית-ספריות</p> <ul style="list-style-type: none"> - ההשתתפות בטקסים ובפעילויות פנים וחוץ-בית-ספריות היא חלק מתכנית החובה של בית הספר. - הנוכחות וכללי ההתנהגות בכל פעילויות בית הספר מחייבים, ויש להקפיד עליהם הקפדה יתרה. - על בתי ספר העל-יסודיים לנהוג בנושא זה על פי ההנחיות בסעיף 6.2-24 בחוזר הוראות הקבע סח/9(ג), "טיולים ופעילות חוץ-בית-ספרית".

התכנית החינוכית	מדרג התגובות במקרה של הפרה		ההתנהגויות המצופות
	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידת נורמות והרגלים התנהגותיים	
<p>- הטמעת ההוראות בסעיף 4.3-13 בחוזר הוראות הקבע תשס"ב/2(א), העוסק בטוהר הבחינות - תכניות בית-ספריות העוסקות בערכי "מפתח הל"ב לשעת חינוך".</p>	<p>- הכוונה מיוחדת להתנהגות הרצויה - בירור מותאם עם התלמיד.</p>	<p>בבחינות פנימיות של בית הספר (שאינן בחינות בגרות)</p> <ul style="list-style-type: none"> - זימון התלמידים ו/או הוריהם לבירור - במקרה של אי-שמירה על נהלים תקינים בזמן בחינות - הורדת ציון הבחינה כפי שהוחלט על ידי בית הספר ופורסם בתקנון - פסילת הבחינות כשהוכחה אי-שמירה על טוהר הבחינות, לאחר שננקט הליך הוגן המאפשר לתלמידים המעורבים לערער - במקרה של אי-שמירה על טוהר הבחינות במהלך בחינות בגרות: תגובה בהתאם לסעיף 4.3-13 בחוזר הוראות הקבע תשס"ב/2(א), "טוהר הבחינות". 	<p>7. שמירה על טוהר הבחינות</p> <ul style="list-style-type: none"> - חובה על התלמיד לשמור על כל התקנות וההנחיות הנוגעות להקפדה על טוהר הבחינות.

התכנית החינוכית	מדרג התגובות במקרה של הפרה		ההתנהגויות המצופות
	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<p>- שינון התקנון וחזרה עליו</p> <p>- תכנית אישית או קבוצתית על פי עקרונות "ל"ב 21" לביסוס ערך הדייקנות.</p>	<p>- תיעוד מסודר, עקבי ושוטף על ידי עדכון מסודר של יומני הכיתה וההקבצה, רישום במזכירות בית הספר, רישום ממוחשב וכו' (בית הספר יגדיר את המחויבות ואת המורה לרישום הנוכחות, להעברת המידע ולטיפול במקרים של הפרה)</p> <p>- שיחה עם ההורים</p> <p>- גיבוש תכנית משותפת עם התלמיד והוריו לחיזוק אחריותו של התלמיד בנושא הנוכחות</p> <p>- עירוב גורמים נוספים בבית הספר: רכז שכבה, יועץ, מנהל, מומחה תחום לקות או התנהגות</p> <p>- ביקור בית</p> <p>- שיתוף גורמי רווחה</p> <p>- פנייה לקצין ביקור סדיר.</p>	<p>- תיעוד מסודר ועקבי על ידי עדכון מסודר של יומני הכיתה וההקבצה, רישום במזכירות בית הספר, רישום ממוחשב וכו' (בית הספר יגדיר את המחויבות ואת האחריות של כל מורה לרישום הנוכחות, להעברת המידע ולטיפול במקרים של הפרה)</p> <p>- קיום שיחת בירור עם התלמיד תוך יידוע ההורים</p> <p>- קיום שיחת בירור עם התלמיד והוריו</p> <p>- גיבוש תכנית משותפת עם התלמיד והוריו לשם חיזוק אחריותו של התלמיד בנושא הנוכחות</p> <p>- עירוב גורמים נוספים בבית הספר: רכז שכבה, יועץ, מנהל, מומחה תחום לקות או התנהגות</p> <p>- דרישה להשלמת שעות ההיעדרות לצורך השלמת חומר הלימודים ו/או החזרת זמן האיחור במקום פעילות מחזקת</p> <p>- ביקור בית</p> <p>- במקרים חוזרים, ביטוי מותאם בתעודה</p> <p>- שיתוף גורמי רווחה</p> <p>- פנייה לקצין ביקור סדיר.</p>	<p>8. נוכחות ועמידה בזמנים</p> <p>- יש להגיע לבית הספר בזמן ולהקפיד להיכנס לשיעור מיד בתום ההפסקה.</p> <p>- על התלמידים להיות נוכחים במהלך כל השיעורים ולא לעזוב את שטח בית הספר ללא קבלת אישור</p> <p>- יש להקפיד על עמידה בלוח זמנים במעברים בין שיעורים לטיפולים</p> <p>- בבתי ספר על-יסודיים יש לפעול על פי ההוראות בחוזרי המנכ"ל האלה:</p> <p>א. סעיף 2-6.6 בחוזר הוראות הקבע סח/8(א), "הנוכחות בבית הספר כמרכיב בהערכת הישגים בחינוך העל-יסודי"</p> <p>ב. סעיף 16-4.3 בחוזר הוראות הקבע סב/5(א), "ציון בית-ספרי (ציון מגן/מסכם)".</p>

התכנית החינוכית	מדרג התגובות במקרה של הפרה		ההתנהגויות המצופות
	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
- שינון התקנון וחזרה עליו על פי עקרונות "ל"ב 21".	- החזרת התלמיד לכיתה באופן מידי על ידי איש צוות. אם התלמיד מסרב, יש לשמור על קשר עין עימו. - רישום לצורך מעקב - בירור מותאם עם התלמיד - גיבוש תכנית משותפת עם התלמיד והוריו לחיזוק אחריותו של התלמיד בנושא הנוכחות - במקרים חוזרים של שוטטות - עדכון התל"א/תח"י בצוות רב- מקצועי - דיווח לפיקוח, לרשות העירונית ולקצין ביקור סדיר.	- החזרת התלמיד לכיתה באופן מידי על ידי איש צוות. אם התלמיד מסרב, יש לשמור על קשר עין עימו. - רישום השוטטות לצורך מעקב - שיחת בירור עם התלמיד תוך יידוע ההורים - גיבוש תכנית משותפת עם התלמיד והוריו לחיזוק אחריותו של התלמיד בנושא הנוכחות - במקרים חוזרים של שוטטות - עדכון התל"א/תח"י בצוות רב- מקצועי - דיווח לפיקוח, לרשות העירונית ולקצין ביקור סדיר - מתן ביטוי מותאם בתעודה.	9. נוכחות ועמידה בזמנים - איסור שוטטות בתוך בית הספר ויציאה משטחו - תלמיד לא ישוטט בתוך בית הספר במהלך יום הלימודים ללא אישור. - יציאה משטח בית הספר במהלך הלימודים תיעשה באישור בכתב, לפי הנהלים הבית- ספריים שנקבעו מראש ובהתאם לגיל התלמיד.
- תכניות חינוך מיני בחינוך המיוחד, "ל"ב 21".	- בירור פרטי האירוע - יידוע ההורים - הזמנת התלמיד והוריו לשיחה בבית הספר - הפעלת תכנית חינוכית אישית, או כיתתית או בית-ספרית - לפי הצורך, הפניית התלמיד לגורמי טיפול נוספים.	- שיחת בירור - יידוע ההורים - במקרים חוזרים: הזמנת התלמיד והוריו לשיחה בבית הספר - הפעלת תכנית חינוכית אישית, או כיתתית או בית-ספרית - לפי הצורך, הפניית התלמיד לגורמי טיפול נוספים.	10. התנהגות מכובדת בין כותלי המוסד החינוכי - יש לקבוע בתקנון מהי התנהגות מקובלת בבית הספר, בהיבט של יחסים אינטימיים בין המינים ובין בני זוג. התייחסות זו תיקבע מתוך שיקולים המתחשבים בשכבת הגיל, במגזר ובתרבות הבית-ספרית.

5.2.2 טיפול באירועי עישון ובאירועי שתיית אלכוהול או הבאתו

במסגרת פעילויות פנים וחוץ בית-ספריות

שימוש בחומרים כגון אלכוהול, טבק וסמים מסוכן לבריאות ויש לקדם בבתי הספר פעילויות והסברה למניעת השימוש בהם. השימוש בחומרים אלו אסור בין כותלי בית הספר ובפעילויות חוץ בית-ספריות. התערבות חינוכית באירועים שבהם נעשה שימוש בחומרים מסכנים אמורה לכלול הן היבטים משמעותיים והן היבטים חינוכיים טיפוליים. יש לתת את הדעת לכך ששימוש בחומרים אלו עשוי להיות ביטוי לקושי ולמצוקה.

התכנית החינוכית	מדרג התגובות במקרה של הפרה		ההתנהגויות המצופות
	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית בינונית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<ul style="list-style-type: none"> - תכנית להטמעת ההוראות בסעיף 2.5-6, בחוזר הוראות הקבע סב/3(ב), "מניעת עישון סיגריות ומוצרי טבק במוסדות החינוך" - הפעלת תכניות למניעת השימוש בעישון ובאלכוהול במסגרת התכנית "כישורי חיים" (שפ"י) - "לי"ב 21". 	<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - שיחת בירור - יידוע ההורים - הטלת מטלה חינוכית המובנת לתלמיד וקשורה לנושא. <p>פעולות לפי שיקול דעת הרב מקצועי הצוות החינוכי-טיפולי</p> <ul style="list-style-type: none"> - הזמנת התלמיד בליווי הוריו לשיחה בבית הספר והצעת תכנית התערבות (למשל תכנית אופ"י) - מתן ביטוי מותאם בתעודה - השעיה ליום אחד בעל-יסודי. 	<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - שיחת בירור - יידוע ההורים - הטלת מטלה חינוכית הקשורה לנושא. <p>פעולות לפי שיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי הרב מקצועי</p> <ul style="list-style-type: none"> - הזמנת התלמיד בליווי הוריו לשיחה בבית הספר והצעת תכנית התערבות (למשל תכנית אופ"י) - מתן ביטוי מותאם בתעודה - השעיה ליום אחד בעל-יסודי. 	<ul style="list-style-type: none"> - איסור עישון (לרבות תחליפי סיגריות, כגון סיגריות אלקטרוניות) - אסור בחלט לעשן בשטח בית הספר - השימוש בנרגילה דינו כעישון - אסור לצאת משטח בית הספר כדי לעשן. - ראה סעיף 2.5-6 בחוזר הוראות הקבע סב/3(ב), "מניעת עישון סיגריות ומוצרי טבק במוסדות החינוך".

התכנית החינוכית	מדרג התגובות במקרה של הפרה		ההתנהגויות המצופות
	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית בינונית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<ul style="list-style-type: none"> - הפעלת תכניות למניעת השימוש בעישון ובאלכוהול במסגרת התכנית "כישורי חיים" (שפ"י) - "לי"ב 21". 	<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - בירור פרטי האירוע - יידוע ההורים - הזמנת התלמיד בליווי הוריו לשיחה בבית הספר - בניית תכנית התערבות מקצועית בשיתוף הורי התלמיד, שתכלול מרכיבים של השגחה ונוכחות. 	<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - בירור פרטי האירוע - יידוע ההורים - הזמנת התלמיד בליווי הוריו לשיחה בבית הספר - הטלת מטלה חינוכית הקשורה לנושא. <p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי</p> <ul style="list-style-type: none"> - בניית תכנית התערבות בשיתוף הורי התלמיד: יש לשקול אפשרות ששתיית אלכוהול עשויה להיות גם ביטוי למצב של קושי ומצוקה - התניית ההשתתפות בפעילויות בליווי מבוגר או מניעת ההשתתפות בהן. <p>השעיה</p> <ul style="list-style-type: none"> - בחינוך היסודי: השעיה ל- 1-2 ימים - בחינוך העל-יסודי: השעיה ל- 1-3 ימים - במקרה של הבאת אלכוהול או שתייתו במהלך טיול או בפעילות אחרת: החזרה הביתה או החזרה למוסד החינוכי בליווי אנשי צוות חינוכי (אפשרות זו תובא לידיעתם של ההורים והתלמידים בחוזר הטיול שההורים יחתמו עליו מראש) - מתן ביטוי מותאם בתעודה. 	<p>איסור הבאת אלכוהול ושתייתו בשטח בית הספר, בפעילויות פנים וחוץ בית-ספריות ובכלל זה בהסעות לבית הספר וממנו</p> <ul style="list-style-type: none"> - חל איסור חמור על שתיית משקאות אלכוהוליים, על הכנסתם לבית הספר ולחצר וכן על הבאתם לטיולים, סיוורים, מסיבות וכדומה - במקרה של הבאה או שתייה של אלכוהול בהסעות לבית הספר או ממנו - ראה ראה חלק ב' בטבלה ה' בס"ק 5.3.6 בחוזר זה: "אירועים חריגים חמורים במהלך ההסעה או בהמתנה לה".
	<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - בירור פרטי האירוע - יידוע ההורים - הזמנת התלמיד בליווי הוריו לשיחה בבית הספר - במקרים חוזרים - בניית תכנית התערבות מקצועית בשיתוף הורי התלמיד, שתכלול מרכיבים של השגחה ונוכחות ולפי הצורך - שיתוף גורמים בקהילה. 	<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - בירור פרטי האירוע - הזמנת הורים - הטלת מטלה חינוכית הקשורה לאירוע - במקרים חוזרים - בניית תכנית התערבות בשיתוף ההורים ועל פי שיקול הדעת של הצוות החינוכי-טיפולי עם גורמים בקהילה. <p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי:</p> <ul style="list-style-type: none"> - הרחקה מהלימודים ליום אחד. 	<p>איסור הגעה לבית הספר או לפעילויות בית-ספריות תחת השפעה של אלכוהול</p> <p>חל איסור על הגעה לבית הספר תחת השפעת אלכוהול (למשל ביום הראשון ללימודים, בהמשך למסיבה וכו').</p>

התכנית החינוכית	מדרג התגובות במקרה של הפרה		ההתנהגויות המצופות
	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית בינונית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
	פעולות חובה - בירור פרטי האירוע המתוכנן עם התלמידים - יידוע הורי התלמידים - קיום פעילות חינוכית הכוללת שיח עם התלמידים על האירוע המתוכנן, הסיבות לשתיית אלכוהול והסיכונים שבשתיית אלכוהול בגיל צעיר, במטרה להביא לשינוי/ביטול הפעילות. לשיקול דעת מנהל בית הספר : יידוע הרשות המקומית.		אם הגיע מידע למנהל בית הספר על התארגנות לפעילות חוץ בית-ספרית (למשל מסיבה) שבה מתוכננת שתיית אלכוהול, יש לנקוט את התגובות החינוכיות האלה:

5.3 התמודדות עם אירועי אלימות

5.3.1 כללי

פרק זה עוסק בהתמודדות עם אירועי אלימות שבהם מעורבים תלמידים בעלי צרכים מיוחדים, בשילוב ובמסגרות החינוך המיוחד.

פעמים רבות אלימות ובעיות התנהגות בקרב תלמידים הן ביטוי לקושי ולמצוקה ולעתים הן חלק ממאפייני הלקות ו/או התסמונת של התלמיד.

על רקע זה יש חשיבות רבה לאיתור מקור הקושי ההתנהגותי ולהתאמת טווח התגובה ומסגרת הטיפול למאפיינים אלו. על הצוות להעניק בסיס רגשי בטוח ומכיל לתלמיד, להוות כתובת שאליה יוכל לפנות לצורך סיוע, הגנה והרגעה ואותה יזהה כמשמעותית לו. יש לטפל באירועי אלימות תוך הקפדה על מתן משוב חיובי על שיפור בהתנהגות, על יחס עקבי והוגן ועל תקשורת ישירה עם התלמיד ועם הוריו.

הבנת הרקע והמקורות להתנהגות חריגה או לאלימות מצד התלמיד חשובה לצורך בחירת דרכי ההתערבות והטיפול באופן מידי ובטווח הארוך.

הצבת גבולות תיעשה לצד טיפול רגשי ומתן חיזוקים חיוביים להתנהגויות הרצויות. לפיכך יפעל צוות המסגרת החינוכית באופן מדורג, בהתאם לטווח התגובה המוצע בטבלאות, הכולל היבטים חינוכיים טיפוליים בנוסף על ההיבטים המשמעותיים. הגורמים הטיפוליים בבית הספר ילוו את הצוות החינוכי תוך מתן תמיכה והדרכה.

חובה על מוסד החינוך לעסוק בתקנון הבית-ספרי בנושא האלימות ובהתנהגויות סיכון.

הטבלאות שלהלן דנות באופן הטיפול של בית הספר באירועי אלימות שונים. במקרים של אירועי אלימות מורכבים יפעיל בית הספר שיקול דעת על פי התבחינים המפורטים בהן כדי להחליט מהי דרגת חומרתם. לאחר הגדרת חומרתו של האירוע יפעל בית הספר על פי ההנחיות המתאימות המפורטות בטבלה.

הבנת הרקע והמקורות להתנהגות חריגה או לאלימות מצד התלמיד חשובה לצורך בחירת דרכי ההתערבות והטיפול המתאימות. **שימוש באכיפה, בהרתעה ובטיפול משמעותי ייעשה לצד טיפול ומתן חיזוקים חיוביים להתנהגויות הרצויות.**

לשם יעילותה של התגובה החינוכית עליה להיות קשורה במהותה להתנהגות הלא ראויה. כמו כן כל תגובה תיבחן על פי רמת ההתאמה שלה ליכולת ההבנה של התלמיד את המקרה

ואת המצופה ממנו. התגובה תלויה בדרכי תקשורת מותאמות ומובנות לכל תלמיד על פי צרכיו.

בחוזר זה קיימת התייחסות גם לעברות של הטרדה מינית, שעליהן לא חלה חובת דיווח על פי חוק לעובד סוציאלי לחוק הנוער או למשטרה: אלימות מילולית בעלת אופי מיני, הצעות חוזרות בעלות אופי מיני, התייחסות חוזרת המופנית לאדם בנוגע למינו ולמיניותו, לרבות נטייתו המינית, ופגיעה באמצעים דיגיטליים על רקע מיני והפצת תמונות.

בכל מקרה של חשד להטרדה מינית או לפגיעה מינית אחרת, יש לבחון האם החשד הוא להתנהגות מילולית במהותה או חשד לעברת מין שיש עליה חובת דיווח על פי חוק לעובד סוציאלי לחוק הנוער או למשטרה, ובהתאם לכך יש לפעול באחת משתי דרכים: על פי הנחיות חוזר זה או על פי סעיף 2.1-2 בחוזר הוראות הקבע תשס"א/2(א), "התמודדות מערכת החינוך עם פגיעה מינית של תלמידים בתלמידים".

מחקרים עדכניים מלמדים שהתנהגות מינית לא מתאימה ואפילו פוגענית עשויה להיות ביטוי לבעיית התנהגות כוללת של התלמיד. מן המחקרים עולה כי התערבות חינוכית וטיפולית משמעותית, לצד הימנעות מתיוג מוקדם, יעילים ביותר בצמצום התנהגויות פוגעניות בעתיד.

בחוזר זה נעשתה הבחנה בין אירועי אלימות החייבים בדיווח (על פי חוק או על פי נוהל) לבין אירועי אלימות שאין עליהם חובת דיווח או שיש להפעיל שיקול דעת באשר לדיווח לרשויות החוק. להלן הגדרת חובת הדיווח והאם היא על פי חוק או על פי נוהל.

הערות מקדימות לטבלאות העוסקות בהתמודדות עם אירועי אלימות

א. כללי

- הטבלאות המובאות בהמשך עוסקות בהתנהגויות שהובאו לידיעת הצוות החינוכי, שהתרחשו במהלך יום הלימודים או מחוצה לו. כאשר מתנהלת חקירת משטרה יש לפעול על פי הנחיות המשטרה כדי לא לשבש הליכי חקירה.

- **רשויות החוק** – בכל מקום שבו נכתב "רשויות החוק" הכוונה למשטרה או לעו"ס לחוק נוער.

- **חיפוש כלי נשק** – אם הובא לידיעת מנהל המוסד החינוכי או למי מטעמו כי קיים חשד סביר שתלמיד נושא עמו נשק שלא כדין או שהוא עומד לעשות שימוש שלא כדין בנשק, יוכל המנהל להפעיל את סמכויות המאבטח ו/או לפנות למשטרה/ ניידת מוסדות חינוך.

המאבטח יפעל בהתאם לסמכויות שניתנו לו לפי "חוק סמכויות לשם שמירה על ביטחון הציבור, התשס"ה-2005", ובכלל זה עריכת חיפוש. לאחר ביצוע החיפוש ימלא המאבטח פרוטוקול קצר בדבר תוצאות החיפוש. על הפרוטוקול יחתום מנהל המוסד החינוכי או מי מטעמו.

מנהל המוסד החינוכי או סגנו רשאים להתיר עריכת חיפוש בכליו של תלמיד על ידי שוטר או שומר שמוסמך לכך בחוק, בתנאי שהתעורר חשד מבוסס שתלמיד פלוני מחזיק בכלי נשק, ולא נמצאה דרך אחרת לאתר את הנשק. החיפוש ייערך באופן מוצנע, מתוך מגמה למנוע את עצם הידיעה על החיפוש. החיפוש ייערך בנוכחות שני אנשי צוות שאינם מלמדים את התלמיד, תוך שמירה על כבוד התלמיד ועל זכויות הפרט שלו. החיפוש יותאם לסוג הנשק שהחשד מתייחס אליו ויוגבל לחיפוש הנשק בלבד. ההחלטה לערוך חיפוש, נימוקיה ותוצאותיה יירשמו ויועברו למפקח על המוסד החינוכי (להגדרת כלי נשק בלשון החוק עיין בנספח 7).

ב. **חובת הדיווח על פי חוק**

- חובת הדיווח חלה כאשר קטין חסר ישע נפגע בעברות מין, בעברות של גרימת חבלה חמורה ובעברות התעללות שנעברו בקטינים בתוך המוסד החינוכי. חובת הדיווח על פי חוק חלה על מנהל בית הספר או איש צוות המוסד החינוכי.

לשון החוק:

"נעברה בקטין או בחסר ישע הנמצא במעון, במוסד או במסגרת חינוכית או טיפולית אחרת, עבירת מין לפי סעיפים 345 עד 348, או עברה של גרימת חבלה חמורה לפי סעיף 368(ב) או עבירת התעללות לפי סעיף 368ג, חובה על מנהל או איש צוות במקום כאמור, לדווח על כך בהקדם האפשרי לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק או למשטרה; העובר על הוראה זו, דינו – מאסר שישה חדשים".

- **הגשת תלונה למשטרה בגין תכנון לביצוע פשע**: מנהל או איש צוות חינוך שהובא לידיעתו כי תלמיד זומם לעשות מעשה פשע מחויב להגיש תלונה למשטרה ע"פ סעיף 262 בחוק העונשין.

ג. התנהלות כאשר חלה חובת דיווח על פי חוק כאמור בסעיף זה

- כאשר חלה חובת הדיווח על פי סעיף חובת הדיווח בחוק העונשין יש לדווח לעובד סוציאלי לחוק הנוער או למשטרה על פי סעיף חובת הדיווח בחוק העונשין. על פי חוזר זה יש להעביר את המידע למנהל/ת ו/או ליועצ/ת בית הספר שיבצעו את הדיווח בכתב לגורמים הללו.

- כאשר הדיווח מתבצע לעובד סוציאלי לחוק הנוער עליו להעביר את הדיווח למשטרה בצירוף המלצותיו לפעולה או להימנעות מפעולה. ההמלצות יכולות לכלול בקשות להתערבות מידית, הזמנת חוקר ילדים, בדיקה רפואית, התערבויות מסוגים שונים, בקשה לזמן ועדת פטור ואי נקיטת הליכים פליליים.

- דיווח על האירוע לעובד סוציאלי לחוק הנוער או למשטרה על ידי גורמים אחרים מחוץ למוסד החינוכי (כגון הורי התלמיד) אינו פוטר את מנהל בית הספר מחובת הדיווח. אי-דיווח על עברות אלו הוא **עברה פלילית** שעונשה מאסר עד 6 חודשים.

- חשוב ליידע את התלמיד והוריו שבעת הזמנתם לחקירת משטרה הם זכאים לקבל סיוע משפטי מהסניגוריה הציבורית לנוער בכל מחוז.

ד. דיווח על פי נוהל

בחוזר זה מצוינים מקרים נוספים שעל אף שאינם חייבים בדיווח על פי חוק, מחייבים את המנהל או איש צוות אחר להגיש תלונה למשטרה.

- הנוהל עוסק באירועים כגון איום וסחיטה, גרימת נזק בזדון, פריצה והצתה ונשיאת נשק (לפירוט ראה טבלה בס"ק 3.2 חלק ג'). **במקרים הללו יש להגיש תלונה במשטרה**. במקרים של איום וסחיטה, גרימת נזק בזדון, פריצה והצתה ונשיאת נשק, כאשר הקטין הפוגע הוא מתחת לגיל 12 – **יופעל שיקול דעת בהתאם** הוראות קבע

לנסיבות ולרקע, ולפי הצורך - הפנייה תהיה לעובד סוציאלי לחוק הנוער. בנסיבות של סיכון מידי לקטין או לסביבה יש לפנות מיידית למשטרה.

- אי דיווח על פי נוהל מהווה גם **עברת משמעת.**

ה. נוהל הפסקת פגיעה והפרדה בין נצים

- המורה/מבוגר שנוכח במקום שבו מתרחש אירוע של פגיעה של תלמיד באחר או בעצמו מחויב לפעול להפסקתה ובהתאם לצורך עליו להזעיק מבוגרים נוספים לשם סיוע.

- אם אנשי הצוות אינם מצליחים לעצור את האירוע, עליהם לפעול להזמנת ניידת מוסדות חינוך ואף משטרה.

- במקרה של ריב אלים בין תלמידים מותר לאיש הצוות להתערב ולהפריד בין הנצים תוך הפעלת כוח סביר ("כוח סביר": על הפעלת כוח סביר יחול סעיף "הגנת הצורך" בחוק העונשין, שזו לשונו: "לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שהיה דרוש באופן מידי להצלת חייו, חירותו, גופו או רכושו, שלו או של זולתו, מסכנה מוחשית של פגיעה חמורה הנובעת ממצב דברים נתון בשעת המעשה ולא הייתה לו דרך אחרת לעשותו").

ו. תבחינים לקביעת חומרת אירוע

ככל שהאירוע עונה על תבחינים רבים יותר – הוא יסווג כחמור יותר:

מידת החומרה של הפגיעה הפיזית/הנפשית (על פי הערכת אנשי המקצוע)

- אירוע חוזר ונשנה לעומת אירוע חד-פעמי

- אירוע שמעורבים בו פוגעים רבים (קבוצה) לעומת אירוע שמעורב בו פוגע יחיד

- אירוע שמעורבים בו נפגעים רבים

- פגיעה שנעשתה בנוכחות רבים או בהפצה המונית באמצעים טכנולוגיים, כגון האינטרנט

- חוסר איזון ביחסי הכוחות בין הפוגע לנפגע (אם כרוכים באירוע הפרשי גילים, ניצול מרות, פגיעה בחסרי ישע וכו' – האירוע יסווג כחמור יותר)
- האירוע מורכב מפגיעה שיש לה כמה היבטים. לדוגמה – אלימות המלווה בפגיעה מינית או ונדליזם, תוך כדי סיכון תלמידים
- אירוע שבכוחו להשפיע על ההתנהלות הבית-ספרית (אירוע שיוצר מצב משבר שמקשה על המוסד החינוכי להמשיך ולתפקד).

ז. הרחקה לצמיתות – תלמידים הנתמכים בתכנית השילוב

נוהל "הרחקה לצמיתות" ממסגרת חינוכית שבה התלמיד לומד ושיבוצו במסגרת חינוכית אחרת המתאימה להמשך לימודיו יופעל רק עבור תלמידי החינוך הרגיל בתכנית השילוב (שאינם תלמידים בשילוב אישי – דיפרנציאלי), אם ימשיכו ללמוד כתלמידי החינוך הרגיל במסגרת החינוכית שאליה יועברו. מומלץ שבתהליך יישום הנוהל ישולב צוות חינוך מיוחד – מפקח חינוך מיוחד או מי מטעמו/מומחה תחום לקות/התנהגות/מורת שילוב.

ח. הוצאת תלמיד ושיבוצו במסגרת חינוכית חדשה – תלמידים בשילוב אישי, בכיתות ובמסגרות חינוך מיוחד

נוהל הוצאת תלמיד בשילוב אישי (דיפרנציאלי) ותלמיד חינוך מיוחד ושיבוצו במסגרת חינוכית חדשה יתבצע על פי ההליך שלהלן:

תלמיד בשילוב אישי (דיפרנציאלי)

נוהל שיבוצו במסגרת אחרת ייושם לאחר דיון בוועדת השילוב, בשיתוף מפקח החינוך המיוחד או מי מטעמו, נציג הרשות המקומית, בהתאם לנסיבות המפורטות:

- אם הגדרת לקות התלמיד וסוג המסגרת אינם משתנים – יש להעביר את הנושא לטיפול הרשות, בשיתוף המפקח על החינוך המיוחד ונציג שירות פסיכולוגי.

- אם חל שינוי בנסיבות ובראיות שהוצגו בוועדת השילוב, כך שיש לדון בסוג הלקות או בסוג המסגרת המתאימה לתלמיד, יש להעלות את הנושא לדיון בוועדת השמה (ראה סעיף 1.2-42 בחוזר הוראות הקבע הוראות קבע

עד/5(א), "יישום חוק החינוך המיוחד: ועדת שילוב מוסדית, ועדת השמה ביושבה כערר על ועדת שילוב, ועדת השמה וועדת ערר".

תלמיד חינוך מיוחד

נוהל שיבוצו במסגרת אחרת ייושם לאחר דיון בצוות רב-מקצועי, בראשות המנהל, בשיתוף ובאישור מפקח החינוך המיוחד או מי מטעמו, נציג הרשות המקומית, בהתאם לנסיבות המפורטות:

- אם הגדרת לקות התלמיד וסוג המסגרת אינם משתנים – יש להעביר את הנושא לדיון בוועדת שיבוץ ברשות, בשיתוף המפקח על החינוך המיוחד ונציג שירות פסיכולוגי (ראה סעיף 1.2-19 בחוזר הוראות הקבע תשנ"ט ט 8א', "שיבוץ תלמידים במסגרות החינוך המיוחד").

- אם חל שינוי בנסיבות ובראיות ויש לדון בסוג הלקות או בסוג המסגרת מחדש, יש להעלות את הנושא לדיון בוועדת השמה (ראה סעיף 1.2-42 בחוזר הוראות הקבע עד/5(א), "יישום חוק החינוך המיוחד: ועדת שילוב מוסדית, ועדת השמה ביושבה כערר על ועדת שילוב, ועדת השמה וועדת ערר").

ט. דרכי תגובה שאסור לנקוט

- חל איסור חמור להעניש תלמידים בכל צורה של ענישה גופנית.
- חל איסור חמור להעניש תלמידים בכל צורה של ענישה משפילה (הלבנת פנים ברבים, פגיעה מילולית שיש בה לעג, עלבון והשפלה).
- אין להעביר תלמיד באופן זמני לכיתה נמוכה.
- חל איסור על תגובה היכולה לסכן את התלמיד או לפגוע בשלומו או בבריאותו.
- חל איסור על הענשת תלמיד בשל מעשה או מחדל של הוריו (חוק זכויות התלמיד).
- חל איסור על חיפוש בחפציו האישיים של תלמיד על ידי איש צוות חינוכי, לרבות תיק ומכשירים דיגיטליים. אם עולה חשד לפגיעה שנעשתה באמצעות מכשיר דיגיטלי יש לדווח למנהל בית הספר. על המנהל לברר

את פרטי האירוע תוך שמירה על צנעת הפרט ועל זכויות התלמיד. חיפוש בתיקים עקב חשד לנשיאת נשק ייעשה על ידי שוטר או מאבטח שהוסמכו לכך בחוק.

- אין למנוע כניסת תלמיד לשטח בית הספר בשל הפרת משמעת, כגון אי הגעתו בתלבושת המתאימה או איחור (יש לטפל בהפרות אלה על פי המפורט בטבלאות החוזר).

5.3.2 טבלה ב': טיפול באירועי אלימות של פגיעת תלמידים

בתלמידים בבית הספר

חלק א': אירועי אלימות המחייבים התערבות במסגרת החינוכית ולא חלה עליהם חובת דיווח לרשויות החוק

טווח התגובות		דוגמאות לאירועי אלימות שלא חלה עליהם חובת דיווח על פי חוק או על פי נוהל
<p>תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים</p>	<p>תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים</p>	
<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - הפסקת האירוע והרחקת התלמיד ממקום האירוע - רישום לצורך מעקב על ידי מחנך הכיתה, תוך יידוע המנהל - בירור מותאם עם התלמיד/ים המעורב/ים. במקרה של אלימות מילולית בעלת גוון מיני, יש לערוך את הבירור בנפרד, תוך שמירה על פרטיות המעורבים. - בחינת ההקשרים שבהם ההתנהגות האלימה מתרחשת לצורך בניית תכנית התנהגותית מותאמת - עדכון התל"א/תח"י בצוות רב-מקצועי, בשיתוף ההורים וכל גורם רלוונטי אחר - הפעלת תכניות וביצוע מעקב מתועד אחר התהליך, תוך יידוע ההורים - ליווי התלמידים המעורבים ותמיכה בהם על ידי הצוות החינוכי-טיפולי. לפי הצורך הסתייעות ביועץ או בפסיכולוג של בית הספר. 	<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - הפסקת האירוע - הכוונה מחדשת להתנהגות הרצויה - אזהרה לפני הרחקה ממקום האירוע - הרחקה לפרק זמן מוגדר ממקום האירוע - שיחת בירור עם התלמידים המעורבים. במקרה של אלימות מילולית בעלת גוון מיני, יש לערוך את הבירור בנפרד, תוך שמירה על פרטיות המעורבים. - רישום לצורך מעקב שיערך על ידי מחנך הכיתה, תוך יידוע המנהל. במקרים של אלימות מילולית בעלת גוון מיני יש ליידע את הורי התלמידים המעורבים. - בחינת ההקשרים שבהם התנהגות האלימה מתרחשת לצורך בניית תכנית התנהגותית מותאמת - במקרים חוזרים – שיחה עם התלמיד ועם ההורים, תוך הדגשת חשיבותם של כללי בית הספר והתקנון - עדכון התל"א/תח"י בצוות רב-מקצועי - ליווי התלמידים המעורבים ותמיכה בהם על ידי הצוות החינוכי-טיפולי. במקרי הצורך הסתייעות ביועץ או פסיכולוג של בית הספר או מומחה תחום הלקות/התנהגות. 	<ul style="list-style-type: none"> - אלימות מילולית חמורה (לעג על רקע גזעני, פגיעה בכבוד ההורים, אחר) - אלימות מילולית בעלת גוון מיני לרבות: - הצעה בעלת אופי מיני או התייחסות המופנית לאדם ומתמקדת במיניותו, כאשר אותו תלמיד הראה כי אינו מעוניין בכך - התייחסות מבוזה או משפילה המופנית לתלמיד בנוגע למינו ולמיניותו, לרבות לנטייתו המינית.

טווח התגובות		דוגמאות לאירועי אלימות שלא חלה עליהם חובת דיווח על פי חוק או על פי נוהל
תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי</p> <ul style="list-style-type: none"> - שיחות/פעילות המשך עם התלמיד/ים המעורב/ים - שיחה/פעילות מותאמת לתלמידי הכיתה תוך שמירה על צנעת הפרט - דיווח למפקח (שיקול הדעת ייעשה בעזרת התבחינים לקביעת חומרת אירוע המפורטים בס"ק 5.3-1 ו'). 	<p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי</p> <ul style="list-style-type: none"> - פעולת התערבות חינוכית מתקנת, כגון הרצאות, הטלת אחריות בתחום הרלוונטי, מטלת עבודה בנושא "אלימות וסכנותיה" ועוד) - שיחה/פעילות מותאמת לתלמידי הכיתה תוך שמירה על צנעת הפרט - המשך טיפול בתלמידים המעורבים בהתאם לצורך ולחומרת האירוע - הרחקה מפעילות מחזקת (הפסקה, פעילות בכיתה) - השעיה תוך בית-ספרית בהתאם להנחיות השעיה סעיף 5.3.11 - בחינוך היסודי: השעיה ל-1-2 ימים - בחינוך העל-יסודי: השעיה ל-1-4 ימים - דיווח למפקח (שיקול הדעת יתחשב בתבחינים לקביעת חומרת אירוע ס"ק 5.3-1 ו') - מתן ביטוי מותאם בתעודה - אפשרות להעברה לכיתה מקבילה באופן קבוע. 	
<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - הפסקת האירוע והרחקת התלמיד מהמקום לזמן מוגדר - קיום שיחת בירור שתיערך בשלב הראשון על ידי מחנך הכיתה ובשלב השני על ידי נציג ההנהלה - הכוונה מיוחדת של התלמיד להתנהגות הרצויה - יידוע ורישום על ידי מחנך הכיתה לצורך מעקב ובחינה של תדירות ההפרה - יידוע ההורים של הפוגע ושל הנפגע - בחינת ההקשרים שבהם ההתנהגות האלימה מתרחשת לשם מניעה עתידית ולשם בניית תכנית התערבות מותאמת - עדכון התל"א/תח"י בצוות רב-מקצועי, בשיתוף ההורים והתלמיד - במקרים חוזרים - שיחה עם ההורים ועם התלמיד תוך הדגשת חשיבות כללי בית הספר והתקנון - קביעת פתרון מותאם ליישום ההתנהגות הרצויה (ראה ס"ק 5.1.1 ט') 	<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - הפסקת האירוע והרחקת התלמיד מהמקום לזמן מוגדר - שיחת בירור שתיערך בשלב הראשון על ידי מחנך הכיתה ובשלב השני על ידי נציג ההנהלה - הכוונה מיוחדת של התלמיד להתנהגות הרצויה - רישום על ידי מחנך הכיתה או בהיעדרו על ידי איש צוות מכיתת האם, לצורך מעקב ובחינה של תדירות ההפרה - יידוע ההורים של הפוגע ושל הנפגע - במקרים חוזרים - שיחה עם התלמיד ועם ההורים תוך הדגשת חשיבותם של כללי בית הספר והתקנון - בחינת ההקשרים שבהם ההתנהגות האלימה מתרחשת לצורך בניית תכנית התנהגותית מותאמת - עדכון התל"א/תח"י בצוות רב-מקצועי, ההורים והתלמיד - ליווי התלמידים המעורבים ותמיכה בהם על ידי הצוות החינוכי-טיפולי. לפי הצורך הסתייעות ביועץ או פסיכולוג בית הספר או מומחה תחום הלקות/התנהגות. 	<p>אלימות פיזית שלא מצריכה טיפול רפואי (בעיטה, נשיכה, דחיפה, צביטה, סטירה, מכה)</p>

טווח התגובות		דוגמאות לאירועי אלימות שלא חלה עליהם חובת דיווח על פי חוק או על פי נוהל
<p>תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים</p>	<p>תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - קיום ישיבות מעקב ותצפית של כלל הצוות הרב מקצועי למשוב ולהערכה של אפקטיביות התכנית - ליווי התלמידים המעורבים ותמיכה בהם על ידי הצוות החינוכי-טיפול. לפי הצורך הסתייעות ביועץ או פסיכולוג של בית הספר או מומחה תחום הלקות / התנהגות. <p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי</p> <ul style="list-style-type: none"> - שיחה/פעילות מותאמת לתלמידי הכיתה תוך שמירה על צנעת הפרט - שליחת הפעילות המחזקת של התלמיד והטלת עשייה מתקנת במקומה, עדכון ושיתוף ההורים - עדכון התל"א בשיתוף ההורים והתלמיד - תיעול משאבי תגבור הוראה/טיפול/סיוע במסגרת לשם תמיכה בתלמיד ובתהליך - השעיה תוך בית-ספרית, בהתאם להנחיות השעיה סעיף 5.3.11 - בניית תכנית מותאמת לחזרה לפעילות תוך בקרה ומשוב. 	<p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי</p> <ul style="list-style-type: none"> - פעולת התערבות חינוכית מתקנת, כגון הרצאות, הטלת אחריות בתחום הרלוונטי, הכנת עבודה בנושא "אלימות וסכנותיה" ועוד) - שיחה/ פעילות מותאמת לתלמידי הכיתה תוך שמירה על צנעת הפרט - המשך טיפול בתלמידים המעורבים בהתאם לצורך ולחומרת האירוע - הרחקה מפעילות מחזקת (הפסקה, פעילות בכיתה) - השעיה תוך-בית-ספרית בהתאם להנחיות השעיה המפורטות בס"ק 5.3.11 - בניית תכנית מותאמת לחזרה לכיתה תוך בקרה ומשוב - תיעול משאבי תגבור הוראה/טיפול/סיוע, במסגרת לתמיכה בתלמיד ובתהליך. <p>במקרים קיצוניים שבהם ההתנהגות מבטאת כוונה לפגיעה באחר, בעצמו או בסביבה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - השעיית התלמיד באישור המפקח הכולל או מפקח החינוך המיוחד, שיתוף ההורים בתהליך, בתוצאות ההחלטה ובתכנית הטיפולית. בחינוך היסודי: השעיה ל- 1-2 ימים. בחינוך העל-יסודי: השעיה ל- 1-4 ימים. - חזרתו של התלמיד תיעשה עם הוריו ותלווה בשיחה עמו בנוכחותם. השיחה תכלול תכנית ו"חוזה התנהגותי" המבהירים את הציפיות מהתלמיד כחלק מהתל"א. הפעלת ה"חוזה" תהיה תוך תהליכי הערכה ומשוב. - דיווח למפקח (שיקול הדעת יתחשב בתבחינים לקביעת חומרת אירוע המצוינים בס"ק 5.3.1 ו'). - מתן ביטוי מותאם בתעודה - אפשרות להעברה לכיתה מקבילה באופן קבוע. 	
	<ul style="list-style-type: none"> - הנחיות לטיפול בפגיעה מקוונת - ראה סעיף 5.3.3 חלק ב'. 	<ul style="list-style-type: none"> - פגיעה מקוונת: פגיעה מילולית/ הפצת שמועה חד פעמית באמצעים דיגיטליים

חלק ב': אירועי אלימות המחייבים התערבות במסגרת החינוכית ודיווח לפיקוח (הדיווח לרשויות החוק נתון לשיקול דעתו של מנהל בית הספר)

במקרים שבהם התקבלה החלטה לדווח על האירוע לרשויות החוק, תתבצע הגשת תלונה למשטרה או פנייה לעובד סוציאלי לחוק הנוער.

טווח התגובות		דוגמאות לאירועי אלימות בבית הספר או בפעילויות חוץ בית-ספריות שהדיווח עליהם נתון לשיקול דעתו של המנהל
תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - בית הספר מחויב לפעול להפסקת הפגיעה. - יש לקיים שיחות מותאמות עם התלמידים המעורבים. - יש ליידע את הורי התלמידים המעורבים. - יש לכנס צוות רב-מקצועי לקביעת דרכי הטיפול באירוע. בוועדה יהיה שותף רופא המסגרת. - יש ללוות את התלמידים המעורבים ולתמוך בהם בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר: יועץ או פסיכולוג של בית הספר או מומחה תחום הלכות/התנהגות. - יש לדווח על האירוע ליועץ לפסיכולוג בית הספר, לפסיכיאטר, למפקח על המסגרת ולמפקח על הייעוץ. <p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי</p> <ul style="list-style-type: none"> - העברת התלמיד הפוגע למשך 1-5 ימים לפעילות בחדר נפרד או בכיתה נפרדת על פי תכנית אישית מותאמת. התלמיד ילווה על ידי איש צוות במהלך כל שעות היום. אם החליט מנהל בית הספר לנקוט צעד זה, עליו לפנות למפקח החינוך המיוחד כדי שיכנס צוות רב-מקצועי, לא יאוחר מ-3 ימים מתאריך התרחשות האירוע לשם קבלת החלטות, לרבות בחינת התאמתו של התלמיד למסגרת החינוכית ובחינת חלופות לפי הצורך. - החזרת התלמיד לכיתה-האם תיעשה באופן מותאם ומדורג תוך המשך מעקב וטיפול. 	<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - בית הספר מחויב לפעול להפסקת הפגיעה. - יש לקיים שיחות עם התלמידים המעורבים. במקרה של בריונות חוזרת המופנית לאדם בשל מינו, מיניותו או נטייתו המינית יש לערוך את הבירור בנפרד, תוך שמירה על פרטיות המעורבים. אם יש כמה נפגעים, יש לפגוש כל אחד מהם לחוד. - יש ליידע את הורי התלמידים המעורבים. - יש ללוות את התלמיד הנפגע ולתמוך בו בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר: יועץ או פסיכולוג של בית הספר או מומחה תחום הלכות/התנהגות. - יש לעדכן את התל"א/תח"י בצוות רב-מקצועי, ההורים והתלמיד, שתכלול מרכיבים של השגחה, נוכחות וטיפול. לשם קיום הליך הוגן יש לשמוע את התלמיד ואת הוריו. - על מנהל בית הספר לדווח על האירועים למפקח הכולל ולמפקח על החינוך המיוחד. על יועץ בית הספר לדווח למפקח על הייעוץ. <p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי</p> <ul style="list-style-type: none"> - השעיה תוך בית-ספרית, בהתאם להנחיות השעיה סעיף 5.3.11 - בניית תכנית מותאמת לחזרה לכיתה תוך בקרה ומשוב - תיעול משאבי תגבור הוראה/טיפול/סיוע, במסגרת לתמיכה בתלמיד ובתהליך - דיווח לעו"ס לחוק הנוער או הגשת תלונה למשטרה על פי שיקול דעתו של המנהל ותוך היועצות עם מפקחי בית הספר. אם הוחלט לדווח לרשויות החוק, כאשר הקטין הפוגע הוא מעל גיל 12 – יש להגיש תלונה במשטרה. כאשר הקטין הפוגע הוא מתחת לגיל 12 – יש לשקול האם להגיש תלונה במשטרה או לפנות לעו"ס לחוק הנוער. בנסיבות של סיכון מידי לקטין/לסביבה יש להעדיף הגשת תלונה למשטרה. 	<ul style="list-style-type: none"> - אלימות פיזית חוזרת ונשנית: בעיטה, נשיכה, דחיפה, צביטה, סטירה, מכה וכדומה, אשר התערבויות קודמות לא הובילו להפסקתה) - אלימות חברתית חוזרת ונשנית: הצקות ומעשי בריונות כולל חרם, הפצת שמועות, בריונות חוזרת המופנית לאדם בנוגע למינו ולמיניותו, לרבות נטייתו המינית - הצעות חוזרות בעלות אופי מיני - נוכחות באירוע אלימות חמור תוך כדי עידוד והתלהמות - איום ואיום בהפצה: איום על אדם בכל דרך שהיא בפגיעה בגופו, בחירותו, ברכושו או בשמו הטוב בכוונה להפחידו או להקניטו או לפגוע בו בכל דרך אחרת.

טווח התגובות		דוגמאות לאירועי אלימות בבית הספר או בפעילויות חוץ בית-ספריות שהדיווח עליהם נתון לשיקול דעתו של המנהל
תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<p>- אם אין שיפור בהתנהגות, יכנס המנהל צוות רב מקצועי, הכולל בהתאם לצורך את מחנך הכיתה, פסיכולוג בית הספר או יועץ, רופא/פסיכיאטר המלווה את המסגרת החינוכית ומפקח בית הספר. בישיבה ייסקרו הצעדים שנקטו על ידי בית הספר לשם התמודדות עם אירועי האלימות וכן יישקלו צעדים להשעיית התלמיד בתוך בית הספר או מחוץ לבית הספר לפרק זמן שיוחלט, בהתאם להנחיות ההשעיה המפורטות בסעיף 5.3.11. יש לשתף את ההורים בתוצאות ההחלטה ובשיקולים המקצועיים שבעקבותיהם התקבלה.</p>		
<p>דיווח לעו"ס לחוק הנוער או הגשת תלונה למשטרה על פי שיקול דעתו של המנהל ותוך היוועצות עם מפקחי בית הספר. אם הוחלט לדווח לרשויות החוק, כאשר הקטין הפוגע הוא מעל גיל 12 – יש להגיש תלונה במשטרה. כאשר הקטין הפוגע הוא מתחת לגיל 12 – יש לשקול האם להגיש תלונה במשטרה או לפנות לעו"ס לחוק הנוער. בנסיבות של סיכון מדי לקטין או לסביבה יש להעדיף הגשת תלונה למשטרה.</p>	<p>- השעיית התלמיד באישור המפקח הכולל או מפקח החינוך המיוחד, שיתוף ההורים בתהליך, בהחלטה ובתכנית: התלמיד הפוגע יושעה ל- 1-2 ימים בחינוך היסודי ול- 3-5 ימים בחינוך העל-יסודי, בהתאם לנוהל השעיה, ס"ק 5.3.11.</p> <p>- אם מנהל בית הספר סבור שיש לשקול העברה לבית ספר אחר, יש לנהוג על פי הנחיות ס"ק 5.3-1 ז' (הרחקה לצמיתות – לתלמידים הנתמכים בתכנית השילוב) או ס"ק 5.3-1 ח' (הוצאת תלמיד ושיבוצו במסגרת חינוכית חדשה – תלמידים בשילוב אישי-דיפרנציאלי, תלמידי כיתות ומסגרות בחינוך המיוחד).</p>	
<p>ראה פגיעה מקוונת סעיף 5.3.3 חלק ג': פגיעה מקוונת המחייבת היוועצות עם מפקח המחוז (או מי מטעמו) באשר לדיווח לרשויות החוק, וזאת בנוסף לדיווח למפקחי בית הספר ולטיפול במסגרת החינוכית. הדיווח לרשויות החוק נתון לשיקול דעת. קיימת חובת היוועצות עם מפקח המחוז או מי מטעמו בנוגע לדיווח לרשויות החוק (דיווח לעובד סוציאלי לחוק הנוער או הגשת תלונה במשטרה).</p>		<p>פגיעה באמצעים דיגיטליים: פגיעה דיגיטלית חמורה, כולל פגיעה על רקע מיני והפצת תמונות.</p>

**חלק ג': אירועי אלימות ואירועים חריגים המחייבים דיווח
לרשויות החוק על פי נוהל, דיווח לפיקוח והתערבות
במסגרת החינוכית**

טווח התגובות		דוגמאות לאירועים המתרחשים בתוך המוסד החינוכי שחלה עליהם חובת דיווח על פי נוהל
תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
פעולות חובה	פעולות חובה	
<ul style="list-style-type: none"> - במקרה של נשיאת כלי נשק בית הספר מחויב לפעול למניעת הפגיעה ולהחרמת כלי הנשק. - יש לקיים בירור מותאם עם התלמידים המעורבים. - יש לדווח לרשויות החוק בהתאם להנחיות: כאשר הקטין הפוגע הוא מעל גיל 12 – יש להגיש תלונה במשטרה. כאשר הקטין הפוגע הוא מתחת לגיל 12 – יש לשקול האם להגיש תלונה במשטרה או לפנות לעו"ס לחוק הנוער. בנסיבות של סיכון מידי לקטין/לסביבה יש להעדיף הגשת תלונה למשטרה (המשטרה תפנה את הטיפול לגורמים מקצועיים המורשים לטפל באוכלוסייה זו). - יש לדווח לפיקוח על החינוך המיוחד. - יועץ בית הספר ידווח למפקח על הייעוץ. - יש ליידע את הורי התלמידים המעורבים בעל פה ובכתב. - יש לכנס צוות רב-מקצועי לטיפול מידי באירוע. - אם מתקיימת חקירת משטרה יש לפעול בתיאום ובהתייעצות עם גורמי המשטרה והרווחה ולפעול על פי הנחיותם. - יש לאסוף מידע על הסיבות האפשריות להתנהגות התלמיד לשם מניעה עתידית. יש לכנס צוות רב מקצועי בבית הספר באופן מידי לקביעת דרכי הטיפול באירוע ולבניית תכנית התערבות מותאמת, שתכלול מרכיבים של השגחה, של נוכחות ושל טיפול, כולל הצמדת מלווה לתלמיד הפוגע. 	<ul style="list-style-type: none"> - בית הספר מחויב לפעול למניעת הפגיעה ולהחרמת כלי נשק במקרה של נשיאת כלי הנשק (ראה ס"ק 1-5.3 א'). - יש לברר את פרטי האירוע. - יש לדווח לרשויות החוק בהתאם להנחיות: כאשר הקטין הפוגע הוא מעל גיל 12 – יש להגיש תלונה במשטרה. כאשר הקטין הפוגע הוא מתחת לגיל 12 – יש לשקול האם להגיש תלונה במשטרה או לפנות לעו"ס לחוק הנוער. בנסיבות של סיכון מידי לקטין/לסביבה יש להעדיף הגשת תלונה למשטרה. - יש לדווח לפיקוח הכולל או המיוחד. על יועץ בית הספר לדווח למפקח על הייעוץ. - יש ליידע את הורי התלמידים המעורבים גם בכתב. אם מתקיימת חקירת משטרה יש לפעול בתיאום ובהתייעצות עם גורמי המשטרה והרווחה ועל פי הנחיותם. - יש לכנס צוות רב-מקצועי לטיפול מידי באירוע. - יש ללוות את התלמיד הנפגע ולתמוך בו בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר: יועץ או פסיכולוג של בית הספר או מומחה תחום הלקות/התנהגות. - יש לקיים תקשורת עקבית עם הפוגעים ועם הוריהם לצורך ליווי, תמיכה והעברת המסרים של בית הספר. - יש לתעד את האירוע והטיפול בו. - המנהל יעדכן את צוות המורים בעובדות הידועות וייתן הנחיות לשיחות בכיתות. 	<ul style="list-style-type: none"> - עברות של פריצה, גרימת נזק בזדון והצתה נשיאת מכשירים מסוכנים או כלי נשק – אולרים, אגרופנים, סכיני גילוח, חומרי הצתה וכיו' (להגדרת כלי נשק בלשון החוק ראה נספח 7) - איום ואיום בהפצה - שחיטת דמי חסות או הבטחת חסות ושמירה, שחיטה באיומים או שחיטה על רקע מיני.

טווח התגובות		דוגמאות לאירועים המתרחשים בתוך המוסד החינוכי שחלה עליהם חובת דיווח על פי נוהל
תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידת נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<ul style="list-style-type: none"> - יש ללוות את התלמיד הנפגע ולתמוך בו בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר: יועץ או פסיכולוג של בית הספר או מומחה תחום הלקות/התנהגות. - יש לקיים תקשורת עקבית עם הפוגעים ועם הוריהם לצורך ליווי, תמיכה והעברת המסרים של בית הספר. - יש לתעד את האירוע ואת אופן הטיפול בו. - על המנהל לעדכן את צוות המורים בעובדות הידועות ולהנחותם לקיים שיחות בכיתות. - יש לתעול את משאבי תגבור ההוראה/הטיפול/ הסיוע במסגרת התמיכה בתלמיד ובתהליך. - יש לשתף את ההורים של הפוגע ושל הנפגע ולפרט בפניהם את אופן הטיפול, תוך שמירה על כללי צנעת הפרט. <p>פעולות לשיקול דעתו של מנהל בית הספר</p> <ul style="list-style-type: none"> - כדאי ליידע את כלל הורי בית הספר או נציגים מטעמם, בכתב או בעל-פה, על אודות האירוע. פעולת היידוע מאפשרת לבית הספר לנהל את האירוע וליצור שותפות עם ההורים. יש להקפיד לשמור על צנעת הפרט. חל איסור למסור פרטים שעלולים לזהות את הקטינים המעורבים או לרמוז על זיהוים. כמו כן יש להימנע ממסירת מידע העלול לחבל בטיפול באירוע או לשבש הליכי חקירה, אם היא מתקיימת. - מינוי מנהל אירוע שירכז את הטיפול בו ויפעיל תכנית כוללת מותאמת. - קיום שיחות/פעילות המשך עם התלמידים המעורבים. - קיום שיחה/פעילות מותאמת לתלמידי הכיתה תוך שמירה על צנעת הפרט. - יש לשקול השעיה בתוך/מחוץ לבית הספר, בהתאם להנחיות השעיה, סעיף 5.3.11. יש לשתף את הורי התלמיד בהחלטות. 	<ul style="list-style-type: none"> - השעיה תבוצע על ידי מנהל בית הספר: בבית הספר היסודי - השעיה ליום עד יומיים ובבית הספר העל-יסודי - ל-3-5 ימים, בהתאם לנוהלי ההשעיה בפרק זה (סעיף 5.3.11), למעט לתלמידים בשילוב אישי (דיפרנציאלי) ולתלמידי כיתות ומוסדות בחינוך המיוחד, שלגביהם יתבצע הנהל בהתאם לשיקול דעת המנהל והצוות החינוכי-טיפולי. יש לשתף את המפקח הכולל ומפקח החינוך המיוחד בתהליך החינוכי והטיפולי ובתהליך התגובה. - יש לכנס צוות לשם עדכון תל"א/תח"י, לצד בניית תכנית פעולה בית-ספרית מערכתית שתכלול מרכיבים של השגחה, נוכחות וטיפול. בראש הצוות יעמוד מנהל בית הספר, וישתתפו בו אנשי הצוות החינוכי-טיפולי הרלוונטיים לדיון, לרבות יועץ או פסיכולוג של בית הספר או מומחה תחום הלקות/התנהגות ולפי הצורך מפקח כולל או מפקח החינוך המיוחד או המפקח על הייעוץ וקצין ביקור סדיר. כשהתלמידים נמצאים בהשגחת קצין מבחן - תיבנה התכנית בשיתוף עמו. <p>פעולות לשיקול דעתו של מנהל בית הספר</p> <ul style="list-style-type: none"> - כדאי ליידע את הורי כל התלמידים או נציגים מטעמם, בכתב או בעל-פה, על אודות האירוע. פעולת היידוע מאפשרת לבית הספר לנהל את האירוע וליצור שותפות עם ההורים. יש להקפיד על שמירת צנעת הפרט. חל איסור על מסירת פרטים שעלולים לזהות את הקטינים המעורבים או לרמוז על זיהוים. כמו כן יש להימנע ממסירת מידע העלול לחבל בטיפול באירוע או לשבש הליכי חקירה, אם היא מתקיימת. - כשנשקפת סכנה לביטחון התלמיד ולסביבתו ישקול מנהל בית הספר התניית השתתפות בסיוור/בטיול עתידי בליווי מבוגר (יש להודיע להורים על כך לפחות 10 ימים מראש) או מניעת השתתפות בפעילות עתידית (וקביעת פעילות חלופית לתלמיד). - באירועים המתרחשים בטיול יוכל מנהל בית הספר להחזיר את התלמידים המעורבים מן הטיול בליווי איש צוות, וזאת בנוסף לטיפול המשמעותי והחינוכי (אפשרות זו טובא לידיעתם של ההורים והתלמידים בחוזר הטיול שההורים יחתמו עליו מראש). 	

טווח התגובות		דוגמאות לאירועים המתרחשים בתוך המוסד החינוכי שחלה עליהם חובת דיווח על פי נוהל
תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<p>- כשנשקפת סכנה לביטחון התלמיד ולסביבתו ישקול מנהל בית הספר התניית השתתפות בסיום/בטיול עתידי בליווי מבוגר (יש להודיע להורים על כך לפחות 10 ימים מראש) או מניעת השתתפות בפעילות עתידית תוך קביעת פעילות חלופית לתלמיד.</p> <p>באירועים המתרחשים בטיול יוכל מנהל בית הספר להחזיר את התלמידים המעורבים מן הטיול בליווי איש צוות, וזאת בנוסף לטיפול המשמעותי והחינוכי (אפשרות זו תובא לידיעתם של ההורים והתלמידים בחוזר הטיול שההורים יחתמו עליו מראש).</p>	<p>- אם מנהל בית הספר סבור שיש לשקול העברה של התלמיד לבית ספר אחר, יש לנהוג על פי הנחיות ס"ק 5.3-1 ז' (הרחקה לצמיתות – לתלמידים הנתמכים בתכנית השילוב) או ס"ק 5.3-1 ח' (הוצאת תלמיד ושיבוצו במסגרת חינוכית חדשה – תלמידים בשילוב אישי-דיפרנציאלי, תלמידי כיתות ומסגרות בחינוך המיוחד).</p> <p>- יש לתת ביטוי מותאם בתעודה.</p>	
הטיפול במקרה של מעורבות בסמים יהיה על פי ההוראות בחוזר מיוחד ו', התשנ"ח, "נוהל הטיפול בתלמיד המעורב בשימוש בסמים".		שימוש בסמים

חלק ד' : אירועי אלימות שחלה עליהם חובת דיווח על פי חוק*, דיווח לפיקוח והתערבות חינוכית

טווח התגובות	דוגמאות לאירועי אלימות שחלה עליהם חובת דיווח על פי חוק*
<p align="center">תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים ותלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים</p>	
<p>פעולות חובה של מנהל בית הספר, תוך שיתוף הפיקוח הכולל או הפיקוח על החינוך המיוחד</p> <ul style="list-style-type: none"> - בית הספר מחויב לפעול להפסקת/למניעת הפגיעה ולהחרמת כלי הנשק אם נעשה שימוש בהם (ראה ס"ק 5.3.1 א'). - פינוי לקבלת טיפול רפואי ייעשה לפי הצורך בליווי איש צוות מוכר או ההורים או מי מטעמם. - יש לכנס צוות לטיפול מידי באירוע שתפקידיו: <ul style="list-style-type: none"> • לקיים בירור מותאם עם התלמידים המעורבים • לדווח על האירוע לעו"ס לחוק הנוער או למשטרה ולפיקוח הכולל או לפיקוח על החינוך המיוחד. יועץ בית הספר ידווח למפקח על הייעוץ. • אם מתקיימת חקירת משטרה יש לפעול בתיאום ובהתייעצות עם גורמי המשטרה והרווחה ולפעול על פי הנחיותם. • ליידע את הורי התלמידים המעורבים גם בכתב. - יש לאסוף מידע על הסיבות האפשריות להתנהגות התלמיד לשם מניעה עתידית. - אם התלמיד מטופל על ידי גורם טיפולי מחוץ למסגרת – יש לפנות להורים בבקשה להעברת המידע או להתייעצות. - יש ללוות את התלמיד הנפגע ולתמוך בו בעזרת אנשי המקצוע בקהילה או בבית הספר (יועץ או פסיכולוג של בית הספר או מומחה תחום הלקות/התנהגות). - יש לקיים תקשורת עקבית עם הפוגעים ועם הוריהם לצורך ליווי והעברת המסרים של בית הספר. - השעיה תבוצע על ידי מנהל בית הספר: בבית הספר היסודי - השעיה ל – 2-4 ימים, ובבית הספר העל-יסודי ל- 5-8 ימים, בהתאם לנוהלי ההשעיה בפרק זה (סעיף 5.3.11), למעט לתלמידים בשילוב אישי (דיפרנציאלי) ולתלמידי כיתות ומוסדות בחינוך המיוחד, שלגביהם יתבצע הנוהל בהתאם לשיקול דעת המנהל והצוות החינוכי-טיפולי. יש לשתף את המפקח הכולל ומפקח החינוך המיוחד בתהליך החינוכי והטיפולי ובתהליך התגובה. - יש לכנס צוות לא יאוחר מ-3 ימים מתאריך ההתרחשות של האירוע. בראש הצוות יעמוד מנהל בית הספר וישתתפו בו מורים רלוונטיים, מפקח בית הספר/מפקח החינוך המיוחד ולפי הצורך מפקח על הייעוץ או גורם רלוונטי אחר. במסגרת דיוני הצוות יידון הצורך בהפרדה ובהגנה ותישקל העברה לכיתה אחרת. במקרים חמורים וחריגים יש להפנות בקשה מנומקת למנהל המחוז הרשאי להאריך את ההשעיה לשם הפרדה או לצורך קבלת חוות דעת מגורמי טיפול נוספים - עד שבוע ימים נוסף ובהתאמה לגיל. על הצוות להזמין את התלמיד ואת הוריו ולשמוע את דבריהם תוך הקפדה על הליך הוגן. - אם התלמיד מטופל על ידי גורם טיפולי מחוץ למסגרת יש לפנות להורים בבקשה להעברת המידע או להתייעצות. - יש לכנס צוות רב-מקצועי בבית הספר לשם קביעת דרכי הטיפול באירוע בהלימה להנחיות ולבנות תכנית התערבות מותאמת, תוך עדכון התל"א/תח"י. - תלמידים הנמצאים בהשגחת קצין מבחן - תיבנה התכנית בשיתוף עמו. - הצוות הרב-מקצועי יבנה תכנית פעולה בית-ספרית מערכתית שתכלול מרכיבים של השגחה, נוכחות וטיפול. 	<ul style="list-style-type: none"> - גרימת חבלה חמורה לקטין במסגרת חינוכית שבעקבותיה הוא נזקק לטיפול רפואי, וכן במקרים של התעללות נפשית חמורה שבעקבותיה נגרמה פגיעה חמורה בתפקוד התלמיד - מעשי אלימות הנעשים תוך שימוש בכלי נשק, בחומרים, בכלים או במכשירים מסוכנים - תקיפה גופנית שבה תלמידים נפגעים או שנגרם בה סיכון לשלומם - תכנון לביצוע פשע.

* בטבלה זו מופיעים אירועים המחייבים דיווח על פי חוק חובת הדיווח (סעיף 368 לחוק העונשין) וכן אירועים המחייבים הגשת תלונה במשטרה על פי חובת מניעת פשע (סעיף 262 לחוק העונשין).

טווח התגובות		דוגמאות לאירועי אלימות שחלה עליהם חובת דיווח על פי חוק*
תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<p>פעולות לשיקול דעתו של מנהל בית הספר</p> <ul style="list-style-type: none"> - תיעול משאבי תגבור של הוראה/טיפול/ סיוע במסגרת החינוכית לתמיכה בתלמיד הפוגע ובתלמיד הנפגע - יש ליידע בכתב או בעל-פה את הורי התלמידים בבית הספר או נציגים מטעמם על אודות האירוע. פעולת היידוע מאפשרת לבית הספר לנהל את האירוע וליצור שותפות עם ההורים. יש להקפיד על שמירה על צנעת הפרט. חל איסור על מסירת פרטים שעלולים לזהות את הקטינים המעורבים או לרמוז על זיהוים. כמו כן יש להימנע ממסירת מידע העלול לחבל בטיפול באירוע או לשבש הליכי חקירה. 		המשך מעמוד קודם
<ul style="list-style-type: none"> - קביעת מנהל אירוע שירכז את הטיפול באירוע ויפעיל תכנית כוללת מותאמת - קיום שיחות/ פעילות המשך עם התלמידים המעורבים - הטלת משימה מותאמת - שיחה עם הכיתה תוך שמירה על צנעת הפרט - הפעלת תכנית לשיתוף ההורים עם יועץ/ פסיכולוג ועם מנהל האירוע לשם תכנון עתידי - יש לשקול השעיה בתוך/מחוץ לבית הספר, בהתאם להנחיות השעיה, סעיף 5.3.11. הורי התלמיד ישותפו בהחלטות. - באירועים המתרחשים בטיול יוכל מנהל בית הספר להחזיר את התלמידים המעורבים מן הטיול בליווי איש צוות, וזאת בנוסף לטיפול המשמעותי והחינוכי (אפשרות זו תובא לידיעתם של ההורים והתלמידים בחוזר הטיול שההורים יחתמו עליו מראש). 	<ul style="list-style-type: none"> - כשנשקפת סכנה לביטחון התלמיד ולסביבתו ישקול מנהל בית הספר התניית השתתפות בסיוור/בטיול עתידי בליווי מבוגר (יש להודיע להורים על כך לפחות 10 ימים מראש) או מניעת השתתפות בפעילות עתידית תוך קביעת פעילות חלופית לתלמיד. - באירועים המתרחשים בטיול יוכל מנהל בית הספר להחזיר את התלמידים המעורבים מן הטיול בליווי איש צוות, וזאת בנוסף לטיפול המשמעותי והחינוכי (אפשרות זו תובא לידיעתם של ההורים והתלמידים בחוזר הטיול שההורים יחתמו עליו מראש). - אם מנהל בית הספר סבור שיש לשקול העברה לבית ספר אחר, יש לנהוג על פי הנחיות ס"ק 5.3-1 ז' (הרחקה לצמיתות – לתלמידים הנתמכים בתכנית השילוב) או ס"ק 5.3-1 ח' (הוצאת תלמיד ושיבוצו במסגרת חינוכית חדשה – תלמידים בשילוב אישי-דיפרנציאלי, תלמידי כיתות ומסגרות בחינוך המיוחד). - יש לתת לאירוע ביטוי מותאם בתעודה. 	
<ul style="list-style-type: none"> - פעולה על פי סעיף 2-2.1 בחוזר הוראות הקבע ס/2(א), "התמודדות מערכת החינוך עם פגיעה מינית של תלמידים בתלמידים". 		עברות מין

* בטבלה זו מופיעים אירועים המחייבים דיווח על פי חוק חובת הדיווח (סעיף 368 לחוק העונשין) וכן אירועים המחייבים הגשת תלונה במשטרה על פי חובת מניעת פשע (סעיף 262 לחוק העונשין).

5.3.3 טבלה ג': שימוש בטכנולוגיה והיבטים של פגיעה מקוונת

השימוש ברשת האינטרנט ובטכנולוגיה אישית כגון מכשירים ניידים רווח מאוד כיום והוא כולל תקשורת חברתית מסועפת במרחב הווירטואלי. על בתי הספר לקבוע מדיניות בנושא ההתנהלות ברשת, לדון בכך בתקנון ולעודד אחריות אישית בעת השימוש בטכנולוגיה ומניעת פגיעה בזולת. הנהלת בית הספר רשאית לאסור הבאת מכשירים סלולריים לבית הספר או להגביל את השימוש בהם בהתאם להחלטות הצוות. על המדיניות הבית-ספרית להלום את ההנחיות בחוזר זה.

מומלץ להימנע מהבאת מכשירים סלולריים לבית הספר (בשל הזהירות המונעת הנדרשת מקרינה סלולרית, וכדי שהמכשירים לא ישמשו יעד לגנבות ובאופן עקיף לאלומות בבית הספר). יש ליידע את התלמידים ואת הוריהם כי בית הספר אינו אחראי לנזק שייגרם למכשירים אלו, לאבדנם או לגנבתם. בחוזרי מנכ"ל שונים יש התייחסות לשימוש בטכנולוגיה אישית בפעילויות פנים וחוץ בית-ספריות וכן להיבטים של פגיעה באמצעים אלה. הטבלאות להלן מסכמות את ההנחיות בחוזרים לסוגיה זו.

חלק א': שימוש בטכנולוגיה אישית בפעילויות פנים וחוץ בית-ספריות

התכנית החינוכית	מדרג התגובות במקרה של הפרה		ההתנהגויות המצופות
	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<ul style="list-style-type: none"> - תכנית להטמעת הנהלים לשימוש במכשירים ניידים - תכנית לניתוח אירועים המדגימים פגיעה באמצעות מכשירי טלפון ניידים. 	<ul style="list-style-type: none"> - הכוונה מחודשת: תזכורת חיובית המכוונת את התלמיד להתנהגות הרצויה - קיום שיחת בירור שתיערך בשלב הראשון על ידי מנחך הכיתה ובשלב השני על ידי נציג ההנהלה - קביעת פתרון מותאם ליישום ההתנהגות הרצויה (ראה ס"ק 5.1.1 ט') - רישום ומעקב אחר הפרה חוזרת - אם ההכוונה המחודשת אינה יעילה - לקיחת המכשיר על ידי איש מצוות בית הספר, שמירתו במקום קבוע, נעול ובטוח והחזרתו בסוף יום הלימודים לתלמיד תוך יידוע הוריו או החזרתו ישירות להוריו, על פי שיקול דעתו של המנהל. 	<ul style="list-style-type: none"> - שימוש בטכנולוגיה בזמן שיעור (טלפונים ניידים, מצלמות, "טאבלטים" וכו') - כל שימוש בטכנולוגיה אישית בכלל ובטלפון נייד בפרט במהלך השיעור ובזמן בחינות אסור, אלא אם ניתנה הנחיה לפעילות חינוכית מוגדרת על ידי הצוות החינוכי. - ככלל, יש להשאיר את המכשיר בתיק כשהוא במצב סגור וכבוי. אין להציבו בשום אופן על השולחן בכיתה. השימוש במכשיר במהלך פעילות מחוץ לבית הספר ייעשה בהתאם להוראות הצוות. - צילום או הקלטה בזמן שיעור באמצעות הטלפון הנייד אסור בהחלט. - צילום במהלך פעילות מחוץ לבית הספר ייעשה בהתאם להוראות הצוות ובתנאי שלא יפגע בכבודו של המצולם ובצנעת הפרט שלו. אין לצלם אדם שלא בידעיתו. 	
	<ul style="list-style-type: none"> - בניית תכנית התערבות מקצועית בשיתוף הורי התלמיד, שתכלול מרכיבים של השגחה ונוכחות - במקרים חוזרים תישקל סנקציה חינוכית בתוך בית הספר כגון הזמנת הורים - כתיבת עבודה בנושא - מתן ביטוי מותאם בתעודה. 	<ul style="list-style-type: none"> - במקרים חוזרים תישקל סנקציה חינוכית בתוך תחומי בית הספר, כגון - הזמנת הורים - כתיבת עבודה בנושא - מתן ביטוי מותאם בתעודה. 	

**חלק ב': פגיעה מקוונת המחייבת התערבות חינוכית במסגרת
הבית-ספרית שלא חלה עליה חובת דיווח לרשויות
החוק**

טווח התגובות		דוגמאות לאירועי אלימות שלא חלה עליהם חובת דיווח על פי חוק או על פי נוהל
<p>תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים</p>	<p>תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים</p>	<p>פגיעה מקוונת: פגיעה מילולית/ הפצת שמועה חד פעמית באמצעים דיגיטליים</p>
<p>- הכוונה מחודשת: תזכורת חיובית המכוונת את התלמיד להתנהגות הרצויה</p> <p>- שיחת בירור והסבר שתיערך בשלב הראשון על ידי מחנך הכיתה ובשלב השני על ידי נציג ההנהלה</p> <p>- בניית תכנית התערבות מקצועית בשיתוף הורי התלמיד, שתכלול מרכיבים של השגחה ושל נוכחות.</p>	<p>פעולות חובה</p> <p>- על המנהל לפעול להפסקת הפגיעה ולהסרת התוכן הפוגעני ככל שביכולתו (להנחיות ראה נספח 10).</p> <p>- קיום שיחת בירור עם התלמידים המעורבים על ידי מחנך הכיתה או נציג הנהלה. במקרה של פגיעה מקוונת בעלת גוון מיני, יש לערוך את הבירור בנפרד, תוך שמירה על פרטיות המעורבים.</p> <p>- יידוע ההורים של הפוגע ושל הנפגע</p> <p>- תיעוד האירוע והטיפול בו</p> <p>- ליווי התלמידים המעורבים ותמיכה בהם על ידי הצוות החינוכי-טיפולי, ולפי הצורך הסתייעות ביועץ או בפסיכולוג של בית הספר</p> <p>- במקרים חוזרים – שיחה עם ההורים ועם התלמיד על חומרת המעשה והשלכותיו, ולפי הצורך קביעת דרכי טיפול ובניית תכנית התערבות.</p> <p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי</p> <p>- קיום שיחה עם הכיתה תוך שמירה על צנעת הפרט (לעקרונות לשיח בכיתה ותכניות התערבות ראה אתר שפ"י)</p> <p>- עדכון התל"א/תח"י בצוות רב-מקצועי, ההורים והתלמיד</p> <p>- השעיה תוך בית-ספרית, בהתאם להנחיות השעיה סעיף 5.3.11</p> <p>- בניית תכנית מותאמת לחזרה לכיתה תוך בקרה ומשוב.</p> <p>במקרים קיצוניים</p> <p>- השעיית התלמיד ליום/יומיים באישור המפקח על החינוך המיוחד, תוך שיתוף ההורים בתהליך, בהחלטה ובתכנית הטיפולית</p> <p>- חזרתו של התלמיד תיעשה עם הוריו ותלווה בשיחה עמו בנוכחות הוריו, שתכלול תכנית ו"חוזה התנהגות" המבהירים את הציפיות מהתלמיד כחלק מהתל"א. הפעלת ה"חוזה" תלווה בתהליכי הערכה ומשוב.</p>	<p>- פגיעה מקוונת: פגיעה מילולית/ הפצת שמועה חד פעמית באמצעים דיגיטליים</p>

**חלק ג': פגיעה מקוונת המחייבת היוועצות עם מפקח המחוז
(או מי מטעמו) באשר לדיווח לרשויות החוק, וזאת
בנוסף לדיווח למפקחי בית הספר ולטיפול במסגרת
החינוכית**

טווח התגובות		דוגמאות לאירועי אלימות שחלה עליהם חובת דיווח על פי נוהל
<p>תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים</p>	<p>תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים</p>	<p>פגיעה חמורה באמצעים דיגיטליים: חרם מתמשך, הפצת תכנים פרטיים מביכים ומבזים לרבות צילומים או הקלטות, איום ואיום בהפצה</p> <p>פגיעה באמצעים דיגיטליים על רקע מיני: פרסום תצלום, סרט או הקלטה של אדם, המתמקד במיניותו, בנסיבות שבהן הפרסום עלול להשפיל את האדם או לבזותו, ולא ניתנה הסכמתו לפרסום. במקרה תצלום, סרט או הקלטה של תלמיד, שיש בהם עירום ו/או יחסי מין, ראה חלק ח'.</p>
<p>- הכוונה מחדשת: תזכורת חיונית המכוונת את התלמיד להתנהגות הרצויה</p> <p>- שיחת בירור והסבר שתיערך בשלב הראשון על ידי מנהל הכיתה ובשלב השני על ידי נציג ההנהלה</p> <p>- בניית תכנית התערבות מקצועית בשיתוף הורי התלמיד, שתכלול מרכיבים של השגחה ונוכחות.</p>	<p>פעולות חובה</p> <p>- על המנהל לפעול להפסקת הפגיעה ולהסרת התוכן הפוגעני ככל שביכולתו (להנחיות ראה נספח 10).</p> <p>- יש לברר את פרטי האירוע. אין לערוך חיפוש במכשיר הפרטי של התלמיד. המידע יוצג על ידי התלמיד והוריו בהתאם להנחיות המשטרה. במקרה של פרסום תצלום, סרט או הקלטה של אדם המתמקדים במיניותו, יש לערוך את הבירור בנפרד, תוך שמירה על פרטיות המעורבים. אם יש כמה נפגעים, יש לפגוש כל אחד מהם לחוד.</p> <p>- תיעוד האירוע: יש להנחות את הנפגע לתעד את הפגיעה ככל שאפשר באמצעים האלה: צילום מסך, שמירת מסרים מידיים בטלפון הנייד (sms, whatsapp), הורדת תמונות וסרטונים פוגעניים ושמירתם.</p> <p>- יש ליידע את הורי התלמידים המעורבים.</p> <p>- על מנהל בית הספר לדווח על האירועים למפקח הכולל ולמפקח על החינוך המיוחד. על יועץ בית הספר לדווח למפקח על הייעוץ.</p> <p>- הדיווח לרשויות החוק נתון לשיקול דעת. חלה חובת היוועצות עם מפקח חינוך מיוחד ומפקח המחוז או מי מטעמו בנוגע לדיווח לרשויות החוק (דיווח לעו"ס לחוק הנוער או הגשת תלונה במשטרה).</p> <p>- יש ללוות את התלמידים המעורבים ואת הוריהם ולתמוך בהם בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר (יועץ או פסיכולוג).</p> <p>- השעיה תבוצע על ידי מנהל בית הספר: בחינוך היסודי ל- 2-4 ימים ובחינוך העל-יסודי ל- 5-8 ימים, בהתאם לנוהלי ההשעיה בפרק זה (סעיף 5.3.11), למעט לתלמידים בשילוב אישי (דיפרנציאלי) ולתלמידי כיתות ומוסדות בחינוך המיוחד, שלגביהם יתבצע הנהל בהתאם לשיקול דעת המנהל והצוות החינוכי-טיפולי. יש לשתף את המפקח הכולל והמפקח על החינוך המיוחד בתהליך החינוכי והטיפולי ובתהליך התגובה.</p>	<p>- פגיעה חמורה באמצעים דיגיטליים: חרם מתמשך, הפצת תכנים פרטיים מביכים ומבזים לרבות צילומים או הקלטות, איום ואיום בהפצה</p> <p>- פגיעה באמצעים דיגיטליים על רקע מיני: פרסום תצלום, סרט או הקלטה של אדם, המתמקד במיניותו, בנסיבות שבהן הפרסום עלול להשפיל את האדם או לבזותו, ולא ניתנה הסכמתו לפרסום. במקרה תצלום, סרט או הקלטה של תלמיד, שיש בהם עירום ו/או יחסי מין, ראה חלק ח'.</p>

טווח התגובות		דוגמאות לאירועי אלימות שחלה עליהם חובת דיווח על פי נוהל
תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
	<p>על המנהל לעדכן את צוות המורים בעובדות הידועות ולהנחותם לקיים שיחות בכיתות.</p> <p>יש לעדכן את התל"א/תח"י בצוות רב-מקצועי בראשות המנהל, בשיתוף ההורים והתלמיד. כשהתלמידים נמצאים בהשגחת קצין מבחן - תעודכן התכנית בשיתוף עמו. אם התכנית הבית-ספרית אינה מובילה לשיפור, אפשר לבנות תכנית התערבות בשיתוף מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית, לרבות החלטה על הצמדת מלווה לתלמיד הפוגע. ככלל, יש לקיים הליך הוגן ולשמוע את התלמיד ואת הוריו.</p> <p>יש לבנות תכנית התערבות מערכתית תוך היוועצות עם הצוות הרב-מקצועי, יועץ או פסיכולוג, מומחה תחום לקות/התנהגות.</p> <p>במקביל להשעיה יש לכנס צוות שבראשו יעמוד מנהל בית הספר וישתתפו בו אנשי הצוות החינוכי-טיפולי הרלוונטיים לדיון, לרבות יועץ או פסיכולוג, מומחה תחום לקות/התנהגות, מפקח בית הספר, מפקח החינוך המיוחד או המפקח על הייעוץ קצין ביקור סדיר.</p> <p>על מנהל בית הספר ועל צוותו לבנות תכנית אישית לתלמידים המעורבים שתכלול מרכיבים של השגחה, נוכחות וטיפול (הנחיות מפורטות לבניית תכנית אישית ראה בנספח 1).</p> <p>פעולות לשיקול דעתו של מנהל בית הספר</p> <p>יש ליידע את הורי בית הספר או נציגים מטעמם בכתב או בעל-פה על אודות האירוע. פעולת היידוע מאפשרת לבית הספר לנהל את האירוע וליצור שותפות עם ההורים. יש להקפיד לשמור על צנעת הפרט. חל איסור על מסירת פרטים שעלולים לזהות את הקטינים המעורבים. כמו כן יש להימנע ממסירת מידע העלול לחבל בטיפול באירוע או לשבש הליכי חקירה.</p> <p>יש לתת ביטוי לאירוע בציון בתעודה בסעיף ההתנהגות.</p> <p>אם לא חל שינוי בהתנהגות התלמיד ומוצו כל ההליכים החינוכיים והטיפוליים בבית הספר, אפשר לשקול העברה לבית ספר אחר. יש לנהוג על פי הנחיות ס"ק 5.3-1 ז' (הרחקה לצמיתות – לתלמידים הנתמכים בתכנית השילוב) או ס"ק 5.3-1 ח' (הוצאת תלמיד ושיבוצו במסגרת חינוכית חדשה – תלמידים בשילוב אישי-דיפרנציאלי, תלמידי כיתות ומסגרות בחינוך המיוחד).</p> <p>לשם קיום הליך הוגן יש לשמוע את התלמיד ואת הוריו.</p>	<p>פגיעת מקוונת של תלמיד בעובד הוראה - ראה סעיף 5.3.4 טבלה ז' חלק ב': אירועי אלימות המחייבים התערבות במסגרת החינוכית ודיווח לפיקוח. הדיווח לרשויות החוק נתון לשיקול דעתו של מנהל בית הספר.</p>

במקרים של פרסום תצלום, סרט או הקלטה של תלמיד שיש בהם עירום ויחסי מין, בין שנעשו בהסכמה ובין שלא בהסכמה, בנסיבות שבהן פרסום עלול לבזות או להשפיל את התלמיד ולא ניתנה הסכמתו לפרסום – תוגש תלונה למשטרה על ידי מנהל המוסד החינוכי. (מעשים אלו מהווים עברה פלילית ואסורים על פי חוק למניעת הטרדה מינית. יובהר כי תצלום סרט או הקלטה כוללים עריכה או שילוב של כל אחד מהם). ראה ס"ק 3.3, חלק ח'.

5.3.4 טיפול בפגיעת תלמידי שילוב ותלמידי חינוך מיוחד בעובדי הוראה או באנשי צוות במסגרת החינוכית

יש לעודד תקשורת מכבדת בין כל באי בית הספר ולבנות תרבות של אקלים בטוח. מטרת סעיף זה בחוזר היא לקבוע נהלים לטיפול המערכת באירועים חריגים של פגיעת תלמיד שילוב ותלמיד חינוך מיוחד בעובד הוראה או באיש צוות, פגיעה פיזית, מינית או פגיעה מילולית, כולל פגיעה באמצעים טכנולוגיים.

כל התנהגות אלימה של תלמידים כלפי עובד הוראה או איש צוות היא חמורה ויש לטפל בה באופן מידי. על מערכת החינוך לשמור על שלום ועל ביטחונם של עובדי ההוראה ואנשי הצוות, להגיב באופן חד משמעי ותקיף כלפי כל פגיעה בהם וללוות אותם במקרה של התרחשות אירוע מעין זה.

טבלה ד': טיפול באירועים של פגיעת תלמידים בעובדי הוראה או בעובדי המוסד החינוכי

חלק א': אירועי אלימות המחייבים התערבות במסגרת החינוכית ולא חלה עליהם חובת דיווח לרשויות החוק

טווח התגובה		אלימות כלפי אנשי הצוות החינוכי ועובדי המוסד החינוכי
תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - הפסקת האירוע והרחקת התלמיד ממקום האירוע לזמן מוגדר. מומלץ להימנע מעימות פומבי עם התלמיד הפוגע, העלול להסלים את האירוע. - עריכת בירור מותאם בין התלמיד לבין איש הצוות הנפגע, ובהתאם לצורך קיום שיחה נוספת בין התלמיד לבין בעל תפקיד נוסף (יועץ, פסיכולוג, מחנך, מנהל המוסד) - הכוונה מחודשת של התלמיד להתנהגות רצויה - בחינת ההקשרים שבהם ההתנהגות מתרחשת לצורך ביסוס תהליכי מניעה - ניהול רישום על ידי מחנך הכיתה, לצורך מעקב ובחינה של תדירות ההפרה - יידוע ושיתוף ההורים, ולפי הצורך זימונם לשיחה - עדכון תל"א/תח"י, הרחבת התכנית לחיזוק התנהגות רצויה ומתן תגובות יעילות להפסקת התנהגות שאינה רצויה (לדוגמה, על פי עקרונות "ל"ב 21", ללמידה והפנמת נורמות והתנהגות מקובלת) - ליווי העובד הנפגע ותמיכה בו בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר (יועץ/פסיכולוג/מומחה תחום הלקות/התנהגות). 		<p>פגיעה מילולית של תלמיד בעובד הוראה שיש בה לעג, עלבון או השפלה</p>

טווח התגובה		אלימות כלפי הצוות החינוכי ועובדי המוסד החינוכי
תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי</p> <ul style="list-style-type: none"> - קיום שיחות/פעילות המשך עם התלמידים המעורבים - הטלת משימה מותאמת - הפעלת תכנית כיתתית בנושא. <p>במקרה של פגיעה מילולית חוזרת</p> <ul style="list-style-type: none"> - השעיה משיעור אחד עד שני שיעורים במקצוע שמלמד איש הצוות הנפגע, תוך כדי השגחה ומתן משימה לימודית - השעיה תוך בית-ספרית, בהתאם להנחיות השעיה 5.3.11 - בניית תכנית מותאמת לחזרה לכיתה תוך בקרה ומשוב - לפי הצורך, העברת התלמיד לכיתה אחרת, לאחר קיום הליך הוגן ושמיעת התלמיד והוריו. 	<p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי</p> <ul style="list-style-type: none"> - התלמיד הפוגע יידרש לבצע פעולה מתקנת כלפי איש הצוות הנפגע (למשל התנצלות בעל-פה או בכתב ועוד). - הרחקה מפעילות מחזקת (הפסקה, פעילות בכיתה). <p>במקרה של פגיעה מילולית חוזרת</p> <ul style="list-style-type: none"> - השעיה משיעור אחד עד שני שיעורים במקצוע שמלמד איש הצוות הנפגע, תוך כדי השגחה ומתן משימה לימודית - השעיה תוך בית-ספרית, בהתאם להנחיות השעיה 5.3.11 - השעיית התלמיד ליום אחד על ידי המנהל - בניית תכנית מותאמת לחזרה לכיתה תוך בקרה ומשוב - לפי הצורך, העברת התלמיד לכיתה אחרת, לאחר קיום הליך הוגן ושמיעת התלמיד והוריו. 	<p>המשך מעמוד קודם</p>

חלק ב': אירועי אלימות כלפי עובדי הוראה המחייבים התערבות במסגרת החינוכית ודיווח לפיקוח. הדיווח לרשויות החוק נתון לשיקול דעתו של מנהל בית הספר.

הגשת תלונה למשטרה תיעשה על ידי העובד ובהתאם לשיקול דעתו. אין להפעיל לחץ מכל סוג שהוא על העובד.

הפנייה לרשויות החוק תיעשה על ידי מנהל בית הספר בהתאם לשיקול דעתו.

טווח תגובות		אלימות כלפי הצוות החינוכי ועובדי המוסד החינוכי
תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש להפסיק את הפגיעה באופן מידי ולהרחיק את התלמיד הפוגע ממקום האירוע. - על המנהל לקיים שיחה עם איש הצוות להבנת פרטי האירוע, תוך בחינת ההקשרים של התנהגות התלמיד לצורך ביסוס תהליכי מניעה. - על המנהל לדווח על האירוע למפקח הכולל או מפקח החינוך המיוחד. על יועץ בית הספר לדווח למפקח על הייעוץ. - יש לכנס צוות רב מקצועי לטיפול מידי באירוע. - יש ללוות את איש הצוות הנפגע ולתמוך בו בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר (יועץ או פסיכולוג). - יש לתעד את האירוע ואת הטיפול בו. - יש לערוך בירור מותאם עם התלמיד ולשתף את הוריו תוך פירוט דרכי הטיפול. - יש להפעיל תכנית מניעה ותכנית התנהגות אישית כחלק מהתל"א והתח"י, בשיתוף צוות רב-מקצועי (כולל רופא המסגרת) ובשיתוף ההורים, לחיזוק התנהגות רצויה ולמניעת התנהגות בלתי רצויה, על פי עקרונות "ל"ב 21", ללמידה ולהפגמת נורמות התנהגות מקובלות. רצוי לערב מומחה תחום לקות/התנהגות. 	<p>פעולות חובה</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש להפסיק את הפגיעה באופן מידי ולהרחיק את התלמיד הפוגע ממקום האירוע או להסיר חומרים פוגעניים מהרשת. - יש לדווח על הפגיעה למנהל המוסד החינוכי. - על המנהל לקיים שיחה עם איש הצוות להבנת פרטי האירוע, תוך בחינת ההקשרים של התנהגות התלמיד לצורך ביסוס תהליכי מניעה. - על המנהל לדווח על האירוע למפקח הכולל או למפקח על החינוך המיוחד. על יועץ בית הספר לדווח למפקח על הייעוץ. - יש לכנס צוות רב מקצועי לטיפול מידי באירוע. - יש ללוות את איש הצוות הנפגע ולתמוך בו בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר (יועץ או פסיכולוג). - על מנהל המוסד החינוכי לקיים שיחת בירור עם התלמיד הפוגע לשמיעת גרסתו. אם מתקיימת חקירת משטרה יש לפעול בתיאום ובהתייעצות עם גורמי המשטרה והרווחה ולפעול על פי הנחייתם. - יש להימנע מלקיים עימות בין התלמיד הפוגע לבין עובד ההוראה הנפגע. - אם האירוע מתרחש במהלך יום הלימודים, תתבצע השעיה תוך-בית-ספרית באופן מידי עד תום יום הלימודים או עד הגעת הורי התלמיד. - על המנהל לזמן לשיחה את הורי התלמיד הפוגע או נציג מטעמם. - יש לתעד את האירוע ואת מהלך הטיפול בו. 	<p>אלימות פיזית, וירטואלית, איום והטרדה כלפי הצוות החינוכי-טיפולי ועובדי המוסד החינוכי בין כותלי המוסד החינוכי או מחוצה לו:</p> <ul style="list-style-type: none"> - פגיעה גופנית - חבלה חמורה - ברכושו של איש צוות בית הספר - איום והטרדה - פגיעה חמורה באמצעות האינטרנט (התחזות, הפצת תכנים פרטיים מביכים, איומים וכו') - שימוש בטלפון נייד לצילום בזמן שיעור - צילום ללא ידיעתו של המצולם - שימוש לרעה בתצלומים של מורים שנעשו בשטח בית-הספר (איום בהפצה, חשיפה, עיוות ולעג, הפצה בטלפון נייד או באינטרנט

טווח תגובות		אלימות כלפי הצוות החינוכי ועובדי המוסד החינוכי
תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי</p> <ul style="list-style-type: none"> - השעיה משיעור אחד עד שני שיעורים במקצוע שמלמד עובד ההוראה הנפגע, תוך כדי השגחה ומתן משימה לימודית - השעיה תוך בית-ספרית, בהתאם להנחיות השעיה סעיף 5.3.11 - תיעול משאבי תגבור הוראה/טיפולי/סיוע, במסגרת לתמיכה בתלמיד ובתהליך. - דיווח לעו"ס לחוק נוער או הגשת תלונה למשטרה ייעשה על פי שיקול דעתו של המנהל ותוך היוועצות עם מפקחי בית הספר. אם הוחלט לדווח לרשויות החוק והקטין הפוגע הוא מעל גיל 12 – יש להגיש תלונה במשטרה. כאשר הקטין הפוגע הוא מתחת לגיל 12 – יש לשקול האם להגיש תלונה במשטרה או לפנות לעו"ס לחוק הנוער. בנסיבות של סיכון מידי לקטין או לסביבה יש להעדיף הגשת תלונה למשטרה. - השעיית התלמיד באישור המפקח הכולל או מפקח החינוך המיוחד, תוך שיתוף ההורים בתהליך, בהחלטה ובתכנית: התלמיד הפוגע יושעה ל- 2-4 ימים בחינוך היסודי ול- 5-8 ימים בחינוך העל-יסודי, בהתאם לנוהל השעיה, ס"ק 5.3.11. - מנהל בית הספר יכנס צוות רב מקצועי רחב, לא יאוחר מ-3 ימים מתאריך ההתרחשות של האירוע, כדי לדון במקרה ולעדכן את התל"א/תח"י ולשם הרחבת התכנית לחיזוק התנהגות רצויה ומתן תגובות יעילות להפסקת התנהגות שאינה רצויה. בראש הצוות יעמוד מנהל בית הספר וישתתפו בו מפקח בית הספר, מפקח חינוך מיוחד ומפקח על הייעוץ, יועץ, פסיכולוג, מומחה תחום לקות/התנהגות או רופא המסגרת. לפי הצורך אפשר להזמין גורם רלוונטי אחר. - הצוות הרב מקצועי ידון בצורך להפריד בין המורה לתלמיד ותישקל העברה לכיתה אחרת. זאת לאחר קיום הליך הוגן ושמיעת התלמיד והוריו. - במקרים חוזרים ורק לאחר מיצוי הטיפול במסגרת – הפניית הילד ומשפחתו להיוועצות/להערכה ולאבחון של אנשי מקצוע נוספים – פסיכיאטר, נירולוג ואחרים. 	<p>פעולות לשיקול דעת הצוות החינוכי-טיפולי</p> <ul style="list-style-type: none"> - השעיה תוך בית-ספרית, בהתאם להנחיות השעיה סעיף 5.3.11 - בניית תכנית מותאמת לחזרה לכיתה תוך בקרה ומשוב - תיעול משאבי תגבור הוראה/טיפולי/סיוע במסגרת לתמיכה בתלמיד ובתהליך. - דיווח לעו"ס לחוק נוער או הגשת תלונה למשטרה ייעשה על פי שיקול דעתו של המנהל ותוך היוועצות עם מפקחי בית הספר. אם הוחלט לדווח לרשויות החוק והקטין הפוגע הוא מעל גיל 12 – יש להגיש תלונה במשטרה. כאשר הקטין הפוגע הוא מתחת לגיל 12 – יש לשקול האם להגיש תלונה במשטרה או לפנות לעו"ס לחוק הנוער. בנסיבות של סיכון מידי לקטין או לסביבה יש להעדיף הגשת תלונה למשטרה. - השעיית התלמיד באישור המפקח הכולל או מפקח החינוך המיוחד, תוך שיתוף ההורים בתהליך, בהחלטה ובתכנית: התלמיד הפוגע יושעה ל- 2-4 ימים בחינוך היסודי ול- 5-8 ימים בחינוך העל-יסודי, בהתאם לנוהל השעיה, ס"ק 5.3.11. - מנהל בית הספר יכנס צוות רב מקצועי רחב, לא יאוחר מ-3 ימים מתאריך ההתרחשות של האירוע, כדי לדון במקרה ולעדכן את התל"א/תח"י ולשם הרחבת התכנית לחיזוק התנהגות רצויה ומתן תגובות יעילות להפסקת התנהגות שאינה רצויה. בראש הצוות יעמוד מנהל בית הספר וישתתפו בו מפקח בית הספר, מפקח חינוך מיוחד ומפקח על הייעוץ, יועץ, פסיכולוג, מומחה תחום לקות/התנהגות או רופא המסגרת. לפי הצורך אפשר להזמין גורם רלוונטי אחר. - הצוות הרב מקצועי ידון בצורך בהפרדה בין המורה לתלמיד ותישקל העברה לכיתה אחרת. 	

טווח תגובות		אלימות כלפי הצוות החינוכי ועובדי המוסד החינוכי
תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<p>- אם הצוות הרב-מקצועי סבור שיש לשקול העברה לבית ספר אחר, יש לנהוג על פי הנחיות ס"ק 5.3.1 ח' (הוצאת תלמיד ושיבוצו במסגרת חינוכית חדשה – תלמידים בשילוב אישי-דיפרנציאלי, תלמידי כיתות ומסגרות בחינוך המיוחד). ככלל, לשם קיום הליך הוגן יש לשמוע את התלמיד ואת הוריו.</p>	<p>- במקרים חמורים וחריגים אפשר להפנות בקשה מנומקת להארכת ההשעיה למנהל המחוז. מנהל המחוז יכול להאריך אותה לשם הפרדה או לצורך קבלת חוות דעת מגורמי טיפול נוספים, עד שבוע ימים נוסף בהתאמה לגיל. אם הצוות הרב-מקצועי סבור שיש לשקול העברה לבית ספר אחר, יש לנהוג על פי הנחיות ס"ק 5.3-1 ז' (הרחקה לצמיתות – לתלמידים הנתמכים בתכנית השילוב) או ס"ק 5.3-1 ח' (הוצאת תלמיד ושיבוצו במסגרת חינוכית חדשה – תלמידים בשילוב אישי-דיפרנציאלי, תלמידי כיתות ומסגרות בחינוך המיוחד). ככלל, לשם קיום הליך הוגן יש לשמוע את התלמיד ואת הוריו.</p>	

5.3.5 אירועים חריגים המתרחשים מחוץ למוסד החינוכי

ראה פרק ג' בחוזר זה, "התמודדות עם אירועי אלימות", סעיף 3.5, טבלה ד'.

5.3.6 כללי ההתנהגות והטיפול באלימות בהסעות בחינוך המיוחד

הסעות תלמידים אל מסגרות החינוך המיוחד מתקיימות על פי חוק החינוך המיוחד ובהתאם לחוזרי מנכ"ל בנושא. חובת ארגון ההסעות, ביצוען והליווי בהן חלה על הרשות המקומית שהתלמידים מתגוררים בתחומה. על המוסד החינוכי לשתף פעולה עם הרשות המקומית כדי להבטיח את שלומם ואת ביטחונם של התלמידים. לשם כך יש לכלול את נושא ההתנהגות בזמן ההסעות או בזמן ההמתנה להן בתקנון הבית-ספרי ולנקוט תגובה חינוכית אם התבצעה הפרה של הכללים על פי ההנחיות בטבלה שלהלן:

טבלה ה': כללי ההתנהגות והטיפול באלימות בהסעות

חלק א': כללי התנהגות בזמן ההסעה לבית הספר וממנו או בהמתנה להסעה

טווח תגובה		התנהגות בזמן הסעות
תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<p>אם הגיע מיידע למנהל בית הספר/לצוות החינוכי על הפרת כללי ההתנהגות בזמן הסעה, המתנה להסעה או בזמן ירידה מהסעה יש לנקוט את התגובות שלהלן בשיתוף ובתיאום עם הרשות המקומית:</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש לברר את פרטי המקרה, כולל עריכת שיחת בירור עם הנהג/המלווה. - יש ליידע את הרשות המקומית או להתעדכן על ידה. - יש לשוחח עם התלמיד ולקיים בירור מותאם. - יש ליידע את הורי התלמידים המעורבים באירוע. - יש לשוחח על האירוע עם תלמידי הכיתה תוך שמירה על צנעת הפרט ולחזור על כללי התנהגות בהסעות או בהמתנה אליהן. - יש לבנות תכנית התערבות מותאמת כחלק מעדכון התל"א/תח"י בשיתוף התלמיד והוריו. התכנית תכלול את מעורבות המלווה (אם קיים) כדמות משמעותית תומכת בזמן ההסעה. - על הצוות החינוכי-טיפולי להדריך את המלווה בהתאם לתכנית האישית של התלמיד. - בהיעדר מלווה בהסעה, יפנה מנהל המסגרת בשיתוף ההורים לרשות, לצורך בדיקת האפשרות לשיבוץ מלווה. 		<p>ההתנהגות בזמן ההמתנה בתחנות האיסוף</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש להגיע בזמן שנקבע. - יש לעמוד הרחק מסף המדרכה. - יש להמתין עד שרכב ההסעה מגיע, עוצר ופותח את הדלת הקדמית. - יש לעלות לרכב רק בדלת הקדמית. - יש לאפשר לילדים הצעירים לעלות ראשונים לרכב ההסעה. <p>ההתנהגות בזמן הנסיעה ברכב ההסעה לבית הספר</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש להקפיד לשבת במקומות הקבועים לכל הסעה. - יש להקפיד להיחגר בחגורות הבטיחות. - יש להישמע להוראות הנהג. <p>ההתנהגות בזמן הנסיעה ברכב ההסעה בחזרה מבית הספר</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש לשחרר את התלמידים בזמן כדי שיוכלו להגיע להסעה בזמן. - התלמידים יעלו לרכב ההסעה על פי הסימונים של מספר ההסעה או של שם היישוב. - פתיחת חגורת הבטיחות והירידה מרכב ההסעה ייעשו רק לאחר עצירתו המוחלטת של הרכב. - הילדים ירדו מרכב ההסעה בדיוק במקום האיסוף (בתחנות קבועות). - הירידה בתחנה אחרת מחייבת את אישור ההורים.

**חלק ב': אירועי אלימות ואירועים חריגים בזמן ההסעה
לבית הספר וממנו או בהמתנה להסעה המחייבים
התערבות במסגרת החינוכית ולא חלה עליהם חובת
דיווח לרשויות החוק**

תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	הדיווח	דוגמאות לאירועי אלימות בהסעות
<p>אם הגיע מידע למנהל בית הספר/לצוות החינוכי על הפרת כללי ההתנהגות בזמן ההסעה, ההמתנה להסעה או בזמן הירידה מההסעה יש לנקוט את התגובות שלהלן, בשיתוף ובתיאום עם הרשות המקומית:</p> <ul style="list-style-type: none"> - בירור פרטי המקרה ואיסוף מידע (מהורים, מצוות הפנימיה, מנהל/המלווה) על הסיבות האפשריות לאירוע לשם מניעה עתידית ולשם בניית תכנית התערבות מותאמת - יידוע הרשות המקומית או התעדכנות על ידה - קיום שיחה מותאמת עם התלמידים המעורבים - יידוע הורי התלמיד בכתב על ידי הרשות המקומית - בניית תקנון אישי - קיום פעילות הסברה ולמידה בכיתה של נורמות ההתנהגות בהסעה - בניית תכנית התערבות מותאמת בצוות רב-מקצועי כחלק מעדכון התל"א/התח"י עם מומחה תחום הלכות/התנהגות בשיתוף התלמיד והוריו, שתכלול אנשי טיפול, ותדגיש את מעורבות המלווה כדמות משמעותית תומכת בזמן ההסעה - מתן הדרכה למלווה על ידי הצוות החינוכי-טיפולי בהתאם לתכנית האישית של התלמיד - במקרים קיצוניים של התנהגות מסכנת חיים בהסעה - שקילת המלצה להשעיה מההסעה בשיתוף כל הצוות הרב-מקצועי, ההורים והרשות - תישקל הגעה לבית הספר באחריות ההורים - תישקל עם הרשות הסעה נפרדת לתלמיד הפוגע. 	<p>אם הגיע למנהל בית הספר מידע מכל גורם שהוא על אירועים חריגים בזמן ההסעה, ההמתנה להסעה או בזמן הירידה מההסעה יש לנקוט את התגובות שלהלן, בשיתוף ובתיאום עם הרשות המקומית:</p> <ul style="list-style-type: none"> - שיחת בירור שתתקיים על ידי מחנך הכיתה ועם המלווה/המתלונן, ובמקרים חוזרים - שיחה עם נציג ההנהלה - רישום שיערך על ידי מחנך הכיתה, או בהיעדרו - על ידי איש צוות מכיתת-האם, לצורך מעקב ובחינת תדירות ההפרה - יידוע האחראי על ההסעות ברשות המקומית או התעדכנות על ידו - יידוע הורי התלמיד בכתב על ידי הרשות המקומית - שיחה עם תלמידי הכיתה על כללי התנהגות בהסעות או בהמתנה להן - בניית תכנית התערבות מותאמת בצוות רב-מקצועי, כחלק מעדכון התל"א/התח"י, בשיתוף התלמיד והוריו, שתדגיש את מעורבות המלווה כדמות משמעותית תומכת בזמן ההסעה - ניהול שיחות מעקב עם התלמידים המעורבים - במקרים חוזרים - שיחה עם ההורים ועם התלמיד תוך הדגשת החשיבות של קיום כללי ההתנהגות בהסעה - שלילת הפעילות המחזקת של התלמיד והטלת עשייה מתקנת במקומה - אם הרשות המקומית תחליט להשעות באופן זמני את התלמידים המעורבים באירוע מההסעה יתבצע תהליך השעיה על ידי מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית לאחר התייעצות עם הגורמים החינוכיים-טיפוליים בבית הספר ותוך יידוע ההורים. - תישקל הגעה לבית הספר באחריות ההורים. 	<p>אין חובת דיווח לעובד סוציאלי לחוק הנוער או למשטרה</p>	<ul style="list-style-type: none"> - אלימות מילולית - חמורה (איום, לעג על רקע גזעני, פגיעה בכבוד ההורים, אחר) - אלימות מילולית בעלת גוון מיני - אלימות פיזית (בעיטה, נשיכה, דחיפה, צביטה, סטירה, מכה) - עישון (לרבות תחליפי סיגריות כגון סיגריות אלקטרוניות) - שתיית אלכוהול.

חלק ג': אירועים חריגים חמורים במהלך ההסעה או בהמתנה לה

תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	דוגמאות לאירועי אלימות בהסעות
<ul style="list-style-type: none"> - בניית תכנית התערבות מותאמת כחלק מעדכון התל"א/תח"י, עם התלמיד והוריו, עם מומחה תחום הלכות/התנהגות ועם גורמים טיפוליים והרחבת התכנית לחיזוק התנהגות רצויה ומתן תגובות יעילות להפסקת התנהגות שאינה רצויה - במקרים קיצוניים של התנהגות מסכנת חיים בהסעה - שקילת המלצה להשעיה מההסעה בשיתוף כל הצוות הרב-מקצועי, ההורים והרשות - שקילת הגעה לבית הספר באחריות ההורים - תישקל עם הרשות הסעה נפרדת לתלמיד הפוגע. 	<p>אם הגיע למנהל בית הספר מידע מכל גורם שהוא על אירועים חריגים בזמן ההסעה, ההמתנה להסעה או בזמן הירידה מההסעה, יש לנקוט את התגובות שלהלן, בשיתוף ובתיאום עם הרשות המקומית:</p> <ul style="list-style-type: none"> - כשיש חובת דיווח לרשויות החוק על העברה שנעברה - בית הספר מחויב לדווח לעו"ס לחוק הנוער או למשטרה וכן לפיקוח הכולל ולרשות המקומית. - כשהדיווח לרשויות החוק נתון לשיקול דעתו של מנהל בית הספר, תתבצע פנייה לעו"ס לחוק הנוער או הגשת תלונה למשטרה תוך היועצות עם מפקחי בית הספר. אם הוחלט לדווח לרשויות החוק והקטיין הפוגע הוא מעל גיל 12 – יש להגיש תלונה במשטרה. כאשר הקטיין הפוגע הוא מתחת לגיל 12 – יש לשיקול האם להגיש תלונה במשטרה או לפנות לעו"ס לחוק נוער. - יש ליידע את הורי התלמידים המעורבים. - יש לכנס צוות משותף עם הרשות המקומית לטיפול מידי באירוע. - יש ללוות את התלמיד הנפגע ולתמוך בו בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר (היועץ או הפסיכולוג). - על המנהל ליזום פעילויות חינוכיות-טיפוליות: שיחות אישיות וקבוצתיות עם הפוגעים, עם הנפגעים ועם כלל תלמידי בית הספר, שיחות עם צוות המורים, הפניה לגורמים טיפוליים רלוונטיים ועוד. - אם הרשות המקומית תחליט להשעות באופן זמני את התלמידים המעורבים מההסעה יתבצע תהליך השעיה על ידי מנהל מחלקת חינוך ברשות המקומית לאחר התייעצות עם הגורמים החינוכיים-טיפוליים בבית הספר, תוך יידוע ההורים ושיתופם. השעיה מהסעה תהיה בבית הספר היסודי ל- 2-4 ימים ובחינוך העל יסודי ל- 5-8 ימים. - אם מנהל מחלקת החינוך יחליט באופן שונה מהמלצת מנהל בית הספר (למשל להשעות בניגוד להמלצות המנהל), הוא יידרש לנמק זאת. - יש לבנות תכנית התערבות מותאמת כחלק מעדכון התל"א/תח"י בשיתוף התלמיד והוריו. 	<p>אירועי אלימות חמורים בהסעה המחייבים דיווח לרשויות החוק:</p> <ul style="list-style-type: none"> - תקיפה גופנית שבה תלמידים נפגעים ונזקקים לטיפול רפואי - נשיאת נשק או מעשי אלימות הנעשים תוך שימוש בכלי נשק, בחומרים, בכלים או במכשירים מסוכנים. <p>אירועי אלימות חמורים בהסעה שהדיווח עליהם לרשויות החוק נתון לשיקול דעת מנהל בית הספר</p> <ul style="list-style-type: none"> - צילום תלמידים בזמן הסעה ושימוש לרעה בתצלומים - מעורבות או נוכחות באירוע אלימות חמור תוך כדי עידוד והתלהמות - הרס רכוש של תלמידים או של חלקי רכב ההסעה (מושב, חגורות בטיחות, חלונות) (דיווח על פי שיקול דעת).

תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	דוגמאות לאירועי אלימות בהסעות
	<ul style="list-style-type: none"> - בניית תכנית התערבות מותאמת כחלק מעדכון התל"א/תח"י, בשיתוף התלמיד והוריו ועם מומחה תחום הלקות/התנהגות והרחבת התכנית לחיזוק התנהגות רצויה ומתן תגובות יעילות להפסקת התנהגות שאינה רצויה. - מנהל בית הספר וצוותו יקיימו דיון בשיתוף מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית לא יאוחר מ-3 ימים מתאריך התרחשות האירוע למטרת בנייה של תכנית משותפת. ככלל, לשם קיום הליך הוגן יש לשמוע את התלמיד ואת הוריו. הצוות יהיה רשאי לנקוט תגובה משמעתית, לרבות השעיה (בהתאם להנחיות השעיה בסעיף 5.3.11), לצד ההתערבות החינוכית-טיפולית. בשיקול הדעת יש להתחשב בהיבטים האלה: - חומרת האירוע (ראה תבחינים להערכת חומרת אירוע סעיף 5.3.1) - הצורך בהגנה על התלמיד הנפגע (הפרדה בתוך בית הספר או השעיית התלמיד הפוגע או הרחקתו). 	<p>פגיעה מינית (יש לנהוג על פי סעיף 2.1-2 בחוזר הוראות הקבע תשס"א)2, "התמודדות מערכת החינוך עם פגיעה מינית של תלמידים בתלמידים" (יש לנהוג על פי ההוראות בחוזר מיוחד ו', התשנ"ח, "נוהל הטיפול בתלמיד המעורב בשימוש בסמים").</p>

5.3.7 טיפול באירועי פגיעה בבעלי חיים

ראה פרק ג' בחוזר זה, התמודדות עם אירועי אלימות, סעיף 3.7, טבלה ה'.

5.3.8 שותפות ההורים והמוסד החינוכי וטיפול באירועי אלימות שהורים מעורבים בהם

ראה פרק ג בחוזר זה, התמודדות עם אירועי אלימות, סעיף 3.8, טבלה ו'.

5.3.9 פגיעת עובדי הוראה בתלמידים ובילדי גן

ראה פרק ג' בחוזר זה, התמודדות עם אירועי אלימות, סעיף 3.9, טבלה ז'.

5.3.10 בעלי תפקידים - תפקידיהם ביישום ההנחיות והנהלים לבניית אקלים בטוח ולצמצום האלימות

ראה פרק ג' בחוזר זה, התמודדות עם אירועי אלימות, סעיף 1.6.

5.3.11 הנחיות להשעיית תלמידים בעלי צרכים מיוחדים בשילוב, בכיתות החינוך המיוחד בחינוך הרגיל ובמסגרות של החינוך המיוחד

השעיה היא הרחקת תלמיד לפרק זמן קצוב מפעילות שבשיגרה בתוך בית הספר או מחוץ לבית הספר כחלק מהמדיניות של המסגרת החינוכית. השעיה משמשת תגובה ברורה של הצבת גבולות מצד צוות בית הספר ומעבירה מסר חד-משמעי נגד הפרות משמעת חמורות או התנהגות אלימה.

תפקיד מערכת החינוך ואנשי החינוך והטיפול לתמוך בתלמיד ובמשפחתו בשעות משבר קשות ומאתגרות. במערך השיקולים לקביעת תהליך הטיפול והתגובה יש להתחשב במצב המשפחה ובהשפעת השעיית התלמיד ושהייתו בביתו על המשפחה.

השימוש בהשעיה לתלמידי שילוב ולתלמידי החינוך המיוחד ייעשה רק במקרים קיצוניים וכמוצא אחרון. הפעלת השעיה תחייב את מפקח החינוך המיוחד על המסגרת החינוכית, את מנהל המסגרת החינוכית ואת הצוות הרב-מקצועי להליך ברור, קפדני ומעמיק, שבמסגרתו יש לבדוק אם מוצו השלבים האפשריים האחרים לטיפול, ואם אפשר לשנות את התנהגותו של התלמיד בדרכים חינוכיות וטיפוליות, באופן המותאם לרמת הבנתו, תפקודו וצרכיו ובהתחשב ביכולת הצוות המקצועי והתלמידים במסגרת להכילו בתהליך.

כדי שהתהליך החינוכי של השעיית התלמיד יהיה מבוסס על הסכמה ועל שיתוף פעולה של כל המבוגרים המשמעותיים, יש ליצור "ברית טיפולית" עם ההורים. מומלץ על השעיה פנים-בית-ספרית בשלב ראשון, מיצוי כל ההליכים במסגרתה ורק לאחר מכן לשקול השעיה בבית כשלב שני. במצב כזה ההשעיה היא חלק ממדרג תגובות מוסכם מראש, המקובל על ההורים ועל בית הספר כאחד. חזרתו של התלמיד לשגרה עשויה לעזור לו בהפנמת נורמות ההתנהגות המצופות ממנו בהמשך ובשילובו המוקדם ביותר במהלך הלימודים הרגיל.

א. השעיית תלמידים הנתמכים בתכנית השילוב

נוהל השעיית תלמידי החינוך הרגיל בתכנית השילוב (שאינם תלמידים בשילוב אישי-דיפרנציאלי), ייושם על פי נוהל ההשעיה בחינוך הרגיל (סעיף 2.3). ההחלטה על ההשעיה תיעשה בצוות רב-מקצועי ובשיתוף איש מקצוע רלוונטי מתחום החינוך המיוחד.

ב. השעיית תלמידים בשילוב אישי, בכיתות ובמסגרות חינוך מיוחד

נוהל השעיית תלמידים אלו ייושם על פי הנהלים שלהלן:

הליכי טרום השעיה

- יש לקבוע מדיניות בית-ספרית ברורה וידועה לצוות, להורים ולתלמידים לגבי הסנקציות המופעלות במקרים של אלימות, לרבות השעיה תוך וחוץ בית-ספרית, על פי עקרונות חוזר זה והמודל המוצע לחינוך המיוחד בטבלאות א' ו-ב' בחוזר זה.
- בחינת מרכיבי התכנית האישית של התלמיד, התאמתה למורכבות ולמהות הלקות ולתחום ההתנהגות, הערכת אופן יישומה ויעילותה תיעשה בהיוועצות עם הצוות הרב-מקצועי, בשיתוף התלמיד וההורים.
- יש לבסס ולמצות תהליכי מניעה מתאימים מתוך הבנה וזיהוי מקצועי של מוקד ההתנהגות של התלמיד והמניעים המפעילים את התנהגותו.
- יש ליצור "ברית טיפולית" בין המבוגרים המשמעותיים במסגרת החינוכית ובין ההורים כחלק מהתכנית החינוכית-טיפולית.
- אם ההשעיה מחוץ למסגרת הלימוד מייצרת תנאים המסכנים את התלמיד המושעה, תיבחר תגובה חלופית להשעיה. יש להעדיף תמיד השעיה בתוך המסגרת החינוכית שבה התלמיד לומד.

הפעלת הליך ההשעיה

- יש לקיים הליך הוגן ולאפשר לתלמיד להציג את גרסתו לפרטי האירוע, על פי יכולתו ובאופן מותאם לו.

[הוראות קבע](#)

- קבלת החלטה על ידי הצוות הרב-מקצועי על סוג ההשעיה – תוך או חוץ בית-ספרית – תיעשה בהלימה לנסיבות ולנתונים שבידי הצוות. יש לקבל את אישורו של המפקח על החינוך המיוחד להחלטה.
- מהלך הדיון בדבר ההשעיה ונימוקיה יתועדו כפרוטוקול ויתויקו בתיק התלמיד. פרוטוקול הדיון יועבר למפקח עם הפניה לאישור ההשעיה.

השעיה תוך בית-ספרית

- מיסוד תהליכים מקצועיים ומוגדרים של השעיה תוך-בית-ספרית כשלב בהחזרת התלמיד לכיתתו בעזרת מבוגרים משמעותיים, **כולל ההורים**, יעביר לתלמיד מסר שאין מוותרים לו ואין מוותרים עליו. מיסוד זה יסייע בתהליך הרגיעה, החזרת השליטה והביטחון לתלמיד ולסובבים אותו.
- בהליך של השעיה תוך-בית-ספרית ישולבו אלמנטים שיבטיחו את הישארותו של התלמיד במעגל נוכחות של מבוגרים משמעותיים, אשר יספקו סביבה מרגיעה ומכילה (אך לא מחזקת את ההתנהגות השלילית), ייצרו מרחב חינוכי-טיפולי מוגן עבורו ועבור הסובבים אותו, תוך בחינת מצבו ויאפשרו זמן להתייעצות כוללת של המטפלים בו בשיתוף עם הוריו.
- השעיה בתוך המסגרת החינוכית תיעשה בהשגחת מבוגר בהתאם לאפשרויות המסגרת החינוכית. על המסגרת להיערך למצבים אלו מבעוד מועד ולהבנות מהלכים קבועים שיאפשרו יישום ההשעיה תוך תיעול משאבי תגבור, קביעת מקום מוגן, הגדרת בעלי התפקידים שילוו את תכנית ההתערבות (מורה בשעות פרטניות, מורה מלווה מומחה, העברה זמנית לכיתה מקבילה וכדומה), הגדרת מטלות לימודיות משמעותיות בליווי על פי הצורך ועוד. משך זמן ההשעיה ייקבע על פי הטבלאות, בדומה להשעיה מחוץ למסגרת החינוכית.
- את ההשעיה בתוך המסגרת תלווה תכנית כתובה, מותאמת לתלמיד, ליכולותיו ולצרכיו, שתשולב בתכנית הלימודים האישית של התלמיד. התכנית תכלול מדדי הצלחה, תהליכי מעקב, משוב ובקרה מתועדים, שיהיו שותפים להם הצוות, התלמיד והוריו.

השעיה חוץ בית-ספרית

- יש להשתמש בהשעיה מחוץ למסגרת החינוך רק בעקבות אירועים חמורים ביותר, המסכנים את התלמיד ואת סביבתו, אשר חזרו ונשנו, ומוצו לגביהם תגובות חינוכיות אחרות. כל זאת בתנאי שההשעיה בין כותלי בית הספר אינה נותנת מענה הולם ומידתי ואיננה מסייעת לשינוי הנדרש.
- ההחלטה על השעיה מחוץ למסגרת החינוכית תתקבל עם מפקח החינוך המיוחד ובאישורו בכתב. המפקח יקבל בקשה כתובה (נספח 3), ילמד את המקרה לעומקו ויבדוק כי מוצו כל טווח התגובה ותהליכי הטיפול. בהתאם לכך יאשר או ידחה את הבקשה (נספח 4).
- יש ליידע את הורי התלמיד לפחות יום אחד לפני מועד ההשעיה בטלפון ובו-זמנית גם במכתב עדכני בסוף יום הלימודים.
- אין להשעות תלמיד או להזעיק את הוריו באמצע יום הלימודים, למעט במקרים שבהם נשקפת סכנה מידית לו או לסביבתו.
- יש לשתף את ההורים בנסיבות ובשיקול הדעת שהובילו להשעיית ילדם ולהעביר מסר חד-משמעי שאינו מאפשר הפרת סמכות והתנהגויות אלימות במסגרת החינוכית. בד בבד יש להפגין אמונה ביכולתו של התלמיד לשנות את התנהגותו.
- יש לתעד את האירוע בתיק התלמיד.
- יש לתת לתלמיד המושעה משימה חינוכית לביצוע במסגרת החינוכית או בבית בתיאום עם הוריו (על פי הרלוונטיות של המקרה).
- יש לבחון את הצורך בהתערבות של גורמים אחרים מחוץ למערכת החינוכית בטיפול בתלמיד באישורם של ההורים.
- המחנך או איש צוות משמעותי עבור התלמיד יקיימו קשר עם התלמיד המושעה ועם משפחתו מדי יום לאורך כל תקופת ההשעיה כדי לשמור על רציפות שתאפשר חזרה מיטבית למסגרת החינוכית.

- טווח זמן ההשעיה ייקבע בתקנון בית הספר, אך משך ההשעיה יוחלט לגבי כל מקרה לגופו ויהלום את תפקודו של התלמיד ואת תכניתו האישית. הוא יותנה בהחלטת הצוות הרב-מקצועי וייקבע בתיאום עם הורי התלמיד ובכל מקרה לא יעלה על הקבוע בחוזר זה.

הליכים לאחר ההשעיה

חזרתו של התלמיד לשגרה תתבצע כחלק מתכנית כוללת שתאפשר לו הפנמה של נורמות ההתנהגות המצופות ממנו בהמשך ותוביל לשילובו בהקדם האפשרי במהלך הלימודים הרגיל.

- עם חזרתו למסגרת החינוכית יש לזמן את התלמיד ואת הוריו לשיחה אישית. יש לעדכן את תכניתו האישית בהתאם לרמת תפקודו ויכולתו של התלמיד ולעבות את מערך התמיכות בו כדי להבטיח את הצלחת התהליך.

- לאחר חזרת התלמיד למסגרת יש לקיים מפגשי מעקב שמטרתם לבנות רשת תמיכה ובקרה על התנהגותו.

- יש לתעד את התהליך החינוכי לאורך זמן, כדי לבחון את יעילות ההתערבות ולהפיק לקחים בהתאם.

5.4 טיפול באירועים חריגים בגן הילדים - תלמידים בעלי צרכים מיוחדים בשילוב ובמסגרות החינוך המיוחד

5.4.1 כללי

אקלים בטוח בגן הילדים הוא גורם מרכזי המשפיע על התפתחות הביטחון האישי של כל ילד, מאפשר לכל פרט לגבש זהות ודימוי עצמי חיובי ומוביל לרכישת חוקים חברתיים וכישורי חיים הבונים תחושת שייכות חברתית. סביבה מוגנת ומכילה מבססת אצל הילדים הצעירים התנהגויות מותאמות לגיל ולסביבה. הכניסה למסגרת החינוכית משמשת עבור הילדים מפגש ראשון עם העולם הסובב ועם דרישותיו במעבר מתרבות המשפחה והסביבה הקרובה של הילד אל העולם הרחב.

גורמים רבים משפיעים על אופי ההתנהגות החברתית של הילד בגיל הרך. התנהגותו מושפעת מגורמים חיצוניים, כמו התרבות והחברה שבה הוא גדל ומגורמים כמו מזג ואפיונים אישיותיים. לסביבה החינוכית יש יכולת לכוון ולווסת את הביטויים ההתנהגותיים והרגשיים.

כדי ליצור אקלים חינוכי מיטבי יש ליישם תכנית מערכתית מתוכננת, עקבית וארוכת טווח, המבססת בו-זמנית אקלים בטוח, לקידום הרווחה הנפשית של כל ילד ולהתמודדות עם קשיים רגשיים כאשר הם עולים, תוך מניעת התנהגויות בעלות אופי תוקפני, בלתי מותאם או מסוכן. יש ליישם בו זמנית את התכנית, הן ברמה מערכתית והן ברמה פרטנית.

חוזר זה עוסק גם בהתנהגות בלתי מותאמת בעלת גוון מיני. מחקרים עדכניים מלמדים שהתנהגות מעין זו היא ביטוי לבעיית התנהגות רחבה יותר של הילד. בגיל צעיר התנהגויות אלימות והתנהגויות לא מותאמות בעלות גוון מיני, מקורן בדרך כלל בגורמי סיכון דומים. על כן דרכי ההתמודדות עמן וההתערבות החינוכית והטיפולית יהיו לרוב דומות ומובאות יחד בחוזר זה. תפיסה זו מחזקת את היכולת של הצוות החינוכי-טיפולי להתמודד באמצעים חינוכיים עם התנהגויות לא מותאמות ללא תיוג מוקדם.

5.4.2 הנחות יסוד ועקרונות מנחים ליצירת אקלים מיטבי וסטנדרטים לתרבות ולאקלים מיטביים בגן הילדים

ראה פרק ד' בחוזר זה, היערכות מערכתית ליצירת אקלים חינוכי בטוח ולמניעת אלימות והתנהגויות לא מותאמות בגן הילדים, ס"ק 4.2 ו- 5.3.

5.4.3 התמודדות עם התנהגויות חריגות בגן הילדים

פרק זה עוסק במצבים קיצוניים או מתמשכים שהצוות החינוכי מזהה כמצבים שבהם תפקוד הילדים או הצוות בגן נפגע. על הגנת לבחון התנהגויות בגן ולקבוע את חומרתן על פי התבחינים המפורטים להלן (ככל שההתנהגות עונה על תבחינים רבים יותר היא תסווג כחמורה יותר):

- א. פגיעה חוזרת בילדים או במבוגרים בגן
- ב. פגיעה חוזרת ונשנית ברכוש הגן
- ג. ההתנהגות היא בעלת עצמה רבה (התפרצות זעם, השתוללות וכו')
- ד. פגיעה פולשנית חמורה לגופו של האחר

[הוראות קבע](#)

- ה. התנהגות הילד הפוגע יוצרת מעגלי אלימות נוספים בגן
- ו. האירוע פוגע בהתנהלות השגרתית בגן הילדים, גן הילדים מתקשה להמשיך להתנהל ולתפקד, והאירוע נתפס כמשברי
- ז. התכנית החינוכית וניסיונות מתן עזרה והרגעה על ידי צוות הגן לא שיפרו את ההתנהגות
- ח. ההתנהגות החריגה כרוכה במניפולציה או באיום ומשליטה פחד בקרב הילדים.

טבלה ו': דיווח, התערבות וטיפול בהתנהגויות חריגות בגן הילדים

טווח התגובה		
תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<p style="text-align: center;">אפשרויות הדיווח והפנייה</p> <ul style="list-style-type: none"> - דיווח על האירוע למפקחת הגן. אם האירוע התרחש בחטיבה צעירה (חט"צ) יש לדווח למנהל בית הספר ולמנהל החט"צ. - היוועצות עם פסיכולוג הגן, מומחה תחום הגיל הרך/לקות/התנהגות מהמת"א והיועץ החינוכי. יש לבחון עם המפקח, פסיכולוג הגן, מנהל המת"א והיועץ החינוכי האם המקרה מתאים להיוועצות עם עו"ס לחוק הנוער והאם הוא קיימת חובת דיווח. אם המקרה נמצא מתאים - יש להיוועץ בעו"ס לחוק הנוער*. במקרים של חשד להזנחה או להתעללות קיימת חובת דיווח לעו"ס לחוק הנוער. כשיש חובת דיווח - המשך ההתערבות בגן ייקבע בשיתוף עם עו"ס לחוק הנוער. יש לידע את ההורים, לשתפם ולקבל מהם כל מידע שעשוי לתרום לטיפול בילד. אם בוצע דיווח לעו"ס לחוק הנוער יש לקבל את אישורו לפני ידוע הורים. 		<p>חלק א': דיווח, פנייה והתערבות חינוכית-טיפולית</p>
<p style="text-align: center;">התערבות חינוכית-טיפולית ונקיטת דרכי מניעה והתמודדות על ידי הגנת בתוך הגן</p> <ul style="list-style-type: none"> - הפסקת האירוע והכוונה מחודשת של התלמיד להתנהגות הרצויה - הרחקה לפרק זמן מוגדר וקצוב (מותאם גיל) ממקום האירוע והחזרה לפעילות הגן תוך עידוד התנהגויות נאותות - בירור מותאם עם הילד, שיקוף ותובנות להתנהגות עתידית ראויה - איסוף מידע ותיעוד על ידי צוות הגן תוך בחינת ההקשרים שבהם ההתנהגות האלימה מתרחשת - שיחה וטיפול בילד שנפגע, ידוע הוריו וליווי הילד ומשפחתו על ידי פסיכולוג/יועץ ידוע הורים, שיתופם וקבלת מידע מהם - פסיכולוג הגן או מומחה תחום הגיל הרך/לקות/ התנהגות מהמת"א ילווה את תכנית ההתערבות בהתאם לצרכים. בנוסף אפשר לפנות ליועץ חינוכי לצורך ליווי תכנית ההתערבות תוך חלוקת תפקידים בין אנשי המקצוע. אנשי המקצוע ילוו את מנהלת הגן ואת הצוות ויתמכו בהם ביישום תכנית ההתערבות בהתאם לצרכים, תוך חלוקת תפקידים בין אנשי המקצוע. - ביקור בית של הגנת על פי שיקול דעתה, בתיאום עם הורי הילד ובהסכמתם - מעקב אחר תפקוד הילד בעקבות יישום תכנית ההתערבות. 		
<ul style="list-style-type: none"> - מתן מענה מותאם לצורכי הילד תוך המחשה תקשורתית של ההתנהגות הרצויה בהלימה לתכנית האישית ולתכנית הגן לשם מניעת התנהגות זו ולשם עידוד התנהגות רצויה (באמצעות שימוש בסמלים, בתמונות, בסיפור חברתי וכיו"ב) 	<ul style="list-style-type: none"> - פנייה להיוועצות עם הצוות הרב-מקצועי התומך בגן לצורך בחינה מחודשת של התל"א/תח"י: מומחי תחום הגיל הרך/לקות/התנהגות/מקצועות הבריאות, יועץ הגן או פסיכולוג הגן, תוך שיתוף ההורים 	

- * יש להיוועץ בעובד סוציאלי לחוק הנוער באשר להיבטים של חובת דיווח במקרים האלה:
- כאשר יש חשד כי הילד נפגע על ידי בן משפחה או אחראי. במקרה זה יש לפנות בהתאם להנחיות המתאימות. במקרים של חשד לפגיעה על ידי בן משפחה אין לשתף את הוריו של הילד אלא בהנחיית עו"ס לחוק הנוער. כמו כן יש לפעול בהתאם לסעיף 11-2.11 בחוזר הוראות הקבע סט/3(ב), ["חובת הדיווח על עברה בקטין וחקירת תלמידים כקרבת או כעדים"](#).
  - במקרים של חשד לפגיעה על ידי איש חינוך (ראה ס"ק 3.9 בחוזר זה)

[הוראות קבע](#)

- כאשר הצוות המקצועי מעריך כי נמנע מהילד טיפול שהוא זקוק לו
- כאשר ההתנהגות של הילד היא אלימה באופן חריג ובלתי מותאמת
- כאשר ההתנהגות של הילד היא חריגה, בלתי מותאמת ובעלת גוון מיני.

טווח התגובה		
תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<ul style="list-style-type: none"> - עדכון התכנית האישית והתאמתה לתפקוד ההתנהגותי על ידי הצוות הרב-מקצועי של הגן תוך בניית תכנית מניעה, תגובה וטיפול עקביים, בהתייעצות עם מומחה תחום, עם ההורים וכל גורם רלוונטי אחר - אפשר להרחיק את הילד מפעילות בתוך כותלי הגן, תוך התגייסות כל הצוות הרב מקצועי על פי תכנית מותאמת כתובה, לצורך שינוי התפקוד ההתנהגותי של הילד והפנמת ההתנהגות הרצויה. התכנית תיושם עם מומחה תחום הגיל הרץ/הלקות/התנהגות/מקצועות הבריאות ובשיתוף ההורים ובליווי מבוגר משמעותי, תוך בדיקה יום-יומית של האפקטיביות שלה ומתן משוב לילד. 	<ul style="list-style-type: none"> - על פי הצורך ובהתאם לשיקול הדעת של הצוות הרב-מקצועי, הפניית הילד ומשפחתו להיוועצות/להערכה ולאבחון של אנשי מקצוע נוספים: פסיכיאטר, נירולוג ואחרים. 	
<p>במקרים חריגים שבהם הפעולות הנזכרות בחלק א' לא הובילו לשיפור, יש לכנס צוות רב מקצועי מורחב כמפורט להלן: בראש הצוות יעמוד המפקח על הגן, וישתתפו בו הגננת, פסיכולוג הגן, מנהל המת"א או מומחה תחום מטעמו, יועץ לגיל הרך, מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית או נציגו וגורמים מקצועיים נוספים לפי הצורך, כמו נציגי רווחה.</p> <ul style="list-style-type: none"> - אם נדרשת השתתפותם של גורמים רלוונטיים נוספים הקשורים בטיפול בילד יש להחתים את ההורים על טופס ויתור סודיות. - יש להזמין את הורי הילד לשיבת הצוות הרב-מקצועי ולאפשר להם להשמיע את דבריהם במטרה לאפשר הליך הוגן ולעודד שיתוף פעולה בקידום תהליך ההתערבות. - על הגננת להציג בדיון את תיעוד האירועים החריגים, את דרכי הטיפול שנקטו בגן ואת התכנית האישית שנבנתה לילד. יש להקפיד בדיונים על צנעת הפרט ועל חיסיון הפרטים. 		<p>חלק ב': כינוס צוות רב-מקצועי בשיתוף הרשות המקומית</p>

טווח התגובה		
תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית גבולית ומטה, המתקשים בהבנה ובלמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	תלמידים בעלי רמה קוגניטיבית תקינה עד גבולית, המאפשרת הבנה ולמידה של נורמות והרגלים התנהגותיים	
<p>סמכויות הצוות</p> <ul style="list-style-type: none"> - לערב גורמי רווחה לטיפול בילד ובמשפחתו. - ככלל, אין להפעיל השעיה בגן הילדים. - במקרים חריגים מאוד, ולאחר שהובא לידיעת ההורים בעבר כי הילד מהווה סכנה לעצמו ולסביבתו, ורק באישור מפקח המחוז, אפשר להשאירו בבית ליום אחד בלבד (ולכל היותר ל-3 ימים מצטברים במהלך שנת לימודים אחת, (ראה ס"ק 5.4.4, הנחיות לטיפול בהתנהגויות חריגות בגן הילדים). - חזרתו של הילד לגן תיעשה לאחר פגישת הגנת הצוות הרב מקצועי עם ההורים, תוך ניסוח החלטות משותפות והסכמות בכתב המבהירות את הציפיות מהמסגרת, מהורי הילד ומהילד. - עדכון התכנית האישית בהתאם להחלטות, בשיתוף מומחה תחום הגיל הרך/לקות/התנהגות מהמתי"א, וכן ההורים והילד. - ניהול מעקב מתמשך ודיווח בתדירות קבועה לחברי הוועדה. - אם לא חל שינוי בהתנהגות הילד ומוצו כל ההליכים החינוכיים והטיפוליים בגן, אפשר להפנות את הילד לוועדת השמה לצורך דיון בעניינו. - אם על פי חוות דעת הצוות הרב-מקצועי לא השתנו הנסיבות ואין צורך בשינוי הגדרת לקות הילד וסוג המסגרת, ויש צורך בהעברה לגן אחר, יש להפנות את הדיון ישירות לוועדת שיבוץ. - אם חל שינוי בנתוני הילד ובנסיבות יש להפנות את עניינו של הילד לוועדת השמה. - העברת הילד לגן ילדים אחר, שבו הוא צפוי להסתגל בצורה טובה יותר, תתנהל בהתאם להנחיות בס"ק 5.4.4. 	<p>סמכויות הצוות</p> <ul style="list-style-type: none"> - הצוות יכול לעבות את תכנית ההתערבות של הגן באמצעות הנחיה וליווי של גורמים טיפוליים, מומחה תחום הגיל הרך/הלקות/ההתנהגות, בתיאום עם הורי הילד ובהסכמתם. - ככלל, אין להשתמש בהשעיה בגן הילדים. במקרים חריגים מאוד, ולאחר שהובא לידיעת ההורים בעבר כי הילד מהווה סכנה לעצמו ולסביבתו, ורק באישור מפקח המחוז, אפשר להשאירו בבית ליום אחד בלבד (ולכל היותר ל-3 ימים מצטברים במהלך שנת לימודים אחת, (ראה ס"ק 5.4.4, הנחיות לטיפול בהתנהגויות חריגות בגן הילדים). - אם הישארותו של הילד בבית עלולה לסכן אותו יש להימנע מכך. העברת הילד לגן ילדים אחר, שבו הוא צפוי להסתגל בצורה טובה יותר, תתנהל בהתאם להנחיות בס"ק 5.4.4. 	

5.4.4 הנחיות לטיפול בהתנהגויות חריגות בגן הילדים

כאשר ילד מגלה התנהגויות חריגות, חשוב שהגננת תהיה זמינה ורגישה לצרכיו תוך שמירה על כבודו, לצד הצבת גבולות ברורה. יש לבצע הכוונה מחודשת להתנהגות רצויה ומותאמת ליכולותיו של התלמיד ולהקפיד על מתן משוב חיובי על כל שיפור בהתנהגות. על הגננת לשמש גורם מגן, מרגיע ומסייע.

במקרים חריגים מאוד, ולאחר שהובא לידיעת ההורים בעבר כי הילד מהווה סכנה לעצמו ולסביבתו, ולאחר שמוצו כל דרכי הטיפול וההתערבות והתקבל אישור להשארותו בבית ליום אחד, יש להקפיד על ההיבטים האלה:

- על הגננת ליצור קשר עם הילד בזמן שהותו בבית, לשמור על הרצף החינוכי וכן לפעול להשתלבותו בגן עם חזרתו.

- חשוב להמשיך ליישם את התכנית האישית, לקיים מפגשי מעקב ולהתאים מענים לפי הצורך. יש לתעד את התהליך החינוכי לאורך זמן כדי לבחון את יעילות ההתערבות ולקבל החלטות בהמשך.

5.4.5 הוצאת תלמיד ושיבוצו במסגרת חינוכית חדשה

א. תלמידים בשילוב האישי (דיפרנציאלי) ותלמידים הנתמכים בתכנית השילוב

החלטה לגבי הוצאת ילד מגן הילדים ושיבוצו במסגרת אחרת בחינוך הרגיל המתאימה להמשך לימודיו תתקבל בצוות רב-מקצועי/ועדת שילוב שיכללו צוות חינוך מיוחד: מפקח חינוך מיוחד או מי מטעמו, מומחה תחום הגיל הרך/לקות/התנהגות, גננת שילוב ונציג הרשות. הליך זה יתקיים בהסכמת ההורים.

אם חל שינוי בנסיבות ובראיות שהוצגו בצוות הרב-מקצועי/בוועדת השילוב, כך שיש לדון בסוג הלקות או בסוג המסגרת המתאימה לילד, יש להעלות את הנושא לדיון בוועדת השמה (ראה סעיף 1.2-42 בחוזר הוראות הקבע עד/5(א)), "יישום חוק החינוך המיוחד: ועדת שילוב

[הוראות קבע](#)

מוסדית, ועדת השמה ביושבה כערר על ועדת שילוב, ועדת השמה וועדת ערר").

ב. תלמידים במסגרות החינוך המיוחד

החלטה לגבי הוצאת ילד ושיבוצו במסגרת אחרת המתאימה להמשך לימודיו תתקבל בצוות רב-מקצועי של המסגרת (כולל מפקח חינוך מיוחד או מי מטעמו)/ועדת השמה, בשיתוף ההורים ובהתאם לנסיבות המפורטות:

- אם הגדרת לקות הילד וסוג המסגרת אינם משתנים יש להעביר את הנושא לדיון בוועדת שיבוץ ברשות, בשיתוף המפקח על החינוך המיוחד ונציג השירות הפסיכולוגי (ראה חוזר הוראות הקבע תשנ"ט 8א, "שיבוץ תלמידים במסגרות החינוך המיוחד")

- אם חל שינוי בנסיבות ובראיות ויש לדון בסוג הלקות או בסוג המסגרת מחדש, יש להעלות את הנושא לדיון בוועדת השמה (ראה סעיף 1.2-42 בחוזר הוראות הקבע עד/5(א), "יישום חוק החינוך המיוחד: ועדת שילוב מוסדית, ועדת השמה ביושבה כערר על ועדת שילוב, ועדת השמה וועדת ערר").

5.4.6 טיפול באירועי אלימות בגן שמעורבים בהם הורים או קרובי משפחה

ראה ס"ק 4.6 בפרק ד' בחוזר זה, התמודדות עם אירועי אלימות, טבלה ב'.

5.5 נוהל השהיית תלמיד שלו בעיות אלימות ומשמעת חמורות מלימודים במסגרת חינוכית לצורך התערבות רפואית

פרק זה עוסק בנוהל השהיית תלמיד שילוב* ותלמיד חינוך מיוחד, שאינו יכול ללמוד במסגרת החינוכית על רקע התנהגות אלימה וקשה ו/או בעיות משמעת חמורות הנובעות ומושפעות ממצבו הרפואי ומסכנות את התלמיד ו/או את סביבתו.

השהיה (להבדיל מהשעיה) פירושה עיכוב או דחיית לימודיו של התלמיד ושהייתו בבית עד לחמישה ימים לצורך בירור וטיפול במצבו הרפואי מחוץ למסגרת החינוך, כגון צורך בהערכה/הסתכלות/התערבות רפואית, התערבות לאיזון תרופתי ועוד.

נוהל זה יופעל רק במקרי קצה וכמוצא אחרון ולאחר שנמצא כי אין די בתהליכים החינוכיים-טיפוליים בלבד כפי שיושמו במסגרת החינוכית עד כה.

5.5.1 עניינו של התלמיד יעלה לדיון בצוות רב מקצועי הכולל את מנהל המסגרת, הצוות החינוכי-טיפולי של התלמיד, עובד סוציאלי, רופא המסגרת/רופא מחוזי, התלמיד (בהתאם למצבו), ההורים וכל גורם רלוונטי מהקהילה או מטעם ההורים ובאישורם. נוהל זה ייושם בשיתוף מפקח המסגרת.

5.5.2 תהליך ההתערבות החינוכית-טיפולית בתלמיד (בהלימה לחוזר מנכ"ל זה) וכן ישיבות הצוות הרב מקצועי יתועדו, ובכלל זה החלטות המנהל והמפקח. החומר החינוכי-טיפולי המתועד יעמוד לרשות ההורים.

5.5.3 התהליך מחייב את המפקח על המסגרת החינוכית,** מנהל המסגרת החינוכית ואת הצוות הרב-מקצועי להליך ברור, קפדני ומעמיק. יש לבדוק אם מוצו השלבים לטיפול במסגרת ואם אפשר להשפיע על שינוי/שיפור בהתנהגותו של התלמיד בדרכים חינוכיות וטיפוליות, באופן מותאם לרמת הבנתו, תפקודו וצרכיו.

* בעניינו של תלמיד שילוב יהיה ההליך מלווה על ידי מפקח המסגרת החינוכית הכולל והמפקח על החינוך המיוחד. המידע שייאסף יכלול גם נתונים וחוות דעת רפואית מרופא המחוז ו/או הרופא המטפל בקהילה.

** בעניינו של תלמיד שילוב יהיה ההליך מלווה על ידי מפקח המסגרת החינוכית הכולל והמפקח על החינוך המיוחד. המידע שייאסף יכלול גם נתונים וחוות דעת רפואית מרופא המחוז ו/או הרופא המטפל בקהילה.

5.5.4 יש להתחשב בכלים החינוכיים-טיפוליים העומדים לרשות הצוות המקצועי במסגרת ולבחון אם אפשר להמשיך את לימודיו הסדירים של התלמיד בלי שיפגע ו/או יסכן את עצמו ואת סביבתו.

5.5.5 עקרונות הפעולה

- א. בסמכות הצוות הרב מקצועי הכולל את רופא המסגרת, להמליץ למנהל המסגרת על השהייתו של התלמיד מלימודיו במסגרת על רקע בירור ו/או טיפול רפואי.
- ב. המלצות הרופא למנהל המסגרת וצוותו יתבססו על מידע מקיף שיובא לדיון, הכולל גם מידע שהתקבל על ידי רופא המסגרת החינוכית מרופא התלמיד בקהילה, בכפיפות לאישור ההורים.
- ג. יודגש כי השהיה לצורך התערבות רפואית תתבצע רק בהמלצתו המקצועית של רופא המסגרת (דעת הצוות הרב מקצועי והצוות החינוכי-טיפולי אינה מספקת לשם כך).
- ד. אם החליט מנהל המסגרת על הפעלת הנוהל, יפנה בבקשה בכתב למפקח לשם קבלת אישור להפעלתו (נספח 5), תוך שיתוף ההורים.
- ה. מפקח המסגרת החינוכית ידחה/יאשר את הבקשה בכתב באופן מידי וישלח העתק למנהל המחוז (נספח 6).
- ו. הפעלת הנוהל תהיה עד לחמישה ימים. במהלך ימים אלו יקיים הצוות החינוכי והטיפולי קשר רציף עם התלמיד ומשפחתו.
- ז. במקרים חריגים שבהם מבקש מנהל המסגרת להאריך את תקופת ההשהיה ליותר מחמישה ימים, יש לפנות במכתב למנהל המחוז בצירוף כל המסמכים החינוכיים-טיפוליים והרפואיים לשם קבלת אישור חריג. הפנייה תיעשה רק לאחר בדיקה מעמיקה עם ההורים לגבי מצבו העדכני של התלמיד ובאישור מפקח המסגרת. תשובת מנהל המחוז תישלח בהקדם האפשרי.
- ח. מנהל המחוז ידחה/יאשר את הבקשה. העתק יישלח בהקדם האפשרי אל המפקח ולמנהל המסגרת. מנהל המסגרת ישלח את האישור להורים. יש להקפיד על תיעוד ההליך.

- ט. במקרים אלו ימשיך צוות המסגרת החינוכית לשמור על קשר רציף עם התלמיד ומשפחתו, יגיע לביקורי בית ויהיה מעורב בתכנית התמיכה של התלמיד בביתו. מומלץ כי רופא המסגרת החינוכית ימשיך גם הוא את הקשר המקצועי עם הרופא המטפל בתלמיד בקהילה. הביקורים והבירורים יתקיימו באישור ההורים.
- י. צוות המסגרת החינוכית יעמוד לרשות כל גורם בקהילה שההורים אישרו לשם היוועצות וקידום חזרתו של התלמיד ללימודים סדירים.
- יא. תלמיד שהושהה מלימודים מסיבות רפואיות יחזור ללימודיו מלווה במסמך רפואי מטעם הרופא המטפל בקהילה המאשר את חזרתו.

נספח 1 בניית תכנית אישית לתלמיד בעל בעיות התנהגות או אלימות

תכנית אישית לתלמיד בעל בעיות התנהגות או אלימות משמשת לצורך קידום התלמיד, שיפור התנהגותו, צמצום התנהגויות אלימות או מסכנות, העלאת תחושת הערך העצמי וכבוד לזולת. התכנית האישית מבוססת על איתור כוחות וקשיים של התלמיד בתחומים השונים: הלימודי, הרגשי, החברתי, המשפחתי וההתנהגותי. התכנית תבוא לידי ביטוי בשתי רמות.

- **ברמת התשתית:** צוות בית הספר מחויב לבנייה של תשתית מערכתית המכוונת לאיתור תלמידים מועדים לסיכון ולהתערבות מונעת. על התכנית לכלול מרכיבים של יצירת תקשורת טובה עם הורי התלמיד לפני שנוצרים משברים קשים עם ילדם.
- **ברמת ההתערבות:** על צוות בית הספר לבנות תכנית אישית לתלמידים שהיו מעורבים באירוע אלימות חמור. התכנית תשמש מרכיב משמעותי בטווח התגובות הבית-ספריות שתופעלנה לאחר האירוע, כאשר עיקר משמעותה הוא היותה מרכיב טיפולי בטווח התגובה.

עקרונות בבניית התכנית

1. **איתור תלמידים בסיכון:** האיתור יתבצע באמצעות ניתוח אירועים, דיווחים ופניות המגיעים אל הצוות המקצועי. צוות בית הספר יבנה מנגנונים שימסדו פנייה של הורים, מורים וילדים לשם יצירת שיתוף פעולה ומתן מענה לצרכים ייחודיים.
2. **איסוף מידע והערכת מצבו של הילד:** התהליך של איסוף המידע ייעשה באמצעות תצפיות, שיחות אישיות עם הילד ועם הוריו, ביקור בית, אבחון פסיכולוגי ושיחות עם צוות המורים של התלמיד. בתהליך זה חשוב לזהות הן את המצבים שבהם ההתפרצות מתעוררת והן את המצבים שבהם התלמיד מצליח לבטא את כישוריו ואת נקודות החוזק שלו, תוך שמירה על חיסיון מידע ועל צנעת הפרט.
3. **שיתוף פעולה בין הגורמים המשמעותיים:** תכנית אישית מקיפה תיבנה תוך שיתוף פעולה עם כל הגורמים המשמעותיים: המחנך, המורים המקצועיים, מורת השילוב, היועץ החינוכי, הפסיכולוג, ההורים, התלמיד, גורמים טיפוליים רלוונטיים וכן גורמים נוספים מן הקהילה, כגון עובד סוציאלי, מדריך ספורט ועוד.
4. **יצירת ברית טיפולית עם ההורים:** ברית זו היא תנאי מקדים והכרחי לבניית תכנית התערבות על כל מרכיביה. יצירת קשר ואמון בין צוות בית הספר להורים מאפשרת לתעל את הכוחות לשם עזרה לתלמיד ומעצימה את תחושת המסוגלות של ההורים ושל צוות בית הספר. חשוב לזהות את האינטרס המשותף להורים ולצוות, שעיקרו הוא עזרה לתלמיד. דוגמאות לנושאים שאפשר לקדם באמצעות

שיתוף פעולה בין צוות בית הספר להורים: מניעת דעה קדומה שלילית על התלמיד, סיוע לתלמיד לעמוד בתסכול ולתעל כעסים, יצירת מסגרת ברורה ועקבית שתצמצם את הפרות המשמעת שלו וכו'.

5. **קביעת מטרות התכנית:** לתכנית האישיית תהיינה מטרות אופרטיביות קצרות-טווח וארוכות-טווח שתהיינה מקובלות על כל הצדדים. חשוב שהתכנית תכלול חלוקת תפקידים בין הצוות החינוכי לבין ההורים והגורמים הנוספים השותפים בה.

6. **קביעת דרכים למעקב ולהערכה:** כדי להעריך את יעילותה של התכנית יוגדרו תחנות בדיקה בפרקי זמן שיוחלט עליהם מראש. בתחנות אלו ייבדקו שינויים בתחומים השונים שהוצבו כמטרות של התכנית וייערך בירור מהם היעדים שלא הושגו ומדוע. לפי הצורך תוגדרנה מטרות נוספות.

מרכיבי התכנית האישיית

המרכיב	האחראי לביצוע	דוגמאות לפעולות
בניית מערכת שעות מותאמת	מנהל בית הספר	<ul style="list-style-type: none"> בניית מערכת שעות שתקל על התלמיד, למידה במסגרות מצומצמות בסוף יום הלימודים (תגבורים, שילוב ועוד) שילוב בשיעורים נוספים שבאים בהם לידי ביטוי תחומי החוזק של התלמיד: שיעורי ספורט, אמנות ועוד בניית מערכת מאווררת מובנית: עבודה בחדר מחשבים, שהייה בחדר מרגוע ועוד קיצור יום הלימודים באישור הפיקוח והרשות.
מתן מענה לימודי מותאם	מחנך הכיתה ומורה השילוב	<ul style="list-style-type: none"> בניית תכנית לימודים מותאמת לצרכיו של התלמיד התאמת חומרי הלמידה התאמת המבחנים מתן תגבורים למידה מטרימה (לימוד חומר הלימודים לפני הלימוד בכיתה) למידה בכיתה שילוב שהייה במועדונית לימודית.
ליויי הילד על ידי דמות משמעותית¹	מחנך /מורה מקצועי	<ul style="list-style-type: none"> קיום שיחות אישיות בזמן קבוע עבודה על תחושת השייכות של הילד מתן כלים להתמודדות עם קשיים וסיוע בפיתוח שליטה עצמית.
בניית תכנית התנהגות²	מחנך הכיתה וכל המורים המקצועיים	<ul style="list-style-type: none"> בניית תכנית חיזוקים מותאמת בשיתוף הילד, ההורים והגורמים המטפלים. התכנית תתמקד בין היתר בעיצוב ההתנהגות.
מתן מענה טיפולי על פי צורך	יועץ בית הספר	<ul style="list-style-type: none"> שילוב במסגרת טיפולית בתוך בית הספר, טיפול באמנות, באמצעות בעלי חיים ועוד, הפניה לשפ"ח או לגורם טיפולי חיצוני אחר.
הדרכת ההורים	יועץ/פסיכולוג בית הספר	<ul style="list-style-type: none"> מתן הדרכה רציפה להורי התלמיד שמטרתה לתת להם כלים להתמודדות עם קשיים, להצבת גבולות, להשגת סמכות הורית ועוד, וכן ליצור יחסי אמון עם בית הספר

[הוראות קבע](#)

דוגמאות לפעולות	האחראי לביצוע	המרכיב
ושיתוף פעולה בהתמודדות עם האתגרים.		
הדרכה רציפה במהלך כל השנה למחנך, למורה המלווה (אם הוא איננו המחנך) ולמורים המקצועיים, המאפשרת תמיכה במורים, ליווי ומתן כלים להתמודדות עם הקשיים העולים.	יועץ/פסיכולוג בית הספר	הדרכת המורים

הערות

1. **דמות מלווה משמעותית:** הצמדת דמות מלווה לתלמיד מתוך צוות בית הספר היא מרכיב משמעותי בבניית התכנית האישית. מומלץ כי התכנית תפעל בבית הספר באופן מערכתי, וכך כל איש צוות ילווה תלמיד אחד מכיתתו. תכנית מערכתית מעין זו מאפשרת מתן מענה למספר רב של תלמידים ובו-זמנית עבודה מערכתית ברמת הצוות. אפשר לקיים למידת עמיתים בחדר המורים, שמטרתה להגביר את תחושת המסוגלות של אנשי הצוות בהתמודדות עם תלמידים בעלי בעיות התנהגות ובטיפול בהם. הלמידה תעסוק בנושאים של יצירת קשר, דיאלוג מורה-תלמיד, כלים להתמודדות למורים, הקניית כלים לשליטה עצמית לתלמידים ועוד. עבודה בקבוצת עמיתים מאפשרת תמיכה, יצירת ידע ארגוני, שיתוף פעולה בין אנשי הצוות ועוד. איש הצוות המלווה יקבל תמיכה, ליווי והדרכה על ידי יועץ או פסיכולוג בית הספר.

הדרכת המלווה: במקרה של אירוע אלימות חמור הצוות המטפל באירוע, בשיתוף עם הרשות המקומית, מוסמך להורות על ליווי לתלמיד על ידי אדם מבוגר בשטח בית הספר. על הצוות למנות אדם מתוכו – פסיכולוג, יועץ, מורה חונך או מנהל בית הספר – שתפקידו להנחות את המלווה בבניית תכנית ליווי לתלמיד הכוללת היבטים לימודיים-התנהגותיים.

2. **תכנית התנהגות מובנית:** במסגרת תכנית התנהגות מובנית יש לנסח בשיתוף עם התלמיד הסכם שמטרתו לחזק התנהגויות חיוביות. יש להתאים את התכנית לגיל התלמיד ולרמת הבנתו, וסוג החיזוקים צריך להיות מותאם לגילו של הילד ומשמעותי לו; ככל שהתלמיד צעיר יותר, כך על החיזוקים להיות תכופים וממוקדים יותר. על תכנית ההתנהגות להיות ברורה ומפורטת ולכלול התנהגויות נראות לעין. כך, לדוגמה, אין לחזק ילד על שהוא "מתנהג יפה", אלא יש לחזקו על התנהגות ספציפית שהוגדרה מראש: יושב במקומו, מוציא ציוד, מעתיק מהלוח, אינו מרביץ ועוד. אפשר להכין, בשיתוף עם התלמיד ועם הוריו, טבלה שבה יוגדרו ההתנהגויות המצופות, מספר הנקודות שהתלמיד יקבל כאשר יתנהג על פיהן והתגמול עבורן. בסיום כל שיעור/יום/שבוע תתקיים שיחת סיכום עם התלמיד ועם הוריו, שבמהלכה יתוארו התנהגויות החיוביות של הילד והמקומות שבהם עדיין התקשה להתנהל כראוי ויוענקו לו התגמולים שנקבעו.

נספח 2 טופס דיווח לממונה על הפרט ועל תנאי השירות במשרד על אירוע פגיעה בתלמיד על ידי מורה

פרטי ממלא הטופס

השם: _____

התפקיד: _____

הכתובת: _____

מספר הטלפון: _____

התאריך: _____

פרטי המורה החשוד כפוגע

מספר הזהות: _____

שם המשפחה והשם הפרטי: _____

הכתובת הפרטית: _____

מספר הטלפון והטלפון הנייד: _____

אחוז המשרה, מקצוע ההוראה, הדרגה והוותק: _____

פרטי האירוע

תיאור האירוע: _____

_____

שם הנפגעים והכיתה/ות: _____

_____

שמות העדים וכתובותיהם (יש לצרף עדויות ראשוניות בכתב של העדים. אם העדים הם תלמידים, יש לציין את שמותיהם המלאים ואת הכיתות שהם לומדים בהן. עדותם תיגבה על ידי מבוגר מצוות בית הספר המוכר להם, כגון מורה, יועץ, פסיכולוג, מרכז שכבה. כל עדות, הן של מבוגר והן של תלמיד, חייבת להיות חתומה. על עדות בכתב יד להיות מלווה גם בנוסח מודפס): _____

_____

הוראות קבע

אם הוגשה תלונה במשטרה, יש למלא פרטים אלו:

שם המתלונן וכתובתו: _____

שם הנילון: _____

שם תחנת המשטרה שבה הוגשה התלונה: _____

מספר התלונה: _____

תאריך התלונה: _____

מומלץ לצרף אישור בכתב מאת תחנת המשטרה על הגשת התלונה.

חתימת ממלא הטופס

נספח 3 בקשה להשעיית תלמיד ממסגרת החינוך המיוחד

לכבוד

מפקח/ת המסגרת החינוכית

מר/גב' _____

שם המסגרת: _____ סמל המוסד: _____

היישוב: _____

טלפון המסגרת: _____

שם מנהל/ת המסגרת: _____ הטלפון: _____

הטלפון הנייד: _____

הנדון: בקשה לאישור השעיית תלמיד חינוך מיוחד

שם התלמיד: _____ מס' הזהות: _____

תיאור האירוע:

דרכי הטיפול שנקטו:

1. _____

2. _____

3. _____

מטרת ההשעיה: _____

טווח הזמן המבוקש: _____

האם ההורים מודעים לבקשה? כן / לא

בכבוד רב

_____

מנהל/ת המסגרת החינוכית

העתק: מנהל/ת המחוז

הוראות קבע

נספח 4 אישור/דחיית בקשה להשעיית תלמיד ממסגרת החינוך המיוחד

לכבוד

מנהלת המסגרת החינוכית מר/גב' _____
שם המסגרת: _____ סמל המוסד: _____
הישוב: _____
טלפון המסגרת: _____
שם מפקח/ת המסגרת: _____ הטלפון: _____
הטלפון הנייד: _____

הנדון: אישור / דחיית בקשה להשעיית תלמיד בחינוך המיוחד

פנייתך מתאריך _____
קיבלתי את פנייתך בנוגע לתלמיד/ה _____ מס' הזהות _____
מטרת ההרחקה: _____
טווח התגובות שננקטו נמצא מקצועי/חסר (פרט): _____
_____
_____
טווח הזמן המבוקש מאושר* / אינו מאושר
הנחיות להמשך טיפול: _____
_____
_____

* יש להעביר עותק להורים אם הבקשה להשעיה אושרה.

בכבוד רב,

_____
מפקח/ת המסגרת החינוכית

נספח 5 בקשה להשהיית תלמיד ממסגרת חינוך מיוחד לצורך התערבות רפואית

התאריך _____

לכבוד,

מפקח/ת המסגרת החינוכית

מר/גב' _____

שם המסגרת: _____ סמל המוסד: _____

היישוב: _____ טלפון המסגרת: _____

שם מנהל/ת המסגרת: _____ הטלפון: _____

הטלפון הנייד: _____

הנדון: בקשה לאישור השהיית תלמיד בחינוך המיוחד

שם התלמיד: _____ מס' הזהות: _____

תיאור האירוע:

דרכי הטיפול שננקטו

1. _____

2. _____

3. _____

מטרת ההשהיה:

טווח הזמן המבוקש: _____

האם ההורים מודעים לבקשה? כן / לא

בכבוד רב

מנהל/ת המסגרת החינוכית

הוראות קבע

**נספח 6 אישור/דחיית בקשה להשהיית תלמיד ממסגרת החינוך המיוחד
לצורך התערבות רפואית**

לכבוד

מנהלת המסגרת החינוכית מר/גב' _____
שם המסגרת: _____ סמל המוסד: _____
הישוב: _____ טלפון המסגרת: _____
שם מפקח/ת המסגרת: _____ הטלפון: _____
הטלפון הנייד: _____

הנדון: אישור/דחיית בקשה להשהיית תלמיד בחינוך המיוחד

פנייתך מתאריך _____
קיבלתי את פנייתך בנוגע לתלמיד/ה _____ מס' הזהות _____
מטרת ההשהייה: _____
טווח התגובות שננקטו נמצא מקצועי/חסר (פרט)

טווח הזמן המבוקש מאושר* / אינו מאושר
הנחיות להמשך טיפול: _____

*יש להעביר עותק להורים אם הבקשה להשהיה אושרה.

בכבוד רב,

מפקח/ת המסגרת החינוכית

העתק: מנהל/ת המחוז

במקרים חריגים שבהם הוגשה בקשה להרחבת טווח הימים ליות מחמישה ימים כפי שמפורט בס"ק 5.5: נוהל השהיית תלמיד בעל בעיות אלימות ומשמעת חמורות ממסגרת חינוכית לצורך התערבות רפואית: הבקשה תיחתם על ידי המפקח על המסגרת ומנהל המחוז.

מאשרים הרחבת ימי ההשהיה ליותר מחמישה ימים ועד _____ / לא מאשרים
ההמלצות: _____

_____

התאריך

_____

מנהל המחוז

_____

מפקח המסגרת

העתק : מנהל המסגרת החינוכית

נספח 7 הגדרת כלי נשק על פי החוק

"נשק" – כל אחד מאלה:

- (1) כלי שמסוגל לירות כדור, קלע, פגז, פצצה או כיוצא באלה, שבכוחם להמית אדם, כולל חלק, אבזר ותחמושת של כלי כזה
- (2) כלי שמסוגל לפלוט חומר שנועד להזיק לאדם, לרבות חלק, אבזר ותחמושת לכלי כאמור, ולרבות מיכל המכיל או שמסוגל להכיל חומר כאמור, ולמעט מיכל גז מדמיע כהגדרתו בחוק כלי הירייה
- (3) תחמושת, פצצה, רימון או כל חפץ נפיץ אחר שבכוחם להמית אדם או להזיק לו, לרבות חלק של אחד מאלה
- (4) סכין או אולר כהגדרתם בסעיף 184 לחוק העונשין, התשל"ז-1977; "סכין" - כלי בעל להב או כלי אחר שסוגל לדקור או לחתוך; "אולר" - סכין מתקפלת שאורך להבה אינו עולה על עשרה סנטימטרים ושלא ניתן להופכה, בעזרת קפיץ או באמצעי אחר, לסכין שלהבה קבוע
- (5) כלי נשק, חפץ או חומר אחר שיש בו או בשימוש בו כדי לפגוע בביטחון הציבור.

נספח 8 חקירת קטינים בתוך המוסד החינוכי או מחוצה לו כעדים או כחשודים בלשון החוק

חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), תשל"א-1971

פרק ב'1: חקירת עדים קטינים

9א. (א) בסעיף זה, "בן משפחה" – הורה, הורה של הורה, אח, גיס, דוד, או צאצא של כל אחד מאלה.

(ב) קטין שיש לחקרו בעברה שחוק הגנת ילדים לא חל על חקירתו, שאין הוא חשוד בביצועה, יוזמן לחקירה וייחקר בידיעת הורהו.

(ג) על אף הוראת סעיף קטן (ב), מותר להזמין קטין לחקירה כאמור באותו סעיף קטן ומותר לחקרו, אף בלא ידיעת ההורה, אם מתקיים אחד מאלה:

(1) הקטין ביקש כי לא תימסר להורהו הודעה על חקירתו; הודעה על החקירה תימסר לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק, לכל המאוחר עם תום החקירה, והוא רשאי להורות, על אף בקשת הקטין, כי תימסר הודעה להורה, אם סבר כי טובת הקטין מחייבת זאת;

(2) לדעת הקצין הממונה על חקירת העברה, לאחר שהתייעץ עם חוקר הנוער, הזמנת הקטין בהודעה להורהו תעכב את חקירת העברה, בשל קושי להודיע להורה במאמץ סביר, ויש יסוד סביר להניח שהעיכוב יסכל את חקירת העברה או יסכל מניעה של פשע; ואולם, בכפוף להוראות סעיף זה, הודעה על החקירה תימסר לבגיר האחראי על הקטין באותה העת או לקרוב בגיר של הקטין, ככל הניתן בנסיבות העניין, וכן תימסר הודעה להורהו מוקדם ככל האפשר;

הוצאת קטין ממקום שהותו לצורך חקירה

(תיקון מס' 13) תשס"ה-2005

9ב. (א) בסעיף זה, "מקום שהות" – מקום שבו שוהה ילד לצורך חינוכי או טיפולי, שאינו טיפול רפואי, לרבות בית ספר, גן ילדים או קייטנה.

(ב) התקיים תנאי המצדיק חקירת קטין בעברה שחוק הגנת ילדים לא חל על חקירתו ושאינו הוא חשוד בביצועה, בלא ידיעת הורהו כאמור בסעיף 9א, רשאי חוקר נוער, בכפוף להוראת סעיף קטן (ג), להוציא את הקטין ממקום שהותו, אף בלא ידיעת ההורה, לצורך החקירה, ובלבד שהקטין לא יוצא ממקום שהותו בניגוד לרצונו.

[הוראות קבע](#)

(ג) חוקר נוער לא יוציא קטין ממקום שהותו לפי הוראות סעיף זה, אלא אם כן סבר כי חקירת הקטין מחוץ למקום שהותו עדיפה בנסיבות העניין על חקירתו במקום שהותו ולאחר שעשה את כל אלה:

(1) הזדהה לפני מנהל מקום שהותו של הקטין או לפני האדם האחראי על ניהול המקום באותה עת, הודיע לו כי הוא עומד להוציא את הקטין מהמקום ומסר לו את פרטיו;

(2) התייעץ עם עובדי חינוך או טיפול במקום שהותו של הקטין המכירים את הקטין;

(3) הסביר לקטין, בלשון המובנת לו בהתאם לגילו וליכולותיו, את מטרת הוצאתו ממקום שהותו והצורך בביצועה.

(ד) הוציא חוקר נוער קטין ממקום שהותו כאמור בסעיף זה, ילווה הקטין, ככל שהדבר אפשרי בנסיבות העניין, במהלך שהותו מחוץ למקום גם בידי עובד חינוך או אדם אחר המוכר לו מאותו מקום (בסעיף זה – המלווה).

(ה) בלי לגרוע מהוראות כל דין, חוקר נוער שהוציא קטין ממקום שהותו כאמור בסעיף זה יחזיר את הקטין בתום החקירה לביתו, לאחר שהתייעץ עם הקצין הממונה על חקירת העברה, או למקום שממנו הוצא הקטין, או יודא כי המלווה יחזיר את הקטין אל אותו המקום.

נספח 9 גישה מאחה בבית הספר ויישומה

בחוזר זה מפורט מגוון פעולות חינוכיות/טיפוליות ודרכי תגובה בעקבות הפרת כללים ומעשי אלימות. אחת הגישות המוצעות היא הגישה של "צדק מאחה". גישה זו מבוססת על גישת הגישור, והיא מזמנת את התלמיד ואת כל בעלי העניין באירוע לדיון משותף על האופן שבו הוא יטופל: מה תהיה התגובה להתנהגות התלמיד באירוע, איזו פעולת תיקון תיבחר וכיצד אפשר למנוע הישנות התנהגות זו בעתיד. יתרונה של גישה זו שהיא עוסקת בתגובה להתנהגות שהופרה וגם פורסת כיוון לעבודה מתקנת בהמשך. גישה זו נוסתה בהצלחה והיא מומלצת ליישום בבתי-הספר.

רציונל הגישה המאחה

כשתלמיד מתנהג באופן לא מקובל ופסול ופוגע בסביבתו הלימודית, הפיזית והחברתית, אפשר לנקוט גישה המכונה "גישה מאחה". גישה זו מעמידה בפני התלמיד אפשרות בחירה – האם לקחת אחריות למעשה שעשה, לתקן את הנזק שגרם ולפעול באופן מעשי כדי שהתנהגות זו לא תישנה, או לקבל על עצמו את העונש הקבוע בתקנון בית הספר. מרגע שניתנת לתלמיד הבחירה, האחריות עוברת אליו.

הגישה המאחה משלבת גבולות ברורים ועמידה תקיפה על שמירתם יחד עם קבלת התלמיד והכלתו: נכונות לקבל את הפוגע כתלמיד השייך למערכת, להאמין ביכולתו להבין ולשנות, להקשיב לו, להסביר לו היכן טעה ולתת לו הזדמנות לתקן את טעותו. אם יבחר התלמיד שלא לנצל את ההזדמנות הזאת, או שיתברר שאינו מסוגל לעמוד בה – יהיה עליו לתת את הדין על מעשהו הפוגע בדרך אחרת, שכן המעשה עצמו אינו מקובל, ובית הספר כמסגרת חינוכית וחברתית לא יוכל לעבור לסדר היום על התנהגות זו.

עקרונות הגישה המאחה

1. חיזוק המודעות של הפוגע למשמעות מעשיו ולהשפעתם על האחרים
2. הפרדה בין האדם לבין המעשה שעשה: גינוי ההתנהגות ובו בזמן קבלת האדם
3. התייחסות לכל מקרה כאל הזדמנות ללמידה
4. הכרה בנפגע ובפגיעה ומתן הזדמנות לנפגע לבטא את פגיעתו ואת צרכיו
5. שילוב הנפגע והפוגע בתהליך התיקון
6. שילוב אקטיבי של הפוגע והנפגע בחזרה בקהילה, תוך עידוד וחיזוק התנהגויות חיוביות ודחיית התנהגויות שליליות.

הנחיות לקיום שיחה על פי הגישה המאחה

הגישה המאחה נותנת מקום והכרה לנפגע יחד עם קירוב הפוגע לסביבה הנורמטיבית, ומספקת לפוגע כלים להבנה, לרגישות חברתית ולשינוי. שיחה מאחה היא אחד הכלים של הגישה המאחה. שיחות ברוח זו אפשר לקיים בפרטיות עם תלמיד אחד, עם קבוצה קטנה, עם קבוצה בינונית ואף עם כיתה שלמה או עם שכבת גיל שלמה. אפשר לערב בשיחה מורים אחרים והורים ואפשר להימנע מכך – הכול בהתאם למעשה, להיקף הפגיעה, לקהילה הנפגעת ולנסיבות.

לצורך הצלחת הדרך הזאת מומלץ מאוד לקבל הכשרה מקיפה בתפיסת העולם המאחה ולהתנסות באופן מודרך במגוון הכלים הקיימים ליישומה בהקשרים שונים בבית הספר.

להלן רשימת השאלות שעל פיהן יש לקיים את השיחה והנחיות לעבודה בעקבותיהן:

- **מה קרה?**
הקשיבו היטב לתלמיד הפוגע בלי לשפוט את דבריו ובלי להוכיח אותו. ייתכן שתשמעו דברים שלא הגיעו עד כה לידיעתכם ויש לתת עליהם את הדעת.
- **מה חשבת ומה הרגשת כשעשית את המעשה?**
תנו מקום לביטוי של רגשות ומחשבות. צרו סביבה בטוחה, אל תאשימו ואל תוכיחו. הקשיבו!
תנו לילד הזדמנות לחשוב ולשמוע את הדברים היוצאים מפיו. כל רגש לגיטימי. דה-לגיטימציה של רגש תגרום להדחתו ולא להכחדתו. הוא עלול לצוף שוב בעתיד בדרך לא רצויה.
- **מה אתה חושב עכשיו על המעשה ומה אתה מרגיש?**
שאלה זו נותנת לילד הזדמנות לבחון מחדש את רגשותיו ולשקול מחדש את הדברים שביטא בקול.
- **מי לדעתך נפגע מהמעשה שעשית?**
כאן הילד יזדקק לעזרה. הוא אינו רגיל לחשוב על הדברים מנקודת המבט הזאת.
- **חוץ מהאדם שפגעת בו – מה לדעתך ירגישו ההורים שלך כשישמעו על המעשה שעשית?**
- **מה חושבים יתר ילדי הכיתה ומה הם מרגישים?**
- **איך לדעתך אני, כמנהל / כמורה מרגיש?**
כוונו את הפוגע לאנשים שמושפעים מהמעשה, בהתאם לנסיבות ולמעשה שנעשה (אנשי תחזוקה, אחים, הורי הנפגע, הנפגע עצמו ועוד). הפנו את תשומת לבו של

הפוגע לכך שגם הוא עצמו נפגע ומשלם מחיר על המעשה שעשה. שאלו את הפוגע איך, לדעתו, השפיע המעשה שלו על כל אחד מהאנשים שציין – פיזית, רגשית וחברתית.

תנו לרגשות שמות: כאב, כעס, בושה, תסכול, פגיעה בדימוי החברתי, פגיעה בדימוי העצמי. החברה הישראלית אינה רגילה לדבר בשפת הרגשות. לילדים חסרים המושגים המתאימים. זאת ההזדמנות לחזק את ההיבט הרגשי ולתת לגיטימציה לביטוי רגשות ולקבלת רגשות.

מה אפשר לעשות כדי לתקן את הנזק שגרמת? איך אני יכול לעזור לך לתקן את הנזק?

אל תוציאו את עצמכם מהתמונה. נטל התיקון מוטל על הפוגע, אבל עליכם להיות אתו: לעודד אותו, לתמוך בו ואף לספק לו משאבים שיאפשרו לו לתקן את הנזק. יחד עם זאת, אל תעשו את העבודה בשבילו. הפעילו שיקול דעת בנוגע לכל הצעה שיציע. אם אינכם מקבלים את הצעתו, הסבירו לו מדוע בלי לפתוח דיון בנושא. אתם בעלי הסמכות ואתם אלה שצריכים לאשר את התכנית על פי שיקול דעתכם המקצועי.

שאלה לסיום: מה תעשה אחרת בפעם הבאה שתיקלע למצב כזה?

הביאו את הפוגע עצמו להציע דרכים שמתאימות לו להתמודד עם הסיטואציה. אם הוא ממשיך לטעון שאינו יודע מה לעשות, תוכלו להציע לו סיוע מקצועי של יועץ בית הספר שיסייע לו במפגשים אחדים לרכוש כלים מתאימים לתגובה במצבים מאתגרים. ייתכן שזה בדיוק מה שנחוץ לו, וכשהדבר בא מתוך כוונה לעזור ולא כעונש, יהיה לו קל יותר לקבל את ההצעה. התשובה ותכנית התיקון אינן חייבות להיות מיידיות. תנו לפוגע זמן לחשוב על הדברים ולעבד אותם, אולם הגבילו אותו בזמן. קבעו מועד שעד אליו יהיה חייב לבוא עם רעיון לתכנית, או שיצטרך לקבל את העונש הקבוע בתקנון או עונש שתטילו עליו.

שיתוף הנפגע בשיחה על פי הגישה המאחה

אם השתתפות פעילה של הנפגע מתאפשרת בשיחה, יש לנוכחותו משמעותיות עמוקות.

בשיחה תינתן לו האפשרות לספר לפוגע מה הייתה הפגיעה ומה מהותה וכן מה היו השלכותיה. הוא יוכל לתאר מה הוא צריך שיעשה כדי להרגיש בטוח.

לפוגע ישמש מפגש כזה מקור מידע משמעותי ברמה של פיתוח אמפתיה ורגישות לאחר.

המפגש הישיר יאפשר גם את ישור ההדורים.

[הוראות קבע](#)

עצם מעורבותם של שני הצדדים בבחירת פעולות התיקון והפיצוי מציבה את הפיצוי ואת התיקון כמעשים שנעשו מתוך בחירה ולא כעונש, ולפיכך הרגשות הנלווים אליהם אינם שליליים ואינם מרחיקים או מזיקים.

גישה זו מקרבת את הפוגע למסגרת הנורמטיבית. היא מייצרת אצלו אמון, נותנת לו הרגשה שיש לו תמיכה, שרוצים בטובתו, שמוכנים לקבל אותו ולעזור לו ושהעובדה שנכשל ופגע במישהו איננה בלתי הפיכה: עוד אפשר להציל את המצב ולתקן, כמאמר חכמינו - "טעות – לעולם חוזר."

נספח 10 צעדים לטיפול באירוע של פגיעה מקוונת

מתוך מסמך הנחיות לצוותי חינוך לטיפול באירוע של פגיעה מקוונת ברשת (שפ"י ומנהל מדע וטכנולוגיה, משרד החינוך).

על פי חוזר מנכ"ל, כל פגיעה בתלמידים, בהורים ובאנשי צוות באתר הבית-ספרי, ברשת חינוכית וברשת חברתית תטופל על ידי מנהל בית הספר או מי מטעמו על פי ההנחיות בסעיפים 3.3 (שימוש בטכנולוגיה) ו-5.3.3 (שימוש בטכנולוגיה והיבטים של פגיעה מקוונת).

על המנהל לפעול להפסקת הפגיעה ולהסרת התוכן הפוגעני ככל שביכולתו:

- אם הפגיעה התקיימה באתר הבית-ספרי - הנושא יטופל על ידי רכז תקשוב בית-ספרי/מנהל האתר (באתר הבית-ספרי יצוין בכל עת למי יש לפנות באירוע חריג).
- אם הפגיעה התקיימה באתרים חיצוניים, כגון רשתות חברתיות ושירותים שיתופיים אפשר להיעזר בגורמים הבאים:
  - הקו הפתוח של איגוד האינטרנט הישראלי בין השעות 10:00-20:00 בטלפון 03-9700-911. לאחר שעות הפעילות אפשר ליצור קשר באמצעות שליחת **טופס דיווח**.
  - עמותת **כפתור אדום**, המציעה פתרון טכנולוגי להסרת תכנים אלימים ברשת. אפשר לפנות לעמותה באמצעות האתר: www.redbutton.org.il או בדוא"ל: contact@redbutton.org.il
  - הפניה קונקרטית ל"דווח על תוכן לא ראוי". אפשר למצוא הפניה כזו "בתנאי השירות" ו/או ב"על אודות" ו/או ב"עזרה" המצויים בדרך כלל בתחתית של כל דף.
  - משטרה באמצעות דף הפייסבוק.
- אם הפגיעה נעשתה באתרים שמשרד החינוך מפעיל – אפשר לפנות לאחראי מטעם מנהל תקשוב מערכות מידע בטלפון 02-5602599 או באמצעות דוא"ל shaulbe@education.gov.il.
- כשלא נמצא פתרון אפשר לפנות למנהלת אגף פניות ותלונות הציבור במשרד החינוך באמצעות פקס' 02-5602390 ובאמצעות הדוא"ל בכתובת tluna@education.gov.il : זו

הוצאה לאור : גף הפרסומים, משרד החינוך

עריכה והבאה לדפוס : דליה הלוי, ורד צדוק

עריכה לשונית : עירית עמיאל

עיצוב : סטודיו "שחר שושנה"

הודפס במדפיס הממשלתי, ירושלים

כתובת המאגר הממוחשב של חוזרי המנכ"ל: www.education.gov.il/mankal